Coperta: *Cristea Müller*

II 33.095

G. CĂLINESCU

OPERE

4

ENIGMA OTILIEI (2)

Nr. 32103

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

ENIGMA OTILIEI (2)

XIV

Ceea ce-l întuneca pe Felix, dîndu-i oarecare doză de mizantropie, era indiferența tuturor, chiar a colegilor de universitate, pentru orice atitudine intelectuală, pentru orice înflăcărare ce n-avea un scop imediat, terestru. La Iași, în internat, discuta cu aprindere cu colegii, chiar în pat, după stingerea luminii, probleme pe care cîteodată nu le înțelegea nimeni bine, dar care îi îmbătau, dîndu-le mîndrii de filozofi. Problemele erau formulate îndeosebi în chipul întrebărilor (ce e viața? ce e moartea?), așa cum le întîlneau prin broșuri. Unul pusese odată problema: ce e femeia, și toți se străduiră să dea soluțiile cele mai extravagante, nimeni nu făcu nici cea mai mică glumă indecentă și nici măcar vreo aluzie la problema sexualității. Erau unii care puneau mîna pe reviste și-și scoteau din ele teme necunoscute celorlalți, pe care le dezlegau cu soluții tot din revistă, spre ciuda colegilor de dispută, care voiau să știe de unde furaseră ideile. Într-o noapte, discutară despre Dumnezeu. Afară ploua cu găleata și tuna, și unii din băieți, mai fricoși și mai puțin dialecticieni, tremurau de frică și chiar se închinau pe sub pătură, încredințați că o astfel de

discuție poate fi primejdioasă pe așa vreme. Răspunse cîte unul cu idei de manual, înflorite (studiau puțină istorie a filozofiei, abia în clasa ultimă): Dumnezeu este cauza dintîi și scopul din urmă. Prin el, noi ne explicăm tot ce întrece puterea noastră de explicație și dăm un sens vieții. Un băiat de popă zise că Dumnezeu « e o dogmă care nu se discută » și că « noi trebuie să credem în tot ce e absurd ». În sfîrșit, cel care stîrnise discuția strîmbă din buze disprețuitor.

— Spune tu, mă, atunci, dacă ești mai deștept! se supărase băiatul de popă. Ia te uită la el! Ce te strîmbi așa, parcă tu știi!

— Mă — zise filozoful — Dumnezeu sînt eu, tu, pămîntul, cerul, tot ce există pe lume. Toate fac parte din Dumnezeu, decît că noi sîntem mărginiți pe loc și în timp (asta se zice « în timp și spațiu »), pe cînd Dumnezeu e nesfîrșit!

Nimeni nu rîsese de această soluție ușor de caricaturizat, rămînînd toți tulburați. Afară fulgera. Numai unul întrebase incredul:

— De unde ai luat tu asta, că n-ai inventat-o tu?!

Feciorul de popă făcuse această obiecție, care multora le păruse foarte întemeiată:

— Bine, mă, noi socotim pe Dumnezeu ca fiind de o bunătate nesfîrșită, opus răului, adică diavolului, care e un răzvrătit, tăgăduind pe tatăl nostru din ceruri. Păi, dacă lumea toată e Dumnezeu, atunci se cheamă că și ucigașul e o părticică din Dumnezeu, și ce face, face cu voia lui. Se poate așa ceva? Ești un « eretic ».

Fiul de teolog spusese această vorbă cu mare orgoliu, celălalt filozof recunoscuse sincer ignoranța lui:

— Vezi că eu nu m-am gîndit la asta. Trebuie să fie şi aici o socoteală. Eu, unde am citit, am aflat că filozofia asta se cheamă panteism.

Atunci se hotărîră cu toţii să întrebe pe profesorul Dumbravă, în care aveau mai multă încredere, fiindcă era sfătos, blînd şi dispus la problemă. Era un bătrîn cu părul tare şi negru, cu bărbuţa maioresciană şi care vorbea cu accent moldovenesc excesiv.

— Domnule Dumbravă — se ridicase unul din ei (erau în clasa a VI-a) — colegii mei vă roagă, prin mine, să ne explicaţi ce este Dumnezeu.

Dumbravă rămase înmărmurit.

— Da ci, bre, voi v-aţi zărghit? Valeu! D-apăi aveţi răbdare, bre, pînă la anul macar, cînd v-o vini mintea. Ci vrai, sî mă bat cu părintele?

Totuşi le schiţase cîteva aspecte ale problemei.

Felix îşi aminti acei ani şi se simţi trist; în el clocoteau idealuri mari, probleme şi energii. Otilia îi plăcuse de la început, pentru aerul ei de intelectuală blazată, care nu vrea să spună ce ştie, şi în acelaşi timp pentru subţirimea ei delicată, botticelliană. Ei, Felix i se putea dedica, consacra. Otilia i se înfăţişase de la început ca o finalitate, ca un premiu, mereu dorit şi mereu amînat, al meritului lui. Voia să facă ceva mare din cauza Otiliei şi pentru Otilia. Depărtarea de fată nu-l supăra în sine, ba într-un fel îi convenea, fiindcă gusta, ca un călugăr, bucuria de a se înfăţişa mai tîrziu Otiliei perfecţionat sufleteşte. Îl supăra însă că plecase cu Pascalopol. Asta întuneca puţin figura Otiliei. Fecioara Maria este venerată de toţi şi nu e a nimănui. O fată care primeşte omagiile unui om în vîrstă şi se plimbă cu el în străinătate e suspectă de aspiraţii comune, de obtuzitate pentru marile sacrificii

bărbăteşti. Ar fi vrut-o pe Otilia călugăriţă, refuzîndu-se tuturor. Atunci ar fi rămas şi el ascet în onoarea şi adorarea ei. Pe Georgeta, Felix n-o dispreţuia. Îşi mărturisea chiar că-i place şi că o doreşte. Îl supăra însă că, fiind mai redusă intelectualiceşte decît Otilia, nu căzuse în capătul de jos al valorilor feminine. Ar fi dorit o Georgetă frumoasă ca şi aceasta, dar de un cinism mai accentuat, mai inconştient. Ar fi voit-o căzută, rătăcită, ca prostituatele din romanele lui Dostoievski, care în abjecţiune mai au o licărire de conştiinţă morală. Atunci i s-ar fi sacrificat invers decît Otiliei, salvînd-o, ridicînd-o pînă la el, vindecînd-o trupeşte şi sufleteşte. Aşa, Georgeta îl irita puţin. Era încîntătoare de frumuseţe şi sănătoasă tun, imorală, cu luciditate, cu principii burgheze şi bun-simţ. Nu numai că n-avea nevoie de salvatori, dar îl privea pe Felix matern, îngrijorîndu-se de studiile şi reputaţia lui, acordîndu-i favoruri din caritate. Raportul acesta era insuportabil, cu atît mai mult, cu cît, în ochii fetei, Felix credea că zăreşte o sclipire de ironie. Rîdea oare Georgeta în sine de naivitatea lui Felix, care o privea ca pe o sfîntă, sau, dimpotrivă, era mai onestă decît îşi închipuia, şi atunci ea observa cu maliţie orientările lui în lumea femeilor?

Felix simţea, mai mult decît nevoia fiziologică şi psihologică de a avea femei şi de a le iubi, necesitatea de a discuta despre femei, de a-şi găsi un punct de vedere metafizic, în care să-şi ordoneze viaţa sentimentală. Îl plictiseau eternele apostrofe şi insinuări triviale ale colegilor: « Te-am văzut cu o damă bine », « Ai dat o lovitură », « Faci ceva? », « Sper că nu e numai platonic! »

Bîntuit de astfel de gînduri, mergea încet de-a lungul Cheiului Dîmboviţei, cînd îl opri cu braţele

larg deschise colegul Weissmann. Vorbea puțin cu el, abia îl cunoștea de fapt, totuși nu rămase de loc surprins de familiaritatea studentului.

— Ce mai faci? îl întrebă Weissmann. Te plimbi gînditor, ești pierdut în contemplări. Faci poezii?

— Aș! protestă Felix.

— Și de ce să nu faci? Crezi că eu n-am făcut? Ce, e rușine? Am făcut caiete întregi de poezii, eram așa de sentimental într-o vreme!

— Publici? întrebă Felix.

— Ce să public? Le-am citit unui prieten al meu, băiatul cel mai inteligent de pe lume, cel mai delicios; el mi-a citit pe ale lui, și eu le-am aruncat pe foc pe ale mele. Băiatul ăsta are cel mai mare talent, e mai tare ca Heine.

— Cum îl cheamă?

— Cum îl cheamă? Barbu Nemțeanu! Trebuie să-l cunoști, e de pe acum un poet celebru.

Felix mărturisi că nu-l știe, ceea ce miră pe Weissmann, care nu-și luă totuși aere de suficiență.

— Amice Sima, pe băiatul ăsta trebuie să-l cunoști numaidecît, este cel mai mare poet contemporan. Îți fac eu cunoștință. Am să-ți aduc revistele în care publică el, să-ți dai și dumneata seama. De ce să te privezi de o asemenea beție lirică?

Weissmann vorbea cu un entuziasm extraordinar și gesticula, oprindu-se din cînd în cînd și rezemîndu-se de balustrada cheiului, spre a demonstra mai bine și a-i declama unele versuri, persuasiv, în șoaptă, trăgîndu-le cu mîna din gură și sugînd din buze voluptuos, ca după mușcarea unei piersici. Îi puse lui Felix repetate întrebări, dacă nu cunoaște cutare sau cutare poet romîn sau străin, și Felix trebui să recunoască rușinat că nu era atît de informat.

— Ascultă o poemă delicioasă:

Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Où dans l'air énervé flotte du repentir,
Où sur la vague lente et lourde d'un soupir
Le coeur le plus secret aux lèvres vient mourir.
Il est d'étranges soirs où les fleurs ont une âme,
Et ces soirs-là, je vais tendre comme une femme.

Weissmann declama prelung, cîntînd aproape, apropiindu-se şi depărtîndu-se de urechile lui Felix, aşa cum fac violoniştii ţigani în Ungaria şi Austria.

— Cum? Nu-ţi place, poate?! Aşa un poem minunat! Cred că ştii de cine e! Cum, nu ştii?! E de Albert Samain, cel mai mare poet francez, mai mare decît Lamartine. E o celebritate.

De Samain, Felix auzise şi-şi aduse chiar aminte că văzuse între cărţile Otiliei un volum destul de vechi, *Au jardin de l'Infante*. Dar nu-l citise fiindcă nu-l atrăsese pînă acum poeziile. Îl interesau romanele care înfăţişau cazuri de energie virilă, de tenacitate în ambiţie, biografiile oamenilor mari, în genere toate cărţile care tratau despre problema educării voinţei. În anul acesta întîi de facultate citise puţină literatură şi foarte multe cărţi de medicină. Mai mult decît risipirea, prefera profunditatea într-un lucru hotărît. Acum, însă, sufletul îi era sonor. Declamaţia lui Weissmann, care oprea în loc pe trecători, îi plăcea şi se decise în gînd să citească acasă pe Samain.

— Ai iubit vreodată? întrebă brusc studentul, după ce-l aruncase inutil prin poezia rusească, prin Nekrasov şi Balmont.

— Cred că da! răspunse după puţină ezitare Felix.

Weissmann îl privi incredul, apoi se porni, cu obişnuita frenezie, pe confesiuni.

— Ca mine n-ai iubit! E imposibil. Eu am iubit fenomenal, aşa cum numai o dată un om iubeşte într-un secol. Am material sufletesc să fac bucuria unui poet mare. Am iubit o fată extraordinară, un adevărat înger, o fată nervoasă, impresionabilă, o fată, îţi zic, al cărei suflet vibra ca o vioară scumpă sub arcuşul unui Enescu, o adevărată Marie Baskirtscheff. Am petrecut cu ea ceasuri divine, ne-am topit în beţia sfîntă a cărnii. Apoi am vrut să ne sinucidem amîndoi. Ne-am închis în casă şi-am dat drumul la gaz. Fata s-a speriat la sfîrşit şi a ţipat, şi atunci a venit o mătuşă a ei cu vecinii şi au spart uşa.

— Şi de ce aţi vrut să vă sinucideţi?

— De ce am vrut să ne sinucidem? şopti tainic şi grav Weissmann. Tu nu cunoşti durerea cărnii, desperarea de a fi ajuns pe culmile beţiei, de unde nu mai e nici o fericire posibilă? Cînd ajungi o astfel de culme, imediat te năvăleşte urîtul. Ne-a fost silă de viaţă, am vrut să prelungim clipa în eternitate.

Lui Felix, Weissmann i se păru cam prea teatral de subtil, dar seriozitatea cu care îşi făcea tragedii strict gratuite îl încînta. I se redeşteptau în suflet emoţiile nopţilor de dispută de la Liceul Internat.

— Mă întrebi de ce am voit să ne sinucidem? continuă Weissmann. Tu ai citit Weininger, marele Weininger, cel mai teribil gînditor contemporan?

Felix trebui cu ciudă să mărturisească că nu citise nici pe Weininger şi fu umilit de puţinele lui cunoştinţe şi uimit de informaţia colegului.

— N-ai citit? Te-ai privat de cel mai delicios festin al intelectului. Îţi fac eu rost de cartea lui; ştiu eu de unde să ţi-o cumperi cu un rabat inimaginabil. Cînd ai ceva de cumpărat în materie de

cărți, spune-mi mie, și-ți cumpăr mai ieftin ca oriunde.

— Cine este acest Weininger? întrebă Felix plin de curiozitate, dorind sincer să se informeze.

— Weininger? Weininger este cel mai grozav critic al femeii, din care cauză s-a și sinucis. După el, femeia este numai sexualitate, pe cînd bărbatul e sexual numai temporar. La ea, sexualitatea e întinsă pe tot corpul. Eu și iubita mea, care prin excepție avea un suflet viril de intelectuală, am rămas înspăimîntați cînd am citit cartea, și ea mi-a dat ideea să ne sinucidem, scîrbită de realitatea care contrazicea idealul ei.

— Vreau să citesc această carte! zise Felix.

— Vrei să citești *Geschlecht und Charakter*? Admirabil. Dă-mi un franc și ți-o procur eu.

Felix îi dădu francul. Merseră cîtăva vreme tăcuți unul lîngă altul, fiindcă Felix, deși iubitor de discuții, se simțea stingherit să facă mărturisiri. I s-ar fi părut o necuviință să pomenească numele Otiliei și chiar al Georgetei, față de un altul, și chiar să facă oricît de mici aluzii la existența lor. Ca să nu pară plictisit, întrebă pe Weissmann cum trăiește, ce scopuri urmărește, dar se căi numaidecît, avînd sentimentul că cere altuia indiscreții pe care el nu ar voi să le facă. Weissmann nu păru de loc contrariat și se porni pe confesiuni fără nici o umbră de rușine:

— Trăiesc ca un cîine, ca un desperat. Am pe capul meu trei surori mici și o mătușă bătrînă, pe care trebuie să le întrețin eu, și stăm cu toții într-o odaie mizerabilă, un fel de cameră de vizitii, deasupra unui grajd, unde ne suim pe o scară de lemn mobilă. Eu trebuie să plătesc chirie, eu trebuie să găsesc de mîncare.

— Şi cum faci?

— Cum fac? Fac ce pot. Asist pe un dentist, fac injecţii ieftine pe la lucrători, sînt redactor la o gazetă socialistă, traduc cărţi pentru un editor, dau lecţii particulare, asta fac. Eu sînt un proletar care aşteaptă mîntuirea clasei mele prin dialectica istoriei.

— Eşti socialist?

— Eu socialist? Ce e aia socialism? Toate spiritele mari fără prejudecăţi, din lume, cugetă ca mine. Eu sînt socialist ştiinţific. Susţin colectivizarea mijloacelor de producţie şi moralizarea dragostei prin eliminarea venalităţii: dragoste neconstrînsă.

Felix, cu toate că era lipsit de prejudecăţi, simţi o stingherire în faţa acestor formule. În sufletul lui se simţea burghez şi admira liniştea, independenţa autoritară şi rafinamentul lui Pascalopol.

— Crezi — întrebă el — că la noi sînt potrivite astfel de reforme?

— Nu cunoşti chestiunea, ripostă Weissmann. A demonstrat-o la noi cel mai mare critic romîn.

— Maiorescu?

— Ce Maiorescu? Maiorescu e un pigmeu, Maiorescu e ceva ca degetul mic de la un picior al lui Brandes. Eu îţi vorbesc de Dobrogeanu-Gherea, cel mai mare critic romîn, care a scris despre G. Coşbuc un articol excepţional, *Poetul ţărănimii*. Trebuie neapărat să-l citeşti.

Weissmann vorbea cu atîta pasiune şi convingere, că trecătorii întorceau capul. Felix nu-i împărtăşea nici o idee, era doar încîntat de frenezia lui ideologică, aşa de absentă la alţii.

— Am să mai stau un an, doi în Romînia, unde nu pot să gîndesc liber, pînă îmi mărit surorile

şi plasez pe mătuşa la vreun cumnat, şi apoi mă expatriez. Mă duc în Franţa.

Felix îi mărturisi că şi el avea de gînd să plece la Paris, pentru a-şi desăvîrşi studiile, dar că simţea ca o datorie de onoare să se întoarcă apoi în ţară, spre a contribui la progresul ei. Îl întrebă dacă pe el nu-l mişca la fel acel obscur devotament pe care îl are orice om pentru pămîntul în care s-a născut.

— Tu poţi să vorbeşti aşa, fiindcă eşti creştin. Eu sînt evreu, suspectat în sentimentele mele patriotice. Şi dacă am să-ţi spun că şi mie îmi răscoleşte sufletul doina romînească, ai să mă crezi? Mi-e teamă că n-ai să mă crezi nici tu. Mulţi ne atribuie exclusiv obstinaţia de a vedea peste naţii, de a pregăti răsturnări. Mirabeau, Danton, te întreb eu, au fost evrei, au lucrat ei contra patriei franceze? Toţi cei care cugetă la binele de mîine al omenirii şi văd peste prezentul îngust sînt calificaţi nepatrioţi de către privilegiaţii prezentului. Eu sînt patriot romîn, însă în numele ţărănimii şi al proletariatului, alături de orice bun romîn care nu exploatează. Azi, în societatea burgheză, toţi cei care gîndesc ca mine, evrei sau creştini, fără deosebire, sînt trădători. Ce-s eu de vină că frecventez spiritele cu viziunea viitorului? Am sau n-am eu dreptate?

— Poate ai dreptate — zise Felix — logic vorbind. Dar sufletul meu nu poate depăşi datele experienţei imediate. E totuna cum mi-ai spune că e zadarnic să iubesc o fată, fiindcă peste atîţia ani va fi bătrînă şi va muri. Eu iubesc pe cea de acum, singura care există pentru mine, iraţional.

— Sofism, sofism, eşti un escroc al logicii! vociferă Weissmann gesticulînd, gata să dea năvală cu alte argumente. Felix însă ajunsese aproape de

casă şi trebuiră să se despartă. Weissmann îl întoarse din drum, îi privi hainele, le pipăi stofa cu mîna şi se arătă nemulţumit, deşi costumul lui Felix era foarte bun, numai puţin cam gros pentru anotimp.

— Vrei să porţi un costum elegant, cum poartă numai Demetriad de la Naţional? Dă-mi costumul ăsta vechi şi douăzeci de franci, şi eu îţi procur un costum nou, cum n-ai mai purtat toată viaţa.

Fiindcă Felix se codea, Weissmann îi vîrî în mînă o adresă pe o carte de vizită.

— Ţine asta, parcă ce pierzi? Cînd ai să te decizi, ai să te duci şi-o să-ţi pară bine!

— Să-mi aduci pe Weininger! îi strigă de departe Felix, făcîndu-i un semn amical cu mîna.

Ajuns acasă, intră de-a dreptul în odaia Otiliei şi căută poeziile lui Samain. Le răsfoi, se lăsă pe un scaun cu ele în mînă, apoi se-ntinse pe sofa. Atmosfera aceea vaporoasă, mătăsoasă îl umplea de înfiorări noi. Nu-i plăcea în fond poezia, o găsea prea preţioasă, dar pricepu prin ea reveriile Otiliei, tumulturile ei tăcute de fată. Pe marginea mesei zări un degetar şi o păpuşă de stofă. Din paginile volumului căzu un mic ac de păr ondulat şi o panglică verde. Otilia îi apăru ca o fiinţă fragilă, suferind la o muzică prea tare, ca o floare respirînd în întuneric umiditatea. O fată care citea astfel de fluidităţi nu putea fi o fiinţă diabolică, ci contemplativă, victimă a oricărei mişcări pasionale prea tari, dependentă de cel care ar fi fascinat-o. Urî pe Samain. Se duse în odaia lui şi luă o carte medicală în care se vorbea tocmai de conformaţia femeii şi autorul sublinia, cu oarecare patetism, destinul ei de pasivitate. Felix îl căută în zilele următoare pe Weissmann şi nu-l lăsă pînă nu căpătă pe Weininger. Îl citi cu pasiune, dar amărăciunea acelui

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INVENTAR CĂRŢI Nr. 32193

original sinucigaş nu-l contamină. Dimpotrivă, rămase cu convingerea şi mai întipărită că femeia e o fiinţă slabă, victimă a fiziologiei ei, orientabilă după bărbat, care trebuie s-o ocrotească şi să-i împrumute personalitatea lui. Contactul cu Weissmann şi cu problemele sale dezvălui lui Felix o latură care-l ruşină. Da ! Citise multe lucruri pentru vîrsta lui, însă dăduse cu prea mult orgoliu atenţie numai pregătirii tehnice. Nu-şi cercetase sufletul, nu-şi pusese probleme, fusese un animal ambiţios. Viaţa avea aspecte multiple şi era stăpînită de legi interioare, sub apăsarea cărora orice om îşi avea iertarea lui. Fusese un înfumurat egoist, mulţumit că are o stare, necunoscînd nici o mizerie, purtîndu-se cu lumea rece. Desigur, Titi, oricît de incontestabil mediocru, avea şi el un suflet. Îl umilise prin pretenţiile lui savante şi-l jignise în amorul propriu, purtîndu-se indiscret în afacerea cu Georgeta. Aglae era rea, duşmănoasă, cu o scuză: îşi iubea copiii. Cu Pascalopol se purtase fără nici o delicateţe, deşi n-avea nici un drept asupra Otiliei. Îndeosebi, Felix îşi scrută atitudinea lui faţă de cele două fete şi se găsi profund vinovat. Pe Otilia o urmărise, înainte de a se încredinţa că fata îl iubeşte, compromiţîndu-i, agravîndu-i situaţia, iar pe Georgeta o vexase pur şi simplu. Era şi ea o fiinţă ca toate fiinţele, care voia să aibă un cămin şi să fie stimată. Chiar dacă nu era decît o fată uşuratică, nu se cădea să fugă în chipul acela laş din patul în care ea îl primise cu atîta vădită sfială, cu un respect care-l măgulise. Ea îl iubea, fără îndoială, şi-l socotea mai presus de ea. Felix se hotărî ca, pe dată ce-şi va fi trecut examenele, să facă unele lecturi de documentare mai generală în domeniul vieţii şi să se scruteze mereu, spre a-şi surprinde şi sugruma

orice impulsiune orgolioasă şi orice cruzime faţă de alţii. Ca să nu uite, îşi luă caietul şi scrise neted:

« Voi căuta să fiu bun cu toată lumea şi modest, şi să-mi fac o educaţie de om. Voi fi ambiţios, nu orgolios. »

Felix, după multă luptă cu sine însuşi, ajunse la concluzia că « trebuie » să se ducă la Georgeta, spre a repara impresia de răceală pe care o lăsase fetei. Îl tulbura însă faptul că sila pe care şi-o făcea îl bucura lăuntric. Lua deci drept hotărîre ceea ce nu era decît slăbiciune? Şi apoi, nu cumva nu mai iubea îndeajuns pe Otilia? Căută să se analizeze sincer şi crezu că descoperă această dualitate. Pe Otilia o iubea cast, o voia ca pe o viitoare soţie, Georgeta îi era trebuitoare fiziologiceşte. Îl tulbura, o dorea, fără a se teme că ar putea să se îndrăgostească de-a binelea de ea. Se duse deci la Georgeta, care-l primi cu o plăcere întristată. I se păru chiar curios lui Felix că o fată aşa de jovială şi deliberată în tot ce face, exprimînd prin perfecţiunea de mare păpuşă de porţelan femeia crudă, indiferentă, e atît de preocupată de cazuistica morală.

— Domnule Felix — îi zise ea — îmi pare sincer rău de Titi. N-am vrut de loc să-l fac să sufere. Dumneata nu înţelegi că e perfect absurd ca eu...? În sfîrşit, e ridicol. E de vină numai Stănică. E drept, sînt şi eu vinovată, că m-am jucat. Generalul a aflat, tot Stănică trebuie să-i fi spus, cum are obiceiul, şi mi-a făcut aluzie. Nu din gelozie, închipuie-ţi, din bunătate. E un om bun.

Lui Felix i se păru ciudată şi această bunătate a unor oameni cu o situaţie morală atît de independentă. Se gîndi şi la Aglae şi la Pascalopol şi-şi făcu mintal socoteala că fiinţele dezlegate de cătuşele familiei, trecute prin toate plăcerile vieţii, sînt mai

îngăduitoare. În tot cazul, fu înduioşat de judecata Georgetei şi o privi lung.

— Ascultă — zise aceasta — eu am pretenţia de a fi frumoasă, seducătoare, ştii, nu sînt îngîmfată, dar o femeie îşi dă seama numaidecît de felul cum e privită de bărbaţi. Şi, apoi, în tagma mea sînt de o castitate aproximativă, pot să inspir tulburări romantice. M-am întrebat: eşti un timid, sînt eu lipsită de interes pentru un om cult? Spune-mi drept, nu mă supăr! De ce fugi de mine?

Sub imperiul hotărîrii lui disciplinare, Felix se apropie de Georgeta şi-i sărută mîna. În fond, era tulburat şi se temu că nu va fi consecvent. Simţi că o forţă naturală, imperioasă cere ca relaţii de acest fel cu femeia să devină normale. Georgeta îi văzu obrazul înroşit şi ochii vinovaţi şi-l luă de bărbie (în sine, Felix fu iar înciudat).

— Ce curioşi sînteţi voi, tinerii, îndrăzneţi şi plini de ascunzişuri! De ce-ai fugit atunci?

— Trebuie să înţelegi că e jenant pentru mine să lipsesc noaptea de acasă. Moş Costache e un om bătrîn, merită respect. Apoi, Otilia...

— O iubeşti, nu?

Felix găsi o deosebită mulţumire să se mărturisească şi i se păru chiar foarte firesc să-şi dovedească astfel prietenia faţă de Georgeta:

— O iubesc, într-adevăr.

Georgeta îl strînse repede cu un braţ şi-l sărută.

— La mine ce cauţi atunci, aşa iubeşti tu pe Otilia?

Felix se dădu înapoi, dezarmat de argument. Georgeta redeveni serioasă.

— Nu — zise ea — glumesc, desigur. Iubeşti într-adevăr pe Otilia şi o fericesc. Nu faci o crimă dacă vii la mine, oricărui bărbat îi e îngăduit asta.

— Nu-i aşa? se prinse Felix de precept. De Otilia sînt legat de mult, din copilărie. Şi pe tine te iubesc... altfel. N-am avut nici o intenţie rea atunci, îngăduie-mi să repar greşeala.

— Ah — rîse Georgeta — ce şiret eşti! Vrei iarăşi să-l trădez pe generalul cu tine? Ei bine, am să fac şi asta, fiindcă sînt o fată bună şi, de altfel, am prins slăbiciune pentru tine, natural fără manifestări casnice. Ai dreptate, în definitiv, află totuşi că în cele din urmă devin primejdioasă. Un tînăr s-a sinucis din cauza mea! Iubeşte-mă pe furate, nu te zăpăci!

Pe Felix, această morală îl supără iarăşi, lucru pe care Georgeta îl remarcă. Fata se aşează pe genunchii lui Felix şi-i înconjură gîtul cu un braţ.

— Sînt o proastă că-ţi fac atîta morală, iartă-mă, inspiri atîta respect, încît am devenit pedantă. La drept vorbind, îmi placi, asta-i principalul! Fă cum crezi!

Ca un fulger trecu prin mintea lui Felix iarăşi imaginea Otiliei. Hotărîrea de a-i fi absolut credincios îi întîrzia spontaneitatea plăcerii de a se simţi alături de Georgeta, apoi se simţi profund ridicol ca în asemenea împrejurare să stea să mai cîntărească sentimentele. Se lăsă cu totul în voia simţurilor, şi atît el, cît şi Georgeta fură fericiţi în acest joc care avea savoarea primejdiei, fără a fi propriuzis ameninţaţi. La plecare, Georgeta îl privi pe Felix cu o simpatie adîncă şi-i şopti cu un galeş reproş:

— Felix, să nu te îndrăgosteşti de mine! Fii impertinent, aşa trebuie să fie un bărbat! Ţi-o spun pentru binele tău.

Felix se simţea fericit. Era absurd să tăgăduiască acest lucru. Se simţea mai ales ocrotit de toate împrejurările şi de oameni ca de o conjuraţie a

favorii. Otilia îi păstra un gînd de departe şi el avea voluptatea de a o iubi, Georgeta îi dădea cu mari gingăşii ceea ce era în puterea ei. Era însă nemulţumit de el însuşi, de această luptă lăuntrică între impulsiunile momentane şi nevoia congenitală de a-şi face un program în viaţă. Dacă se va duce mereu la Georgeta, va fi un profitor, lipsit de orice capacitate de asceză în numele unei iubiri mai pure, dacă nu se va duce, va fi un ridicol cazuist, timid. Otilia şi Georgeta şedeau foarte bine laolaltă, lucrul era limpede, cu toată îndărătnicia de a găsi vreo antinomie. Mai degrabă îl supără facilitatea relaţiilor lui. Parcă nu el cucerise pe Georgeta, ci ea îl cucerise pe el. Şi Otilia îl privise ca pe un factor de a cărui iniţiativă nici nu se cădea să se informeze. Felix avu în treacăt ideea, pe care n-o lăsă să se dezvolte din pudoare, că spre a-şi controla voinţa şi capacitatea lui de a urmări un scop ar fi trebuit să încerce să cucerească experimental o altă fată, inaccesibilă. Însă examenele îl absorbiră cu totul şi cîtăva vreme uită şi de Otilia şi de Georgeta.

Pe cînd citea un curs, străduindu-se să memoreze pagină cu pagină, moş Costache, după ce dădu cîteva tîrcoale prin faţa odăii lui, crăpă uşa şi vîrî înăuntru capul lui ca o bilă.

— Nu-nu-nu te-te duci nicăieri azi? întrebă el.

— Nu. Am de învăţat. Dar de ce? Ai vreo trebuinţă de ceva?

— Nu. Am zis că e frumos afară, e soare, ţi-ar face bine să mai iei aer. Eeee întuneric aici!

— Îţi mulţumesc, zise Felix. Am să ies mîine. Azi vreau să citesc cursul.

Moş Costache scoase capul din întredeschizătura uşii şi dădu să plece. Ezită însă, şi după cîteva tîrcoale îl vîrî din nou.

— Nu-nu-nu ieşi din odaie, nu-i aşa? Pe jos e urît, fa-fac nişte reparaţii.

— Nu ies! răspunse Felix.

— Bi-bine faci! se bîlbîi moş Costache, vesel.

Deşi întrebările bătrînului erau cam fără rost, Felix nu le luă în seamă, rămase doar cu sugestia vremii frumoase. Într-adevăr, i-ar fi plăcut să se plimbe puţin la Şosea, să-şi mai consolideze prin odihnă terminologia în memorie. De jos se auzi un huruit ca de mobilă tîrîtă pe duşumea şi apoi bătăi de ciocan. Îşi aruncă ochii prin ferestrele geamlîcului şi văzu că în curte nu era nimeni. Uşa de la odaia Marinei era închisă cu lacătul, ceea ce însemna că bătrîna nu era acasă. Moş Costache apăru deodată în curte cu un ciocan în mînă. Privi înspre poartă, în fundul curţii, în toate părţile, uitînd să arunce ochii în sus, apoi se întoarse, călcînd în vîrful picioarelor chiar pe pămînt, ca un hoţ. Se auziră din nou huruituri şi scîrţîituri ca de lungi cuie trase greu cu un cleşte. Felix se decise să plece în oraş. Tot trebuia să mănînce undeva, de vreme ce Marina nu era acasă. Se dădu jos pe scară fără să fie auzit. În sufragerie însă fu oprit în loc de o scenă la care nu se aştepta. Marele bufet era dat la o parte, iar moş Costache şedea îngenuncheat în faţa unei găuri în duşumea, făcută prin scoaterea unei bucăţi de scîndură. În ea Felix zări, fără să vrea, o cutie de tablă de-ale Regiei, în care luceau monede şi un pachet cu hîrtii, după toată aparenţa, bancnote. Bătrînul se silea, cu mîinile tremurătoare şi plin de sudoare, să pună repede deasupra bucata de scîndură. Felix voi să se strecoare îndărăt pe uşă fără a fi văzut, dar duşumeaua trosni sub paşii lui, şi moş Costache sări galben în picioare cu ciocanul în mînă:

— Ci-ci-cine e? Nu intra!

— Eu sînt, moş Costache! Am venit să-ţi spun că mă duc în oraş. Dacă voiai să repari dulapul, trebuia să-mi spui mie să-ţi ajut.

Felix minţise intenţionat, moş Costache îl crezu sau se făcu că-l crede.

— Nu-nu nu-i nimic. S-a rupt puţin o scîndură, îl repar eu, că mă pricep.

Felix se strecură pe uşă cu ochii în tavan, ca să dovedească bătrînului că nu vede nimic. Pe dată ce ieşi, auzi cheia răsucindu-se în broască. Ieşit în stradă, întoarse instinctiv privirea şi văzu că moş Costache pîndea la fereastră să vadă dacă a plecat. Bătrînul îi făcu un semn de adio cu mîna, ca să fie sigur că pleacă.

« Imprudent bătrîn — îşi zise Felix — dacă află Stănică, e un om mort. »

Stănică nu află, dar extraordinarul lui simţ pentru tot ce se petrecea în umbră pe raza intereselor lui îl făcea neliniştit şi căutător ca o pisică în preajma unei fripturi. Felix nu-şi putea da seama, în definitiv, ce urmărea Stănică, şi nici acesta nu i-ar fi putut explica într-un acces de sinceritate. Stănică nu urmărea nimic special, aştepta numai, înfrigurat, lovitura care să-i schimbe cursul vieţii. Această relativă gratuitate a activităţii lui îl făcea fecund în idei şi ascuţit în intuiţii, ca pe un adevărat artist. Stănică era pretutindeni, întreba de toate, dădea sfaturi în toate direcţiile, era frate, părinte, consilier pentru oricine, înduioşîndu-se de propriile lui improvizaţii sentimentale. Felix îl surprindea adesea privind pe fereastră în odaia lui moş Costache sau cotrobăind prin casă. Totdeauna întorcea astfel vorba, încît indiscreţia lui părea un lucru firesc şi neînsemnat. Felix îl găsi într-o

zi chiar în odaia lui. Îl văzuse bine cum scotoceşte prin cameră, dar, cînd intră, Stănică şedea pe un scaun lîngă masă şi contempla atent o pagină dintr-un tratat.

— E foarte interesantă chestia asta, zise el, bătînd cu degetele în carte, ca şi cînd era limpede că pentru carte venise. Cînd termini examenele, să mi-o dai şi mie s-o citesc, vreau să mă informez şi eu. Ştiinţa pozitivă, asta a fost pasiunea mea. N-am avut părinţi...

Felix îl privise totuşi aşa de surprins, încît Stănică simţi nevoia de a mai da o îndreptăţire prezenţei lui acolo:

— Domnule, mă uitam la Marina asta, a îmbătrînit rău, săraca. Ştii că le e cam rudă dumnealor! Ai dracului oameni! Să-ţi fie rudă, şi s-o faci servitoare. Şi nici nu-ţi închipui în cîte familii bune, mă-nţelegi, există porcăria asta! O soră nemăritată, o mătuşă, aşa, puţin mai cretină, spală rufele celorlalţi gratis. Să zic că Marina nu prea face cine ştie ce treabă, dar, oricum, gratis, e o afacere. Eu aş lua-o bucuros, s-o scap de mizeria asta, te lasă însă dumnealor? Culmea, nu vrea nici ea. Domnule, Marina asta trebuie să aibă parale, pe onoarea mea, asta i-a împrumutat odată lui moş Costache două mii de franci. Unde dracului i-o fi vîrît? Cunosc o familie care ţinea o decrepită de asta numai pentru că ştia că are bani. Cînd a murit însă, n-au găsit nimic. Ştii de ce? Ia să văd dacă ai fler!

Felix ridică din umăr.

— Avea amant, puiule, avea amant un cocoşat, cu care făcuse şi doi copii admirabili, cel puţin ca ten. Nu ştiu ce învăţaţi dumneavoastră la medicină, dar cocoşaţii fac copii albi, planturoşi, cu pieliţa

ca de chiparoasă şi crin, ca de plantă ţinută în pivniţă. Mor însă matematic după un an. Ei, eu mă întreb la cine rămîne Marina dacă, Doamne fereşte (lucrul e inevitabil), moare Costache? Cine se păcăleşte sau se procopseşte? În locul dumitale, eu aş pipăi terenul, aş trage-o de limbă (am văzut că Marina ţine la dumneata), să văd ce bani are. Dumneata putea s-o iei foarte bine, ca student ai în ea o comoară, fără nici un ban, pentru puţină ţuică. Şi pe urmă, şmechere, rămîi cu banii. Vorba este, are, sau nu are? Dumneata ce zici?

— Niciodată — răspunse Felix — nu m-am gîndit la asta, şi chestia mi se pare inactuală, bine-înţeles pentru cel interesat. Ar trebui să moară moş Costache, apoi ea, sînt prea multe evenimente de aşteptat. Mi se par foarte solizi.

— Bine, bine, noi lucrăm cu probabilităţile. Ia să presupunem că eu, care am experienţă, şi dumneata, la care ţin ca la un frate mai mic, facem un pact. Dumneata observi, eu pilotez, apoi împărţim beneficiile. Evident, e o loterie, o loterie, nota bene, cu toate numerele cîştigătoare. Trebuie numai răbdare. Numai cu asta nu trăieşti, dar dacă mai joci şi la alte loterii de astea, poate veni vremea cînd toate să se tragă deodată. Atunci trebuie să fii pregătit. Dumneata eşti doctor, pentru numele lui Dumnezeu, şi ştii. Ce e viaţa? Vax. Ai trecut de o anumită vîrstă, încep beteşugurile: ba un reumatism, ba o gută, ba inima, ba rinichii. Într-o bună zi, pac, şi nu pică unul, ci toţi de vîrste apropiate. E statistic, e ştiinţific. Ieri l-a pocnit pe Simion (se curăţă la sigur, fac prinsoare), mîine pe moş Costache, şi nici ceilalţi n-o să trăiască o mie de ani. E rîndul nostru, al tinerilor, să ne aşezăm la masa vieţii.

 Da, dar trebuie să fim pregătiţi, să nu lăsăm lucrurile

de azi pe mîine. Bătrînii sînt şireţi, escroci, ţi-o spun eu, ca avocat, au duşmănie declarată pe moştenitori. Un bătrîn care toată viaţa n-a ştiut să se folosească de averea lui, gelos pe tineri, face farse, de pildă, lasă averea la o biserică sau la alte instituţii şi mai neprevăzute. E frumos ca Otilia să-şi fi consumat aici tinereţea şi apoi să rămînă pe drumuri, tocmai cînd e mai încîntătoare şi are nevoie de lux?

— Nu cred eu că moş Costache n-are să aibă grijă de ea, spuse Felix, puţin atins.

Stănică îi surprinse momentul de slăbiciune.

— E în stare, e în stare, nu-ţi face iluzii, bătrînii au psihologia lor. E de datoria dumitale, dacă zici că o iubeşti pe Otilia, să pui umărul să creăm aici o atmosferă sănătoasă, pentru ca succesiunea, cînd o fi, să se deschidă în mod echitabil. Ori vrei să pună mîna soacră-mea pe toate, pe averea în fond a Otiliei? Dumneata ştii că restaurantul a fost cumpărat de moş Costache cu zestrea nevestei lui? Era, de fapt, dreptul fetei.

Felix făcu un gest de protest la injustiţie. Stănică atacă problema mai adînc:

— E din partea dumitale o faptă de moralitate. Pata asta dulce, delicioasă trebuie ferită de primejdii, de lupte. Fără nimic şi nimeni pe lume, ştii ce face Otilia, ce e îndreptăţită să facă? Se aruncă în braţele lui Pascalopol, asta face! Şi-i dau dreptate.

Stănică, încredinţat că a pus punctul pe i, închise cu zgomot tratatul de medicină. Felix se întunecase mai mult, iritat de readucerea în chestiune a cazului Pascalopol.

— Ce pot să fac eu? zise el plictisit. Nu pot şi n-am căderea să m-amestec. În curînd voi fi major şi prezenţa mea în această casă va trebui să înceteze.

— Nici nu trebuie să faci nimic. Să ai numai încredere în mine, să-mi uşurezi misiunea, să mă laşi să fac fericirea Otiliei şi a dumitale. Eu aş voi să-l ajut pe moş Costache, să-l învăţ cum să pună la cale lucrurile. Nu vezi ce prostii face? A vîndut două imobile pînă acum, cu sume mari. I-a primit banii în mînă, ştiu sigur asta, doar am vorbit cu cumpărătorii. Ei bine, ce-a făcut moş Costache cu banii? I-a pus la bancă? Nu cred! Îţi închipui că eu n-am colindat peste tot? Bătrînii, domnule, nu depun banii! Ei vor să fie siguri de ei, să-i aibă în labă, de aceea şi vînd. Vor să-i manipuleze, să păcălească pe moştenitori. Bătrînii îngroapă, amice. Eu fac prinsoare cu dumneata că moş Costache a îngropat undeva banii. Dar unde? Asta-i chestiunea. N-ai mirosit nimic, nu bănuieşti nimic?

— Nu, nici nu m-am gîndit la aşa ceva!

Stănică îl scrută neîncrezător şi rîse tactic, cu capul lăsat pe un umăr.

— Hoţule, nu zău! Nu-mi prea vine să te cred. Am ajuns la convingerea că eşti fin de tot. La dame, cel puţin, eşti maestru. N-am făcut în doi ani cu Georgeta ce-ai făcut dumneata în cinci minute. Ăştia care au succes la dame se pricep şi în lucruri băneşti, contrar părerii comune. Dar să zic că n-auzi, nu vezi. Eu te întreb aşa, să văd, dumneata cum judeci? Unde să-i fi ascuns?

— În casă nu cred că-i ţine, zise Felix, dintr-un sentiment de solidaritate cu bătrînul. Avarii îngroapă banii prin grădini.

— Ei, asta în poveşti, nu pe aici pe la oraş. Crezi că eu nu m-am plimbat prin grădină? Nici eu n-aş crede că-i ţine în casă. Însă să ştii că aici sînt ascunzişuri pe care numai el le ştie şi soacră-
 mea, ascunzişuri de casă veche. Ai să vezi că bătrînul

nu face iarna foc să-l tai, în cutare sobă, ceea ce înseamnă că-i e frică să nu-i ardă bănetul ascuns prin apropiere. În definitiv, treaba lui, vorba dumitale, cum își așterne, așa doarme. Eu, unul, n-am nici un interes. Mă ocupam și eu, așa ca filantrop, pentru binele lui, și puțin și pentru Olimpia. Am, ca să zic așa, un mandat moral, să apăr interesele generației noi față de cea veche.

Fiindcă Felix dădea oarecare semne de plictiseală, Stănică se ridică și chiar trecu pragul, apoi se întoarse.

— Ceea ce vrusesem să-ți spun, tocmai aia nu ți-am spus. Te invită Iorgu mîine seară la nouă la restaurant. Vine și moș Costache. Are omul o fată căruia îi rupe turta și a găsit pretexte ca să dea o masă cunoscuților, în vederea că a devenit proprietar. Mai mult pentru asta. Tocmai dumneata, care ai mijlocit, ca să zic așa, afacerea, și moș Costache sînteți eroii serii. Vin și eu, nici vorbă.

— Nu cred că am să pot merge!

— Refuz nu se poate. Am ordin să te aduc. Mai dă-le dracului de examene! Mi se pare c-o să-ți arăt o fată faină.

Încredințat că a aruncat argumentul suprem, Stănică ieși pe ușă maiestuos. Într-adevăr, Felix se duse la restaurant, fiindcă moș Costache ținu neapărat să fie însoțit, și apoi pretindea că trebuie să închidă casa peste tot cu cheia, fiindcă a aflat că umblă niște hoți care se introduc prin case și așteaptă acolo, ascunși, pînă cînd pleacă lumea. În «șambrul» în care Iorgu oferea, plin de mulțumire, masa, Felix avu surpriza și neplăcerea să întîlnească individii cei mai puțin acordabili. Venise Georgeta, generalul, Olimpia și chiar Titi, adus s-o însoțească, explicau ceilalți, pe Olimpia pînă la sosirea lui

Stănică, şi să facă portretul lui Iorgu. Era şi Weissmann, studentul (care îl lămuri pe Felix că făcea dantura familiei pe un preţ absurd de avantajos). Nevasta lui Iorgu era o femeie grasă, enormă, cu faţa severă, hindenburgiană, şi părul roşcat adunat într-un coc ridicol de ascuţit. Părea binevoitoare, cuviincioasă şi de origine germană. Fata, care da pretext sărbătorii, nu era de faţă. Fusese culcată de mult. Mai participau cîteva figuri necunoscute, un frate al lui Iorgu, un ofiţer cu rîs încîntat, ostentativ optimist, o soră a doamnei Iorgu, doi bărbaţi maturi, corect îmbrăcaţi, cu aere de flăcăi bătrîni. Unul din ei se prezentase ca maestru caligraf, şi Iorgu comunicase asistenţei că arta musafirului consta în a face inscripţii, afişe, liste de mîncare, în felurite caractere. Situaţia lui Felix fu din cele mai penibile. A săruta mîna Georgetei faţă de Olimpia şi de general i se arăta ca o operaţie desperată. Însă atît Georgeta, cît şi generalul avură purtările cele mai cordiale. Georgeta îl primi cu aclamaţii, şi generalul voi cu orice chip ca Felix să se aşeze lîngă el. Titi nu dădu nici un semn de supărare. Făcu el însuşi un salut din mînă lui Felix, cu obişnuitul aer placid şi timid, părînd a fi uitat cu desăvîrşire incidentul. Cît despre Olimpia, ea nu făcu nici o dificultate morală, ocupată să admire multele brăţări ale doamnei Iorgu, care îşi scotea greoi şi cu multă amabilitate bijuteriile, spre a face plăcere musafirilor. Totuşi, Felix era tulburat. Titi se afla exact în faţa lui, de cealaltă parte a mesei, cu nişte bucăţi de hîrtie de bloc, pe care îşi propunea, probabil, să treacă la nemurire agapa. Să stea de vorbă, cu o familiaritate pe care nu şi-o putea reprima, cu oricîtă sforţare la ipocrizie, între privirile lui Titi şi ale generalului, i se păru lui Felix un chin nou.

În ochii lui Titi nu citi decît o mahmură, enigmatică lipsă de gîndire. Generalul fu încîntător în chipul cel mai jenant. Îşi vîrîse un braţ pe după acela al Georgetei şi altul după al lui Felix şi făcea legătura de unire între ei, vorbindu-le încet.

— *Mon jeune ami* — zise — am aşteptat să te mai văd, şi nu te-am mai întîlnit. Păcat! Munceşti mult, îmi închipui. Te rog eu, nu exagera. Mai ai timp. Ce zici — întrebă el pe Georgeta — munceşte mult?

— Aşa cred! răspunse Georgeta.

— Vezi? reproşă generalul. Totuşi e frumos, e foarte frumos ce faci! Nu e nevoie însă să-ţi părăseşti prietenii pentru asta. Domnişoara Georgeta mi s-a plîns, sînt dator să-ţi spun, că ai neglijat-o. *Est-ce qu'on néglige une beauté comme ça?*

— Generale, eşti un galant incorigibil, am gust să te sărut.

— *Faites, faites,* aprobă acesta, mîngîindu-şi mustăţile terminate în bilă. Apoi se mărturisi la urechea lui Felix: E o fată delicioasă, o fată bună, plină de virtuţile antice.

— Papa! reproşă Georgeta în glumă.

— Zic virtuţi — corectă generalul — în sensul de perfecţiune. E femeia perfectă, totală, nu o matroană, pentru Dumnezeu!

— Va să zică, noi sîntem matroane, bietele femei măritate! crezu Olimpia că trebuie să obiecteze, pentru întreţinerea convorbirii.

— Oh, madam, de loc. N-avem dreptul să calomniem femeile înainte de a le cunoaşte posibilităţile.

Georgeta fu cam îngrijorată de această conversaţie, ce putea degenera în altercaţii cu o femeie ca Olimpia, şi, ca să înlăture răspunsul generalului, luă o bucăţică de şvaiţer şi-l vîrî cu vîrful degetelor

în gura acestuia. Generalul prinse şvaiţerul şi, în treacăt, sărută şi degetele Georgetei. Fata se pregătea să-i mai astupe gura cu o altă bucată, făcînd şi ea la fel, în scopul stimulării, cînd sosi Stănică. Primejdia era înlăturată.

— Să mă iertaţi c-am întîrziat, de-abia cu greu am scăpat de socru-meu. Olimpia, ce să-ţi spun, iubitul tău tată e imposibil. A aruncat pernele pe fereastră, a sfîşiat cearşafurile, a făcut un tămbălău grozav.

— Ce are? întrebă madam Iorgu.

Stănică rîse.

— Are gărgăuni, madam Iorgu, ce să aibă? I-a intrat în cap că duhul sfînt, prigonit de oameni, s-a ascuns în cearşafuri, şi se supără cînd baţi cu bătul plapuma şi celelalte. Astă-seară n-a vrut să se culce, fiindcă rufele n-aveau duh, fiind spălate cu leşie şi persecutate. M-a văzut pe mine cu batista asta şi striga zor-nevoie că duhul sfînt s-a ascuns în ea şi să i-o dau să doarmă pe ea. De-abia l-am potolit.

— De ce nu-l duce într-un sanatoriu? observă madam Iorgu.

Ofiţerul rîse zgomotos.

— Ce sanatoriu? Balamuc! Nu şi-a făcut injecţiile.

Această ieşire neghioabă făcu pe toţi să tacă, din respect pentru Olimpia, care încruntase sprîncenele. Felix reţinu totuşi banala calomnie cu injecţiile, şi un raţionament îi străbătu repede, obscur, prin minte.

— Hai mai bine să ne veselim, îndemnă Stănică. Toată lumea să trăiască, şi în special eroii serii, am numit pe iubitul nostru conu Iorgu cu familia sa şi pe simpaticul meu moş Costache et compania. Ce gîndiţi dumneavoastră? Conu Iorgu a devenit

proprietarul celui mai rentabil local de noapte, iar moş Costache a încasat parale bune. Spune drept, moş Costache, erau noi hîrtiile, frumoase? Unde le-ai ascuns?

— Unde le-am ascuns eu, nu le găseşti dumneata! glumi cu maliţie moş Costache.

— Doar nu le-ai depus la vreo bancă, să dea faliment. S-au pîrlit mulţi.

Stănică examină faţa lui moş Costache, spre a-i surprinde reacţiile, dar acesta înghiţea de zor, cu lăcomie aperitivele.

— E bine să fii bogat, este bine să fii şi sărac. Fiecare stare cu avantajele ei. Azi, dacă ai bani, nu ştii ce să faci cu ei. La bănci nu sînt siguri, acasă te pradă hoţii, să-i cheltuieşti te îmbolnăveşti, să nu-i cheltuieşti, la ce-i mai ai?

— De asta, se vede — observă Olimpia ironic — nu faci tu avere, ca să nu-ţi baţi capul!

— Să ştii că da! zise Stănică, prefăcîndu-se că o ia în serios. Nici nu ştii ce se poate întîmpla! Iată un caz tragicomic. Unul are cîteva sute de mii de lei pe care nu vrea să-i depună la bancă şi-i ţine în casă. I-a pus pe undeva prin sobă, sau într-un dulap, între două scînduri, aşa ceva. Spune dumneata, moş Costache, unde se ţin banii de obicei?

— Unde nu-l taie capul pe ticălosul de moştenitor!

Toţi rîseră, iar Stănică, în gîndul lui, făcu pe bătrîn pezevenghi.

— În sfîrşit, i-a pus pe undeva prin casă, unde poţi doar să-i pui, în pivniţă, în pod, sub saltea etcetera. Ei, şi servitoarea a şters parchetul cu benzină, uitînd să deschidă geamurile, un chibrit aprins a căzut pe duşumea, şi vaporii de benzină au luat foc, şi toată casa a fost scrum în două ceasuri, cu

bani cu tot. Morala: Nu pune banii de unde nu poţi să-i scoţi imediat.

Stănică încercă să fixeze în ochi pe moş Costache, care continua a părea nepăsător, însă mînca cu o repeziciune cam nervoasă, evitînd să ridice privirea.

« Să ştii — îşi zise Stănică detectivistic — că l-am prins pe moş. Îi are în casă banii ! »

— Domnule — zise el tare — sînt oameni care strîng o avere în lăzi, şi nu prind de veste cînd moneda iese din circulaţie, rămînînd ca tinichea goală. Dar o să iasă acum o lege, am auzit eu, teribilă. Statul are nevoie să circule capitalurile. Dacă le ţii în ladă, frustrezi societatea de posibilităţile închise în ele. Ei bine, statul te forţează să declari ce parale ai, chemîndu-te să preschimbi bancnotele. Nu le-aduci, treaba dumitale, îi pierzi, dacă însă îi aduci, atunci eşti obligat să împrumuţi statul cu atît, contra titluri.

— Eşti deştept dumneata ! Cine a inventat legea asta? zise moş Costache cu o indispoziţie abia acoperită.

Stănică deveni elocvent:

— Asta e o metodă clasică de a pune mîna pe paralele particularului. Numai un război să vină, cum se aude, şi nu te-ntreabă nimeni dacă-ţi convine ori nu. Dar dacă m-ai întreba pe mine cum să te aperi, eu ţi-aş spune.

— Cum? întrebă moş Costache, sarcastic, mîncînd mereu.

— Trecînd-o asupra moştenitorilor, în cîteva părţi, ca să nu atingi minimul impozabil. Sau, dacă vrei, le laşi obligaţiunile statului şi dumneata mănînci banii.

Moş Costache era gata să declare supărat că « n-are nimic », din nefericire Iorgu se afla în faţa lui ca

cea mai bună dovadă că primise bani. Se mulţumi să glumească:

— Cînd eşti tînăr, n-ai bani, şi cînd eşti bătrîn, dacă i-ai strîns, te pîndesc rudele!

— Asta aşa e! aprobă generalul. De aceea eu am hotărît să-i cheltuiesc cu tinereţea.

Zicînd acestea, strînse de braţ pe Georgeta şi pe Felix, mai mult pe cea dintîi.

— *Mon général* — prinse ocazia Georgeta — cînd îmi cumperi o blană?

— Întrebarea e improprie! răspunse galant generalul. Cumpărătura e de mult făcută! Vrei să spui, cînd să te însoţesc ca să ţi-o alegi!

Olimpia privi pe Georgeta cu invidie şi cu o curiozitate infinită, ca şi cînd aceasta ar fi fost un animal apocaliptic.

Printr-o firească asociaţie, convorbirea începu să se desfăşoare asupra copiilor, pentru care părinţii strîng bani privîndu-se de toate bunurile, ca apoi ei să-i risipească.

— Noroc că am şi o fată — zise madam Iorgu — fetele sînt mai cuminţi!

— Pe fete nu trebuie să le măriţi? observă Olimpia. Uneori e mai greu ca cu băieţii. Ştiu asta din familie.

— N-o silesc să se mărite! Dacă are noroc, mărite-se, dacă nu, e bine şi aşa!

— Perfect — zise Weissmann — va practica iubirea liberă, pentru plăcerea proprie.

În afară de Georgeta, Felix şi generalul, care pufniră de rîs, ceilalţi priviră uimiţi la Weissmann. Olimpia îndeosebi îl contemplă ca pe un monstru.

— Cum — ţipă aproape Stănică — să ţii fata nemăritată? E o crimă, madam. Aşa să ştii. E o crimă dublă împotriva vigoarei naţiei şi a economiei.

Cum, să stea fata sterilă, să piară naţia romînească, să scadă populaţia? Şi cu averea ce faci? În definitiv, ea e numai un împrumut al societăţii, care trebuie restituit...

— Bravo! aprobă Weissmann. Trebuie restituit comunităţii.

Weissmann fu iarăşi contemplat cu mirare.

— Dă-mi voie — corectă Stănică — nu umbla cu socialisme de ale dumitale. Bunurile trebuiesc redate societăţii prin mîinile copiilor, ca să se folosească şi generaţia nouă.

— Baţi cîmpii, Stănică — zise Olimpia — asta e de la sine înţeles că copiii au să moştenească.

— Fireşte, făcu voluminoasa doamnă Iorgu.

Iorgu însuşi se aplecă înspre locul unde şedeau generalul, Felix şi Georgeta şi mărturisi cu un gest generos din mîini:

— Îi las fetei avere împărătească! Mititica!

Stănică auzise.

— Nu m-aţi înţeles — strigă el — dacă mă împiedicaţi să vorbesc! Nu e de-ajuns să-i lăsaţi fetei avere, trebuie s-o măritaţi, ca de avere să se folosească şi altul.

— O măritäm, o măritäm, zise împăciuitor Iorgu.

— Întrebarea este, cu cine o măriţi?

— Eu aş vrea ofiţer sau doctor, zise madam Iorgu.

— Doctor — sări Stănică — uite doctor! şi întinse mîna spre Felix. Lucica are opt ani acum, peste şase ani e nubilă, şi atunci dumnealui este tocmai doctor proaspăt. Băiat fain.

Atît Iorgu, cît şi nevasta lui priviră cu simpatie şi modestie la Felix, care găsea scena foarte penibilă şi blestema în gînd limbuţia lui Stănică. Olimpia

însă părea nemulțumită, și pe Felix îl surprinse asemănarea ei cu Aglae.

— Fata dumneavoastră — zise ea, cu o maliție molatică — trebuie să aibă aspirații mai înalte, un magistrat, un ofițer superior.

Stănică pufni de rîs, fără să explice cauza. Iorgu, mereu conciliant, închise discuția:

— Ce-o fi, nu ne uităm, să fie numai tînăr de ispravă, să muncească, cum am muncit și eu, care m-am ridicat de jos. Ce să vorbim acum degeaba, că fata e mică. Mai bine să bem în sănătatea ei și a tuturor.

Chelnerii, mobilizați la spatele invitaților, umplură paharele și toți băură. Generalul se ameți de-a binelea, păstrînd totuși dignitatea. Voia cu orice chip să vadă relațiile între Felix și Georgeta mai cordiale.

— Mă rog matale — insistă el pe lîngă Felix, care se simțea jenat — Georgeta e o perlă, e o fată adorabilă, pe care țiu s-o cultivi, te invit s-o cultivi. Îmi datorești această finețe. Predau în mîinile dumitale o pupilă scumpă.

În tot acest timp, moș Costache, mulțumit că scăpase de insinuațiile lui Stănică, mînca harnic și bea mereu, sugîndu-și buzele groase, privind numai în farfurie. Madam Iorgu, căzînd cu ochii asupra lui, crezu de datoria ei să fie amabilă:

Domnule Giurgiuveanu, am auzit că aveți o fată, domnișoară, să vă trăiască, s-o vedem măritată. Unde e acum, de ce n-ați adus-o?

Moș Costache mormăi ceva, cu gura plină, în imposibilitate de a articula. Stănică luă cuvîntul în locu-i:

Otilia? Unde e ea acum, n-are nevoie de nol. E la Paris.

Stănică spusese ultimele vorbe triumfător, rotindu-şi privirile asupra întregii asistenţe. Inocentă, madam Iorgu întrebă pe Olimpia:

— Studiază?

Olimpia făcu o strîmbătură, pe care Stănică o remarcă.

— Studiază muzica, zise el, făcînd totuşi cu ochiul spre grupul din jurul generalului.

— Aşa? exclamă madam Iorgu, fără să intuiască jena celorlalţi. Trebuie să cheltuieşti, domnule Costache, multe parale... cu întreţinerea.

Moş Costache bîlbîi ceva în paharul de vin pe care tocmai îl ducea la gură. Stănică, făcînd iarăşi cu ochiul, explică:

— Are bursă. A remarcat-o un profesor, care a stăruit pentru specializare şi a condus-o personal, notaţi bine, personal, la Paris.

— Foarte frumos! aprobă madam Iorgu.

Ofiţerul, imprudent, intră pe neaşteptate în vorbă:

— Parcă plecase cu unul Pascalopol, moşier mare. Aşa auzeam vorbindu-se, doar o cunosc pe duduia, fată superbă.

Felix se simţi înăbuşit. Georgeta voi să salveze situaţia:

— Sînteţi informat greşit, domnule locotenent. Otilia mi-a fost colegă de conservator. Este o pianistă excepţională.

Olimpia, care dădea mereu semne de plictiseală, încercă să reteze discuţia:

— Nu înţeleg de ce ne pierdem vremea cu astfel de nimicuri. Otilia nici nu ne este rudă, nu e fata lui moş Costache, e o...

N-apucase să sfîrşească. Moş Costache, înroşindu-se brusc, bîlbîi violent:

— Să-să-să nu spui prostii de-despre fa-fa-fata mea!

Stănică îşi însuşi indignarea bătrînului:

— Vezi ce comedii faci, iubito? Cum poţi să spui asemenea prăpăstii, cînd nu cunoşti lucrurile? Aşa e — o scuză Stănică faţă de ceilalţi — cînd o fată e crescută în idei greşite şi în duşmănii. Familiile dumnealor nu prea se au bine, mă înţelegi, şi de aci toată povestea.

— E rău cînd nu e unire în familii, zise madam Iorgu, mereu placidă şi nepricepînd situaţia.

Felix fu foarte deprimat de această scenă care îl atingea direct, deşi cei de faţă nu se gîndeau o clipă că el ar fi în cauză. Atunci îşi dădu seama că tot ce privea pe Otilia îl preocupa, cu toate sforţările de indiferenţă pe care încerca să le facă. Georgeta însă observase asta de la început şi, împreună cu ea, din fineţe şi din experienţă, şi generalul. Amîndoi se străduiau să atragă pe Felix, folosindu-se şi de Weissmann, într-o convorbire străină de obiectul conflictului.

— Am auzit, domnule Felix, că la balamuc — vorbea Georgeta — sînt bolnavi foarte interesanţi. Mi-ar plăcea să-i văd o dată.

Weissmann interveni:

— Te duc eu, domnişoară. Optzeci la sută din bolnavi provin nu din infectaţii sanguini, ci din cei morali. Constrîngerea, în materie erotică, zdruncină creierul. Dumneata, care eşti o fată fără prejudecăţi, dispunînd liber de posibilităţile dumitale sexuale, ai să vezi dezastrele societăţii burgheze.

Georgeta, deşi cam încurcată de libertatea de limbaj a lui Weissmann, îl ascultă în interesul lui Felix, fără să-i pese de ochirile celorlalţi, aprobată de zîmbetul cordial al generalului. Felix era, în chip

învederat, distrat. Generalul găsi că ar fi potrivit ca Felix să se retragă şi, cu aprobarea recunoscătoare a acestuia, cei trei se ridicară. Moş Costache declară posac că vine şi el. Familia Iorgu se arătă mîhnită:

— Puteai să stai, măcar la prăjituri.

Într-adevăr, chelnerii aduceau pe tăvi lungi de argint mormane de prăjituri şi de fructe. Pe faţa lui moş Costache se dădu o scurtă luptă de tonuri, apoi lăcomia învinse, şi bătrînul rămase pironit pe scaun. Georgeta şi generalul conduseră pe Felix pe strada pustie, ţinîndu-l fiecare de un braţ şi silindu-se, într-un chip care în altă împrejurare ar fi fost comic, să-l învioreze. Generalul părea afectat:

— Fetiţa mea, tînărul nostru mi se pare că e îndrăgostit.

— Aşa mi se pare şi mie, confirmă Georgeta în şoaptă, cu grija unei mame de a nu deştepta copilul.

— O! dar atunci e îngrozitor! Te invit să ai grijă de dînsul.

Felix simţi nevoia de a rămîne singur, îşi luă rămas bun de la cei doi, care-l părăsiră cu cele mai atente gingăşii. Apoi o luă înainte cu o necesitate neînfrînată de a merge; străbătu toată Calea Victoriei, pustie, şi se înfundă în Şosea, pînă la Hipodrom. Pe măsură ce mergea şi obosea, sufletul i se calma şi începea să aibă o viziune mai obiectivă a lucrurilor. Adunarea la restaurantul lui Iorgu îi apăru de o hibriditate caricaturală. Moş Costache, avarul care vînduse localul, mînca la masa cumpărătorului. Stănică şi Olimpia, hiene avide de moşteniri, făceau pe moraliştii. Georgeta, curtezană, şi generalul, stricat bătrîn, îl ocroteau pe el, care avusese legături cu Georgeta. Politeţea, mai mult, delicateţea lor erau indiscutabile. Se vede că numai oamenii fără legi în viaţă erau în stare să perceapă

situațiile fine. Totuși, ce penibilă postură! Și în mijlocul acestei adunături, el suferea și se indigna de calomnierea Otiliei, care plecase într-adevăr în Franța, însă nu pentru studii, cum pretindea, cu onctuoasă perfidie, Stănică, ci ca să se plimbe cu moșierul Pascalopol, așa cum afirma necioplitul locotenent. Moș Costache se arăta atins de ponegrirea Otiliei, el însuși nu o ajuta cu nimic să-și clarifice situația, ba chiar o împingea, lacom, la combinații cu Pascalopol. În această societate, mai de treabă era tocmai aparent teribilul, cinicul Weissmann, care, limitîndu-se la orori verbale și la paradoxuri, le făcea totuși mici și discrete servicii medicale. Obosit, Felix se lăsă pe o bancă. Aerul se învineți, apoi se albi, și lucrurile căpătară contururi. Un hîrșîit monoton de tîrn se auzi pe undeva, și două faetoane de lăptari matinali se îndreptară spre oraș. Se făcuse dimineață. Sufletul lui Felix se umplu de elanuri și hotărîri mari. Experiența lui nu se prefăcu în deprimare, ci într-o mare voință de a se ridica deasupra tuturor. Își puse în gînd să facă astfel încît să nu depindă de nimeni, să nu fie silit să sufere trivialitatea nimănui. Nădăjdui orbește că Otilia se va păstra mîndră, pînă ce el va fi liber de el însuși, ca atunci, plin de mărinimie și fără nici o răsplată, să-i întindă mîna. Liniștit de această hotărîre, se ridică de pe bancă și se îndreptă spre orașul care începea să fiarbă.

XV

Simion devenise atît de supărător, încît Aglae se hotărî să scape de el. Propriu-zis, ea nu prea credea în nebunia lui și-l trata ca și cînd el s-ar

fi prefăcut, ca să-i facă ei zile negre. Ideea de a-l interna într-un sanatoriu fu respinsă cu indignare:

— Cu ce să-l ţin în sanatoriu? Are el vreo avere?

— Are pensia, observă Stănică.

— Ce-ai zis? Pensia? Dar eu, copiii cu ce trăim?

În realitate, Aglae avea destulă avere, strînsă din chiar banii lui Simion, privat sistematic de orice plăceri. Stănică propuse în cele din urmă, cu oarecare prudenţă, de a vîrî pe Simion într-un ospiciu, deşi, zicea el, s-ar putea afla că bătrînul are avere (însă el avea să facă rost de un act de paupertate), şi apoi soluţia ar putea să nu convină, fiindcă e penibil să se ştie că ai un soţ la ospiciu etc.

— Şi ce — zise Aglae, acru — eu l-am adus în halul ăsta? Să se ducă unde l-au adus faptele lui.

Într-o duminică, totul fu pregătit ca Simion să fie scos din casă. Weissmann se oferise să îndeplinească delicata însărcinare, după ce ospiciul fusese prevenit. Bătrînul avea să fie plimbat sub un pretext oarecare, dus apoi la ospiciu, ca spre a-l vizita, şi lăsat acolo. Isteţul medicinist studiase bine chestiunea, conversînd de cîteva ori cu Simion, şi-şi alcătuise în cap cîteva scene posibile. Aglae strînsese într-un geamantănaş cîteva lucruri de îmbrăcăminte, pe cele mai rupte, şi acum aştepta în sufragerie sosirea lui Weissmann. Mai mult din curiozitate decît din simpatie, toţi ai casei, Stănică, Olimpia, Titi, Aurica, se adunaseră în aceeaşi încăpere, pe canapea şi pe scaune, de-a lungul pereţilor, şi priveau ca la un spectacol. Din cînd în cînd, deschidea uşa cu o curiozitate avidă, lipsită de orice ruşine, Marina, plină pe mîini de făină, aşa cum ieşise din bucătăria casei vecine.

 Simion, cu ochii exaltaţi, slăbit şi cu barba crescută

în săgeată, şedea la masă şi sorbea lacom dintr-o ceaşcă cu lapte. După ce sfîrşi de băut, privi în fundul ceştii, mirosi, apoi zise:

— Aici a fost oţet!

Aglae se supără:

— Eşti nebun? Ce oţet? Dacă era oţet nu-l beai! De unde pînă unde oţet?

— Lui Isus lumea îi dă să bea oţet. Cu asta mă hrănesc eu de cînd au apărut semnele.

Ochii lui Simion arătau îngrijorare şi suferinţă, însă Aglae nu trăda nici un fel de milă şi nu arunca nici o vorbă blîndă spre a-l potoli. Dimpotrivă, fu din ce în ce mai iritată:

— Slavă Domnului, te-am hrănit ca pe un trîntor, cu ce-a fost mai bun, ani de zile, fără nici o bucurie din partea ta, şi acum vii să-mi spui că ţi-am dat oţet. Oţet să fie în inima duşmanilor.

— S-au arătat semnele! repetă, mai tare, Simion.

— Ce semne, tată-socrule? întrebă Stănică, cu intenţii psihiatrice, făcînd cu ochiul celorlalţi. Cine ştie, poate dumnealui are dreptate. Trebuie să-l ascultăm.

Simion arătă cu degetele descărnate înspre barbă.

— Domnul mi-a dat barba lui.

— Mai bine te-ai fi tuns puţin, decît să stai în halul ăsta.

— Eu să mă tund? zise Simion violent, sărind de pe scaun. Nimeni să nu se atingă de Domnul Isus.

Aglae îl privi cu mare dispreţ, ceilalţi cu felurite grade de placiditate. Numai Stănică părea aci distrat de spectacol, aci străbătut de milă.

Cuprins de agitaţie, Simion începu să se plimbe prin casă, gesticulînd şi privind la hainele lui.

Nasul îi era înroşit ca de ger şi mucozităţile se prelingeau pe mustăţi. Vorbi repede:

— Ereticii îmi fură banii, s-au unit toţi să-mi chinuie hainele, uitaţi-vă la pantaloni (erau scurţi) cum mi i-au decolorat, mi-au bătut hainele pe cruce. Cristos a fost izgonit din lume, au omorît pe Cristos, lumea a rămas fără Dumnezeu, îmi scriu ucenicii şi nu-mi daţi scrisorile, asta e scandal, am să reclam împăratului Cezar, mi-aţi furat mănuşile, Cristos s-a făcut iarbă şi-l mănîncă găinile (nişte găini se vedeau în curte), unde e pardesiul meu?...

— Eu ţi-am furat banii — strigă Aglae, în culmea ciudei — eu?

— Mamă — încercă Olimpia s-o potolească — nu te potrivi!

— Lasă-mă în pace, dragă! Eu i-am furat banii? Banii i-ai risipit cu stricatele, să mă ierte copiii ăştia, ele te-au adus în halul ăsta. N-ai haine? Dar ce, eram să-ţi fac eu haine? din pensia ta păcătoasă? Alţi oameni de vîrsta ta aleargă, muncesc, nu stau ca trîntorii. Am copii mari şi nu i-am pus la casa lor. Tocmai cînd să îngrijesc şi eu de bătrîneţea mea, că nu mai sînt aşa tînără cum am fost odată, îmi faci zile fripte? Mi-am mîncat tinereţea cu tine, ticălosule!

Aglae începu deodată să plîngă, din nervozitate, cu sughiţuri ascuţite, ca şi Aurica, altă dată. Apoi îşi şterse brusc ochii şi luă o mină şi mai duşmănoasă ca înainte. Pe buzele lui Stănică flutură un zîmbet:

« Mare cutră, soacră-mea asta! gîndi el. Cum sare capra, sare şi iada. Aşa ar fi în stare să facă şi iubita mea Olimpia, dacă, Doamne fereşte, aş fi bolnav şi bătrîn. Familie scîrboasă! »

— Mamă — continuă el tare — de ce-ţi strici sănătatea? Fii rezonabilă! Uite, sîntem noi în

jurul dumitale, sînt eu. Contează pe mine, ca pe un fiu devotat. Vom face cum va fi mai bine.

Simion, uitînd furia dinainte, zise, bine dispus şi profetic:

— Curînd, şi nu mă veţi mai vedea. Mă duc unde m-aşteaptă armatele de îngeri să mă îmbrace cu haine de aur!

Titi începuse să se legene, rezemat de sobă, iar Aurica, la fereastră, îşi tăia cu foarfecele pieliţele din jurul unghiilor. În sfîrşit, Weissmann sosi cu o trăsură, pe care o lăsă să aştepte în poartă. Anticipînd în mod imprudent planul de captare a lui Simion, Aglae zise:

— Simioane, uite, a venit domnul doctor. Să mergi cu dumnealui să te vadă, să-ţi dea ceva să te faci bine, şi pe urmă te întorci acasă. Vă duceţi cu trăsura!

Simion făcu o săritură de maimuţă:

— Ce doctor? Eu nu sînt bolnav. Eu sînt cel mai sănătos om. Eu sînt Omul şi nu voi muri în vecii vecilor. Cel ce se-nchină mie şi tatălui meu, acela se va mîntui.

— Papa — găsi cu cale Olimpia să intervină — domnul îţi vrea binele, de ce să nu mergi?

Toată inimiciţia iraţională a lui Simion pentru Olimpia se redeşteptă:

— Nu vorbesc cu dumneata! Să nu-mi zici papa, că nu te cunosc. Nu eşti fata mea! Copiii mei sînt cei ce mă urmează şi se închină mie.

— Eu îţi sînt fiu adevărat, fiindcă cred în învăţăturile dumitale! zise Weissmann.

Simion îl privi cu interes, dar îşi reluă iarăşi preumblările prin casă, ca un cîine prudent după ce a mirosit un individ. Olimpia, jignită, lăsă să

se vadă în ochii ei toată verzimea urii. Aglae clătină din cap, agasată:

— Aşteaptă birjarul, pentru numele lui Dumnezeu, o să mă coste o groază de parale!

Weissmann o examină pe furiş şi se putea ghici uimirea lui faţă de o astfel de nesimţire. Prudent şi politicos din fire, nu-şi trădă sentimentul lăuntric şi meditä repede asupra mijloacelor oportune pentru a scoate pe bătrîn din casă.

— Domnule profesor — zise el, foarte ceremonios — doamnele au glumit, fără îndoială, sau e la mijloc o eroare. Eu nu sînt doctor şi nici n-am venit să vă consult. De altfel, sănătatea dumneavoastră mi-este cunoscută, vorbeşte toată lumea. Am venit atras de reputaţia dumneavoastră de... de învăţat... de...

Simion se opri din mers şi sorbi vorbele lui Weissmann, privindu-l, deşi la drept vorbind pupilele, în neputinţă de a se concentra, erau risipite în gol. Cuvîntul « profesor », respectul studentului îl măguleau. Însă Weissmann folosise titulatura la întîmplare, neştiind de fapt ce profesiune avea Simion.

— A auzit lumea de învăţăturile mele? întrebă serios Simion.

— Dacă a auzit, mă-ntrebi? Dar cine nu cunoaşte pe marele, pe marele... (Weissmann nu-i cunoştea numele.)

— ...profet Tulea, sugeră Stănică.

— Exact! confirmă studentul.

— Şi ce doreşte lumea de la mine? întrebă măreţ Simion.

— Ce doreşte? Să ieşi în lume, să luminezi opinia publică, să aduci pe rătăciţi pe calea cea bună.

Simion se mai gîndi cîtva, apoi se împotrivi:

— Nu merg. Misiunea mea pe pămînt s-a sfîrşit. Am băut fiere şi oţet, am fost răstignit în hainele mele, acum trebuie să mă întîlnesc cu îngerii.

— Domnule Tulea — se rugă Weissmann — eu de ce-am venit? Îngerii te-aşteaptă. Pe cinstea mea. M-au trimis pe mine cu trăsura, să te chem. Priveşte caii!

Simion aruncă ochii rătăcit pe fereastră şi privi caii costelivi, înfrumuseţaţi de birjar cu cîte o floare la ureche.

— Au aripi? întrebă el.

— Cum să n-aibă, domnule Tulea? Au cîte douăsprezece aripi fiecare.

Simion se plimbă din nou nedumerit prin odaie, în aşteptarea anxioasă a celorlalţi, apoi se încăpăţînă iarăşi:

— Nu merg! Îngerii trebuie să vină aici să mă ridice de-a dreapta tatălui. Nu mă înşelaţi dumneavoastră pe mine. Diavolul e şiret, ia felurite chipuri.

Weissmann se scărpină la ceafă, contrariat. Se pipăi la buzunarul din spate al pantalonilor, unde avea o cutie « Record », cu seringă şi fiole de morfină, apoi luă la o parte pe Stănică şi-i şopti ceva la ureche, în vreme ce Simion îi observa foarte alarmat. Trecură amîndoi în odaia învecinată, de unde se întoarseră peste cîteva minute. Weissmann ţinea în mînă seringa cu morfină, iar Stănică o bucată de vată îmbibată cu alcool, al cărui miros se răspîndi în odaie.

— Domnule Tulea, maestre — zise dulceag studentul — ştiu eu un mijloc ca îngerii să vină mai curînd. Îţi facem o mică înţepătură în braţ, neînsemnată, cu asta, şi numaidecît ai să simţi lucruri minunate.

Simion se dădu înapoi, cu oroare. Din fericire, Stănică avu un cuvînt nimerit:

— Îmi pare rău că te porţi aşa — zise el cu prefăcută dezamăgire — mi se pare mie că nu eşti ceea ce pretinzi. Isus a fost înţepat pe cruce cu suliţa, şi dumneata nu te laşi înţepat cu un ac. Ce fel de sfînt eşti?

Surprins de argumentare, Simion se opri locului fără replică, şi Weissmann îi trase haina cu repeziciune şi-i făcu injecţia înainte ca bătrînul să se dezmeticească. Stănică îi şterse locul înţepat cu vată, în vreme ce Simion, repede ameţit, privea curios spre propria-i mînă:

— Nu cumva vreţi să-mi furaţi mîna, cum mi-aţi scurtat hainele?! zise el bănuitor.

— Nu! protestă amabil Weissmann.

Îmbătat de stupefiant, Simion se lăsă pe un scaun, privind tulbure înaintea lui. Părea foarte fericit.

— Ei, cum te simţi acum?

— Mă simt bine, foarte bine, simt sănătatea în trupul meu.

— Nu ţi-am spus eu? zise Weissmann, privind pe fereastră înspre trăsură, al cărui birjar, impacientat, plesnea din bici. Gîndeşte-te mai bine! Norodul te aşteaptă, de ce nu vrei să mergi? De altfel, orice sfînt se retrage cîtăva vreme în pustiu, într-o chilie, ca să se purifice. Dacă vrei, te ducem într-o mănăstire adorabilă, unde vei putea medita absolut singur. Nu vin acolo decît îngeri îmbrăcaţi în alb, dimineaţa la nouă şi seara. Acolo este locul dumitale, maestre!

— Şi e pustiu?

— Pe onoarea mea! Mai pustiu ca-n Thebaida.

Un cap zbîrlit se lipi de fereastră. Era Marina,
 care spiona de afară. Simion, exaltat, se lăsă luat

de braţ de Stănică şi Weissmann, care-l suiră iute în trăsură, ca să nu se răzgîndească. Nimeni din casă nu arătă vreo emoţie deosebită. Aglae privea înciudată că scena se prelungeşte prea mult, Olimpia nu-şi descreţise nici acum fruntea strînsă de necaz. Titi se legăna lîngă sobă, iar Aurica îşi îngrijea atent mîinile. Birjarul dădu bice cailor şi roatele se rostogoliră pe caldarîm. Atunci Simion întoarse capul înapoi şi, ca şi cuprins de o subită emoţie, strigă, arătînd cu degetul:

— Uite salcîmul ce mare s-a făcut!

— Lasă — zise Stănică, speriat — că-l vedem cînd ne-ntoarcem. Şi făcu semn birjarului să mîne repede.

Rămasă singură, Aglae îşi puse un şorţ dinainte, mobiliză pe Aurica şi pe Olimpia, precum şi pe servitoare şi începu să scoată afară toate lucrurile din camera lui Simion. Strînse patul şi-l aruncă într-o magazie, aruncă pe foc toate hîrtiile pe care le găsi, resturile de îmbrăcăminte le zvîrli la gunoi, curăţă pereţii şi duşumelele, apoi făcu un fel de odaie de primit.

— Uite, aici să staţi voi cînd veniţi pe aici, zise ea Olimpiei. Am mai limpezit casa, că se făcuse grajd.

Din ziua aceea, Aglae nu mai aminti niciodată numele lui Simion şi nici nu dete vreodată semn că regretă lipsa lui. Peste cîteva zile venise Weissmann să-i comunice că ar fi nimerit să trimită bătrînului unele lucruri şi bani. Ea declară mirată că i-a dat tot ce trebuieşte. Atins, studentul îi aminti că cheltuise cîţiva franci cu trăsura, ceea ce era adevărat, fiindcă Stănică spusese că n-are bani şi că Aglae va plăti pe dată ce i se va cere. Aglae, însă, deveni neîncrezătoare.

— Curios — zise ea — mie ginerele meu mi-a spus că s-a plătit tot. Am să-l întreb şi, dacă n-a plătit, cu plăcere.

Vexat, Weissmann plecă fără să mai insiste. Felix, căruia îi povesti aceste lucruri, fu atît de ruşinat, încît recurse la o minciună. Dădu zece lei colegului, sub cuvînt că într-adevăr Stănică îi dăduse aceşti bani amintind numele lui Weissmann, dar el în grabă nu ţinuse minte explicaţiile aceluia. Weissmann zîmbi cu îndoială.

— Accept — zise el — istoria ta, fiindcă n-am un franc în buzunar. Să ştii totuşi că cucoana pentru care arunci zece lei nu merită astfel de sacrificiu. Cît despre bătrîn, te vestesc că nu mai face două parale. Are paralizie generală. Şi măcar n-o are interesantă. Tot ce poate fi mai tipic, din punct de vedere clinic. Era să mi-l dea înapoi.

După plecarea lui Simion, Aglae îşi schimbă deodată manierele. Începu să se îmbrace din ce în ce mai modern, să meargă în oraş după cumpărături, să cheme în casă prietene. Lucru ciudat. Pe Aurica şi pe Olimpia nu le mai privi cu ochi buni. Toată atenţia ei fu în direcţia lui Titi, căruia îi cumpără haine noi, îi dădu un ceas de aur, confiscat de mult de la Simion, şi chiar bani de buzunar. Pretindea acum să iasă în oraş împreună cu el şi, pentru întîia dată în viaţă, se duse la cinematograf, în sala « Minerva », unde se reprezenta *La tour de Nesle* şi o comedie cu Rosalia. Reprezentaţia nu-i plăcu, afirmînd c-o supărase la ochi. Lăudă în schimb *Fata aerului*, pe care o văzuse odată la teatru, şi însărcină pe Titi să-i comunice dacă se va mai juca vreodată. După reprezentaţie îl invită la « Carul cu bere », unde cu multă demnitate
50 comandă bere, după ce dădu o mulţime de reco-

mandații inutile chelnerului. Vederea altor grupuri de oameni mulțumiți în jurul meselor îi produse invidie, ceea ce și mărturisi lui Titi:

— Uite, lumea petrece! Așa trebuia să fac și eu cît eram tînără. Cu cine să te înțelegi însă? « El » mergea după stricatele lui, și eu îmi băteam capul cu voi. Ce-a fost a fost. Acum vreau ca măcar tu să trăiești altfel, să mă bucur și eu pe lîngă tine, fiindcă fetele, odată măritate, își văd de bărbații lor. Trebuie să m-asculți pe mine, dacă vrei să te fac om. Ți-ai făcut mendrele, ai greșit o dată, acum cred că te-ai săturat. Să mă lași pe mine să-ți găsesc o fată bună, cu avere, fie și mai în vîrstă. Chiar mai bine în vîrstă. Azi banul e tot. Cu cartea nu faci nimic. Să-l văd pe Felix al dumitale unde o s-ajungă cu medicina lui. S-o ia pe zăpăcita de Otilia.

După puțină gîndire, Aglae își corectă impresiile:

— Dacă ar lua-o pe Otilia, n-ar fi prost. Dar nu se uită ea la un studențaș. Ei îi trebuie moșieri. Otilia era bună pentru tine. E obraznică și îndrăzneață, urîtă nu. Ai fi rămas cu avere, nu glumă, de la Costache. Fiindcă nu ești și tu mai înfipt, mai bărbat, cum să-ți spun? Vă pricepeți la altele, vă lăsați păcăliți de cîte o nebună, și pe o fetișcană ca Otilia nu știți s-o struniți. Vă rîde în nas. Pe vremea mea, cînd bărbatul și părinții se hotărau, fata era înșfăcată pe sus. În sfîrșit, acuma cu Otilia nu mai vreau eu. Frica mea e să nu-i lase păcătosul de Costache toată averea pe mîinile ei. Fată, lasă că-ți găsesc eu, numai să fii ascultător.

Titi, lipsit de personalitate și în fond preocupat mereu de problema sexuală, ascultă cu religiozitate și plăcere, încîntat de a-și vedea aspirațiile astfel conduse de altul. Prin nu se știe ce mijloace, Aglae făcu cunoștința grasei neveste a lui Iorgu, care se

simţi foarte onorată de vizitele ei, fiindcă, deşi foarte bogată, se socotea de o categorie socială inferioară. Madam Iorgu era afabilă, greoaie la mers, avea interior bogat, fără ştiinţa luxului, şi oferea prăjituri nemţeşti, din care Aglae mînca bine, cu multe laude. Fetiţei lui Iorgu, Lucica, fată care împerechea caracterele rasei germane şi ale celei eline, avînd păr blond în cozi, ochi albaştri, sprîncenele negre, îmbinate, şi nas drept, Aglae îi aduse fel de fel de nimicuri, cărora le dădea o valoare istorică prin cuvintele: « Aşa purtau fetele pe vremea mea! » Titi făcu portretele doamnei Iorgu şi Luciei, spre încîntarea mai ales a celei dintîi. Fata, deşi măricică şi sprintenă, era lipsită de orice cochetărie, părînd a ignora cu desăvîrşire că pe lume sînt două sexe. Mînca cu plăcere, răspundea cuviincios la întrebări şi fugea, din cînd în cînd, afară, sărind dintr-un picior pe altul. Aglae se interesă bine asupra vîrstei şi tuturor condiţiunilor fetei şi într-o zi expuse doamnei Iorgu această idee:

— Madam Iorgu, eu în locul dumitale, la treisprezece ani aş mărita-o. Cînd o fată trece de optsprezece ani, oricît de frumoasă şi de bogată, e primejdie să-ţi rămînă pe cap. Sînt păţită.

Era limpede, oricît de absurd s-ar fi părut, că prin capul Aglaei trecea aceeaşi idee care străbătuse, în chip de glumă semiserioasă, prin capul lui Stănică. Oricum, ipoteza aceasta apăru Aglaei ca prea îndepărtată, fiindcă la casa ei începu să primească tot felul de cucoane bătrîne care profesau, neoficial, peţitul şi cărora le prezentă cu mare satisfacţie pe Titi.

— Mamă — zise într-o zi Aurica — tu eşti mai ocupată să-l însori pe Titi decît să mă măriţi pe

 mine!

— Da' ce, vrei să te arunc eu de gîtul bărbaţilor? De acum încolo fă ce vrei, numai să nu-ţi scoţi vorbe.

Aurica sughiţă iarăşi repede într-o batistă, dar se refăcu numaidecît şi-şi continuă mai departe automatismele ei erotice.

Că Aglae dorea să reia legăturile cu moş Costache, nu mai era nici o îndoială. Stănică fu instruit să înceapă tratativele.

— E urît — zise acesta lui Costache — ca fraţii să se certe între ei. Ştii dumneata, vorbeşte lumea. Ş-apoi la vîrsta asta! O mînă spală pe alta, şi amîndouă obrazul. Doamne fereşte, ai nevoie de ceva, de un ajutor, vine o boală. Fireşte, sîntem noi, nu te lăsăm noi, n-avea grijă, dar cine, mai mult ca o soră, poate să ghicească trebuinţele unui frate? Supărări trecătoare, fleacuri. Pentru nişte copii nu face să împingeţi lucrurile prea departe. Poate greşeala nu e de partea dumitale, de acord. Eu spun chiar: greşeala e a soacră-mi. Nu trebuia s-o jignească pe Otilia. Dar vezi şi dumneata. E singură acum, necăjită, moş Simion bolnav, gîndeşte-te însuţi.

Moş Costache contemplă ironic pe Stănică şi zise, în sfîrşit:

— Şi... şi ce doreşte de la mine? Nu stă bine unde stă?

Aceste cuvinte deconcertară pe Stănică. Temîndu-se ca el însuşi să nu se strice cu bătrînul pentru o chestiune la care nu ţinea de loc, schimbă pe dată vorba.

Aglae opri pe Felix în drum, deşi acesta, după incidentul cu Titi, nu mai călcase în casa ei, dînd a înţelege că e supărat. Îl întrebă de sănătate, se miră inocent că nu mai vine pe la ea, se informă

asupra activității lui, asupra sănătății lui Costache, ceru lămuriri dacă el și Costache mănîncă bine și au toată îngrijirea din partea Marinei.

— Vezi — zise ea, în chip surprinzător — Otilia era ea cam distrată, dar cu vorba ducea casa. Nu v-a scris nimic?

Într-o zi, apăru în casa lui Costache chiar Aurica. Cu dulcegării și moliciuni îl vesti că Aglae ar dori să-i spuie « ceva », rugîndu-l să treacă dincolo, după amiază.

— Spune! zise bătrînul.

— Apoi, eu nu știu — se apără Aurica — mama vrea să-ți vorbească.

— Să-ți spună ce vrea, și vedem noi! răspunse, clipind din ochi, bătrînul.

Aglae începu să fie preocupată de sănătatea ei, găsi că are reumatisme și manifestări artritice și află că un tratament cu iod, acum cînd era cald, ar fi fost foarte nimerit, mai ales injectabil. Madam Iorgu, care făcea astfel de injecții, îi destăinui că Weissmann, deși tînăr, făcea injecțiile bine și ieftin. I-l recomandase chiar un doctor, care se slujea de serviciile lui. Aglae fu silită să cheme pe Weissmann, prin Felix, și să-i plătească cheltuielile cu trăsura. Îl convinse totuși să se mulțumească numai cu cinci franci, fiindcă, zise ea, ești tînăr, e ca și cînd te-ai fi plimbat cu birja și ai făcut și un bine unui bătrîn bolnav. În convorbirea cu Weissmann, care profesional aducea vorba și de Simion, Aglae, evitînd numele acestuia, se exprima în așa fel încît să se înțeleagă cum că între bătrîn și ea nu e nici un raport. Dacă Weissmann se oferea să vadă pe Simion, Aglae spunea:

— Cum vrei! Îți faci pomană cu un nenorocit.

Concepţia ei în privinţa lui Simion, pe care i-o descoperi Weissmann, era că « decît aşa, mai bine moartea », sau în variantă: « mor tineri în primăvara vieţii, şi pe un nenorocit nu-l culege Dumnezeu de pe pămînt ».

— Domnule — zise Weissmann lui Felix, pe care-l ţinea de braţ, în vreme ce amîndoi se plimbau, într-o luminoasă dimineaţă de iunie, la Şosea — aşa o femeie rea ca mătuşa dumitale, să nu te superi, n-am văzut.

— Nu e mătuşa mea. Nici n-aş putea spune ce grad de rudenie este între mine şi ea. Aproape nimic.

— Este baba absolută, fără cusur în rău, pot să jur. Bărbatul ei înnebunea şi fără infecţie. Acum e fericit, fiind înconjurat de îngeri. Şi ăsta nu e un caz particular. Aşa se va întîmpla în chip necesar, subliniez, ne-ce-sar, cu oricine se însoară. Căsătoria monogamică — alunecă Weissmann în paradoxuri în care credea — este o instituţie falsă, contra naturii. Zoologia ne învaţă că masculul nu se fixează nicăieri, decît pentru o scurtă perioadă. Un bărbat cu o singură femeie este un emasculat de fapt. Cîţiva ani, pînă la treizeci de ani cel mult, cînd femeia are încă nevoi sexuale, nevasta e o fiinţă care poate fi graţioasă şi supusă. Apoi femeia, contrar credinţei comune, devine frigidă şi autoritară. Sexualitatea dispărută lasă în locu-i, ca focul care se stinge, un fum greu de derivate: ambiţii sociale, iubiri inegale de copii, avariţie. Cei mai mulţi bărbaţi aşa-zişi de acţiune nu sînt decît involuntare victime ale nevestelor, ajunse la vîrsta cînd femeilor le cresc mustăţi şi păr pe picioare, semn al regresiunii secreţiilor interne. Pe cea mai delicioasă fată îţi dau voie s-o iubeşti, s-o slăveşti, dar, dacă vrei să-ţi rămînă neştearsă în amintire, fugi de ea.

În antichitate, numai curtezana era cu adevărat respectată. Iubita mea, de care ţi-am vorbit şi care era o fată inteligentă, adică cu inteligenţă virilă, şi-a dat seama de dezastrul care o aştepta şi a vrut să ne sinucidem. Orice femeie care iubeşte un bărbat fuge de el, ca să rămînă în amintirea lui ca o apariţie luminoasă. Domnişoara Otilia trebuie să fie o fată inteligentă. După cîte mi-ai spus, înţeleg că te iubeşte.

Lui Felix, numele Otilia în gura altuia, precum şi convorbirea în jurul chestiunilor intime îi displăceau, de aceea lăsă capul în jos. Îl distra aprinderea cu care Weissmann debitase teoria lui antimatrimonială, dar, spirit prudent, nu credea în ea. Vioiciunea colegului îl surprinsese la început, ca şi lectura lui, şi în faţa unei aşa de violente activităţi teoretice se simţise inferior. Acum însă, după un examen atent, avu sentimentul că Weissmann spunea banalităţi. Îi mărturisi delicat această impresie:

— În fond, spui cu vorbe mai de spirit ceea ce se spune aşa de des în glumă: să nu te-nsori cu femeia pe care o iubeşti. Mă întreb dacă ai dreptate. Aşa-zisa mea mătuşă Aglae este astfel din familie. Şi fratele ei, moş Costache, tutorele meu, este tot aşa de avar şi de lipsit de simţ familial. Ceea ce mă surprinde este că pe toţi, aici în Bucureşti, îi văd lipsiţi de solidaritate de sînge. În familia în care mă aflu, unul pîndeşte pe celălalt şi-l cred capabil pe fiecare, pentru bani, de cele mai mari mîrşăvii. Nu pot să-mi închipui iubirea fără apropierea statornică între cei care se iubesc. Că dragostea degenerează încetul cu încetul în altceva, admit. Dar există un instinct al căsătoriei, fiindcă toţi fac teoria dumitale şi în cele din urmă se căsătoresc.

 Weissmann lăsă braţul lui Felix şi sări înaintea lui:

— Mă-nscriu în fals împotriva observaţiilor dumitale. Bunul-simţ a ceea ce spui acuză eroarea fundamentală, abil ascunsă. Sînt deprinderi înrădăcinate care iau locul instinctelor. Ia să se retragă legea din domeniul erotic, şi să vezi cum dispare şi instinctul!

Acum Weissmann, iubitor de discuţii aprinse, aştepta replica. Însă Felix n-avea gust de dispută. Vigoarea vegetaţiei, seninătatea cerului îl duceau cu gîndul în altă parte. Se întreba pe unde se află acum Otilia, ce făcea, ce gîndea. Sufletul se dezvolta aşa de liniştit în Felix, încît mania lui Weissmann de-a face teorii îl mira profund. O iubea pe Otilia, fără îndoială. Dar nici prin gînd nu-i trecea să examineze temeinicia sentimentului însuşi, să-şi dea seama dacă merită sau nu să iubească o fată. Prin educaţia şi citirile lui de pînă aici înţelesese că iubirea e un sentiment care se înfăptuieşte la toţi oamenii în acelaşi chip: prin căsătorie. Vorbele lui Weissmann i se părură calambururi din *Furnica*. Felix avea în sufletul lui un fond de gravitate. Se despărţi sub un pretext oarecare de Weissmann şi se întoarse acasă, unde se închise în odaie. Discuţia îi redeşteptase amintirea Otiliei. Singura întrebare era dacă Otilia îl iubise sau nu, lucru de care se îndoia din ce în ce mai mult, dar că el iubea pe Otilia şi că era drept s-o iubească, orice s-ar fi întîmplat după zece-douăzeci de ani în virtutea degenerării caracterului feminin, n-avea nici o îndoială. De aceea, ca să-şi ateste sieşi solemnitatea sentimentului, luă tocul şi scrise în caietul lui:

«Iubesc pe Otilia.»

Apoi începu să se plimbe prin odaie. Aruncîndu-şi ochii pe fereastra care dădea în curtea vecină,

văzu o scenă care-l intrigă. Aglae, îmbrăcată, ieşi pe uşă cu multă discreţie şi se îndreptă spre poartă. Puţin după ieşirea ei din casă, Aurica, tot îmbrăcată, crăpă uşa şi urmări cu ochii pe mamă-sa. Cînd aceasta ieşi pe poartă şi se pierdu după case, Aurica alergă repede înspre poartă, unde aşteptă cîtva. Apoi, în acelaşi chip, porni şi ea pe stradă. Felix deduse că Aurica urmărea pe Aglae. De la Stănică, venit a doua zi cu aere misterioase în odaia lui, Felix află sensul urmăririi. Stănică închisese uşa cu precauţie şi vorbea lui Felix ca şi cînd ar fi fost vorba de vreo problemă importantă pentru toată lumea. Iată despre ce era vorba: Aglae avea unele bijuterii, brăţări de aur îndeosebi, cam demodate, în orice caz de o valoare materială indiscutabilă. Aurica le socotea, întotdeauna, ca destinate ei. De la o vreme, Aglae găsea că în casă sînt o mulţime de « boarfe » care încurcă odăile. Vîndu unele mobile, o maşină de cusut şi era pe cale să scape şi de altele. Aurica ţinea la toate lucrurile din casă ca fiind, virtual, zestrea ei. Împuţinarea lor o umplu de spaimă. Se simţi părăsită, trădată, şi plînse ceasuri întregi pe înfundate. Aglae n-avea nici un fel de ostilitate împotrivă-i. Dar, pe de o parte se socotea stăpînă pe avutul ei şi era agasată de rolul de simplă depozitară a bunurilor copiilor, cum voiau s-o privească ceilalţi, pe de altă parte, avea ideea că unei fete îi ajunge să aibă o casă şi o zestre oarecare, în bani, restul privind pe eventualul soţ. Încercase să-i vîre în cap Aurichii că « bărbaţii » vor acum lucruri moderne şi că toanele ei sînt fără rost. Aglae găsea că Titi are mai multă nevoie de asistenţa ei, fiindcă femeile sînt fără cap şi n-ar fi fost în stare să-l mai facă să trăiască viaţa din casa părintească. Toată străduinţa Aglaei fu de a-i da de pe acum lui

Titi tot ce putea să-i dea, schimbînd destinaţia bunurilor. În colocvii numai cu Titi, vestise că avea de gînd să-l însoare cum vrea ea, cu o femeie care s-o asculte, să stea împreună cu ea, în care caz ar fi contribuit larg la existenţa lor, administrîndu-le totodată gospodăria. Titi gustă aceste propuneri, devenind discret faţă de ceilalţi, spre ciuda Aurichii şi Olimpiei, care începură să-l urască şi să-l bîrfească. Însuşindu-şi aceste sentimente, Stănică le comunică lui Felix:

— Domnule, să ştii că mutul ăsta se procopseşte! Soacră-mea are parale, nu glumă, am mirosit eu! Şi ştii dumneata cît e de prost Titi? Fenomenal! E imbecil, completamente idiot. M-am interesat eu, n-ai grijă. N-are absolut nici un talent. Să nu te superi că-ţi spun, dar toţi recunoaştem inteligenţa dumitale, toţi te laudă. Faţă de dumneata, Titi e ca un gîndac puturos lîngă un cal de rasă.

Indignarea metaforică nu încîntă pe Felix, care era plictisit de a se ocupa de probleme cu totul străine de conştiinţa lui. Stănică urmă relaţiunea:

— Şi cum îţi zisei: soacră-mea strînge bani. Mi se pare mie că vrea să cumpere o casă pentru Titi, să-l instaleze cu nevasta pe care i-o găsi-o şi să stea şi ea cu ei. Ei bine, Aurica, bănuind-o, a urmărit-o şi i s-a părut că mă-sa umblă pe la bijutieri să vîndă ceva. Atunci a desfăcut, cu un ac de cap îndoit, scrinul, unde ştia că sînt brăţările, şi a văzut că lipsesc. A fost scandal mare, să nu spui nimănui. Aurica a plîns, a ţipat, soacră-mea a pălmuit-o că umblă la scrin, şi celelalte. Acum s-au împăcat. Foarte bine. Cine ştie ce învoială au făcut împreună?! Însă, eu acum vin să te-ntreb: frumos e asta? Olimpia, ale cărei interese le reprezint, nu are nici un drept? Actul dotal e fleac. Convenţiunea tacită

a fost ca Olimpia să aibă partea ei din averea mă-si. Aşa se întîmplă cînd te însori din sentiment. Pe mine sentimentul, bunătatea m-au omorît. De aceea am să fiu forte de aci înainte, nu mai admit nici o slăbiciune. Nu se ţine angajamentul, o redau pe Olimpia căminului părintesc.

Felix, neştiind ce atitudine să ia faţă de aceste ieşiri, pentru el indiferente, întrebă ca să se afle în vorbă:

— Şi acum ce faci?

Stănică se uită în toate colţurile odăii, deşi era de prisos, apoi şopti la urechea lui Felix:

— Vreau s-o înduplec pe soacră-mea să-mi dea, cu titlu de împrumut, nişte bani. Am învăţat-o pe Olimpia s-o atace, sub cuvînt că trebuie să facă imediat avort. Banii împrumutaţi între rude sînt bani aruncaţi. Mai repar puţin din pierdere.

În cele din urmă, Felix scăpă de Stănică. Cum acesta fumase tot timpul, odaia era plină ca o pădure în care ceaţa a căzut pe sol. Deschise geamul, şi fumul ieşi în suluri, consistent. Mucurile de ţigări strivite în farfuria călimării împuţeau hîrtiile. Felix le aruncă în sobă. Ca să respire puţin şi să-şi odihnească spiritul, se dădu jos. În loc să iasă afară, fu ispitit să intre în odaia cu pianul. Toate erau cum le lăsase Otilia. Notele risipite pe duşumea, pe capacul instrumentului şi chiar pe pupitru erau acoperite cu o bură de praf. Nişte flori uscate erau aruncate pe pian, de cîteva luni. Felix ridică capacul de pe claviatură şi se pregătea să înfigă un deget, cînd auzi glasul lui Stănică. Acesta se afla acum alături şi cuvînta lui moş Costache:

— Pe onoarea mea, l-a lăsat ca pe un cîine. N-are nici cămăşi pe el. Îmi crapă obrazul de ruşine, fiindcă, ce vrei, sînt ginere. M-am întîlnit cu un

intern. Măcar dumneata, ca cumnat, ai putea să-i trimiţi, acolo, o sută de lei, să speli ruşinea familiei. Eu ce-am putut am dat. Dă-mi-i mie, că trec eu pe acolo.

Felix înţelese că Stănică vorbea de Simion. Moş Costache fu auzit mormăind:

— Auzi ru-ruşine, cu pensia lui.

— Nu-i aşa? se auzi glasul lui Stănică. Ştiam eu că dumneata eşti omul lui Dumnezeu şi ai să-i dai.

— Asta am să văd eu, trimit eu pe Felix, n-ai grijă dumneata.

— Eh! făcu Stănică, dezamăgit.

Lui Felix îi fu frică de putinţa ca Stănică să spună despre el o vorbă care să-i displacă. Pentru a înăbuşi orice prostie a acestuia, Felix înfipse mîinile în clape şi începu să descifreze o pagină din *Folies d'Espagne* de Arcangelo Corelli. Prins asupra faptului, Stănică ieşi din odaia lui Costache şi plecă, după ce făcu muţeşte, cu mîinile, un semn de reproş către Felix că i-a stricat combinaţia. Felix continuă să cînte bucata lăsată deschisă, înainte de plecare, chiar de Otilia. În odaia înaltă şi aproape goală, pianul răsuna, făcînd ecouri prin unghere. Se înserase. Felix şi-o aminti pe Otilia stînd cu un picior îndoit sub trup pe scaun, scuturînd mereu părul blond peste urechi şi aruncînd furtunos degetele subţiri deasupra clapelor, în vreme ce cu glasul îngîna fraza muzicală. Încercă să dea mîinilor alergarea aceea, spre a-şi însuşi starea de spirit a fetei, dar nu fu în stare. Nu era un pianist prea bun. Trase repede capacul peste claviatură. Răsunetul coardelor interioare se mai auzi puţin, ca scuturarea unui brad încărcat cu chiciură, apoi totul se isprăvi într-un chiţcăit uşor, şi Felix avu uimirea de a constata că din direcţia pianului fugea mărunt un şoricel speriat.

« Am gonit geniul pianofortelui », gîndi el, şi părăsi odaia.

Ieşind în oraş, Felix visă mai mult decît oricînd la Otilia, cu o vagă presimţire că ceva trebuia să se întîmple. Prin asociaţie îşi aminti de Georgeta. Ideea de a se duce la aceasta i se păru acum cu desăvîrşire absurdă. Ciudata familiaritate a generalului, îngăduinţa lui insistentă, toate i se păreau tulburi şi degradante, iar situaţia de a fi compătimit de Georgeta şi de general că iubea pe Otilia i se înfăţişa ca rizibilă în cel mai înalt grad. Nu, n-avea să se mai ducă la Georgeta. Chiar dacă Otilia îl uitase, îşi datora lui însuşi un act de purificare. Trebuia să se dovedească în stare de statornicie şi devotament, aşa încît, trădat de Otilia, să aibă amara satisfacţie de a fi mai presus de ea.

Stănică vestise, solemn, că, graţie protecţiilor, va fi numit spre toamnă în magistratură, deocamdată pe undeva prin provincie. Se plictisise, zicea, de incertitudini şi mizerii şi voia să scape de familie. În provincie avea să-şi facă o mică gospodărie, avea să se bucure de linişte. După el, marile cariere începuseră totdeauna în mediul provincial. Acolo, concurenţa e mai mică, meritul iese mai repede în evidenţă. În capitală, lupta e mare, geniu să fii, şi e greu să pătrunzi. E mai bine, cum spune înţelepciunea populară, să fii capul cozii decît coada capului. Da, decît el nu înţelegea să-şi facă meseria superficial, ca orice romîn. Superficialitatea e o boală naţională, de aceea nu progresăm. Unui magistrat i se cer cele mai variate cunoştinţe, psihologie, ştiinţe politice, medicină. Mai ales medicină. Stănică ceru lui Felix un tratat, ceva, zise, sintetic, ca pentru un magistrat care vrea să-şi desăvîrşească cultura generală. Felix îi dădu un compendiu de psihiatrie.

asta credea că-l interesează, destul de vechi, unde însă autorii atingeau mereu problema responsabilității. Stănică îl răsfoi, deveni savant în convorbiri cu Aglae şi restul familiei, dar lui Felix îi mărturisi că e un cal prea bătrîn ca s-o înceapă şcolăreşte. Lucrurile astea, fu el de părere, trebuie să le culegi vii, din gura profesorului. Într-o zi, Felix avu uimirea şi neplăcerea să-l vadă pe Stănică la un curs pe care-l asculta cu mare devoţiune. Venise cu Weissmann. Bineînţeles, Stănică nu stărui în capriciul lui, în care nu era nici o intenţie serioasă, dar făcu cunoştinţă cu cîteva studente şi studenţi din ani mai înaintaţi, prin indivizi pe care se vede că-i cunoştea mai dinainte. Afecta acum a se simţi bine printre tineri şi a-şi cîştiga prin ei timpul pierdut în ariditate. Astfel, într-o după-amiază, pe cînd Felix era închis în odaie şi citea, se trezi cu Stănică:

— Vino-ncoace, domnule, ţi-au venit musafiri.

Felix auzi, într-adevăr, un amestec de rîsete feminine şi masculine, jos în curte, şi fu cuprins de oarecare silă. Întrebă cine este.

— Haide, domnule, nu fi sălbatic, mai tînăr sînt eu decît dumneata. Au venit colegii să te vadă. E Weissmann, mai sînt nişte domnişoare, ai să vezi. Îmbracă-te repede şi vino.

Stănică plecă jos, lăsînd pe Felix foarte intrigat. Dacă ar fi putut să sară pe fereastră, în curtea vecină, ar fi sărit. Nu invitase niciodată pe nici un coleg acasă şi nu-şi închipuia cine putea să fie. Auzi cîteva note de pian. Cineva încerca stîngaci, de nerecunoscut, cîteva măsuri din bucata lui Corelli, care se începea cu un adagio, apoi, renunţînd, cădea în *Cît te-am iubit*, cîntat cu un singur deget. Pe pianul Otiliei, asta i se păru lui Felix o profanare. În cele din urmă, coborî. Auzi rîsete în odaia pianului, unde

fuseseră toți poftiți, și distinse chiar glasul răgușit al lui moș Costache. Puse mîna pe clanță, cu îndoială în suflet.

— Uite-l, domnule — trîmbiță Stănică — «vărul» meu sălbatic? Îmi pare rău!

Felix aruncă o privire și văzu pe Weissmann lîngă un perete, pe un alt ins slab, cu pleoape prea lăsate peste ochi și trup osos, pe un scaun, apoi o domnișoară la pian, care continua să cînte dintr-un deget *Cît te-am iubit*, și o alta așezată pe pervazul lat al ferestrei deschise, jucînd picioarele în sus și-n jos. Domnișoarele erau mai degrabă urîte, cu figuri îndrăznețe, cea de la fereastră oacheșă și cu bărbia ascuțită și grasă, cea de la pian subțire, înaltă, dar cu membre dezvoltate, cărnoase. Felix nu-i cunoștea și privi zăpăcit înspre moș Costache, pe care Stănică îl ținea locului de braț în pragul celeilalte uși, care dădea spre interiorul casei.

— Cum — se scandaliză Stănică — nu cunoști pe domnișoarele, pe domnul?

— Așa cred, că nu-i cunoaște — spuse timid Weissmann — dumnealor sînt în ani superiori.

Stănică privi îngrijorat la moș Costache, către care se vede că afirmase că musafirii sînt prieteni de-ai lui Felix, și rectifică repede:

— Ce-are-a face anul? Dumnealor — zise el către moș Costache — merg de-a valma. Lasă-i să glumească.

Renunțîndu-se la orice explicație, cei de față se purtară unii cu alții ca și cînd s-ar fi cunoscut. Felix nu-și putea închipui ce-l determinase pe Stănică să-i aducă în casă astfel de inși. Nu era probabil nici o explicație, afară de aceea obișnuită, că Stănică era nevindecabil în a se amesteca în toate și a provoca cele mai absurde situații, ca să stea de vorbă cu toată lumea și să afle toate.

— Fumaţi, nu e aşa? întrebă Stănică, şi apoi tot el răspunse: Cum să nu fumaţi?

Se prefăcu că se caută prin buzunare, apoi se scuză:

— Sînt şi eu un boem în felul meu! Am crezut că am, dar n-am! Însă « unchiul » meu are un tutun tare, teribil! Numai nu-i pentru domnişoare.

— Şi de ce să nu fie pentru domnişoare? zise studenta de pe fereastră, bălăbănind picioarele şi revelînd un glas gros.

— Auzi, scumpe unchiule? strigă Stănică. Dă-ne, te rog, puţină mahorcă de-a dumitale. A venit tinereţea, studenţimea, trebuie s-o sărbătorim. E în joc onoarea nepotului dumitale şi iubitului meu văr Felix.

Moş Costache se fîstîci, vru să spună ceva, Stănică nu-l lăsă:

— Nu te deranja, că ştiu eu unde-l ţii. În chesea, pe scrin!

Dispăru numaidecît pe uşă. Costache, alarmat, voi să alerge şi el după Stănică, dar fu oprit de glasul domnişoarei de la pian:

— Pentru cine ţii dumneata pianul ăsta? Dumneata cînţi?

Răguşit de îngrijorare, bătrînul răspunse cu glasul său cel mai stins:

— Cîntă fata mea!

— Aha! va să zică ai o fată! Mare?

— Domnişoară, şopti pe ghimpi Costache, cu ochii la uşă.

— Ce curioasă extincţie a vocii ai dumneata! observă domnişoara de la fereastră, sărind în picioare. Se vede că fumezi prea mult. Ia deschide puţin gura.

Prins prea repede cu comanda, bătrînul deschise gura, în care domnişoara privi.

— De altfel, mi se pare — zise ea — că are şi o iritaţie a amigdalelor. Nu vi se pare?

Toţi se strînseră în dreptul gurii lui Costache şi priviră. Bătrînul fu salvat de Marina, care apăru pe uşă:

— Mi-a spus Stănică — zise ea, mahmură, ca întotdeauna — să fac cafele. Cîte cafele să fac?

— Ce cafele? se sperie moş Costache.

— Fă şi dumneata mai multe, vreo zece, întrerupse domnişoara de la pian pe bătrînul înspăimîntat.

Acesta încerca măcar o rectificare a numărului:

— De ce zece?

— Ei, moşule — sări domnişoara oacheşă — nu fi econom la cafea!

Felix fu foarte rău impresionat de această scenă şi-l blestemă în gînd pe Stănică cu toată violenţa de care era capabil. Stănică, în odaia în care se jucau cărţi, descoperise numaidecît cheseaua, din care scoase un pumn bun de tutun şi-l ascunsese în buzunarul pantalonilor, adăugînd şi cîteva foiţe « Job ». Întîrzie, însă, intenţionat, ca să scotocească prin odaie. Zgîlţîi mînerele sertarelor, care erau însă închise, se uită pe dedesubtul mobilei, întoarse un tablou pe dos, mai meditä, căutä apoi să vadă dacă masa n-avea vreo cutie neştiută pe dedesubt, trase, cu urechea atentă, unica cutie a mesei, în care se aflau cărţi de joc şi fel de fel de nimicuri, bine aşezate, privi repede şi grăbit, luă numai un creion roşu şi albastru, neascuţit, împingînd iarăşi cutia la loc.

« Al dracului moş — murmură el — cum seamănă cu soacră-mea! De unde are el atîtea creioane neîncepute? Să-i fi cerut, nu ţi-ar fi dat. »

Reapărut în odaia cu musafiri, Stănică împărţi,
 generos, tutunul din chesea, oferind, parcă în derizi-

une, în cele din urmă şi lui moş Costache, care, vizibil necăjit de dispersiunea tutunului său, luă ultimele fire şi-şi făcu o ţigară mai groasă decît a tuturor.

— Va să zică, unchiul dumitale — zise medicinista de la pian — are o domnişoară.

— Şi ce domnişoară, încă! declamă Stănică. Domnişoara Otilia este o frumuseţe rară. Să sperăm că în curînd vom face nuntă.

— Nuntă, cu cine? întrebă medicinista de la fereastră.

— Cu dumnealui, dacă dă Dumnezeu, zise Stănică, arătînd cu mîna spre Felix şi făcînd cu ochiul spre bătrîn. Felix se posomorî atît de tare, încît musafirii rîseră de el zgomotos.

— Nu pricep ce spui dumneata, zise domnişoara de la pian, între două fumuri de ţigară. Spui că dumnealui e nepot şi domnişoara e fiică. Ce fel de căsătorîe e asta?

Stănică, prins asupra contradicţiei, căută să se strecoare:

— Beţi cafeaua, că se răceşte, întîi, şi să-l lăsăm pe vărul meu Felix, că e ruşinos. E aici un caz de rudenie pe care nu pot să vi-l explic.

Domnişoara de la pian răsfoi notele Otiliei, dîndu-le şi cu piciorul, spre necazul lui Felix:

— Ce de mai note muzicale, şi tot lucruri pretenţioase! Domnişoara dumitale nu e de loc frivolă.

— E pianistă mare, domnule — protestă Stănică — studiază la Paris.

Domnişoara se uită distrată la el, apoi începu să cînte rău, cu intermitenţe, *Songe d'automne*. Colegul uscat se aplecă familiar peste umărul cîntăreţei şi-şi lipi, cu concursul acesteia, obrazul de obrazul,

ei. Cealaltă domnişoară se dădu jos de pe pervazul ferestrei şi începu să valseze.

— Dansezi? întrebă ea pe Stănică.

— Tinereţe, tinereţe, parcă sînt iar student! exclamă Stănică, privind semnificativ spre moş Costache, şi se prinse în vals cu studenta.

Aceasta întrebă pe bătrîn peste umărul lui Stănică:

— Moşule, nu mai ai o ţigară?

Bătrînul, înspăimîntat, bulbucă ochii mari, nerăspunzînd, apoi la o întoarcere a fetei se strecură pe uşă şi dispăru.

— Unde e moşul? întrebă aceasta fără tact. Ce, moşul e supărăcios?

Însuşi Stănică îşi dădu seama că limbajul acesta era cam prea nepotrivit, şi făcu semn domnişoarei să tacă. Îi spuse mai încet:

— Unchiul meu e cam bolnav, nu trebuie să-l supărăm.

— De bolnav, e bolnav, n-ai grijă dumneata, replică fata, nepăsătoare. Are un gît congestionat, ceva de speriat! Mult n-o duce aşa.

— Crezi? întrebă Stănică mai mult interesat decît speriat sau scandalizat de cinismul fetei.

— Dumneata, domnule Felix — zise domnişoara de la pian — îmi faci impresia că nu te simţi bine cu noi. Eşti cast, nu suferi tovărăşia femeilor?

— Ba da, ba da! spuse automat Felix.

— Ce vorbiţi — sări Stănică — vărul meu să nu sufere femeile?! Phii! E un cuceritor de marcă. Dacă v-aş spune eu ce are el la activul lui, v-aţi schimba opinia.

— Bolnav ai fost vreodată? întrebă serios domnişoara de la pian.

Toţi izbucniră în rîs (e drept, Stănică mai puţin), în vreme ce Felix rămase înmărmurit, nevoind să înţeleagă.

— Vai, dragă, ce ochi face! spuse autoarea spiritului către ceilalţi, ca şi cînd Felix ar fi fost un intrus amuzant în propria lui casă. *Il faut absolument le deniaiser!*

Propoziţia franceză jigni şi mai mult pe Felix, fiindcă presupunea din partea domnişoarei presupoziţia că el nu înţelegea. Urî numaidecît pe toţi şi tremură de mînie, mai ales că văzu cum domnul, după o scurtă cercetare cu ochii, strivi mucul de ţigară în farfurioara sfeşnicului pianului. Domnişoara încercă la pian *Tu ne sauras jamais.*

— Micule — zise ea întorcîndu-se către tip — ce dulce e bucata asta!

Cei doi se sărutară fără jenă, prelung şi ostentativ.

— Voi vă sărutaţi? se miră cealaltă domnişoară. Asta e trădare, domnule Raţiu, zise şi ea lui Stănică.

Acesta se prezentă ofiţereşte, foarte emoţionat, şi probabil s-ar fi pretat falselor demonstraţii de libertinaj ale fetei dacă n-ar fi auzit trîntitul unei uşi. Felix fugise din odaie.

Într-adevăr, tînărul suferea. Avea impresia că profanase un sanctuar, că batjocorise imaginea Otiliei. I se păru că aude, pe cînd trecea prin apropierea ferestrei deschise: « Dar n-am ştiut că se supără! » Era aşa de surescitat, încît nu ştia bine ce să facă. Porni cu capul gol pe stradă. În urmă, simţi paşi şi se auzi chemat de Weissmann. Cînd fu lîngă el, acesta îi spuse foarte încurcat:

— Eu n-am nici o vină, îţi jur pe iubirea mea. Eu nici nu-i cunosc pe dumnealor decît din vedere. Domnul Stănică ne-a adunat. Ne-a spus aşa, că e îngrijit de tristeţea ta, că ai suferit mari decepţii

în dragoste şi vrea să te distreze, să te iniţieze în adevărata viaţă studenţească.

Felix se rugă de Weissmann să-l lase singur, şi el se plimbă pe străzile singuratice din cartierul Antim, ieşind apoi în strada Rahovei, pînă ce se linişti. Cînd se întoarse, nu mai era nici un student în odaia cu pian. Sus, în camera lui, găsi pe Stănică. Individul începuse să-l agaseze.

— Iubite domnule Felix — zise acesta pompos — te rog să primeşti scuzele mele cele mai solemne. De aceea am aşteptat aici. Ai avut dreptate, perfectă dreptate. Pe tipi i-am expediat numaidecît, le-am dat a înţelege că aici nu e ce cred dumnealor. Eu însumi, îţi mărturisesc, am fost indus în eroare. Mi-au spus că te cunosc, că aşa şi pe dincolo. Dacă ştiam, nu-i aduceam. Dar, domnule (se scandalizează el), ce stricăciune, ce lipsă de creştere! Asta e noua generaţie! Păi, domnule, pe vremea mea fetele erau sfinte! Olimpia să se maimuţărească în halul ăsta?! Am adorat-o, am cultivat-o, şi nu m-am apropiat de ea decît cînd mamă-sa mi-a încredinţat-o cu mîinile ei (în realitate fusese, precum ştia şi Felix, altfel). Astea sînt intelectuale! Ruşine! Nu-i vorbă, intelectuală este şi Otilia, dar ce fată, ce gingăşie! Eu, cînd tot glumesc că o iei pe Otilia, în fond îmi trădez o dorinţă lăuntrică: s-o iei odată cu adevărat. Da, domnule, dumneata eşti tînărul curat la suflet şi ea e un crin. Luaţi-vă şi fiţi fericiţi!

Felix scăpă cu greu de Stănică. Acesta trecu şi la Aglae, şi denatură lucrurile după metoda lui, adăugînd (ca să se răzbune că i se stricase combinaţia cu studenta) că Felix e bun băiat, dar nesociabil. Apoi îşi aduse aminte de verdictul medicinistei şi adăugă:

— Apropo! Ştiţi că am pus pe doctoriţă să-l examineze pe moş Costache, mi-a venit mie o idee. Ei bine, e bolnav rău, săracul, nu vă uitaţi pe dinafară. Dacă m-aş lua după doctoriţă, apoi atunci e grav de tot (Stănică spuse « grav » cu intonaţia cu care ai zice « straşnic »), îl pierdem şi pe el, săracul, fireşte, dacă nu-l îngrijim. Eu zic că ar fi bine să vă împăcaţi.

— O să văd eu ce fac şi cu el! zise Aglae gînditoare, desfăcînd capacul ceasului de aur şi pocnindu-l iarăşi la loc.

XVI

Oroarea lui Stănică împotriva studentelor nu era chiar în totul simulată. În fond, el era un sentimental cu instincte casnice, bucuros de a se vedea înconjurat de o numeroasă familie. Din păcate, sentimentalismul lui familial se complica cu o mare lăcomie de a-şi face o situaţie prin familie, de a moşteni, de a căpăta. În ascendenţa lui se aflau, pe cît se putea ghici, albanezi veniţi de-a dreptul de peste Dunăre şi numiţi, mai dulce, « arnăuţi » sau, cu totul eufemistic, « macedoneni ».

— Moşii mei au fost negustori, oameni de acţiune, de la ei am eu groaza de a sta pe scaun, la un birou. Jos funcţionarismul!

Raza operaţiilor acestor moşi se deducea din vorbele lui Stănică a fi fost Oborul. El vorbea cîteodată, copleşit de amintiri, de cuptorul plin cu pîini, de şuri cu saci de grîu, de cai, de harabale, de cîmpul lui Eliade. Se putea presupune, fără greutate, că părinţii şi moşii lui fuseseră brutari. Apoi rămăsese orfan, el şi cu mulţii lui fraţi, şi

pomenea de un mare morar, cu nume tot balcanic, care i-ar fi crescut. Ba chiar lui personal i s-ar fi făcut propuneri strălucite.

— Domnule, unchiu-meu a vrut să mă trimită la Paris, cu copiii lui, să fac şcoala acolo, şi n-am primit. Prostie. N-am vrut să mă înstrăinez, fiindcă aveam suflet curat. Unde mai sînt încă o dată copil, c-aş şti acum ce să fac! Eram om şi jumătate azi, ce mai vorbă, eram bogătaş!

Adevărul este că Stănică avea simţ familial şi că familia lui împărtăşea acest sentiment. Din numele pe care le pronunţa reieşea că avea încă fraţi şi surori în număr mare, precum şi numeroase rude de a doua categorie. În convorbirea lui, expresiile « unchiu-meu », « mătuşă-mea », « moşu-meu », « soră-mea » apăreau cu nota fanatismului. De sărbători, Stănică arunca la cutie un pachet de felicitări şi primea el însuşi un morman. În casă la el, însă, nu venea nici o rudă. Pentru ce? Olimpia dovedise un caracter acru şi declarase de la început că e sătulă de rude. Astfel, Stănică nu fusese în măsură de a o prezenta multelor sale rubedenii, ceea ce îl jigni în adîncul sufletului. Lipsind această formalitate de deferenţă, rudele lui, surori, fraţi, unchi, mătuşi, cumnaţi şi cumnate, refuzară să-l viziteze, fără ca totuşi să-i facă vreo aluzie oricît de puţin maliţioasă asupra Olimpiei, şi amintind mereu în chip cordial, în corespondenţă, şi de ea. Poate că unele dintre rude ar fi consimţit în cele din urmă să-i calce în casă, dar Stănică rezista el însuşi şi nu invita, ceea ce pentru educaţia excesiv formalistică a familiei lui era decisiv. De fapt, lui Stănică îi era ruşine să-şi publice căsătoria şi, oricît el însuşi ar fi fost fără prejudecăţi, sîn-
 gele vorbea în el ca în toţi ceilalţi. Iar pentru toţi

ceilalţi, căsătoria unui bărbat trebuia să fie condiţionată numai de avere. Fetele, ca să uşureze pe părinţi, puteau să se mărite şi mai rău, dar un bărbat ca Stănică, cu carte, niciodată. Acest punct de vedere, devenit disciplină, pact al neamului, era susţinut cu îndărătnicie, mai cu seamă de femei. Prin urmare, Stănică, în ciuda sincerităţii sentimentelor lui pentru Olimpia, la început, fie şi sub formă nestabilă, se simţea vinovat de a fi călcat regula şi se temea să înfrunte ochii ironici ai rudelor. Casa pe care o luase de la Simion era o dărăpănătură. Prin avere se înţelegea în familie lucruri fabuloase. Nu toţi în familie erau bogaţi, unii erau chiar cu desăvîrşire scăpătaţi sau de o condiţie mai mult decît modestă, mulţi erau însă bine situaţi, mari industriaşi sau moşieri, sau, în sfîrşit, în posturi de comandă bine retribuite, mai degrabă în mari întreprinderi, decît la stat. Erau printre ei magistraţi, politicieni, dar nici un ofiţer. De serviciul militar căutau printr-un straniu atavism să scape toţi. Lucru notabil, indiferent de situaţia lor materială, rudele se aveau bine între ele şi nu se disprețuiau. Cei bogaţi veneau măcar o dată pe an în casa celor săraci, în oraş ruda cu mari relaţiuni îşi lăsa tovarăşii de convorbire şi întindea mîna rudei cu haina roasă, mic impiegat. Stănică era foarte mîndru de rudele lui şi circula, cu ştirea sau fără ştirea Olimpiei, de la unul la altul. Îl opreau la masă oriunde se ducea şi, cum rudele lui erau foarte numeroase, ar fi putut mînca două luni în şir gratis, fără să intre de două ori în aceeaşi casă. Astfel se explică necesitatea pe care o simţea Stănică de a sta de vorbă cu multă lume, de a trece de la o familie la alta, de a afla tot ce se petrece peste tot. Deşi sărac, Stănică nu

avea grija viitorului, cu atîtea rude solidare. E drept că acestea nu-i dădeau bani decît foarte puţini, fără ştirea Olimpiei, fiindcă în genere ele nu admiteau ca unii să trăiască pe socoteala altora. Perfect egali în evenimentele capitale ale vieţii, naştere, nuntă, moarte, aniversări, unde se adunau în număr considerabil, ţineau să rămînă despărţiţi prin avere. Dar averea nu le dădea orgoliu. Dimpotrivă, cei bogaţi doreau ca cei săraci să se procopsească şi le căutau mijloace, fără să-i silească. Familia avea cultul iniţiativei personale. Dacă Stănică ar fi dorit să-şi găsească o meserie mai sigură, ar fi căpătat-o fără îndoială. Însă el se mulţumea cu mediocritatea lui liberă şi sigură, în aşteptarea unei lovituri. Rudele ferindu-se a-i cultiva lenevia, întreţinîndu-l, socoteau foarte legitimă aşteptarea lui de a-şi face o situaţie mare şi neprevăzută. Familia lui Stănică avea foarte multă asemănare cu familiile domnitoare din Europa. Din acelea fac parte regi şi ofiţeri săraci, împărătese şi obscure soţii de conţi provinciali. Regii în activitate dau rudelor numeroase un ajutor neînsemnat, cîteodată, care nu le scoate din mediocritate, dar le onorează apartamentul sărac cu vizita lor şi le acordă cu prisosinţă atributul de « unchi » sau de « văr ». Şi acolo meseria lucrativă e socotită ca o eroare, iar legăturile de familie se pun la cale după un examen colectiv. Situaţia aceasta are avantajele şi dezavantajele ei. De pildă, spre a se putea căsători cu Olimpia, Stănică a trebuit să se pună în conflict cu familia, dar aceeaşi familie îi dădea siguranţa pe lume.

La Stănică, lăcomia şi versatilitatea nu obtenebrau observaţia morală. Că un bătrîn trebuie să moară şi să lase averea tînărului, asta înţelegea
 foarte bine. Ba chiar avea o listă de rude, care,

prin decese sistematice, puteau să-l pună şi pe el în măsură de a moşteni, deşi, din cauza prolificităţii familiei, el rămînea o rudă veşnic colaterală. Totuşi, să arunci în spital un bătrîn sau să privezi un copil de succesiune, asta i se părea o infamie. Aglae era pentru el o « viperă », iar Olimpia pierduse mult în ochii lui prin indiferenţa arătată faţă de accidentul lui Simion. Şi purtarea lui moş Costache, care strica orice previziune, îl irita. Cînd era în joc interesul lui, Stănică găsea, nu-i vorbă, argumente suplimentare. Dacă din înlăturarea lui Simion ar fi tras un profit, ar fi susţinut că se făcuse « tot ce era uman posibil » şi că acum trebuiau apărate « legitimele drepturi ale copiilor frustraţi de uzul bunurilor ce li se cuveneau ». Cîteodată se înduioşa la gîndul absurd că moş Costache putea să-i lase şi lui ceva, şi atunci admira « jertfa oamenilor vechi », care se privează de bucuriile vieţii ca să facă cu putinţă « înălţarea tinerilor ».

O problemă începuse să devină pentru Stănică, de la o vreme, Olimpia. Dacă o iubea sau nu, este greu de spus, întrucît lui Stănică îi lipsea expresia mai analitică a sentimentelor. Din purtările lui nu se puteau desprinde decît emoţii şi o concepţie. De bună seamă că atunci cînd se căsătorise cu Olimpia fusese emoţionat. Încercase şi mîndria lăuntrică de-a face un gest necugetat, romantic, în dauna intereselor lui. Nu mersese pînă la căsătorie, fiindcă îşi zisese că, după atîta sacrificiu, se cădea să judece matur şi să apere existenţa « fiului său şi a mamei fiului său ». A urmat ceea ce ştim. Cînd vorbea de dragoste, de căsnicie, Stănică era totdeauna emoţionat exterior. În fundul sufletului, simţea o inexplicabilă plictiseală, o vină imensă, nedeterminată. La drept

vorbind, gestul de a se căsători cu Olimpia nu era romantic decît momentan. Stănică crezuse că face un calcul de maestru care nu se uită la bunurile imediate, ci la cele ce pot decurge mai tîrziu. Informaţiile lui, despre moş Costache îndeosebi, erau strălucite. Nu aflase însă despre Otilia decît ca de o fetiţă crescută de milă, dimpotrivă, i se spusese că toată averea era destinată fetelor Aglaei.

Stănică devenise romantic prin eşec şi acum era trist, aşa de trist, încît i se păru că încearcă toate emoţiile prin care trece un mare izbit de soartă. Gîndul obscur de a se scăpa de Olimpia şi a încerca o altă lovitură, de data asta bine controlată, cu ajutorul rudelor, îl mai invadase adesea. Nu aproba nici temperamentul Olimpiei. N-o putea învinovăţi de nimic, însă admiraţia lui era pentru femeia sprintenă, sociabilă, pe care o înţelegea ca pe Otilia şi ar fi scuzat-o ca pe Georgeta. Ar fi vrut o femeie care « să-l împingă ». A scăpa de Olimpia însemna divorţul. Să dea însă divorţ fără motiv era, după concepţia lui, o « canalierie ». Olimpia era « mama îngeraşului lui mort ». Imposibil. « Nu se întemeiază o patrie fără fidelitate conjugală. » Aşa spunea el faţă de lume. În schimb, întrevedea despărţirea în două chipuri pe care şi le reprezenta cu plăcere şi consolare mental. Se întorcea acasă şi găsea pe Olimpia în braţele unui individ. Scena îl zguduia, îl mişca chiar în imaginaţie. Antipatia lui, visa el, de acolo venea, din presimţirea că Olimpia este o nemernică. El, omul de viitor, căruia i se făcuse propuneri strălucite, făcuse idealism, luase « din dragoste » o fată fără nimic, cu rude mizerabile, punîndu-se în conflict cu propria lui familie, ca apoi să fie terfelit. Ipoteza aceasta era frumoasă în imaginaţie. Din păcate, Olimpia, placidă, nu-l

înşela. Stănică încerca pentru o clipă remuşcarea de a bănui o soţie atît de pură. A doua ipoteză pe care o visa era ca Olimpia, ghicindu-i nemulţumirea, să-l cheme şi să-i ţină acest discurs: « Stănică, tu nu eşti făcut pentru viaţa asta. Ţie-ţi trebuie o femeie de lume, cu bani, care să te ajute în carieră. Cîtă vreme am avut copilul, am tăcut. Acum văd şi eu că nu mai merge. Nu vreau să te am pe conştiinţă. Mă retrag cu Aurica. Puţinul cît îmi trebuie să trăiesc îl am. » Tot în închipuire, Stănică încerca să protesteze patetic: « Nu, nu, nu se poate să te las. Tu eşti mereu mama copilaşului nostru, a lui Relişor. Doar dacă tu nu eşti fericită cu mine! Atunci, fireşte, mă sacrific, mă dau îndărăt din faţa norocului tău. Nici aşa nu-ţi închipui că te voi părăsi. Nu, îmi fac o datorie sfîntă să-ţi dau şi mai departe, de la distanţă, ocrotirea mea. » Atît de mult înduioşau pe Stănică aceste ficţiuni, încît se simţea bun la suflet, victimă chiar a bunătăţii lui. Liberat prin aceste două ipoteze de Olimpia, făcea apoi planuri măreţe, fie că noua nevastă era o femeie « consumată », fie că, mai bătrînă, avea o considerabilă avere. Nici Georgeta nu-i displăcea. Era frumoasă, cu relaţii care erau mai degrabă folositoare decît dezonorante, cu putinţe admirabile de a-l împinge. Fireşte, Georgeta contrazicea conceptul lui de femeie sfîntă, dar dacă în fundul nemărturisit al sufletului tocmai calitatea de curtezană cu trecere îl atrăgea, la lumina conştiinţei îşi zicea că face o faptă minunată: « ar înălţa-o pe Georgeta pînă la el ».

Toată ciuda lui Stănică venea din faptul că Olimpia nici nu-l înşela, nici nu-i propunea să divorţeze, dimpotrivă, îl privea ironic şi bănuitor, şi, noaptea cel puţin, îl urma în toate escapadele lui.

În ziua cînd calendarul ortodox prăznuieşte pe sfînta martiră Agripina (zi de lucru de altfel), Stănică îşi aduse aminte că are o mătuşă Agripina, la care obişnuia să treacă o dată pe an. Ca să se mai smulgă din preocupările-i grele şi ca să ia un contact tonic cu familia lui, fără să spună nimic Olimpiei, porni chiar de dimineaţă în oraş şi se urcă în tramvaiul cu cai din Calea Rahovei, care mergea pe Calea Moşilor. Se dădu jos la Bariera Moşilor şi se îndreptă spre Şoseaua Mihai Bravul, spre strada Fundătura Vaselor. Trecu printre butoaie noi şi alte ustensile de dogărie, scoase în faţa prăvăliilor, printre mormane de rogojini, pe dinaintea prăvăliilor cu lînă şi plăpumi, şi intră în Fundătură, ocolind prin strada Vaselor şi strada Maşinii, ca să se gîndească mai bine ce felicitare să-i facă bătrînei. Atunci şi-aduse aminte că nu i-a adus nimic. Se căută prin buzunar, unde găsi cîţiva franci, strîmbă din gură şi se întoarse spre Barieră. Acolo dibui o simigerie, intră înăuntru şi ceru o pungă cu alune americane prăjite şi cîţiva covrigi uscaţi, cu susan, dintre aceia în forma unui inel de lanţ, care se sfărîmă în gură. Aceste produse ale cuptorului plăceau cu deosebire mătuşii Agripina. Stănică se întoarse din nou în strada Fundăturii Vaselor, de astă dată pe drum neocolit, şi se opri în faţa a două case fără etaj, destul de mari şi cu tencuiala scorojită, stînd de o parte şi de alta în fruntea unei ogrăzi enorme, ca două corpuri de gardă în faţa curţii de onoare a unui palat imperial. Una din case, cel puţin, cu aer de părăsire, deşi încă impunătoare, se ghicea că fusese prăvălie, din cauza obloanelor trase. Forma ferestrelor şi un pervaz lat de lemn în faţa lor, ca o tejghea, dovedeau că fusese o brutărie. Între cele două case,

ar fi trebuit să fie un gard, dar nu era decît o poartă stingheră, într-o parte. Curtea avea înfăţişarea unui han cu case de jur împrejur, vechi şi cu încăperi ce se ghiceau prea mari. Pe latura din fund a patrulaterului se vedea o tindă cu stîlpi de lemn, prefăcută în geamlîc. Curtea era plină de butoaie, de doage, de scînduri scurte de stejar, de papură, fiindcă într-o parte şedea un dogar. Erau şi cîteva căruţe ţărăneşti cu coviltir. Într-un colţ, un individ potcovea un cal prins între trei bare în chip de uluci. Un fel de boltă fusese refăcută şi folosită ca potcovărie. Stănică îşi aduse aminte că, pe cînd era copil, curtea era plină de căruţe pentru pîine. Mătuşa Agripina era sora mamei lui şi era măritată după un brutar. Toată curtea era proprietatea ei, şi el se juca cu copiii Agripinei, verii lui, ascunzîndu-se prin unele odăi care slujeau ca depozit de făină şi grîu. Lucrătorii le dădeau voie să intre în sala unde dospea aluatul, şi le făceau mici pîini pentru fiecare. Lui Stănică i se păru chiar că miroase a cuptor.

« Te pomeneşti — gîndi el — că a luat cineva brutăria şi scoate pîine ! »

Constată însă că miroseau covrigii din buzunarul lui.

« Cum zboară averile ! murmură el, nemulţumit. Toate astea erau ale Agripinei, şi acum ea stă cu chirie într-o odaie a caselor ei. Am avut rude putred de bogate, şi eu sînt un pîrlit, cînd puteam să fiu milionar. »

Ceea ce murmurase Stănică era adevărat. Agripina vînduse casele ca să-şi crească progenitura, şi acum trăia din ajutorul pe care i-l dădeau cu regularitate copiii şi chiar celelalte rude. Din casa ei însă nu voise să iasă. Îi plăcea la Obor.

Ajuns în fundul curții, Stănică văzu două trăsuri luxoase. Căută cu ochii prin curte și descoperi unul din vizitiii particulari.

— A venit și văru-meu Panait, măi Vasile?

— A venit numai conița, explică vizitiul.

« Sigur — își zise Stănică — e bine cînd ai copii ajunși sus. »

Panait era directorul unei mari fabrici de zahăr și senator sub regim conservator. Stănică se urcă pe trepte în geamlîc, deschise o ușă și pătrunse într-o săliță în care mirosea grozav a năut și a cafea prăjită. Apoi bătu puțin într-o ușă, enorm de înaltă și vopsită așa de demult încît se bășicase de uscăciune, și intră. Atunci văzu acest lucru, care pentru el de altfel nu era o surpriză, că odaia, mai înaltă decît adîncă, era plină de lume. Se duse întîi la un fotoliu cu speteaza foarte înaltă, pe care ședea o bătrînă cu fața pătrată, însă cu bărbia ascuțită ca un supliment triunghiular. Bătrîna avea pe cap o scufie împodobită cu jeuri, iar un ochi îl avea stricat de albeață, din care pricină privea pieziș și zîmbea în permanență.

— Sărut mîna, mătușă — o firitisi tare Stănică, sărutîndu-i efectiv mîna ridicată în acest scop — cele dorite și să ne îngropi pe toți.

— Ba să mă ferească Dumnezeu! Dar ce miroși așa a pîine caldă? Parcă sînt pe vremea cînd scoteam cuptorul!

— Ei, ce miroase? zise Stănică cu umor. Ți-am adus covrigii tradiționali. Ce poate să-ți aducă un pîrlit ca mine, ajuns la covrigi? Uite și alune.

Bătrîna luă covrigii, foarte încîntată, și începu să ronțăie monoton.

— Ia să văd, cine mai e pe aici? continuă Stănică, ridicînd capul.

Pe un pat bătrînesc, înalt şi lat, cu multe suluri şi perne, şi fără tăblii, ca paturile ţărăneşti, şedeau îngrămădite vreo cinci fete de vîrste felurite, de la cincisprezece la douăzeci de ani. Fetele erau îmbrăcate bine, chiar luxos, iar după faţă arătau a duce o existenţă fără griji. Erau nepoate de ale Agripinei, fiice a feluriţi copii, toţi foarte bogaţi, crescîndu-şi copiii cu guvernantă. Însă copiii nu se ruşinau să vină la Agripina, unde de altfel părinţii îi obligau să facă măcar o vizită anuală. Fetele rîdeau şi mîncau năut, amestecat cu alune, dintr-un fel de grea cupă de aramă.

— Ce faci, Lili, ce mai faci, Lucia, ce faci, Lica? întrebă familiar, făcînd semn cu mîna, Stănică, satisfăcut.

— Bine, unchiule! Dar dumneata n-ai mai venit pe la noi.

— Nu pot, dragă — se posomorî Stănică — viaţa mea trece prin momente decisive. Ori, ori...

— Tu totdeauna treci prin momente decisive. Aşa eşti tu, cu gura mare. De cînd te-ai însurat, te-ai înfundat nu ştiu pe unde, la soacră-ta. Vino să-ţi facă Costică un loc la fabrică.

— Nu mă fac eu, dragă, slugă, la vîrsta asta. Poate dă Dumnezeu şi dau o lovitură.

Persoana căreia îi vorbea Stănică era o cucoană mai degrabă tînără, dar bine hrănită, îmbrăcată cu lucruri scumpe, care nu speriară pe avocatul nostru. Doamna, dimpotrivă, tăcu, ca să nu-l supere. Hotărît, Stănică avea autoritate în familie. În mirosul de năut, el distinse efluviile unui parfum.

— Cine miroase aşa a parfum? Tu? se adresă el doamnei bogate, care-i era verişoară. Cu ce dai?

— Uite cu ce dau! şi doamna scoase din săculeţ o sticluţă ca un bloc de cristal.

— Ad-o-ncoace! comandă Stănică şi, punînd mîna pe sticluţă, o vărsă pe haină.

— Stănică — ţipă doamna — eşti nebun? Cu asta se dă numai puţin.

Stănică însă voia să se bucure o dată şi bine de beţiile parfumului scump.

— Ce vă pasă — zise el ironic — vă jucaţi cu banii. Mama ei de viaţă! Cînd oi da de filon, mă scald în şampanie. Daţi-mi nişte bani, că mi-am cheltuit ultimele resurse pe covrigii tantei Agripina.

Agripina asculta mulţumită discuţia şi ronţăia.

— Cît să-ţi dau, Stănică? întrebă verişoara.

— Ce să-mi dai? Am zis şi eu, aşa. Parcă tu ai bani? Bărbatu-tău te ţine de scurt. Să-ţi văd geanta.

Stănică luă într-adevăr geanta, privi în ea, mişcă admirativ din cap, luă cîteva piese pe care şi le strecură în buzunar şi-apoi înapoie geanta verişoarei, decretînd:

— Nu minte, are!

Pe un scaun şedea, în apropierea unei ferestre înalte ce dădea înspre pălimar şi curte, şi care revela grosimea extraordinară a zidului, un domn bine îmbrăcat, cu o perlă în cravată. Era ceva mai în vîrstă decît Stănică şi amintea puţin pe Pascalopol, fără să aibă fineţea aceluia. Era proprietarul unei mori, milionar şi senator. Stănică, văzîndu-l, îi făcu semn fluturător cu mîna şi-l întrebă foarte familiar:

— Ce faci, mă Toadere?

Interpelatul nu se supără şi răspunse simplu:

— Bine, Stănică, dar tu?

Stănică făcu semn cu mîna că e dezastru şi privi către ceilalţi din odaie, făcîndu-le salutări cu mîna, fără să-i mai onoreze cu vorba.

— Ascultă, mătușă Agripina — zise Stănică, privind prin odaie — tot nu te mai descotorosești de vechiturile astea?! și începu să examineze odaia.

Zugrăvită cu mari flori de un verde-întunecos, învechit, odaia, prea mare, părea goală. La fereastră erau cîteva ghivece cu cercelușii, rezemați de cîte o scăricică de așchii. Cea mai mare parte din peretele de la răsărit era acoperită cu icoane de toate mărimile, în fața cărora atîrnau, cu sîrme legate pe tavan, trei mari candele de biserică. Peretele din dreptul patului era acoperit cu două imense rame care colectau mulțime de fotografii format vizit, de nuanță cafenie, în genere făcute de Waber și de Gerstl. În șiruri egale, ca niște fronturi, erau de față acolo toți membrii numeroasei familii. Stănică, aplecîndu-se asupra patului și sprijinindu-se cu mîinile de umerii fetelor, examină cu atenție un cadru, pînă ce descoperi ceea ce căuta.

— Uite, Lili — zise — ăla sînt eu!

Și arătă un băiețaș cu pantalonii scurți, trecînd de genunchi, cu surtuc de om matur, cu părul lins, despărțit printr-o cărare laterală, însă cu capetele inegale, parcă smulse. Părea un băiat timid, curățel.

— Erai drăguț, unchiule! zise fata.

— He-hei — se mîndri Stănică — eu am fost ceva în viața mea!

Peretele dimpotriva ferestrei era acoperit, pînă sus, cu un raft ca acela pe care se pun pîinile în brutării. S-ar fi zis că Agripina îl scoase chiar din prăvălie, dacă lemnul gol n-ar fi fost mascat de bucăți de cașmir vechi și de broderii grele. Rafturile erau pline cu vase, pahare, ustensile de bucătărie chiar, cărora însă vechimea lor și materialul le dădeau aerul unor obiecte de lux sau cel puțin de muzeu.

Într-adevăr, crătiţile erau nişte tingiri mari de aramă, cu capace conice ca nişte scuturi. Numeroase tăvi de aramă, puse una într-alta, în ordinea mărimii, ibrice, căni, bizare piuliţe, toate de aramă sau alamă, făceau din raft o vitrină de muzeu. Erau acolo, aşezate în vrafuri, farfurii cu fine desene negre în tuş, semănînd cu nişte litografii. O serie înfăţişa un soi de păuni zburători, amestecîndu-se cu fluturii în foile unor trandafiri. Marca de serie a acestor farfurii era « Asiatic Pheasan ». Unele farfurii întinse, de servit, frumoase ca nişte dantele, reprezentau înăuntru un lac pe care trecea o barcă cu ornamente rococo, dusă, cu şase vîsle lungi de galeră şi, în acelaşi timp, cu o prăjină veneţiană, de cîţiva marinari în costume englezeşti, stil 1820. În barcă se afla un pavilion chinezesc. În loc de nuferi, pe lac creşteau trandafiri. Barca se îndrepta spre o fîntînă rococo, în marginea căreia, pe o scoică, şedea un Neptun întunecat, încoronat ca un rigă de cărţi. În fund, se zăreau o peluză englezească şi un castel. O statuie, înfăţişînd un ins cu redingotă, ridica mîinile spre pajişte. Un podeţ veneţian ducea de la peluză către o insulă, unde se ridica o biserică de cel mai pur stil gotic anglican. Marca de serie era « Fountain Scenery ». Cîteva cuvinte arabe dedesubt rămaseră nedescifrate de Stănică. Erau şi altele ceva mai noi şi mai stîngace, însă tot aşa de ciudate. În locul trandafirilor, atîrnau ciucuri de flori verzui de laur. Pe o lagună trecea un fel de gondolă încărcată cu marinari, părînd nişte piei-roşii şi avînd unelte de pescuit. De jur împrejurul lagunii se ridicau creste mari de munţi înzăpeziţi, poate nişte fiorduri. Nori grei se îngrămădeau în jurul lunii pline. Iar pe o insulă, o mare biserică gotică cu turnuri moscovite
 îşi înalţa vitraliile albite de lună şi zidurile negre în

mijlocul unei vegetații luxuriante, în ciuda răcelii de Septentrion a priveliștii. Alte farfurii erau așa de înflorite cu albastru-intens de Prusia, încît apăreau ca niște enormi irișI. Recipientele de băut ale Agripinei erau și mai curioase. Stănică începu să le cîntărească în mîini.

— Uite, așa se făceau lucrurile altădată ! constată ca și în anul celălalt, în aceeași împrejurare.

Agripina nu mai avea un serviciu întreg de cristălărie, dar avea unele exemplare din toate. Poseda, de pildă, pahare grele, ca făcute dintr-un singur bloc șlefuit pe cîteva laturi, pahare groase cu pereții găuriți de ochiuri mari în chipul fagurelui, cupe de cristal, cu coadă, asemeni unor bombe, tăiate în flori și grătare, aducînd aminte de fructul ananasului, părînd mai degrabă operă de bijutier decît de sticlar. Cele mai frumoase șezînd pe o bază masivă de cristal, tăiat în ovule clasice, se subțiau și se redeschideau ca un crin. Rozete de cristal pecetluiau cele opt zone. În fine, desene fine roșii poleiau tot paharul, conturînd tăieturile și desfășurînd festoane de trandafiri caligrafici. Stănică nu se mulțumi numai cu cîntărirea paharelor, ci le și mirosi. Agripina se slujea de pahare ca de niște borcane, punînd în ele, după cum îi venea la îndemînă, ținte, sfoară, stafide, nuci curățite. Paharele mirosite de Stănică acuzau enibaharul și scorțișoara. O chesea mare cu capac de sticlă, ce s-ar fi putut zice sculptată, și care semăna cu o urnă funerară, era plină cu cuișoare.

— Mătușă Agripino — zise Stănică — aș mînca mîncarea aia pe care ne-o făceai dumneata cînd eram copii, mîncarea aia grecească, cu enibahar.

— Ce mîncare? zise Agripina, mărind pupila unicului ochi valid.

— Ei, ce mîncare? Iei carne tocată, fără vine şi fără miez de pîine sau ou, ca pentru cîrnaţi de vacă (Stănică făcu buze lacome), pui frumuşel usturoi tăiat bucăţele, sare, piper mult, boia de ardei, enibahar pisat, chimion şi puţină apă să fiarbă.

— Nu apă, Stănică — întrerupse doamna bogată — zeamă de supă şi grăsime.

— Exact. Am pus-o eu pe nevastă-mea, dar n-a făcut nimic. Pentru asta se cere să ai instinct, să te naşti cu sentimentul enibaharului.

Fetele de pe pat strîmbară din nas.

— Ce — sări Stănică — faceţi mofturi? Ştiţi voi ce e mirodenia? Aţi mîncat voi pătlăgele vinete cu scorţişoară?

— Vai! se scandalizară fetele.

— Ba e bun, zise Agripina. Stănică ţine minte. Bunicii noştri aşa găteau, numai cu untdelemn, cu mirodenii şi în tingiri de aramă cositorite. Şi mîncau mai mult peşte şi carne de oaie. Pătlăgelele aşa se fac: cureţi vinetele de pieliţă, ca de obicei, le dai în undă, le scurgi de apă, le toci, le prăjeşti în untdelemn, pui şi puţină ceapă tocată mărunţel, pe urmă le aşezi în tingire cu apă, sare, piper, ce-i trebuie, pătrunjel, scorţişoară şi unt de nucă (cum se mînca odată), şi înăcreşti cu zeamă de lămîie. Şi laşi să fiarbă.

— Şi pe urmă — adăugă Stănică cu apetit — presari pe deasupra tot scorţişoară pisată!

— Aşa mîncam noi, bătrînii! încheie simplu Agripina, ronţăind alune americane.

Stănică îşi continua ancheta prin rafturi. Se uita acum la ceştile de cafea, multe şi desperecheate. Una plină de stafide o deşertă pe gît. Cele mai delicate aveau forma unor boluri de ceai chinezesc, erau mici şi zugrăvite cu ramuri subţiri, înflorite. Nea-

vînd mîner, erau vîrîte în nişte picioare ovuloide de aramă, căpătînd astfel înfăţişarea unor candele.

— Mătuşă — zise Stănică — ce faci cu atîtea ceşti, dă-mi şi mie două, să le ţin ca amintire, să arăt şi eu urmaşilor cum bea lumea cafea altădată.

Aceasta era formula tipică cu care Stănică împuţina rafturile Agripinei. Fără să aştepte răspunsul, el şi strecurase ceştile în buzunar. Agripina făcu o invitaţie enigmatică:

— De, Stănică, cum crezi şi tu! Astea le mai am şi eu, şi pe urmă nu mai am din ce bea!

— Să fii dumneata sănătoasă, o încurajă Stănică, băgînd repede în buzunarul umflat încă două ceşti.

Stănică sărută mîna Agripinei, făcu semne de diferite nuanţe celorlalţi şi dădu să iasă. Toader declară că merge şi el şi că-l duce cu trăsura pînă unde vrea. Avocatul acceptă, se sui în trăsură, alături de Toader, şi primi lîngă el, aproape în braţe, şi pe Lili, fata lui Toader şi nepoata lui, în jurul mijlocului căreia întinse braţul, de altfel de prisos, ca şi cînd ar fi voit s-o susţină să nu cadă. Vizitiul de casă plesni uşor biciul pe deasupra cailor şi trăsura se rostogoli dulce, fiindcă avea roţi cu pneuri. Era un vehicul elegant, căptuşit cu velur maron, prevăzut cu saltele moi de divan garnisite cu broderie. Părul fetei, înfoiat în chip florentin pe umeri, îşi arunca unele fire pe obrazul lui Stănică, gîdilat în mod plăcut. La început, Stănică strînse talia fetei automatic, indiferent, acum începu s-o palpeze mai atent cu vîrfurile degetelor, simulînd jocul darabanei.

« O fetiţă, o scîrbă — gîndi el — şi ce şolduri, ce talie! Domnişoară de măritat în regulă. Serie nouă. Aşa e cînd huzureşti. Hrănite bine, plimbate, cum să nu crească? »

— Cîți ani ai tu, Lili? întrebă el tare, strîngînd-o acum cu brațul, oficial.

— Șaisprezece!

— Ia taci! se miră Stănică. Ești bună de măritat.

— Chiar vreau s-o mărit, spuse Toader liniștit.

— Serios? sări Stănică.

— Ce te miri? E destul de mare. Și mamă-sa tot la vîrsta asta s-a măritat. I-am dat atîta educație cîtă trebuie unei femei, și acum e vremea să mă lase liniștit să văd și de ceilalți copii.

Nu era o concepție originală. În toată familia lui Stănică fetele se măritau foarte tinere, cu bărbați desemnați de cei bătrîni. Cînd o fată ajungea la vîrsta de paisprezece ani, vorbea în mod liber de măritiș. Atît de tradițională era această normă, încît nici o fată nu se simțea nefericită, dimpotrivă, orice întîrziere o neliniștea. Fetele înțelegeau trebuința căsătoriei, nu se îndrăgosteau nebunește și iubeau numaidecît pe bărbatul ales pe calea rațiunii. Nu sufereau de altfel nici o constrîngere și, dacă nu le plăcea un tînăr, îl refuzau fără nici o discuție. Luau însă parte, împreună cu familia, la procesul de alegere, își dădeau părerea, o ascultau pe a altora, așa cum faci cînd cumperi o stofă scumpă. În acest chip, toate se măritau cu oameni bogați sau în stare să devină, preferînd aproape cu strictețe marii industriași, marii restauratori sau hotelieri, magistrații care aveau moșie, mai rar un ofițer, de la colonel în sus, niciodată un profesor, niciodată un intelectual. Fetele erau umblate prin străinătate, vorbeau cîte o limbă străină, știau să se conducă în lume și erau încredințate de valoarea clasei lor, nu citeau însă nimic, nu aveau nici un fel de cunoștințe artistice sau literare. Orice intrare pe domeniul acesta era socotită, în chip tacit, ca o dovadă de prost-

gust, de proastă origine, şi individul imprudent era privit cu mirare, de la picioare spre cap, spre a i se descoperi semnele mizeriei. De aceea, în numeroasa familie, femeile de la douăzeci şi cinci de ani în sus (căci domnişoare de vîrsta aceasta nu puteau exista) erau mai degrabă antipatice, prin suficienţă burgheză şi totală, impertinentă mirare în faţa cui depăşea mijloacele lor intelectuale sau era sub mijloacele lor materiale. Stănică însuşi nu le cam înghiţea, fiindcă, deşi el nu avea prea mari înclinaţii intelectuale, afecta totuşi a fi « boem », om ratat « de prea multă simţire şi dor de ce e frumos în viaţă ». Fetele, de la paisprezece la nouăsprezece ani, însă, erau toate drăguţe şi simpatice, fiindcă, pe de o parte, prin educaţie, depăşeau nivelul fetelor obişnuite, iar pe de alta, nefiind intelectuale prin tradiţie, erau modeste. Lili, de pildă, cu părul ei căzut în cascade pe umeri, cu pălăria de paie largă, cu ochii ei negri, uniţi prin îmbinătura sprîncenelor, prin tenul măsliniu, grecesc, era cu adevărat graţioasă. Era un fel de Otilie oacheşă, care însă prevestea că avea să evolueze spre burghezie.

Stănică mai pipăi puţin pe Lili, lăsînd tamburinarea dinspre coapsă înspre genunchi.

« Hm — comentă el mental — ce nepoată plinuţă am! Ferice de ticălosul care o s-o ia. Ştiu că am rude frumoase! Cu aşa familie, mă pot mîndri. »

— Ei — continuă iarăşi tare — ai pus cumva ochii pe cineva, jucăm la nuntă?

Lili ascultă aceste vorbe liniştită, cu naturaleţe, nu fără o notă de mulţumire. Toader explică:

— N-am găsit pînă acum, o să găsim. Mi-au dat a înţelege c-ar lua-o vreo doi oameni cu stare, de treabă, dar sînt cam în vîrstă. Mă gîndesc şi la asta. O fată de şaisprezece ani nu stă bine lîngă un om de

patruzeci şi cinci. S-a cam dus obiceiul ăsta. Mi-a spus doctorul de casă că n-ar cam fi potrivit, ştii, pentru progenitură. Înţeleg ca fata să facă copii.

— Ai perfectă dreptate — aprobă Stănică, strîngînd iar mîna — nu e bine bătrîn, dar nici tînăr de tot. Aşa în floarea vîrstei, cînd e omul cu entuziasm şi cu experienţă, aşa ca mine, Toader.

Stănică nu gîndise nimic extraordinar spunînd aceste vorbe, dar apoi fu străbătut de o idee insidioasă. « Ce mai nevastă — îşi zise — ar fi „o fată ca asta" (evită înadins, din scrupul, preciziunea), grecoaică de-a noastră, sănătoasă, fără maimuţăreli. Şi ce mai avere are fata asta! Ah, Doamne, de ce m-ai făcut unchi?! »

— Nici nu ne gîndim — urmă Toader — numaidecît la un om cu avere. Îi dau zestre destulă. Mai bine un tînăr sărac, care să vrea să muncească, să-l ţin eu din scurt, să-l introduc în morărit. Face el avere.

Precum se vede, Toader admitea « *le jeune homme pauvre* », numai în branşa morăritului şi a industriilor agricole.

O idee fulgeră scurt prin creierul lui Stănică, pe care însă n-o exprimă: « Oare mitropolitul-primat nu poate să dea dezlegarea de căsătorie între o nepoată şi un unchi, vorba vine unchi, cînd sînt în joc interese mari, păstrarea forţei unei familii, consolidarea sîngelui? În definitiv, ce dacă e fata copilului surorii mamei? Ei şi? Dar sîngele ei nu s-a înstrăinat prin alianţa părinţilor? În familiile domnitoare asta e ceva curent. Dă-le dracului de prejudecăţi, de-aia scade natalitatea. Cu asta şi cu paralele ei eu aş popula patria, aş face România Mare. »

Stănică strînse peste braţe sînul fetei şi-i zise cu aer părintesc:

— Vezi, Lili, cum eşti? Ai ajuns fată de măritat, şi pe la unchiul tău nu treci să-l rogi să se intereseze de viitorul tău. Am şi eu relaţiile mele, experienţa mea.

Ideea de a pune la cale viitorul fetei înduioşă atît de brusc pe Stănică, încît îl făcu să deteste numaidecît gîndul nemărturisit dinainte. « Sînt un păcătos — îşi zise — auzi la ce mă gîndesc! N-am decît o scuză, că n-am avut parte de ceea ce meritam. »

Stănică lăsă mîna jos, cast, şi zise cu taină lui Toader:

— Mă Toderiţă, ce nu mai aruncaţi şi voi rugina? Tot moară, tot moşie, tot fabrică de zahăr. Numai avere şi avere. Mai sînt pe lume şi alte bunuri, morale, mă-nţelegi. Lumea evoluează, se subţiază. Să dai tu perlă de fată pe mîna unuia care stă în tărîţe! Mă, am un băiat unic, un giuvaer, ruşinos ca o fată mare, deştept, de viitor, băiat de familie bună, băiatul, mă rog ţie, al doctorului Sima. Cine n-a auzit de doctorul Sima? Face şi el medicina, şi e în anul al treilea (Stănică minţi intenţionat). Are şi avere bunicică. Mă, s-au speriat profesorii de el, scrie cărţi, are să fie cel mai mare doctor. Ăla ajunge sigur la Universitate şi la Academie. Mă, şi e frumos, de pică. Să am fete, i-aş da două deodată. Tu ştii cît cîştigă un doctor mare? Colosal! Şi ce face? Te-ascultă niţel ici, niţeluş colo, şi-ţi ia banii. Pe urmă, cinstea. Madam doctor Sima, profesor doctor Sima. Înalţi nivelul familiei, că m-am plictisit tot de moşieri şi de directori de fabrici. Să dăm, ceara mă-si, un Eminescu. E tocmai ce-ţi trebuie ţie, un doctor.

— Pe nevăzute nu pot să mă pronunţ! zise cu comică gravitate Lili.

— Știi că-mi placi! Păi cînd l-oi vedea, pici jos. Ăla sucește mintea fetelor într-un minut (Stănică simți că se contrazice și atenuă), vreau să zic sucește fără să facă nimic, că e băiat serios. Primejdia e să nu vrea el, dar am încredere în gustul lui fin. Cînd te-o vedea, nu se poate să nu-i placi. Știi, băiatul ăsta e puțin sub conducerea mea morală, eu îi dau directive în viață, așa că m-ascultă, se lasă sugestionat. Hai să provocăm o întîlnire...

— N-ai decît — zise Toader — n-are ce strica.

Stănică încruntă sprîncenele în chip de adîncă meditație, apoi zise hotărît:

— S-a făcut. În curînd aveți știri de la mine. Oprește, mă, că mă dau jos.

Trăsura trasă de cei doi cai lucioși ajunsese în dreptul bisericii Sfîntul Gheorghe. Stănică întinse mîna spre tovarășul de călătorie și zise grăbit, fără timiditate:

— Mă Toderiță, dă-mi repede ceva parale, că nu prea am procese. Să beau și eu din diurna unui senator.

Toader scoase repede o hîrtie mototolită pe care o ținuse pregătită și i-o dădu zîmbind, fără strîmbătură de neplăcere și fără emfază. Stănică o luă, sări jos, făcînd cu mîna la cei doi, și se-ndepărtă spre Lipscani, fără alte ceremonii. De-abia după o sută de metri de mers, scoase hîrtia din buzunar și o privi. Era o bancnotă de o sută de lei. Stănică visase absurditatea de a primi o mie de lei.

— Poftim — zise el cu pofidă — aruncă suta, cum aș arunca eu o bănculță. Bani nemunciți.

Stănică cumpără prăjituri de la o cofetărie și porni spre casă. Învîrtindu-se cu mintea tot în jurul ideii de căsătorie, se înflăcăra de Olimpia. Mîna pe
 care o retrăsese cu sentimentul vinovăției de pe

Lili voia s-o întindă legal spre nevastă-sa. Credea că o înţelege. În sărăcie, marile sentimente nu se pot dezvolta. Olimpia era şi ea femeie, avea nevoie de lux, de rochii, de blănuri. E adevărat că nu era vina lui, şi că o femeie trebuie să aibă zestre, însă nici vina ei nu era că avea părinţi denaturaţi. Cîtă deosebire între fetele din familia lui şi cele din familia Tulea! Sărăcia te face posac, acru. Biata Olimpia! O trăsură să fi avut şi făcea din ea regină. Cu aceste sentimente generoase, Stănică intră pe poarta « proprietăţii » lui, înlăturînd, pe cît cu putinţă, privirile de pe faţada strîmbă, culcată pe-o rînă, a casei. Voi să intre în marchiza de lemn, aplicată ca o gheretă peste uşa principală, dar se răzgîndi şi merse spre fund, unde era bucătăria. Îi era foame şi voia să ştie ce se găteşte. Bucătăria era închisă, goală. Pe fereastră văzu maşina de gătit, fără foc. Simţi o primă nemulţumire. Intră pe dindos în sufragerie, unde constată că masa era nepusă. Pe Olimpia o găsi în dormitor, îmbrăcată ca de oraş, uitîndu-se în oglindă.

— Bau! făcu Stănică, cu voinţă optimist.

Olimpia îl privi liniştită, aproape senină. Stănică îi întinse pachetul de prăjituri:

— Ţine, iubito, mi-am permis o mică atenţie. Nu te uită Stănică.

— Ce-ai adus acolo? întrebă Olimpia.

— Ce-ţi place ţie, prăjituri cu cremă.

— Bine-ai făcut! aprobă Olimpia fără exagerare.

Cuprins de un val de sentimentalitate, Stănică se aşează în spatele ei, cu faţa spre oglindă, scoase capul mustăcios de după coafura ei şi o strînse de mijloc.

— Olimpia mea scumpă, tot ce văd mă întăreşte şi mai mult în convingerea că nimic nu e mai înalt

ca misterul căsătoriei. Iubirea eternă, pentru care părăseşti familie, bogăţii, onoruri.

— Mă strîngi prea tare, reproşă moale Olimpia.

— Te strîng ca să simţi că ai îndărătul tău un apărător dezinteresat, devotat, pe soţul tău, pe tatăl fiului tău. Pe cine altcineva poţi conta? Iubita ta mamă, şi soacră mie, vinde tot ce are în casă, vrea să petreacă şi să nu mai rămînă şi altuia un capăt de aţă. Socru-meu abia ţi-a dat baraca asta, ca să ne asigurăm un adăpost, sub demnitatea ta. Dar n-avea grijă, nu cer decît un pic de iubire, şi las' că realizez eu toate dorinţele tale. Rudele? Îţi dau voie să le dispreţuieşti, să rupi definitiv cu ele. Ce-ai avut şi ce-ai pierdut? Amîndoi, prin iubire, facem un bloc.

Stănică strînse încă de un grad cercul braţelor şi sărută pe Olimpia pe lobul unei urechi.

— Şi, barim sînt proaspete prăjiturile? Că de obicei le iei stătute! observă ea, fără schimbarea glasului.

— Îmi pare rău. Le-am comandat special pentru tine. Numai pentru tine, comoară scumpă. Uite, ţi-am cumpărat de la anticar patru ceşti de cafea antice, notează bine, de-ale strămoşilor, pe care am pus de mult ochii. Vreau să strîngem de pe acum lucruri de preţ pentru căminul nostru cel nou.

Cînd Stănică vru să sărute pe Olimpia şi pe obraz, aceasta arătă puţină plictiseală:

— Dragă, mă-nţepi cu mustăţile. Lasă-mă puţin, că sînt supărată!

— Dar ce ai? se alarmă Stănică, aşa faci tu totdeauna, la bucuriile şi durerile tale eu nu particip niciodată.

Olimpia desfăcu pachetul de prăjituri, luă o bucată şi începu s-o mănînce încet.

— Ce faci, scumpo, îţi strici apetitul. Nu mergem la masă?

— N-am gătit nimic, servitoarea e dusă la mama. Mănîncă şi tu prăjituri.

— Dar ce s-a întîmplat, dragă? observă Stănică, în sfîrşit, cam iritat, dînd drumul Olimpiei.

— S-a întîmplat că Titi iar a fugit de acasă. Unde şi cu cine, ştie Dumnezeu!

— Nu mă-nnebuni! exclamă Stănică, lăsîndu-se pe pat, plin de toate voluptăţile senzaţionalului.

Şi luînd şi el o prăjitură, începu s-o mănînce, clătinînd mereu din cap.

XVII

Felix visă înspre ziuă diguri lungi, pe care se spărgeau mari valuri, debutînd cu urlete şi scurgîndu-se sfărîmat cu zornăitul unei grindini de sticlă. Apoi apele se retraseră cu totul, tîrîtoare ca fumul, şi lăsară descoperit fundul mării, care se vedea plin de creste inegale. Coborîndu-se din zbor asupra lor, Felix văzu că vîrfurile de stîncă erau de fapt turle de biserici în care se clătinau clopote de toate mărimile, scoţînd valuri de sunete, mai apropiate sau mai îndepărtate. Clopotniţele se prefăcură în dansatori, acoperiţi din cap pînă în picioare de zurgălăi, în faţa cărora Otilia se învîrtea cu nişte castaniete în mînă. Felix ştia că doarme şi visează, şi se silea să oprească mai mult fiece metamorfoză. Deodată, însă, ochii îi fură loviţi de suliţi de lumini, şi se recunoscu în patul lui, deşi nu rupsese toate legăturile cu visul. Curios, valurile de sunete răsunau mai departe, alcătuind frazele din *Folies d'Espagne* de Corelli. Felix îşi strînse şi mai tare ochii

ca să se bucure de vis, însă simţi în picior răceala tăbliei patului. Printre genele obosite de atîta strîngere silnică, se zăreau contururile camerei decolorate de prea multă lumină. Simţi că era treaz, şi valul de sunete o realitate. Sări din pat. O mînă uşoară, furtunoasă executa partea *allegro moderato*, scoţînd picurături vitroase. Inima lui Felix bătu să se smulgă din loc. Mîna aceasta obişnuită cu fraza clasică, exercitată la muzică înaltă, pasionată în geometrie, era numai a Otiliei. Îşi apucă lucrurile să se îmbrace, şi de nervozitate şi le puse pe dos, întîrziind operaţia. În cele din urmă, de bine, de rău, fu îmbrăcat. Fără să se mai spele, cu părul vîlvoi, alergă jos pe scări, apropiindu-se de sursa din ce în ce mai sonoră de armonie. Uşa odăii cu pianul era dată de perete.

Înăuntru, ghemuită pe taburet, îmbrăcată însă ca de oraş şi cu pălăria pe cap, Otilia în persoană îşi legăna moale mîinile pe deasupra claviaturii, îmbătată de sunete, subliniind cîte o măsură cu *pan, pan, pan.*

— Otilia! strigă aproape fără voie Felix.

Sunetele muriră deodată, şi taburetul, printr-o mişcare bruscă, se suci pe axă înfăţişînd-o pe Otilia stînd turceşte.

— Felix! răspunse fata şi sări în picioare.

Tînărul se apropie exaltat de ea, şi Otilia întinse braţele spre el. Cînd mîinile îi atinseră umerii, fata se opri puţin intimidată de timiditatea lui Felix. Apoi îl sărută uşor pe un obraz, uşor pe un altul şi, în cele din urmă, pe gură. Moş Costache scoase o clipă capul pe uşă şi fugi. Otilia îl ţinea strîns pe Felix la oarecare distanţă ca să-l poată privi bine:

— Felix, mi-era dor de tine. Ce-ai făcut tu atîta vreme?

Otilia merse înspre taburet, reaşezîndu-se pe el şi trăgînd după sine şi pe Felix, care se lăsă jos pe covor, cu capul în poalele ei.

— Felix, uită-te la mine, ce-ai făcut în lipsa mea? Şi fata, apucîndu-l de bărbie, îi ridică în sus capul.

Felix îşi reînfundă obrazul în poalele ei. Era copleşit de emoţie, dar, devenit mai matur acum, mai capabil de a-şi analiza sentimentele, se sculă şi făcu recapitularea liniştit:

— Otilia, ce eram să fac? Te-am aşteptat. Eu am crezut că tu mă iubeşti, am avut încredere în tine, şi de aceea cînd ai plecat pe neaşteptate cu... cu...

— Cu Pascalopol, preciză rîzînd Otilia.

— Da. Cînd ai plecat am fost amărît. Nu te-am uitat niciodată, toate gîndurile mele au fost numai pentru tine, însă eram demoralizat. Plecarea ta, trebuie să recunoşti, era ciudată, nu mi-ai explicat niciodată nimic. Cu toate că o speranţă absurdă îmi spunea altfel, în ultima vreme nu credeam că ai să mai vii.

— Ce prost eşti!

— Eu am crezut în tine, am fost devotat cuvîntului dat (aci Felix avu un scrupul şi se opri puţin). Poate am greşit o clipă, sînt gata să-ţi mărturisesc, dar n-a fost nimic serios. O eroare, mai puţin decît atît, o desperare, fiindcă tu nu-mi scriai nimic.

Otilia rîse.

— Ştiu eroarea, te iert solemn!

— Ce ştii? De unde ştii?

— Ei, mi-a spus Stănică! Nu ştiu cum a aflat că viu, şi azi-noapte a fost la gară cu un buchet mare de flori. Bineînţeles, mi-a spus lucruri pentru o săptămînă. Mi-a spus şi de o aventură a ta cu

Georgeta, însă tu ştii că eu pot deosebi ce e adevărat de ce e palavră în vorbele lui Stănică. N-am crezut nimic.

— Era totuşi adevărat, pînă la un anume punct.

— Ah, Felix, rămîi mereu un copil! Nu poate fi nimic adevărat din punctul de vedere care ne priveşte. Ţi-am spus că te iubesc, nu sînt dădaca ta.

Otilia îl trase pe Felix de o mînă, aşa cum şedea cu genunchii pe taburet, îl sărută, apoi cu cealaltă mînă zdrăngăni fantezist pe pian, încheind:

— Va să zică, totul e în regulă!

După puţină gîndire, Otilia zise:

— Apropo, am primit o scrisoare foarte caraghioasă de la tanti Aglae et compania, însă cineva semna în ea: Isus Cristos. Probabil, în bătaie de joc. Cine să fie? Pe Titi nu-l cred în stare de astfel de originalităţi.

Felix fu de părere că nu putea fi decît Simion, care devenise, într-adevăr, Mîntuitorul. Otilia se arătă profund impresionată de nenorocirea bătrînului, fricoasă chiar.

— Felix — întrebă ea — e posibil ca cineva să înnebunească aşa, dintr-o dată?

Felix o asigură că nu, şi că Simion era, propriu-zis, bolnav organic. Otilia păru convinsă şi adăugă:

— Aşa spune şi Pascalopol.

Tînărul se încruntă.

— Otilia — zise el — eu n-am nimic cu Pascalopol, dimpotrivă, îi sînt chiar îndatorat. E un om aşa de simpatic, încît nu mi s-ar părea de loc nepotrivit ca o fată ca tine să-l iubească.

— Aha! făcu ironic Otilia.

— Însă, recunoaşte şi tu că totul e ciudat şi că cea mai tare credinţă şovăieşte. Te-ai dus la Paris

şi ai stat atîta vreme cu Pascalopol. În ce calitate? Îl iubeşti? A crede asta înseamnă să nu mai cred în vorbele tale. În tot cazul, el trebuie să te iubească. Pentru mine, Otilia, ai început să devii o enigmă. Şi Pascalopol şi eu sîntem îndreptăţiţi să credem că ne iubeşti şi, totuşi, nimeni nu ştie sigur. Te rog, Otilia, spune-mi sincer, nu mă face să sufăr! De ce te duci mereu cu Pascalopol, de ce te porţi cu el în aşa fel încît să-i trezeşti speranţele?

Otilia se răsucise încet pe taburet şi cînta la pian, fără să răspundă.

Felix lăsă capul peste claviatură, cu băgare de seamă, ca să nu rănească degetele încăpăţînate ale Otiliei, şi, îngenunchind lîngă ea, îi cuprinse picioarele.

— Otilia, te rog, e adevărat ce spune lumea, că te-ai logodit cu Pascalopol?

Fata se uită blînd şi lung, cu ochii ei albaştri, în ochii lui Felix, şi spuse simplu şi liniştit:

— Nu e adevărat, Felix. Acum eşti mulţumit?

— Ar trebui să fiu mulţumit, şi totuşi, este ceva care mă lasă în îndoială. Va să zică, tu eşti capabilă să dai unui om ca Pascalopol credinţa că-l poţi iubi, fără să fie adevărat.

— Pascalopol — zise Otilia, puţin cam iritată — nu crede că-l iubesc. El se poartă cu mine aşa cum s-a purtat de cînd eram mică, de cinci ani. Mi s-ar părea curios să fie altfel. Am venit acasă veselă şi mă întristezi din nou.

— Otilia — regretă Felix — iartă-mă, n-am voit să te supăr. Ţi-am spus cu sinceritate ce-am gîndit în lipsa ta.

— Felix — imploră Otilia — de ce nu vrei tu să fii cuminte? Am atîtea să-ţi spun! Haide cu mine sus.

Şi fata, apucîndu-l de mînă, ca de obicei, îl trase şi începu să alerge cu el pe scări în sus.

În odaia Otiliei, pe pat, erau deschise două geamantane noi. Fata aruncă cu furie toate lucrurile de deasupra, spre a găsi ceva, şi în sfîrşit scoase un morman de cravate şi unul de fotografii. Cravatele le aruncă pe toate în jurul gîtului lui Felix, care însă n-avu vreme să le admire, fiindcă Otilia îi trecea, una cîte una, fotografiile, în care erau fixate momentele mai tipice ale petrecerii ei în Franţa. Curios, Pascalopol lipsea sistematic din aceste scene, ceea ce se explica, spunea Otilia, prin faptul că fotograful era chiar Pascalopol. Bucuria intimităţii le fu tulburată de apariţia lui Stănică.

— Ei — zise el triumfător lui Felix — nu ţi-am spus eu că are să se întîmple ceva extraordinar în curînd? He, hei, Stănică e totdeauna bine informat. Ştiţi c-am făcut şi pe detectivul. L-am găsit pe Titi.

— Unde e?

— E acasă, îl tratează soacră-mea cu zeamă de lămîie.

Stănică povesti scurta odisee a lui Titi. Nu fusese decît o banală escapadă. Titi se întîlnise cu Sohaţchi, care îl bătuse pe umeri amical şi-i făcuse teoria obiectivităţii. Între ei, zicea el, nu putea fi nici un conflict. Ce fusese între Titi şi soră-sa, nu-l interesa. Sînt lucruri care se întîmplă des, fără ca prin asta să se rupă legăturile dintre prieteni. Ei, în definitiv, n-aveau decît păreri bune despre el, şi chiar Ana, « pe onoarea mea », a regretat că s-au certat. Cum? Un bărbat cu o femeie, care au trăit împreună o vreme, trebuie să-şi scoată ochii? Sohaţchi reînvie amintirile de şcoală, ce plăceau atît de mult lui Titi, îl tratâ cu vin şi-l ameţi atît de bine, încît îl duse acasă la ei, la fostul lui cămin. Acolo, culmea,

dădu ochii chiar cu Ana, care îl primi foarte cordial. Era măritată din nou, dar soțul avea casă în oraș. Acum avea să vină și el aici s-o ia. Titi se sperie, toți îl asigurară că nu e nimic, că, dimpotrivă, noul soț zisese: cum se face că nu cunosc eu pe domnul Tulea, fostul tău bărbat? Aș fi onorat, am auzit că e pictor de seamă și băiat de familie bună. Ana merse pînă acolo încît, în grabă, oferi lui Titi cîteva mici atenții de ordin erotic, de care acesta era atît de lipsit de multă vreme. Veni și soțul, se arătă încîntat și generos, comandă de băut, se scandalizâ la ideea ca Titi să plece așa de repede și, cînd după o noapte de băutură, constatară că s-a făcut ora patru dimineața, toți sfătuiră pe Titi să rămînă pînă se face bine ziuă. Soțul dispăru, și Titi avu, pentru două ore, iluzia că este iar căsătorit. Ce urmărea Ana? Stănică pretindea că sînt la mijloc planuri infernale. În fond, se pare că nu era nimic altceva decît o lipsă de ținută morală, de mică burghezie, amestecată și cu speranța ascunsă de a trage un mic folos. După ce se despărțise de Titi, Ana începuse să se slujească de amintirea lui ca de o distincție. Fiindcă auzise vorbindu-se de Otilia, de moș Costache și de ceilalți cu nuanță de respect burghez, se simți datoare să explice lumii că-i cunoaște, doar a fost căsătorită cu domnul Tulea, dar a fost nevoită să se despartă prin bună înțelegere, fiind interese mari de moștenire, care nu se pot spune. Ana inventă fel de fel de absurdități în privința asta. Noul soț, care era un om de aceeași mentalitate, îi bătea în strună. Erau toți oameni pentru care orice cunoștință era prețioasă, fiindcă poți să te lauzi c-o ai, și a căror unică petrecere în viață era de a vizita azi pe unul, mîine pe altul. Sohatchi ar fi socotit cunoștință și pe acela cu care

s-ar fi bătut, după terminarea conflictului, atîta sociabilitate era în el. Odată, călcat pe picior, înjurase pe drum pe un individ, care răspunsese şi el cu multă culoare argotică. Sohaţchi uită incidentul, dar ţinu minte figura, şi într-o zi apucă pe individ de braţ, vorbi cu el, îl invită într-o bodegă, mirîndu-se mereu de unde-l cunoaşte. Chestiunea se lămuri, dar rivalii efemeri rămaseră prieteni. Familia Sohaţchi era, cu toate ridicările prin profesii, încă de structură mahalagească, recalcitrantă la răceala protocolară, încît e foarte cu putinţă ca numai acesta să fi fost tot misterul reţinerii lui Titi. Însă Aglae, puţin complicată sufleteşte, dar cu purtări de familie veche, fu implacabilă. Pe Titi nu-l învinovăţi de loc că acceptase invitaţia, ci blestemă pe Ana şi toată stirpea ei c-au îndrăznit să ameţească un băiat slab, scăpat de sub ochii « mamei lui». Îl sui pe Titi, care, în fond satisfăcut fiziologiceşte, se simţea bine, în pat, îi puse în jurul capului felii de cartofi, îi dădu tisane şi-i recomandă ca, altă dată, să fie mai prudent. Aglae luase în stăpînire desăvîrşită pe Titi, avînd aerul de a spune că, fără ea, Titi e un nefericit.

Otilia rîse şi întrebă ce mai fac ceilalţi. Stănică îi comunică cum că toţi o iubesc superlativ şi regretă c-au jignit-o, şi mai ales îi transmise dorinţa Aurichii de a o vedea. Otilia n-avea nici un fel de fiere şi uita repede răutăţile altora. Consultă din ochi pe Felix şi zise că niciodată n-a fost supărată, ceea ce determină pe preagrăbitul Stănică să dispară numaidecît şi s-o aducă pe Aurica. Toată extraordinara revoluţie sufletească a lui Felix, la apariţia ca din vis a Otiliei, începu să fie amărîtă de aceste întrevederi, care răpeau ceva din drepturile lui.
 Otilia intui nemulţumirea lui Felix şi-l mîngîie

repede şi pe furiş pe o mînă, în sensul că de el va avea ea grijă mai tîrziu. Aurica intră în odaie aproape umilită, sărută pe Otilia pe amîndoi obrajii şi păru să nu mai aibă nimic din răutatea ei. Slăbise şi mai tare, gropi mari, vinete îi înconjurau ochii, şi era o mizerie s-o vezi vopsită violent pe faţă, ca să pară tînără. Otilia fu pe loc înduioşată şi, fiindcă simţea lipsa pînă şi a răului dacă se obişnuise cu el, revederea verişoarei o bucură. Îi mulţumi de cartea poştală şi de scrisoare, făcînd-o să-şi lase capul în jos, şi atunci Stănică şi Felix îşi dădură seama că Aurica scrisese pe furiş o scrisoare Otiliei. Scoase din geamantan nişte nimicuri, o sticluţă de parfum, un guler scrobit de broderie (se purta atunci) şi le dădu generos Aurichii, deşi nu avusese intenţia aceasta, şi lucrurile le cumpărase pentru ea. Aurica începu să plîngă, urîţindu-şi toată faţa. Nu plîngea de căinţă, ci din nervozitate. Dacă s-ar fi analizat, ar fi descoperit că invidia pe Otilia ca întotdeauna, însă acum invidia se prefăcuse în sentiment de înfrîngere, în casa ei. Apăsînd, fără tact, pe partea cea mai dureroasă a sufletului ei, Stănică îi declamă aceste inepţii:

— Aurico! Nu mai plînge, că Stănică veghează. Viitorul tău abia acum începe. Am pentru tine nişte partide strălucite.

Aurica, însă, încetase numaidecît să plîngă şi examina cu lacomă curiozitate obiectele Otiliei. Acum fu ea aceea care aruncă o vorbă neplăcută.

— Şi cînd sînteţi decişi să faceţi nunta? întrebă în mijlocul unui oftat cu tril, ca după plîns.

— Nuntă? Cu cine? întrebă mirată Otilia, observînd paloarea subită a lui Felix.

— Cu... Pascalopol! zise, cu o reală nevinovăţie, Aurica.

— Ah — se supără Otilia — m-aţi înnebunit cu Pascalopol ăsta! Am început să-l urăsc, săracul! Cine v-a spus că mă mărit cu Pascalopol? E o vorbă fără sens. Înainte nu vă miraţi de loc cînd Pascalopol mă ţinea pe genunchi, şi acum, că sînt nubilă, trebuie neapărat să vedeţi lucruri suspecte. S-a obişnuit cu mine şi cu noi toţi, cum ne-am obişnuit şi noi cu el. Asta e tot. Nu mă pot lipsi de el, cum nu mă pot lipsi de papa. Dacă asta trebuie neapărat să ducă la nuntă, atunci nu mai ştiu ce e prietenia şi mai ales respectul. Aş vrea să descopăr că mama îl înşela pe tata, că Pascalopol e tatăl meu adevărat. Atunci aş fi, în sfîrşit, eliberată. Aş putea să-l iubesc în tihnă pe bietul meu Pascalopol, fără insinuaţii.

— Să fac eu cercetări! se oferi Stănică.

Otilia strigă lui Felix:

— Dragă, dă-i o cravată, din partea mea, ca să nu mă mai persecute.

— Cum? sări Stănică. Ai cravate?

Şi smulse tot mormanul de pe umărul lui Felix:

— Faine! Minunate! Adevărat pariziene. Otilio, fată fainã, vino să te sărut, ca un frate.

Şi pînă să se dezmeticească, Otilia fu sărutată, cu un ţoc sonor, pe frunte.

Stănică dădu să fugă pe uşă cu cravatele, Otilia îi smulse cîteva din ele:

— Nu toate, Stănică, ce faci? Mai sînt şi alţii.

— Care alţii — se răţoi Stănică — care alţii? Eu pentru tine mi-am pus liniştea sufletească în joc, am făcut aici fapte mari, cu modestie, în tăcere. Vei vedea tu ce merit de la tine! Am să-ţi spun o chestie teribilă, dar nu acum. Lasă, că Felix se duce el singur la Paris, vă duceţi amîndoi, nu mai faceţi pe misterioşii. Am ştiri pozitive. Chestia e studiată, hotărîtă.

Abia seara tîrziu, Otilia scăpă de toţi şi, aşezată după modul ei pe sofa, în faţa lui Felix, pe care-l chemase, îi povesti toate măruntele bucurii ale plimbării, mestecînd, din cînd în cînd, cîte o bomboană şi dînd şi lui Felix. Acesta asculta şi contempla. Otilia se rotunjise puţin la faţă, aşa încît forma osoasă a capului ieşea şi mai bine în evidenţă, devenise mai lucioasă, mai feminină, fără să-şi piardă aerul copilăresc. Ochii îi erau mai ardenţi şi, în genere, ţinuta ei era mai sigură. În vorba şi gesticulaţia ei se citea o stăpînire deplină, o maturitate enigmatică. Cu toată exuberanţa fetei, Felix se simţea inferior. În ochii Otiliei mocneau judecăţi despre viaţă şi despre el, hotărîri îndelung meditate, ironii. Asupra unei astfel de fete, nu putea avea nici un fel de autoritate, seriozitatea ei îl paraliza. Oricît compararea i se părea jignitoare, se gîndea la Georgeta. Aceea părea şi ea emancipată, liberă în mişcări, protectoare şi avea şi ea detestabilul tic de a-l apuca de bărbie ca pe un copil. Şi, cu toate acestea, în ochii ei se citeau o totală neîncredere în puterile ei feminine şi un respect nesfîrşit pentru bărbat. Nimic în purtarea Otiliei nu era agresiv sau arogant, gesturile şi cuvintele ei erau pline de graţie, însă totul respira prea multă inteligenţă. Otilia trăia cum cînta la pian, zguduitor şi delicat, într-un tumult de pasiuni, notate precis pe hîrtie, stăpînite şi justificate. Otilia părea că « ştie multe » şi intimida pe bărbat, iritînd pe femei, care în genere duşmănesc pe orice femeie independentă faţă de bărbat. Moş Costache, Pascalopol, Stănică, Felix însuşi n-ar fi îndrăznit să contrarieze pe Otilia. O scurtă oboseală a ochilor, o ducere a mîinilor la tîmple, ca un reproş, împietrea pe cauzatorul presupus al supărării şi-i dădea sentimentul catastrofei. Cînd Otilia înconjura cu laţul

delicat al mîinilor ei subțiri gîtul lui moș Costache, bătrînul rîdea cu toate liniile feței, dar dacă Otilia dezaproba, oricît de blînd, ceva, mergea în vîrful picioarelor, ca în odaia unui bolnav. Această siguranță izbise, din prima clipă, cînd intrase în casa lui Giurgiuveanu, pe Felix, și o acceptase ca pe ceva ce-i lipsea, ghicind în ea unul din atributele maternității. Felix așteptase de atîta vreme pe Otilia, și acum, cînd o avea înainte, mai frumoasă și mai binevoitoare pentru el ca oricînd, era nemulțumit Otilia din așteptările lui se supunea închipuirilor, se mișca după dorințele lui, aceasta era independentă. Cînd Otilia din vis deschidea gura să spună lui Felix că nu-l iubește, Felix amîna sentința și o contesta, acum Otilia vorbea tare, spunea propoziții satisfăcătoare, însă nu așa netezi, cum le-ar fi dorit el.

— De ce mă privești așa fix? întrebă Otilia.

— Nu, nimic! protestă Felix, deși o serie întreagă de nedumeriri îi muncea creierul. Otilia nu spunea lui Felix că nu-l iubește, ci numai se apăra de învinuirea că nu-l iubește. Nu da nici un curs sentimentului, nu în forma brutală pe care, de mult, Felix o gonise din mintea lui, ca absolut incompatibilă cu dragostea adîncă, dar sub chipul proiectelor, al visării împreună. Felix ar fi voit ca Otilia să spună: « Mai tîrziu, cînd vom fi împreună », însă ea nu făcea nici un proiect de viitor. Odată, ea dăduse a înțelege că Felix are, mai întîi de toate, de îndeplinit o misiune în viață, să-și promoveze cariera, însă nu era acesta un motiv de a goni pînă și visurile. Evident, sufletul Otiliei era impenetrabil, și, dacă ea juca conștient o comedie, o juca cu multă finețe și grație. Cu cît Otilia săruta mai des pe Felix, pe frunte, pe obraz, sau ușor, ca pe
 un copil, pe gură, cu cît îl asigura că « tu trebuie

să faci cum îţi zic eu, am eu vederile mele », sau îi reproşa « aşa mă iubeşti tu pe mine? », cu stilul unei infirmiere frumoase care face ochi dulci unui rănit mustăcios pe masa de operaţie, cu atît demoralizarea se întindea pe sufletul lui Felix. Otilia nu-l iubea, Otilia se dezvăluia ca definiţia surorii, tocmai acum cînd se deşteptase în el dragostea. Suflet limpede, incapabil de disimulaţie, profund în sentimente, Felix, după oarecare codire, mărturisi Otiliei starea lui de spirit:

— Mă întrebi de ce te privesc! Sînt cuprins de un sentiment ciudat. Prezenţa ta aici mă face fericit, te-am aşteptat cu încredere, te-am visat, dar sînt chinuit de întrebări. Dacă mi-ai spune neted că nu mă iubeşti, aş fi amărît cum nu poţi să-ţi închipui, totuşi m-aş resemna, fiindcă aş socoti că te tiranizez, făcînd prea mare paradă de tristeţe. Nu ştiu bine ce hotărîre aş lua, oricum ţi-aş păstra totdeauna devotamentul meu. Tu spui însă că mă iubeşti! Dar de ce nu spui asta ca mine, de ce sufletul tău nu e aşa de neted ca al meu? Nu pot să-mi închipui dragostea, decît sfîrşind cu căsătoria. Sînt de acord că trebuie să aştept, dar de ce nu-mi vorbeşti de viitor, de ce nu mă faci părtaş la proiectele tale? De ce taci, pentru Dumnezeu, de ce nu-mi spui limpede cum vezi lucrurile, de ce nu spui nimănui nimic? Nu-mi trebuie de la tine decît un cuvînt, şi aştept oricît, şi mă port oricum vrei tu.

— Şi ce cuvînt e acela?

— Un cuvînt limpede, care să-mi dea certitudinea că mă iubeşti sau nu.

— Dar, Felix, pentru numele lui Dumnezeu, te iubesc, de cîte ori ţi-am spus?

— Nu ştiu, nu m-am exprimat bine, văd că nu-mi ajunge! Te vei căsători vreodată cu mine?

— Felix, nu complica lucrurile! De ce, dacă tu singur recunoşti că nu e acum momentul pentru asta, să vorbim de viitor? Esenţial pentru tine este că te iubesc. Sînt sigură că te voi iubi şi mîine, dacă vei fi cuminte, bineînţeles, nu pot să vorbesc însă de pe acum de ceea ce se va întîmpla mîine. Poate că mîine, cînd tu sfîrşeşti studiile, nu mă mai iubeşti.

— Niciodată!

— Vom vedea. Dacă mă vei iubi, se va întîmpla ceea ce doreşti.

— Deci, îmi făgăduieşti?

— Oh, eşti ineducabil. Este cum ţi-aş spune: îţi promit să nu mor mîine. Şi tu, Felix, vrei să te faci doctor, om tare! Am avut totdeauna frică să hotărăsc lucrurile dinainte, lucrurile care nu sînt încă în puterea mea. N-am zis niciodată: mîine voi cînta la pian, dar, în faţa pianului, am cîntat. Niciodată nu m-ai auzit spunînd: am să merg la Paris, şi am mers îndată ce mi s-a propus. Nu înţelegi ce vreau să-ţi spun? Eu stau de vorbă cu tine, cel de acum, şi ţie îţi spun: « te iubesc », cu tine m-aş căsători, dar acum nu pot. Nu promit nimic, privesc viaţa care se desfăşoară, de tine depinde totul.

Teoreticeşte, Felix înţelegea prea bine, deşi, pentru o fată explicaţia părea cam subtilă. Tot sufletul lui, voluntar şi idealist, trăia în temeiul unui program, niciodată mulţumit cu prezentul. Putea să fie adevărat ceea ce spunea Otilia, putea fi şi o tactică de fată şireată de a ocoli precizionile.

— Ascultă, Otilia, să zicem că mîine, cînd căsătoria noastră ar fi posibilă, eu te-aş iubi la fel şi tu la fel, atunci ai primi să fii soţia mea?

Otilia rîse, strînse pe Felix în braţe, ca pe moş Costache, cu sensul: « nu-ţi vine mintea la cap de loc » şi zise:

— Felix, du-te şi te culcă. Mi-e somn. Mîine povestim fiecare ce-am visat.

În ziua următoare, Pascalopol făcu o vizită quasioficială. Strînse viguros mîinile lui moş Costache, îi dădu un portţigaret dintr-un lemn parfumat, se interesă de sănătatea lui. Aceleaşi bune atenţiuni le avu şi faţă de Felix, a cărui mină o lăudă. Scoase din buzunar un portefeuille mic, de marochin roşu, şi i-l dădu.

Apoi, Pascalopol făcu faţă de cîteşitrei un raport amănunţit asupra petrecerii în Franţa, destăinuind itinerariul, îngrijirile date Otiliei, micile incidente. Ai fi zis un unchi care comunică celorlalţi membri ai familiei cum s-a achitat de însărcinarea de a plimba o nepoată. Pascalopol se miră că anume scrisori nu fuseseră primite de moş Costache. Deoarece spusese acolo lucruri pe care aci în Bucureşti le ştiuse totuşi Stănică, Felix bănui pe dată pricina. Tăcu însă din gură, fiindu-i silă de orice delaţiune. Pentru că afară era cald şi adia un vînt dulce, cu miros de salcîm, Pascalopol avu dorinţa de a sta în chioşcul din grădină şi de a juca o partidă de cărţi. El găsi că e păcat ca rudele să se certe între ele, fiindcă acum ar fi avut-o şi pe Aglae printre ei. Otilia se oferi numaidecît s-o cheme, însă moş Costache fu neînduplecat. Spuse, foarte răguşit, punctul lui de vedere:

— Cine nu se poa-poartă bine cu fe-fetiţa mea n-are ce căuta aici.

Şi rîse mulţumit, pînă în măselele din fund, către Otilia, care sări pe genunchii lui şi-l încoronă cu braţele.

— Papa! zise ea, îndreptîndu-i unicul fir de păr, pe care acuitatea ochilor ei îl zărea în vîrful țestei bătrînului.

Moș Costache fu așa de mulțumit, încît primi să joace cărți, mizînd cinstit, pe față, și continuă jocul și după ce pierdu. Satisfacția lui învăluia și pe Felix, căruia îi întinse, dintr-o dată, un fișic cu bani.

— A-am uitat să ți-i dau — explică el — e dreptul dumitale.

— Ei, Costache, nu e așa că domnul Felix e un băiat bun, cum ți-am prevestit eu?

— Buun! aprobă bătrînul. El și cu Otilia sînt copiii mei.

— Tu, Costache, ai părțile tale bune și părțile tale rele, zise Pascalopol. Doar te cunosc de atîta vreme. Cine nu te-ar ști, cum te știu eu, ar zice că ești indiferent față de copii, și tu, dimpotrivă, îi iubești. Însă, vezi tu, Costache, n-ajunge să iubești un copil, trebuie să-i faci viața mai frumoasă, să-i dai toate bucuriile, dacă poți să i le dai. Asta e vîrsta lor cea mai încărcată de dorințe, și ce-ți lipsește acuma nu mai capeți niciodată. Eu mi-aduc aminte, Costache, că, fiind copil, am vrut să mă duc la circ, odată cînd se reprezenta nu știu ce număr. Nu m-au lăsat, nu-mi amintesc din ce pricină. Viața pentru mine n-a avut în ziua aceea nici un înțeles. Apoi am fost la circ, chiar la același circ, ceva mai tîrziu, și am văzut programul, dar nu mi-a trecut insatisfacțiunea. Prietenii mei care fuseseră îmi povestiră, spre ciuda mea, cu atîta culoare reprezentația la care nu asistasem, încît regretul de a nu fi văzut-o pe aceea a rămas nevindecat. Este, Costache, ca și cînd fata pe care am dorit-o la douăzeci de ani mi-ar fi dată, ca prin

minune, acuma. E prea tîrziu. Mai plăcut e să-ţi aduci aminte fericiri trecute, decît ca după o tinereţe uscată să ai tîrziu ceea ce n-ai avut la vreme. Tu iubeşti pe Otilia, fără îndoială, şi ea te iubeşte pe tine. Îţi jur aci, faţă de ea, că niciodată nu s-a plîns. Deocamdată, nici n-ar avea de ce. Dar, Costache, gîndeşte-te la ce ţi-am spus eu odată, de nu, îţi fur pe Otilia. Îmi trebuie şi mie.

Felix se încruntă deodată, însă Pascalopol îl văzuse şi-l bătu cu palma peste mînă, întinzîndu-se puţin peste masă.

— Nu te speria, am respectat întotdeauna drepturile tinereţii. Şi dumneata îmi eşti simpatic, ca şi Otilia.

Moş Costache, fără să se supere de blînda morală a lui Pascalopol, aproba mereu cu capul şi, în cele din urmă, făcu cu ochiul, misterios:

— Am eu planurile mele, cu Otilica mea!

Otilia rugă atît pe moş Costache cît şi pe Pascalopol să nu-şi mai facă planuri în privinţa ei, pentru că ea, zicea, nu doreşte nimic altceva decît să ştie pe « papa » sănătos, şi fiindcă era « decisă » să moară tînără, înainte de a se ivi dezamăgirile în viaţă. Ea era, dimpotrivă, de părere ca « papa » să fie mai îngăduitor faţă de Aglae, căci îi era, în definitiv, soră. Veni vorba despre Simion, şi moş Costache deveni, amintindu-şi chestiunea, aşa de indignat, încît nu fu capabil să exprime nici o idee. Pascalopol dezvoltă această teorie:

— Persecutarea bărbatului de către femeie, în căsnicii cu copii mulţi, e un fenomen foarte frecvent. Am cunoscut multe cazuri, însă unul, mai cu seamă, îmi este încă proaspăt în minte. Cînd eram licean şedeam în gazdă pe strada Ştirbey-vodă, la un tîmplar, numit Scarlat. Strada asta, care acum e o

stradă de lux, a fost, nu mult înainte, teritoriu cu vii. Tăierea bulevardului Elisabeta a atras după sine deschiderea unui cartier nou, prefăcînd în orăşeni pe nişte simpli ţărani. Picat de la ţară de pe undeva, Scarlat a găsit aci pe ultimul vlăstar feminin al unei familii de acestea simple, care deţinea o curte mare de tot. Scarlat, fiind tîmplar, şi-a făcut spre stradă nişte case pasabile, care se văd şi acum, şi le-a închiriat. Terenul l-a tăiat în două prin altă casă cu prispă, pe care la fel o închiria mai ieftin, cu odaia, la studenţi. Coridorul acestei case cu pălimar răspundea în fund unde, în plin centru al oraşului, dădeai de o privelişte cu desăvîrşire ţărănească. Acolo, Scarlat avea o casă, ca pe la munte în Muntenia, cu pridvor lat şi cu boltă, livadă mare, nebănuită, de pomi, şi în fund, în fund de tot, pierdută printre pomi, o magherniţă, servind de atelier. Acolo lucra el uşi, cercevele, lucruri de astea mai mult de dulgherie. Eu cred că nu există casă, în tot cartierul Matache Măcelaru, în care lemnăria să nu fie lucrată de Scarlat. Era un om simpatic afară din cale, martir al unei soacre greoaie, al nevestei şi al copiilor. Semăna puţin cu Creangă, fiind mai slab, avea un rîs sănătos, contagios şi cîteva expresii filozofice, printre care cea mai tipică era: « bun de tot! » Erau aşa de ţărani, încît mîncau pe o măsuţă joasă, stînd turceşte în pat. Scarlat era un martir oficial al familiei. Cînd îi spuneai ceva care confirma această tragedie, clipea mărunt, striga « bun de tot » şi te bătea uşor pe pîntece, rîzînd cu sughiţuri, cu un timbru de o nevinovăţie înduioşătoare, care îmi răsună încă în urechi. Dacă aş avea o placă de fonograf cu « bun de tot » al lui Scarlat, aţi pricepe ce fel de om era. Scarlat n-avea nici un mijloc de apărare, afară de rîsul lui şi de « bun de

tot ». Era tot ce făcea în momentele lui cele mai critice. Intram adesea în atelierul lui, unde îmi dădea bucăţi de lemn şi rîndelele complicate să mă joc, şi-mi spunea cu glas comic lucruri de astea: « Bun de tot! » « Cea bătrînă (soacră-sa) nu vrea să-mi dea de mîncare! Hi, hi, hi! Bun de tot! »

— Nu-i dădea chiar de mîncare? întrebă Otilia.

— Nu, oricît v-aţi mira. Scarlat muncea ca un cîine, se îmbăta cîteodată la desperare, şi depunea tot cîştigul în mîinile nevestei, despre care mi-aduc doar atîta aminte că avea faţa prea rumenă şi plină de vinişoare, şi ochii aprinşi de conjunctivită granuloasă. Avusese copii mulţi, pe care însă nu-i vedeam, fiind risipiţi, şi la care ţinea cu fanatism madam, să-i zicem, Scarlat. Bietul tîmplar era persecutat în chipul cel mai groaznic. Mînca numai urzici, timp de o săptămînă, în faţa odioasei soacre (« cea bătrînă »), care muşca lacom dintr-un cîrnat cu usturoi. Uneori, seara nu i se dădea de mîncare. Mi s-a spus chiar că a murit din cauza asta. A plecat dimineaţa la lucru şi a picat jos, mort, după ce ceruse în zadar nevestei să-i dea o bucată de pîine cu ceva. Scarlat ar fi cerut, însă era mîndru, fiind proprietar. Să-şi oprească din cîştig, nu putea iarăşi. Nevasta se ducea singură să încaseze banii, sub cuvînt că bărbatu-său e beţiv. Scarlat privea cum i se iau banii şi nu putea spune decît « Bun de tot! » Era de o onestitate scandaloasă. Singurul lui mijloc de a se hrăni mai bine, cu onoare, erau pomenile. Însă la pomeni, dîndu-se mai mult vin, se îmbăta.

— Cum îţi explici enormitatea asta, ca o femeie să chinuiască astfel un bărbat? întrebă Otilia.

— În modul cel mai simplu. Nevasta lui Scarlat era o femeie de jos cu o capacitate de afecţiune redusă. Cîtă vreme n-au avut progenitură, s-a purtat

normal. Apoi au început să vină pruncii, şi nevasta a fost copleşită de grija pentru copii, care e mai puternică, fiindcă este instinctuală. La mamă-sa ţinea iarăşi prin instinct. Ca ţărancă de origine, îşi îndeplinea automatic aşa-zisul sentiment, care însă, din cauza copiilor mulţi, o irita, o obosea. Pentru Scarlat nu mai rămînea nimic decît iritaţia. Vreau să zic că oamenii simpli nu pot întreţine decît un singur sentiment, şi că şi pe acela îl înlocuiesc cu un fel de automatism. Un om din popor nu poate fi şi patriot, şi tată sublim totodată, o mamă nu-şi poate iubi bărbatul şi copiii. Ori iubeşte pe bărbat şi bate pe copii, ori iubeşte pe copii şi bate bărbatul. Eu am experienţă de la moşie, sînt, cum s-ar zice, vindecat de anume romantisme. Unul care ţine în chip exagerat la un cîine este epuizat sufleteşte şi scoate cuţitul la tată-său. Emotivitatea, delicateţea sufletească, astea sînt produse ale inteligenţei, sînt complicaţiuni superioare. Am observat că părinţii cu copii mulţi iubesc rău copiii, în bloc; dimpotrivă, sînt plini de afecţiune aceia care n-au de loc copii. În sfîrşit, să nu generalizăm şi să revenim la cazul Aglaei. Ea a fost totdeauna o femeie potolită, lipsită de curiozitate, n-a fost la teatru, n-a citit cărţi. Cînd a început să aibă copii, ea şi uitase pe Simion, şi cînd a avut copii mai mulţi, trecea de la unul la altul. Ea e femeia-tip, de structură normală, care nu poate fi ocupată decît de un singur sentiment deodată. În privinţa asta, mi-aduc aminte ceva foarte nostim. Aveam o mătuşă cu copii mulţi, care, cînd se aşeza cu dragostea la o fată (avea numai fete), o copleşea. Dar în timpul acela, era certată cu toate celelalte fete. Cînd se certa cu una, în chip necesar se împăca cu alta. Aglae are, dimpotrivă,
 sufletul mai cuprinzător. Ea ţine la toţi copiii ei,

renunțînd numai la bietul Simion. Nu-i pretinde, deci, să te iubească și pe dumneata, domnișoară Otilia.

Felix nu-l văzuse niciodată pe Pascalopol așa de vorbăreț. Moșierul povestea avînd aerul că face o mărturisire deghizată, că-și descarcă sufletul. De altfel, același sentiment părea să-l aibă și Otilia, fiindcă, reluîndu-și un vechi obicei, se așeză îndărătul scaunului moșierului și-i tot scutura cu mîna umerii hainelor. Pascalopol avea aerul să zică: « numai eu știu să iubesc, fiindcă sufletul meu e vacant, fiindcă eu n-am iubit încă pe nimeni ». Amintindu-și ce-i spusese moșierul despre trecutul lui, Felix pătrunse pentru întîia oară, eliberat de egoismul lui de tînăr, mica tragedie a lui Pascalopol. Moșierul suporta dificultățile unei familii mai mult decît moș Costache, însă cu riscul de a fi plictisitor. Se expunea la situații ca aceea cînd el, Felix, determinase pe Otilia să nu-l mai primească. Ce instincte nesatisfăcute împingeau pe Pascalopol în această slăbiciune? Jumătate bănuitor, jumătate plin de interes pentru Pascalopol, Felix întrebă:

— Din cît vă cunosc, mi-am dat seama că sînteți afectuos, că iubiți copiii. De ce, atunci, măcar pentru asta, nu v-ați căsătorit din nou?

Pascalopol privi pe Felix cu un zîmbet blînd, amar, ca și cînd ar fi ghicit o cursă din partea tînărului. În chip de apărare, Otilia îl îmbrățișă de-a binelea, cu speteaza scaunului cu tot.

— Iubite domnule Felix, să vezi pentru ce nu. Sensibilitatea exagerată e legată de unele neajunsuri. Un om subțire nu iubește numai copiii, ci un anume fel de copii, el ar vrea, bunăoară, copii de la o anumită femeie, pe care o iubește, și ar avea silă de alții. Aglae iubește pe copiii ei fără discernămînt, deși

sînt ai lui Simion, pe care îl dispreţuieşte. Vezi că dragostea fină e selectivă. Cu temperamentul meu, cu educaţia mea, eu mi-am făcut în cap un anume tip de copil pe care l-aş iubi. Cred că unui om de vîrsta mea o să-i îngăduiţi să fie sincer şi să mărturisească cum că i-ar fi plăcut o fată ca domnişoara Otilia. Dacă prin căsătorie aş căpăta-o acum pe domnişoara Otilia, dar mare, fiindcă nu am timp să mai aştept, m-aş căsători. Însă cum nu se poate, şi domnişoara Otilia e născută, profit şi eu de ocazie şi-i arăt şi eu micile mele paternităţi de om ratat în viaţa familială. Şi dumneata mi-eşti simpatic — adăugă moşierul — văzîndu-l pe Felix cam posac.

Însă Felix era întunecat dintr-o obscură gelozie. Nu-i plăceau demonstraţiile acestea de simpatie faţă de Otilia, nici măcar sub forma paternităţii. Se temea că, în fond, Pascalopol acoperea cu eufemisme pasiuni de altă natură. Prins în discuţie, îşi expuse rezerva:

— Tot ce spuneţi e interesant, în general. În cazul special al iubirii paterne, am oarecare îndoieli. Iubirea dintre tată şi copii se bizuie întîi de toate pe instinct, pe legătura de sînge. Fără îndoială că un om în vîrstă e capabil de iubire dezinteresată pentru o fată, dar se poate să cadă şi în cursă, cum aş cădea eu, crezînd că iubesc ca o soră o fată care nu mi-e rudă.

Pascalopol fu aşa de izbit de această observaţie a lui Felix, încît tînărul se căi şi-şi dădu seama abia după ce vorbise de brutalitatea insinuării lui. Moşierul bătu darabana cu degetele, oftă, întoarse capul spre Otilia şi zise, în sfîrşit, în chip de încheiere:

— Domnişoara Otilia e singură în măsură să judece în această materie. Sîntem toţi nimic altceva decît nişte bieţi oameni.

Felix fu aşa de mîhnit de ieşirea lui inconştientă, încît, profitînd de un moment de neatenţie din partea celorlalţi, se sculă de la masă şi se pierdu prin curte. La un moment dat, ieşi din ogradă cu mîinile în buzunar şi capul gol şi se plimbă pe strada pustie, stăpînită de umbra clopotniţei mănăstirii. Se învinovăţi de răutate, de lipsă de respect faţă de Pascalopol, de gelozie neîndreptăţită. În planul de dezvoltare a personalităţii lui, pe care-l alcătuise în minte, sta acest principiu: de a nu jigni pe nimeni şi de a reacţiona împotriva inimiciţiei prin rezervă. Purtarea lui faţă de Pascalopol era vulgară, prin prea marea exteriorizare a temerilor sale. Jignindu-l pe Pascalopol, o supărase, fără îndoială, pe Otilia. În orice caz, dăduse semne de nestăpînire de sine. Se plimbă prin întunericul profund din preajma mănăstirii, apoi, potolit şi hotărît, se întoarse. Pascalopol tocmai ieşea pe poartă şi se îndrepta spre trăsura care-l aştepta cu mult mai departe, fiindcă vizitiul adormise şi caii înaintaseră treptat, atraşi de cîteva smocuri de iarbă tăiată de prin vreo grădină oarecare, şi căzută, peste zi, din cotiuga gunoierului. Moşierul, văzîndu-l pe Felix, înaintă spre el cu mîna întinsă şi rămase puţin surprins de gravitatea acestuia.

— Domnule Pascalopol — începuse solemn tînărul — am spus mai adineauri, de altfel fără intenţie, nişte vorbe de care eraţi îndreptăţit să fiţi jignit. Vă rog să primiţi scuzele mele.

— Ah, dragă — făcu Pascalopol — ce-ţi trece prin gînd! N-am observat nimic. Tot ce-ai spus era perfect just, în cadrul discuţiunii. Nu te uita la mine. Sînt uneori, fără voia mea, îngîndurat, şi asta dă impresia de supărare.

Lămurirea lui Pascalopol fu atît de firească, încît Felix căzu într-altă nemulţumire de sine. Va să zică,

se grăbise într-un exces de amor propriu şi mărturisise moşierului o reacţie pe care acela n-o băgase de seamă. Pascalopol trecu repede de tot asupra incidentului, şi Felix avu cel puţin sentimentul că n-a căzut în complicaţii mai ridicole. De altfel, ca un semn că luase cuvintele lui Felix în sensul unei politeţe convenţionale, Pascalopol îi mulţumi pentru bunele lui sentimente şi-l rugă, dacă nu se supără, să-l viziteze a doua zi, spre a-i spune nişte lucruri, care, nu se îndoia, « erau de cel mai mare interes pentru ei amîndoi şi pentru o persoană la amîndoi egal de scumpă ».

Deci, Felix se duse. Aşteptînd în birou pe Pascalopol, auzi sunetele dulci, melancolice ale unui flaut. Îşi aduse aminte că i se spusese că moşierul cînta din flaut. Auzi o melodie de tip clasic, cu măsuri de menuet, cu totul abstractă, dar tocmai prin aceea mai plină de caracter. Părea să fie de Mozart sau de un contemporan al acestuia, o bucată de acelea din caiete pentru amatori. Cîntecul avea oboseli şi stingeri graţioase, opriri şi reluări de fraze. Melodia muri într-o notă, semn că se vestise prezenţa lui Felix. Pascalopol apăru, în mînă cu flautul ca un sceptru de abanos şi îmbrăcat într-un greu chimono de mătase albastră, brodată cu balauri. Era impresionant.

Moşierul vorbi de una, de alta şi se vedea că voia să ajungă undeva fără să se bage de seamă, fără solemnitate. Zise, în cele din urmă, că pentru Otilia călătoria fusese o necesitate, că în mentalitatea ei observase, în lunile din urmă, schimbări îngrijorătoare. Călătoria îi liniştise spiritul, îi redase încrederea în viaţă. « Chiar » el, Felix, trebuia să fie mulţumit de împrejurarea care-i aducea înapoi
 prietenă reconfortată. De altfel, şi el, mai curînd

sau mai tîrziu, avea să se ducă pentru studii la Paris, în care scop Otilia examinase toate posibilităţile şi venise cu informaţii utile pe care « ţi le-a comunicat probabil sau ţi le va comunica ». Un singur lucru îl mai îngrijora pe Pascalopol, ca nu cumva călătoria Otiliei la Paris, cu un om străin, să-i aducă iarăşi acele neplăceri din partea cui nu cunoştea lucrurile. Aşa vorbi Pascalopol, risipit, în frînturi, cu aerul de a nu da nici o importanţă la ceea ce spune, privind cu un ochi prin găurile flautului, şi suflînd în chip de control cîte o notă. Apoi, deodată, întorcîndu-se spre Felix, cu o faţă părintească şi hotărîtă, îl luă de mîini şi-l ţinu strîns cît dură acest mic discurs:

— Domnule Felix, Otilia nu m-a autorizat să-ţi spun nimic şi nu ştie nimic despre ce vorbim noi aici. Ştiu însă că are destulă simpatie pentru dumneata. Discreţia mă împiedică să fac aprecieri asupra naturii acestei simpatii. O fată se poate dispensa de buna opinie a femeilor, dar trebuie s-o aibă pe aceea a bărbaţilor. Ei bine, îţi dau cuvîntul meu de onoare că m-am purtat cu Otilia, la Paris, ca un tată. A stat tot timpul într-o pensiune, de unde veneam s-o iau, de altfel cu destulă greutate, fiindcă direcţiunea ţinea, pentru renumele ei, să controleze mişcarea pensionarelor. (Era o pensiune numai de domnişoare.) Că s-a dus cu mine, nu dumneata, care cunoşti lucrurile, eşti îndreptăţit s-o învinovăţeşti. Se sufoca aici. De ce-ţi spun asta? Eu, pe Otilia, vorbesc sincer, o iubesc, şi poate nu m-aş da înapoi de la imprudenţa de a o lua de nevastă. Însă fac şi eu ce pot la vîrsta mea, ca s-ajung s-o merit. Eu lupt avînd ca arme bunătatea, satisfacerea capriciilor tinereţii, dumneata lupţi cu ajutorul tinereţii. Recunosc că arma dumi-

tale e mai sigură. Eu sînt un adversar (dacă pot eu să mă numesc astfel) leal. Poate că Otilia te iubeşte pe dumneata sau pe altcineva (eu te-aş prefera pe dumneata). Ei bine, atunci demnitatea mea îmi comandă să nu las să planeze calomnia asupra ei. Otilia e o fată cuminte şi aş fi mîndru să am un copil ca ea. Dacă vei fi dumneata norocosul ei tovarăş (fiindcă nu văd siguranţa fericirii decît în căsătorie), află de la mine că Otilia trebuie respectată. Se cade s-o spui şi altora.

Spunînd aceste ultime cuvinte, Pascalopol căpătase, în chimonoul lui, o demnitate de tragedian. Strînse încă o dată mîinile lui Felix şi-i dădu drumul definitiv. Felix vru să spună ceva, să se justifice, dar moşierul dăduse repede un curs familiar glasului şi invitase pe tînăr în sufragerie să ia un vermut. Orice încercare a lui Felix de a mai aduce vorba asupra problemei Otiliei fu infructuoasă. Plecă învăluit de gesturile afectuoase ale moşierului, însă tulburat. Din stradă, pe fereastra deschisă de la etaj, auzi limpede sunetele dulci ale flautului, reluînd aria de menuet. Calea Victoriei pe porţiunea aceasta era destul de liniştită, şi notele se auzeau uneori clare ca-ntr-o poiană. Felix admiră pe Pascalopol şi gîndi că era un om superior, vrednic de imitat. Se cădea ca şi el să fie la înălţimea moşierului şi să dea dovezi de aceeaşi demnitate. O îndoială îl chinuia. La cine făcuse aluzie Pascalopol? Evident, îi atrăsese atenţia lui să nu aibă nici o bănuială asupra Otiliei, însă vorbise de calomnie. El, Felix, nu se purtase de loc în aşa chip încît să merite astfel de reproşuri şi nu şi-o putea închipui pe Otilia plîngîndu-se de învinovăţiri pe care nu le făcuse. Aluzia lui Pascalopol aluneca dincolo de ochii lui
120 Felix, vorbea pentru altcineva. Mai mult din gesturi

decît din vorbe, Felix înţelesese să colaboreze cu el la apărarea Otiliei de calomniile altora. Ale cui? Se gîndi că probabil Aglae bîrfise, ca de obicei. Stănică îi răsări în minte. Dacă exista un colportor permanent de fleacuri, acela era Stănică. Asta era sigur. Ce putea să spună însă mai mult decît putea să gîndească el, Felix, în clipe de pofidă? Că între Otilia şi Pascalopol pot fi legături de dragoste. Curiozitatea îl făcu pe Felix şiret. Îşi zise că de la Stănică (pe care-l găsi cu uşurinţă) poate afla misterul de-a dreptul. Sentimentul lui era că-şi îndeplineşte mandatul moral, că, aflînd calomnia, va fi în stare să apere mai viguros reputaţia Otiliei, în fond era mînat de o gelozie pe care o credea vindecată.

— Domnule Stănică — zise el — te întreb ca pe un om cu experienţă, să-mi spui drept, ce crezi dumneata, ca bărbat, despre mergerea Otiliei la Paris?

— Ha — făcu Stănică, luat repede — ce cred? Ce să cred? (Stănică examină repede situaţia şi nu bănui nici o intenţie maliţioasă. De altfel, întîrzia întotdeauna răspunsul, ca să poată inventa.) Domnule, să-ţi spun drept, vorbă mare nu vreau să scot, păcat nu vreau să fac. Am avut un copil pe care mi l-a luat Dumnezeu, fiindcă poate am greşit cu ceva. Lumea vorbeşte, dar ce, trebuie să te iei după lume? Nu e nimic, domnule, s-o fi dus fata să se plimbe.

— Dar ce zice lumea?

— Domnule, rea e lumea, pe onoarea mea, nu poţi să faci un gest care să nu fie interpretat. Păi, nici eu nu ştiu ce să mai zic, sînt cîteodată coincidenţe absurde, care uimesc, care zguduie. (Stănică stinse glasul.) Ţi-o spun şi eu cum am cumpărat-o. Nu te obligă nimeni să crezi. Ei şi? şi dacă? ce, numai ea, mă-nţelegi?

Felix își stăpîni enervarea.

— Ce anume?

— Păi, se zice, ești pezevenghi rău, parcă nu știi! nu zău! nu știi nimic? totul e în definitiv o prezumție, se zice că fata, pricepi, s-a dus la Paris să facă, doar ești la medicină, un avort, de!

Felix fu atît de indignat, încît rămase nemișcat. Stănică nu-i pricepu, sau se făcu că nu-i pricepe starea de spirit și izbucni tare:

— Auzeam eu, domnule, și nu credeam că o femeie după ce naște se face mai albă la față, mai picantă. Așa era Olimpia după ce a născut pe Relu. Ei, dar Otilia e superbă și așa, straşnică fată.

— Porcule! îi zise Felix cu glasul sugrumat, și-i întoarse spatele.

În seara aceleiași zile, pe cînd moș Costache, Otilia și Felix se aflau la masă (acum mîncau iarăși acasă), Stănică își făcu apariția, dădu mîna cu toți, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic și declară că a venit mai cu seamă pentru Felix ca să-i arate o mostră de stofă de vară, fainâ, deși cam scumpă.

Purtarea lui moș Costache deveni, după întoarcerea Otiliei, foarte curioasă. Din bîlbîielile lui se înțelegea că avea de gînd să facă ceva pentru « fefetița » lui, însă ce anume nu se vedea limpede. În schimb, făcea dezordine. Alături de odaia lui Felix, mai era una aproape goală. Bătrînul scoase afară lăzile și mobilele stricate ce se aflau acolo și făcu broască bună la ușă, ca să se închidă bine. Apoi începu să depoziteze în ea tot soiul de materiale, al căror rost păru la început, cel puțin, misterios. Costache venea, de pildă, cu pungi mari de cuie de felurite mărimi, puțin cam ruginite și le arunca pe duşumea, făcînd purcoaie pe categorii. Față

de cel care vedea scena, dădea, neîntrebat, o explicaţie vagă, bolborosită şi fără direcţiune precisă:

— Omul e bine să cumpere, cînd găseşte de ocazie! Să fie acolo.

Într-altă zi, bătrînul veni cu o căruţă întreagă plină cu cercevele, fereşti, uşi de la vreo casă veche dărîmată.

— Papa — se miră Otilia — ce faci cu astea? Pentru foc?

Bătrînul îşi frecă mîinile, ca omul care a făcut o afacere bună şi nu vrea s-o destăinuiască altuia, ca să-i facă surpriză mai tîrziu.

— Le-am luat ieftine, de ocazie, lemnărie bună, cum se făcea odată!

Otilia rămase surprinsă, văzînd că bătrînul aduse într-o zi doi oameni să sape o groapă largă ca un bazin, în grădina din faţa chioşcului, stricînd astfel gazonul. Bătrînul nu dădu nici o explicaţie, apărîndu-se cu satisfacţia omului care îşi îngăduie să scandalizeze pentru puţin aproapele nedumerit, ştiind că mai pe urmă îl va încînta cu buna lui intenţie. În orice caz, scopul imediat al gropii se destăinui curînd, fiindcă moş Costache aduse cîteva căruţe de var şi le răsturnă acolo. Zicea că le-a cumpărat chilipir de la o bina care a sfîrşit lucrările.

— Ce vrei să faci, papa, vrei să zideşti?

— Hehehe — zise şiret bătrînul — fac eu ceva pentru fe-fetiţa mea!

După aceea, bătrînul aduse grinzi mari de lemn de stejar, unele vechi, scoase de la alte case, altele noi, dar cam verzi, desigur toate de ocazie, şi le îndesă pe toate de-a lungul gardurilor. Într-o zi, aduse şi cărămidă veche, din demoliţiuni, şi o depozită morman pe gazonul din grădină, răpind chioşcului perspectiva. După toate aceste isprăvi, bătrînul

era neliniştit să nu i se fure materialul, pe care îl însemna mereu cu var. Ieşea noaptea tîrziu sau dimineaţa în zori şi-i dădea tîrcoale, tresărea la cel mai mic zgomot şi trimitea pe Felix sau pe Otilia să spioneze. Cu toată isteţia lui, Stănică nu putea afla direct ce urmărea bătrînul. După logica lui, moş Costache făcea vreo speculaţie oarecare. Află însă Pascalopol, căruia bătrînul i se destăinui. Moş Costache zicea aşa: azi, banii sînt instabili, şi mai ales tinerii nu pot să-i ţină. Un bărbat, cînd ia o fată, e mulţumit să capete zestre o casă cu de toate. Casa nu ţi-o poate cheltui ginerele. I-ar fi dat el casă Otiliei, din cîte avusese, însă nu erau potrivite cu nevoile ei. Acum o să-i facă una aici, pe locul grădinii, dar cu socoteală mare. Aici în Antim nu prea sînt prăvălii, încît dacă ai casă cu prăvălii faci afaceri grozave. Are să construiască o casă cu prăvălii la parter şi apartament la etaj, aşa că Otilia o să aibă şi casă gratis, şi venit de la prăvălii, bineînţeles, după moartea lui, fiindcă acum urma să-şi scoată ceva din cheltuielile pe care le-ar fi făcut cu clădirea. Pascalopol rămase foarte surprins de hotărîrea bătrînului şi prevesti că soarta Otiliei va rămîne din cele mai încurcate. Cunoscîndu-l pe moş Costache încăpăţînat şi capabil să facă iute contrariul, tăcu din gură. Însă, amărît pentru Otilia, îi vorbi acesteia, aceasta spuse nepăsătoare în glumă lui Felix, Marina îi auzi pe cînd bodogănea prin preajma lor şi astfel află în cele din urmă şi Stănică. Numai Stănică ţipă scandalizat, ca şi cînd chestiunea l-ar fi privit:

— S-a ramolit, are să vîre toţi banii în cărămidă veche şi n-o să mai găsiţi nimic. E iresponsabil, şi eu să fiu în locul dumitale (vorbea Aglaei) aş lua măsuri.

Aglae îl cunoştea bine însă pe frate-său. De aceea privi lucrurile cu calm.

— Dacă Costache s-a apucat să cumpere cărămidă, înseamnă că n-are de gînd să-i dea mare lucru Otiliei. Nu dă el din mînă lucrul lui, să-l tai, doar îl cunosc. Nu-ţi închipui c-a cheltuit cine ştie cît pe molozurile alea. Dacă face casă, lasă-l s-o facă. Casa n-o fură nimeni. Să nu facă testament pentru nebuna, de asta mă tem. Încolo, treaba lui.

Otilia fu foarte necăjită cînd află intenţiile lui moş Costache. Pe ea o plictiseau toate preocupările de a i se face o zestre, de a i se da o situaţie legală. I se păreau burgheze, umilitoare. Nu trăise niciodată în mizerie şi nu se temea de ea. Un instinct feminin îi spunea că interesul cu care era înconjurată de bărbaţi o va urmări totdeauna, iar ideea bătrîneţii n-o înspăimînta. Nu-şi închipuia că ar putea fi vreodată bătrînă, altfel de cum arăta acum. Era hotărîtă să se sinucidă pe dată ce ar fi zărit semnele bătrîneţii. Însă fiindcă deocamdată ele erau de domeniul speculaţiei asupra viitorului, Otilia se gîndea şi la această sinucidere ca la un eveniment foarte dramatic şi teatral, în felul unei sinucideri japoneze. Ea avea scrupule şi libertăţi de gîndire cu totul deosebite de ale lui Felix, aceasta fiind pricina pentru care tînărul nu le înţelegea. A primi daruri de la un bărbat, a fi plimbată i se părea foarte firesc. Oricît ar fi cheltuit Pascalopol, Otilia nu găsea că face o faptă nepotrivită, atîta vreme cît nu se obligă cu nimic. Ar fi fost cuprinsă de milă să vadă că un tînăr face sacrificii ca să-i facă daruri, însă darurile le-ar fi primit, ca să nu-l jignească pe dăruitor, fiindcă lumea se împărţea, pentru ea, în bărbaţi care fac daruri şi femei care le primesc. Ideea de a nu-şi satisface capriciile, de a nu avea mănuşi şi

ciorapi la vreme n-o înspăimînta pe fată, pentru simplul motiv că nu putea concepe această situaţie absurdă. Fiindcă moş Costache nu-i lua aproape nimic, se obişnuise să şi-l închipuie pe Pascalopol ca pe un înlocuitor providenţial. Deopotrivă o supărau pe Otilia preocupările de înzestrare, de statornicire a viitorului. Asta însemna pentru ea o încetare a omagiilor, înlocuirea lor printr-un regim de asistenţă. Pascalopol pătrunsese foarte bine sufletul Otiliei, fiindcă cunoscuse şi pe mamă-sa, femeie cu aceeaşi mentalitate, ca descendentă a unei familii foarte bogate. Mama Otiliei încredinţase, foarte neştiutoare, toţi banii ei lui Costache, care apoi o pusese la un regim de avar. Murise şi de tristeţe, fără să învinovăţească pe bărbat, pentru că nu-şi dădea seama ce fel de situaţie era aceea în care se afla. Pascalopol, cunoscător profund al acestei stări de spirit, fiindcă el însuşi trăise în astfel de condiţii şi avea milă mai mult de un om de familie bună, scăpătat, decît de un vagabond nemîncat, simţea datoria de a înlocui pe moş Costache. Felix vedea în Otilia o fată cu un bun-simţ exagerat, cu o experienţă de viaţă, dusă pînă la mizantropie, dar nu era aşa. Otilia era uşuratică, risipitoare. Era însă modestă, încredinţată că orice bine în viaţă trebuie plătit cu o nefericire sau măcar cu o duşmănie, că nu avea dreptul să pretindă nimic. Asta o făcea cuminte şi ridica nebuniilor ei acel aer de lăcomie feminină atît de caracteristic fetelor care au prestigiu asupra bărbaţilor. Gîndul că moş Costache avea să-i facă o casă cu prăvălii pentru speculă o izbi pe Otilia într-un chip dureros. Ea visa viitorul ca un şir de explozii neprevăzute. Putea s-o răpească un englez s-o ducă în Indii, putea să-l
 roage pe Pascalopol s-o ducă în Rusia, să se fixeze

pe jumătate din grădina lui moş Costache îi era odios. Raţional, înţelegea planul, însă sufletul ei era invadat de neliniştea copilului căruia i se pregăteşte plecarea într-un orfelinat.

Pascalopol încercă să convingă blînd pe moş Costache că nu era potrivit să cheltuiască banii pe o casă de speculă chiar în Antim. Avea doar casa pentru Otilia. Bătrînul era însă fanatic în deciziunea lui, şi moşierul nu mai insistă. În capul lui, ideea de speculă personală se combina din ce în ce mai tare cu aceea de asigurare a viitorului Otiliei, şi cea dintîi aproape dispărea. El merse pînă acolo încît să propună sub forma unui sfat părintesc lui Felix să contribuie la afacere. De pildă, dacă Felix ar fi contribuit la majorat, adică în toamnă, cu suma de bani pe care o avea depusă ca fond la o bancă, atunci el, Costache, ar fi construit o casă cu două etaje pentru Felix şi Otilia ca coproprietari. Bineînţeles, Felix i-ar fi plătit lui terenul « foarte ieftin ». În felul acesta, ar fi avut jos venit de la prăvălii, împreună cu Otilia, şi ar fi avut şi un apartament de locuit, pe care, cum era deocamdată singur, ar fi putut să şi-l închirieze, păstrîndu-şi o mansardă. Pentru un doctor, o astfel de afacere ar fi fost strălucită. Felix iubea şi respecta pe Otilia peste orice măsură posibilă, dar combinaţiile lui moş Costache îl aruncau într-o silă care umbrea sentimentele lui. Exagerînd, în sensul prudenţei, i se păru că se ţese în jurul lui o manoperă pentru a-l deposeda de avutul său, pe care nu şi-l cunoştea bine, înainte de majorat. A i se propune să fie coproprietar cu Otilia, era un mod de a i se recomanda căsătoria cu fata, căreia, printr-o abilitate a bătrînului, i-ar fi constituit el însuşi dotă. Felix se temu, şi-n parte acesta era şi adevărul, că moş Costache construieşte casa cu

banii lui. A se căsători cu Otilia, a pune toată energia lui la picioarele fetei, era năzuința lui cea mai înaltă. Cu toate acestea voia s-o ia el pe Otilia, s-o cucerească. Moș Costache părea a umbla să scape de Otilia, și asta era așa de jignitor, încît Felix se gîndi că dacă fata ar ști că bătrînul, dîndu-i-o de soție, a voit să-l păcălească, ea ar fi copleșită de rușine și el însuși n-ar mai fi fost în stare să suporte jena ei. Ceea ce făcea bătrînul era un mijloc sigur de a-i înstrăina, prin ambiție, pe Otilia.

Moș Costache stricase toată grădina cu materialele lui, și un copac, apăsat prea mult la rădăcină de cărămizi, începu să se usuce. Verile sînt înăbușitoare și prăfoase la București, și tot colbul de cărămidă sfărîmată, luat de vînt, umplea treptele scărilor, cercevelele și orice ciubucărie arhitectonică. Apoi bătrînul, grijuliu, nu lăsa lucrurile pe loc, ci le mișca mereu. Ca să nu i se fure cărămizile, se puse să le care el însuși în fund, făcîndu-și fața spînă aprinsă ca o figură de piele-roșie. Grinzile le așeză peste cărămizi ca să le ferească pe acestea de ploaie, apoi găsi că, dimpotrivă, grinzile au nevoie de uscăciune și duse pe cele mai scurte din ele în odaia de sus cu materiale. Casa nu era prea solidă, și lui Felix i se păru într-o noapte că aude pîrîituri. Aprinse o lumînare și zări în perete o crăpătură lungă și zigzagată ca un fulger. A doua zi, moș Costache, mobilizînd toată familia, cără grinzile într-o șură și-și pierdu restul zilei în examene amănunțite ale zidului vătămat. Ploaia inundase groapa cu var, pe care-l stinsese, prefăcîndu-l într-un lapte murdar. Toate aceste mici dezastre nu zdruncinară fanatismul constructiv al bătrînului. Te-ai fi așteptat ca moș Costache să consulte un arhitect, să facă planuri din vreme, însă nu făcea asta. Scoțînd din dulapurile

lui creionul cel mai tocit, îşi făcea singur, pe hîrtie, un fel de schiţe. Se exprimă limpede că arhitecţii sînt nişte hoţi şi că o casă trainică se face cu un zidar bătrîn, priceput, cum fusese zidită şi casa în care sta. Un italian bătrîn fusese chemat odată să vadă locul, şi bătrînul îi împărtăşise fel de fel de dorinţe extravagante. Bucătăria, locurile de confort, el le voia în fundul curţii, fiindcă zicea că aşa e mai sănătos; în loc de mai multe camere, era de părere că sînt de ajuns două, dar mari, care să ocupe tot spaţiul disponibil al unui apartament. Voia tavan cu grinzi, şi, în locul balconului, care ar fi putut să cadă, pălimar repetat şi la etaje. Pivniţa ţinea s-o facă nu sub casă, ci în fundul curţii. Zidarul ascultă aceste deziderate cu calm şi înţelegere, fiindcă era obişnuit să construiască locuinţe nu după raţiuni estetice şi arhitectonice, ci după instrucţiile clienţilor. Moş Costache voia să facă jos prăvălii, dar pretindea că trebuiau urcate cu cel puţin trei sferturi de metru deasupra solului, ca să nu intre hoţul de-a dreptul în prăvălie şi să fure. Văzuse el o dugheană, în tinereţe, aşa înălţată deasupra pămîntului, căreia i se punea ziua o scară de lemn în faţa uşii. Dacă zidarul ar fi executat planul oral al bătrînului, rezultatul ar fi fost comic. Însă nu-l înfăptui, fiindcă moş Costache amîna lucrările pentru o dată incertă, pe care urma el s-o fixeze, după studii serioase ale preţurilor mîinii de lucru. În vară construieşte toată lumea, aşa încît salahorii sînt scumpi. Toamna tîrziu, ei sînt însă fără lucru şi sînt bucuroşi să se angajeze şi pe puţin. Mai ales moş Costache îşi făcea acest calcul: « Angajez un zidar maestru cu atît pentru toată durata lucrărilor, pe care le voi supraveghea eu personal. Materialul îl cumpăr eu şi nu dau decît unde văd eu că este nevoie. Arhi-

tectul aici te fură. Pentru partea de salahorie angajez o familie întreagă de ţigani. Ţiganul vrea să rămînă şi el cu o mînă de bani, să aibă peste iarnă. Oricît de bine i-ar plăti un arhitect, ei nu sînt înlesniţi, fiindcă trebuie să-şi cumpere hrană. Eu le dau atît la sfîrşit (şi moş Costache gîndea o sumă înfricoşător de minimă), care le rămîne, în schimb vor avea hrană. Pun pe Marina să le gătească zilnic. » Moş Costache începu să facă cumpărături de alimente, care puteau să mire pe cei care-l cunoşteau zgîrcit. Cumpără fasole uscată, care vara nu se mai caută, linte, ceapă, costiţă rîncedă, carne afumată (mai mult picioare, coaste şi fălci), în care Marina găsi viermi mici, albi. Bătînd cuie în tavanul odăii, el îşi atîrnă alimentele, aşteptînd campania de lucru. În curînd constată că ele n-ar rezista pînă la toamnă, şi atunci costiţa, ceapa şi celelalte apărură cu exagerată frecvenţă la masă. Otilia, de obicei, aproape nu mînca nimic şi privea bucatele ca pe nişte ciudate invenţii nepotrivite omului (numai ciocolata îi plăcea), iar Felix începu să vină acasă săturat din oraş.

Moş Costache, aşa de discret în afacerile lui, veni la Felix cu cîteva coale de hîrtie şi felurite note de plată şi însemnări şi-l rugă să-i alcătuiască o listă de tot ce cheltuise pentru materiale. Felix i-o făcu, rămînînd totuşi mirat de scumpetea articolelor. O cărămidă veche din demoliţiuni costa aproape cît şi una nouă. Cum moş Costache nu arăta a fi omul uşor de păcălit, ignorant în asemenea chestiuni, ai fi fost înclinat să crezi că socoteala urmărea să înşele pe cineva. Dar, fiindcă moş Costache însuşi era cumpărătorul, problema rămînea fără rezolvare. Tot Stănică deschise ochii lui
130 Felix, care se încredinţase că supărarea faţă de acesta

e lipsită de orice eficacitate. El arătase, cu solide argumente, care putea fi preţul întregului material. Totul fusese cumpărat pe sume derizorii şi, întrucît priveşte cărămida, Stănică se jura că moş Costache a luat-o gratis. Într-adevăr, se dărîmase undeva, prin centru, cîteva case vechi, în scopul de a se clădi un mare hotel. Întreprinzătorii cumpăraseră locul cu un preţ în care construcţia veche intra prea puţin. Dimpotrivă, zidăria îi încurca, fiindcă n-aveau unde s-o depoziteze şi transportarea ei i-ar fi costat parale. Ei oferiră cărămida gratis, cu condiţia ca să fie ridicată numaidecît de pe teren. De acolo trebuie s-o fi luat bătrînul, concurînd doar cîţiva ţigani, care luaseră şi ei cît putuseră căra cu mîna. Varul, exagera poate Stănică, putea fi de furat. Cu bacşiş bun, îndupleci numaidecît un ţigan, de la binalele unde se consumă mari cantităţi de materiale, să-ţi scoată din groapă, peste noapte, cîteva zeci de kilograme de var. Ca să încredinţeze pe Felix şi pe Otilia ce poate face un om îndrăzneţ şi cărpănos, Stănică se făcu forte să le-aducă, de probă, cîte ceva din toate. Şi, într-adevăr, veni cu cîteva cărămizi în sacul unui ţigan, cu un pachet de cuie, cu clei şi alte lucruri. Le obţinuse cu bacşiş de pe la binale. Ba chiar tîrziu de tot, în noaptea zilei în care Stănică făcuse demonstraţia, o ţigancă aduse, cu de la sine putere, un lighean încărcat cu var stins, gros, fiindcă, zicea, are nevoie de cîţiva gologani. Moş Costache nu se miră de loc de gestul lui Stănică, pe care nu-l întrebă de ce aduce cărămidă, var şi celelalte, şi puse numaidecît stăpînire pe toate, după ce smulse lui Stănică mărturisirea că n-are nevoie de ele. Bătrînul veni din nou cu lista de materiale la Felix şi-l rugă, de vreme ce-o compusese el, s-o iscălească în josul paginii « ca să ştie el cine

i-a făcut-o ». Felix o iscăli, dar foarte mirat şi cu aceeaşi neplăcere cu care semnase poliţele.

Aşa precum vorbise vărului său Toader, Stănică se socoti dator să pună pe Felix în legătură cu Lili, nemaiîndoindu-se că fata trebuia neapărat să-i placă. Încercă deci să convingă pe tînăr să meargă să i-o arate.

— Domnule — zise el — nu anticipez cu nimic şi nu pretind nimic. Am eu aşa un gust, o slăbiciune de unchi, ce vrei! Vreau să vezi o nepoată a mea, un crin de fată, s-o contempli ca pe-o icoană, fără să-i spui o vorbă, şi să pleci. Atît pretind. Să vedem, e numai amor propriu din partea mea, ori fata e o făptură divină? Ah, iubitule, să nu fiu însurat, să nu fie legile omeneşti la mijloc, pe Lili aş lua-o de nevastă. Să mă prostern înaintea ei, să-i sărut numai vîrful piciorului. Ce pieliţă fină, ce rîs, ce nevinovăţie! Şi plinuţă, colo, bine! Păcat că eşti « angajat » — insinuă Stănică — c-ar fi pentru dumneata o partidă strălucită. Tată-său vrea să dea aşa pahar de cristal în mîinile unui tînăr curat la suflet şi la trup, cum eşti dumneata, de pildă. Are avere, domnule (ştiu că dumneata eşti idealist!), însă-ţi spun, are avere. Nu pretinde de la ginere nici o meserie; îi ţine pe amîndoi tinerii ca pe nişte cănăraşi în colivie. Oh, Doamne, fă-mă iar tînăr! Vărumeu are moşie, îl ştie Pascalopol, moară mare mecanică, la Obor, e senator, e putred, dă-l dracului. Eu ţi-aş spune dumitale un lucru, dacă m-ai înţelege bine. Un tînăr sărac, cum eşti dumneata, în definitiv, căci prea bogat nu eşti, cu inteligenţă, cu capacitate de muncă, e dator să pună mîna pe o fată cu zestre, să absoarbă ceva din averile trîntorilor, care n-au contribuit cu nimic pe altarul patriei. E singurul lor mod de a-şi justifica existenţa.

Dumneata eşti speranţa ţării, savantul de mîine, nu trebuie să-ţi iroseşti tinereţea. Probabil că iubeşti pe Otilia, te aprob. Nu te uita acolo la un cuvînt scăpat fără intenţie. Otilia e o fată superbă, vorba este, te iubeşte şi ea, vreau să zic, te iubeşte cu aceeaşi intensitate? Se poate să te iubească, dar Otilia e sufleteşte obosită, blazată. Zi că nu există Otilia pe lume, dumneata rămîi aşa fără dragoste? Admit că Otilia e încîntătoare, mai sînt şi alte fete. De aceea îţi spun: lasă-mă să te scot în lume, să-ţi arăt, fără obligaţii, o fată delicioasă. Hei, domnule, adevărata dragoste e totdeauna a doua dragoste. Vrei să-ţi mai spun un lucru secret, ţinînd seamă că eşti un om simţitor, delicat? În inima Otiliei se dă o luptă grozavă între dragoste şi datorie: dragostea merge, nu mă îndoiesc, spre dumneata, interesul ei este să-l aibă pe Pascalopol ca ocrotitor, fiindcă moş Costache n-are să-i dea nimic, te-asigur eu, fiindcă nu-l lasă soacră-mea. Îţi repet: interesul şi datoria, fiindcă bănuiala mea este că Otilia (eşti om serios? pot să-ţi încredinţez un secret? adică, propriu-zis, o prezumţiune serioasă?), ei bine, Otilia trebuie să fie fata lui Pascalopol! Altfel, cum îţi explici dumneata dragostea asta între o fată de nouăsprezece-douăzeci de ani şi un om în vîrstă? Ei, şi atunci, dumneata, dacă ar fi aşa, vii şi zdrobeşti inima unui tată, care nu poate să facă mărturisiri. Dar să ne întoarcem la nepoată-mea. Îi zice Lili. Bre, să vezi fată modestă, bine crescută, ruşinoasă, cultă, dar nu îndopată cu fel de fel de intelectualisme de astea, care strică femeile. Îţi fac o mărturisire: Olimpia mea n-are mai nici o zestre, pot să zic, şi e pretenţioasă foc. În sfîrşit, vreau să vezi fata, m-am angajat, faţă de tată-său, că am să te prezint. Fireşte, nu le-am spus nimic de chestiune. Însă sînt şi eu

mîndru, de, să arăt familiei ce rude am căpătat prin alianţă! Dacă nu m-oi mîndri cu dumneata, cu cine vrei să mă mîndresc? Cînd poţi să mergi, ori mai bine s-aduc fata aici?

Felix n-avea nici o repulsie principială faţă de necunoscuta Lili, dar se temea de gafele lui Stănică şi de atmosfera de vizită pentru peţit. Aducerea fetei acum, cînd Otilia era acasă, nu o găsea nimerită. Îl rugă pe Stănică să lase asta pentru mai tîrziu, fiindcă acum era încurcat cu examenele. Stănică nu consimţi, în ruptul capului, ci voi numai să ştie cînd e acasă Felix, hotărît s-o aducă pe fată dincolo, la Aglae, unde îl ruga să-şi calce pe inimă şi să vină, dacă va fi chemat. Ca să scape, Felix făgădui, crezînd că Stănică va uita chestiunea. Dar Stănică n-o uită, şi peste cîteva zile, cînd fu sigur că toţi vor fi acasă, veni mîndru în trăsura lui Toader, cu Lili alături de el. Fata era prietenoasă, supusă şi fără ascunzişuri, obişnuită să fie alintată, şi primi să vină, întocmai cum ar fi făcut o fată liberă, din curiozitate. Stănică o prezentă cu multe preambuluri Aglaei şi celorlalţi. Lili făcu o foarte bună impresie, din cauza atenţiei cu care privea toate. Obişnuită cu bogăţia, ea găsea interes în orice lucru, oricît de ridicol, şi, parte dintr-o modestie înnăscută familiei ridicate de jos, parte din lipsă de gust, nu făcea observaţii jignitoare. Aurica se extazia înaintea ei, şi Titi rămase prostit. Asta făcea plăcere lui Stănică, firește. Mai puţin interes stîrni fetei Titi, ferindu-se totuşi de orice reacţie. Stănică era indiferent, în privinţa asta, întrucît adusese pe fată în vederea lui Felix. În fundul sufletului dispreţuia toată progenitura Aglaei, şi o clipă nu i-ar fi trecut prin minte că cineva în acea casă s-ar fi gîndit la vreo nouă alianţă cu familia lui,
 prin Lili. Vesti dar pe Aglae că ţine ca fata să cunoa-

scă pe Felix şi că acesta a consimţit să vină. Ca să se înlăture orice neînţelegere, ajungînd astfel şi la împăcarea dorită cu moş Costache, era bine ca Aurica sau Titi să se ducă să-l cheme pe Felix. Titi ridică din umeri încăpăţînat, Aglae îi dădu ghes, şi Titi, plin de rea-voinţă, se ridică în sfîrşit. Ieşi în sală, apoi în curte şi se opri. Pe Felix nu-l putea suferi din cauza superiorităţii care-l apăsa şi-l încurca. De cînd urma la belle-arte, se mai vindecase de această antipatie, judecînd că el are un « talent » care-l ridică deasupra celuilalt. Sentimentul care îi opri picioarele pe loc nu fu antipatia, ci gelozia. Era sigur că dacă Felix va veni, cu aerele lui distinse, cu figura lui regulată, va plăcea fetei, aşa cum plăcuse şi Otiliei şi Georgetei. Titi fusese cuprins, pe dată ce zărise pe Lili, nu de sentimentul dragostei, ci de dorinţa grabnică de a o lua de nevastă. Era decis, acum cînd vedea că Aglae se ocupă aşa de generos de treburile lui, să roage pe mamă-sa să facă tot ce-i stă în putinţă să i-o capete. Deci Titi se mişcă greu prin curte, apoi intră încet de tot în odaia lui, unde se unse cu cosmetic pe păr, ieşi din nou, fără grabă, trecu în curtea vecină, dădu un ocol aşa ca să nu fie observat şi se-ntoarse cu întîrziere mare, declarînd că nu e nimeni acasă şi că e aproape sigur că Felix a plecat în oraş. Departe de a bănui manopera lui Titi, a cărui veste înveseli pe Aglae, Stănică se scandalizează.

— Nu se poate să nu fie aici! Nu se poate. Domnul Felix e un tînăr serios. Cînd a spus o vorbă, e vorbă. Cel mult dacă s-a dus pentru puţin timp. Aurico, du-te tu!

Aurica s-ar fi dus, fiindcă ar fi fost încîntată ca Felix să ia pe altcineva, aşa ca Otilia să vadă că nu este numai ea pe lume. Însă se crezu datoare,

față de o domnișoară străină, să dea dovezi de o mare pudoare virginală.

— Nu pot, Stănică, să mă duc, gîndește-te și tu. Poate e singur acasă, în odaia lui. Cum o să intru eu, o fată, la el?

Stănică, nervos, ieși din casă și se duse drept în camera lui Felix, pe care-l găsi citind cursuri.

— Cum spune dobitocul ăla că nu ești acasă?

— Care dobitoc?

— Păi Titi, domnule. L-am trimis la dumneata să te cheme și mi-a spus că nu te-a găsit.

— N-a fost de loc aici! se miră Felix.

Stănică, tenebros ca întotdeauna, găsi că se țese la mijloc o conspirație, în scopul de a împiedica o legătură așa de strălucită, fără să-și închipuie serios că Titi ar putea să se gîndească la Lili.

Felix consimți să treacă dincolo, după ce se consultă cu Otilia, spre a-și ușura conștiința. Lili nu i se păru extraordinară. O găsi foarte drăguță, simpatică, însă lipsită de vioiciunea nervoasă a Otiliei, de marele stil al acesteia. Se purtă cu ea cu atît mai amabil, cu cît nu se temu că trădează nici un alt sentiment mai sfînt. Tocmai această purtare tulbură pe Lili. Pînă acum se jucase în libertate și vorbise de căsătorie ca despre păpuși. Prin educația ereditară, simțurile ei erau coapte de pe acum pentru dragoste, și căzu în ea cu aceeași repeziciune cu care-i căzuse victimă Titi. Urmărea cu ochi umezi tot ce spunea Felix, îl scruta cu supunere și duioșie, rîdea cînd rîdea el și se înroșea ori de cîte ori acesta o țintea în ochi. În același timp Titi simțea leșinuri cînd o privea pe Lili, și ură mocnită pentru norocosul la vorbă Felix.

Aglae făcu tot ce-i stătu în putință să orienteze
 pe Lili spre Titi și să sfărîme convorbirea dintre

Felix şi fată. Întîi ordonă lui Titi să facă fetei un portret frumos, aşa cum ştie el. Lili se supuse din politeţe şi se lăsă aşezată în semiprofil, aşa cum dorea Titi. Dar se plictisi numaidecît şi întoarse capul mereu, la orice cuvînt al lui Felix, încît Titi şterse de cîteva ori schiţa cu guma, pînă ce, vînăt la faţă de ciudă, o rupse bucăţele şi o aruncă jos.

Lili privi foarte curioasă pe Titi şi comise imprudenţa de a-i spune:

— Nu trebuie să vă enervaţi, domnule, mai nimeni, din cîţi s-au încercat, n-au putut să-mi dea asemănarea.

— Eu reuşesc, de obicei, foarte bine asemănarea, scrîşni Titi.

— Foarte bine reuşeşte, aprobă şi Aglae, ca un ecou.

Lili însă nu auzea nimic şi umbla cu ochii, blîndă ca o oaie bolnavă, după Felix. Prin limbuţia lui Stănică, Lili află de Otilia, care venise de la Paris, şi puse întrebări lui Felix despre ea. Aglae făcu încercări desperate să sfărîme convorbirea, aduse dulceaţă, cafele. Stănică lăuda acum zgomotos pe Otilia şi demonstră că numai o astfel de fată superioară este vrednică de prietenia Liliei. În cele din urmă, Stănică luă pe Felix şi pe Lili şi trecură dincolo, la moş Costache, spre ciuda Aglaei, care nu-i putea urma. Titi, însă, se ţinu după ei. Otilia făcu cea mai bună primire blîndei fete, stătu mîini în mîini cu ea, îi cîntă la pian, mărindu-i vibraţia sufletească, pe care Lili o întrebuinţa toată spre a contempla pe Felix. Titi, uitat, încruntat, privea muţeşte pe Lili. Stănică lăuda ditirambic, cînd pe Otilia, cînd pe Lili, cînd pe Felix, nemaiştiind ce spune, ca de obicei, făcînd pe diabolicul cu sentimentalism. În sfîrşit, se aprinse atîta, încît îşi aduse aminte că

Lili îi fusese încredințată ca un «depozit sacru» și că trebuie înmînată părinților. O conduseră cu toții spre trăsură, și Titi încercă să se așeze cît mai aproape, pe linia fetei. Lili plecă blînd entuziasmată de Felix, pe care-l visă multă vreme, și împărtăși numaidecît impresiile ei părinților, de față fiind și Stănică. Acesta izbucni gălăgios:

— Nu v-am spus eu? Felix e o podoabă, un model de tînăr, e mîndria mea, ciracul meu! Cînd a mințit vreodată Stănică, săracul?

Evenimentele care urmară nu mai îngăduiră lui Felix să se gîndească la Lili și la momentele acestui scurt episod. Dar în casa Aglaei ura se dezlănțui din nou furioasă împotriva familiei de dincolo, și intențiile de împăcare fură din nou abandonate. Titi spusese întunecat, apăsat, ca atunci cînd vestise că e bolnav de inimă și credea că are să moară, că el vrea de nevastă pe Lili. Aglae, departe de a se mira și de a găsi această dorință ridicolă și extravagantă, răspunse ambițioasă:

— Ți-o dau de nevastă, să știu că mă tai în cuțite cu Costache!

Ocările împotriva Otiliei și celorlalți începură mai verzi. Otilia era o «rafinată» cu școală de la Paris, care atrăgea, cu ajutorul «păcătosului de Stănică, fiindcă altfel nu pot să-i zic», fete ca Lili pentru Felix, cu care voia să pună la cale cine știe ce matrapazlîcuri. Îl ameți̦se și pe bătrîn, care voia să le facă casă la amîndoi, ca să se dea peste cap. S-au mai văzut femei care împing pe amanții lor spre căsătorii bogate, ca să mănînce banii nevestelor împreună cu ei. Felix era un stricat prefăcut, care știa să intre pe sub pielea oamenilor. Toți studenții de la medicină sînt oameni fără rușine, iar Felix,

 auzise ea, era făcut de tată-său cu nu se știe cine,

fiindcă altfel nu se explică de ce l-a ţinut tot printre străini. Deciziunea ei era să nu-l mai prindă pe Felix prin casa ei, să-i strice băiatul. Cîtă vreme Titi a avut de-a face cu Felix, se zăpăcise. Acum, de cînd a rupt-o, şi-a venit în fire şi ascultă de ea, cum se cuvine unui băiat cuminte. O dorinţă are: să-l însoare pe Titi cum ştie ea, şi apoi să-l pună pe Costache la respect prin tribunal, ca să vadă dacă este de tolerat c aun om bătrîn să-şi risipească averea după gustul unei fete şi al unui june, care nu-i sînt copii, nici rude de sînge, nici nimic. O fată ca Otilia merită să intre într-o casă de corecţie, iar Felix trebuie trimis la urma lui, nu să cheltuiască Costache cu întreţinerea lui cît nu ia din pretinsele venituri ale acestuia.

Blestemurile acestea, aprobate cu o furie mută de Titi, fură produse în intimitate. Împotriva lui Stănică, Aglae căpătă oarecare necaz, dar nu îndrăzni să-i facă observaţii, fiindcă de delaţiunile acestuia avea nevoie, şi apoi acesta era un consilier juridic, interesat personal la parte, căruia ea putea să-i destăinuie toate dorinţele, oricît de lacome. Pe care avocat ar fi putut să-l întrebe cum să facă spre a moşteni un frate care nu vrea să-i lase averea? Stănică mirosi indispoziţia Aglaei şi se supără el. Tot necazul lui de a fi făcut o căsătorie săracă îl strînse de gît acum, şi, cu o demnitate foarte distinsă, începu să ocolească pe Aglae, venind ostentativ numai la moş Costache. Stănică simţea amărăciunile unui romantic în faţa unui lac de munte, înconjurat de piscuri înzăpezite. El, omul bun, care aducea pe Lili ca să fericească un tînăr, care se interesa de afacerile Aglaei, deşi vedea că sînt «imorale», sub demnitatea lui, el, care luase pe Olimpia pentru a înălţa instituţia căsătoriei, a o purifica de egoism, tocmai el era privit cu nasul sus. De acum încolo,

nu se mai simţea legat de nici o obligaţie şi avea să-şi vadă serios de propriul lui viitor. Da, e adevărat că iubise şi poate o mai iubea pe Olimpia şi că adorase pe Relişor, însă care e scopul nostru în viaţă, mai presus de sentimentalism? Să facem fii în dureri (Stănică se gîndea, fireşte, la nişte dureri morale), să dăm ţării copii pentru apărarea graniţelor. Însă nu mai putea fi nici o îndoială. Olimpia nu mai era capabilă să-i dea alt fiu, mijloacele ei generatoare erau sleite. Se ştie că Napoleon şi-a frînt inima şi, pentru a-şi asigura un succesor, a divorţat de Josefina. Ei bine, avea să facă şi el acel gest sublim.

Stănică nu vorbi nimănui de divorţ, dar vorbi de cazul lui Napoleon şi al Josefinei, spre a vedea cum judecă lumea gesturile sublime. Deveni devotat pentru Otilia, îi făcu mulţime de mici servicii, iar lui moş Costache începu să-i procure materiale. Îi aducea piroane, vopsele, pensule, nimicuri dibuite cine ştie pe unde, dar pe care bătrînul le primea cu mare satisfacţie. Îl întreţinu în preocuparea construcţiei, comunicîndu-i zilnic preţul varului, al cărămizilor, al cimentului. Intră prin case de cunoscuţi şi semicunoscuţi, ca să afle ce se mai pune azi într-o locuinţă modernă, « fiindcă am un unchi care construieşte », şi destăinui lui moş Costache misterele arhitecturii. O casă în construcţie, clădire mare, destinată unei bănci, prin reaua tratare a betonului, sau din alte cauze, se prăbuşi. Stănică anchetă foarte serios şi pasionat pe lucrători asupra cazului, ba chiar aduse, după o tratare cu ţuică, pe un salahor ce şedea prin Antim, la bătrîn, şi-l puse să facă teoria artei arhitectonice. Moş Costache era foarte mulţumit să i se vorbească despre construcţie, cu atît mai mult cu cît asta ţinea locul acţiunii înseşi de a construi.

Era luna iulie, şi Felix, după terminarea examenelor, visa de-a binelea să meargă undeva la ţară, deşi nu prea ştia cum. Otilia nu pomenea nimic de vilegiatură, abia sosită cum era din străinătate, mai ales că ea, neavînd nici o putere şi nici un ban, aştepta totul de la întîmplare, ca un copil. Întîmplarea era de obicei Pascalopol, care plecase acum pentru cîtva timp să vadă moşia. Într-o zi, moş Costache invită pe Felix şi pe Otilia să meargă în oraş, să se plimbe şi să mănînce, şi le dădu în acest scop bani, atît cît nu scosese niciodată din buzunar pentru atare lucruri. Spunea că are să aducă un meşter constructor să facă unele măsurători şi că vrea să aibă linişte şi să nu-i supere nici pe ei. O trimise şi pe Marina pe la cunoştinţele sale. Stănică spusese tocmai că în acea zi pleacă la Ploieşti, pentru un proces. Stănică însă minţise din plăcere, şi veni pe la vremea prînzului. Găsi totul pustiu, şi perdelele de pînză şi de şipci trase peste tot. Avocatul se apropie tiptil de casă, încercă uşor de tot clanţele uşilor din faţă şi din dos şi văzu că sînt închise. Dinăuntru auzi însă lovituri surde de ciocan. Se apropie de fereastra de unde se auzea zgomotul, aduse, tot în vîrful picioarelor, un scaun din grădină, se urcă pe el şi privi înăuntru prin interstiţiile şipcilor transparentelor. Apoi se dădu repede jos, puse scaunul la loc, şi fugi iarăşi, zîmbind uşor, luînd-o de-a dreptul spre oraş.

XVIII

Pe la sfîrşitul lui septembrie, într-o zi de arşiţă tardivă, cu vînt uscat înecăcios, moş Costache se împletici din mers, pe cînd cotrobăia în curte

printre cărămizile lui, şi căzu moale jos. Marina îl văzu din bucătărie şi-şi închipui că s-a aplecat dinadins să vadă ceva. Aşteptă să se ridice, dar moş Costache întîrzia. Atunci Marina se apropie tiptil de locul căderii, se uită prudentă la bătrîn, îl întoarse pe faţă şi, văzîndu-l inert şi roşu la obraz, fugi repede înspre casă, mereu tiptil, ca şi cînd ar fi fost la mijloc un secret mare, şi năvăli în odaia lui Felix.

— Vino repede — zise ea în şoaptă, aproape satisfăcută de senzaţia nouă pe care o încerca după atîta monotonie — a căzut jos bătrînul, mi se pare c-a murit.

Felix sări săgetat de ceva rece şi se năpusti pe scări aşa de repede, încît Otilia, presimţind ceva, ieşi speriată. Tînărul nu putu să-i spună nimic, de emoţie, deşi după paloarea feţei îşi dădu seama că ea a înţeles. Se repezi la bătrîn, îl descheie la gît, ca să se afle în treabă, şi observă că respira şi gemea cu ochii pe jumătate închişi, ca un om care simte o durere. Îl ridică de jos, cu ajutorul Marinei, care îl luă de-a binelea în braţe, atît era de uşor bătrînul. Voi să-l ducă înspre dormitor, dar, cînd să păşească pragul, moş Costache mormăi destul de distinct:

— Acolo! acolo! în sufragerie!

În sufragerie era o canapea lată, cu margini, ca un pat. Pe ea, Felix aşeză pe bătrîn. Otilia îşi frîngea încet mîinile, privind sfioasă cînd la unul, cînd la altul, şi tremura. Numai cînd bătrînul începu să mormăiască, zise stins: « Papa! » Bolnavul şedea pe spate ca un om care a luat un narcotic greu şi nu poate să se deştepte. Cu ochii întredeschişi, tulburi privea prosteşte în jurul lui, şi cu mîinile se silea să găsească ceva în jurul mijlocului. În sfîrşit, izbuti să-şi aducă aminte:

— Che-che...

— Cheile? înțelese Otilia. Sînt aici cheile, papa, și-i întinse un inel încărcat de chei, căzut jos de-a lungul pantalonilor, dar ținut încă de mijloc printr-o curea.

Bătrînul puse mîna avid pe ele, le vîrî greu sub pernă, făcînd sforțări de a înlătura ajutorul altuia, apoi, ca și cînd misiunea lui ar fi fost îndeplinită, se lăsă în voia gemetelor și somnolenței.

Felix își dădu seama că bătrînul avusese un atac. Cum nu se pricepea încă în latura practică a medicinei, nu îndrăzni să ia nici o măsură și fu de părere să cheme repede un doctor. Marina fu îndrumată numaidecît la un medic de pe aceeași stradă. Bătrîna rămase cam mirată de propunerea celor doi, cu aerul de a le spune că sînt niște proști, ieși în curte bombănind, mai intră în bucătărie, apoi fără nici o grabă trecu în curtea vecină. Aglae, aflînd accidentul lui moș Costache, căpătă deodată fizionomia aspră a unui căpitan de vapor care comandă în timp de naufragiu:

— Aurica — strigă ea — vino repede, că i-a venit rău lui Costache! Cheamă-l și pe Titi. Treceți dincolo, să nu fure vreunul ceva. Marino! tu aleargă iute la Stănică. Să vie și el și Olimpia și să aducă doctorul pe care-l știe el. Ah! tocmai acum l-a găsit și pe Costache. Sînt sfîrșită. N-am pus nimic în gură de azi-dimineață.

Aglae bău, la repezeală, puțină cafea și apoi trecu dincolo, înconjurată ca de o gardă de Titi și Aurica. Bătrînul era mult mai limpezit și privea numai îngrijorat spre mobilele din casă.

— Ce-i cu tine, Costache? întrebă mai mult arogant decît comiserativ Aglae. Te-a pus dracul să cari cărămidă, să faci casă, parcă n-aveai casă. Așa e cînd te iei după copii!

Aglae întoarse privirile spre Felix şi spre Otilia şi, ca şi cînd n-ar fi fost niciodată vreun conflict între ea şi ei, întrebă:

— Dar voi ce faceţi? Aici eraţi? Şi ce-ai, Costache? — continuă ea — poate de căldură, c-a fost un zăduf groaznic! Ar trebui să te sui în pat, ce stai aici, pe canapeaua asta?

Bătrînul gemu puţin şi făcu doar din cap semn că nu vrea să se mişte de acolo.

— Trebuie să te dezbraci măcar, că te sufocă hainele!

Fără să mai aştepte aprobarea, Aglae îl răsuci ca pe un copil şi trase surtucul. Otilia se repezi să-i scoată ghetele cu gumilastic, uscate şi încovoiate de vechime, ca nişte iminei turceşti. Picioarele lui moş Costache apărură înfăşurate în nişte ciorapi de lînă, de o grosime fabuloasă. Degetele mari tăiaseră cu unghia vîrfurile şi ieşiseră ca două ghemuri de ceară. În alte împrejurări Otilia ar fi rîs, dar acum nu vedea şi nu auzea nimic, nimic. După surtuc Aglae îi trase pantalonii, de la capătul de jos, cum ai scutura un sac, şi bătrînul apăru în nişte nădragi largi de stambă colorată, legaţi jos, în lipsa şireturilor rupte, cu bucăţi de sfoară.

— Poftim — observă Aglae, cu reproş — uite ce-nseamnă să n-ai o femeie de ispravă în casă! Aşa te îmbrăcai tu altădată?

Otilia dibuise în dormitor şi găsise o cămaşă de noapte, de pînză ţărănească grea, afară din cale de lungă, în care, vîrît, chelul moş Costache semăna cu un faraon înfăşurat în pînză de in. I se aduse şi o plapumă, şi Aglae ridicase perna s-o scuture şi s-o umfle mai bine, cînd bătrînul scoase un ţipăt:

— Che.. che-i-le!

— Cheile, uite-ţi cheile, aici (moş Costache întinse o mînă spre ele). Ar fi bine să mi le dai mie, să nu ţi le fure cineva!

În curînd sosiră Stănică, Olimpia şi cu doctorul Vasiliad, şi odaia se umplu de inşi. Atmosfera era înăbuşitoare, fiindcă un miros fetid venea din partea bolnavului. Otilia deschise geamul de perete. Vasiliad consultă pe bolnav cu superficialitate, îi luă pulsul, îl privi în ochi. Faţa îi arăta neîncredere şi plictiseală.

— Ei? Vasiliade, ce zici? întrebă, sugrumat de curiozitate, Stănică.

— Deocamdată n-am ce să zic. Să stea liniştit şi dacă se poate să i se pună o pungă de gheaţă la cap. Atacul n-a fost violent, de vreme ce nu şi-a pierdut cunoştinţa. Să vedem mai tîrziu, dacă poate vorbi, dacă n-are vreo parte paralizată.

— Doamne fereşte — se-nchină Aglae — mai bine moartea decît aşa ceva! Poate un om paralizat aşa să trăiască mult?

— Depinde! zise doctorul, cu aceeaşi strîmbătură de amărăciune.

— Ascultă, mă, Vasiliad — îl luă Stănică la o parte pe doctor — fii om cum te ştiu, nu ne-ncurca cu vorba! Tu ce crezi, o duce, sau moare? Să ştim ce facem!

— De obicei nu prea scapă nimeni la vîrsta asta. Mai îi vine alt atac, pe urmă. Depinde însă de constituţie!

— A dracului e medicina asta a voastră — se scîrbi Stănică — nu ştiţi nimic precis.

În sfîrşit, Aglae se gîndi să execute ordonanţa doctorului şi, fiindcă Otilia insista să se cumpere pungă şi gheaţă, întrebă tare pe bătrîn:

— Costache, unde ţii tu banii? Să-ţi cumpărăm gheaţă! Dă-mi cheile!

Moş Costache holbă ochii şi-şi muşcă buzele, fără sunet. Cu mîna strînse şi mai tare cheile. Aglae întinse mîna şi dădu să i le apuce. Atunci, cu sforţare eroică, bătrînul se trase mai spre fundul canapelei, bombănind:

— Nu-nu-nu v-vrreau gheaţă!

— Vorbeşte! observă Vasiliad.

Stănică făcu un gest de admiraţie şi de ciudă:

— E pezevenghi rău moşul! Îl ştiu eu. E tare de tot.

— Dar, Costache — se răsti de-a binelea Aglae — trebuie bani de cheltuială, de plătit domnul doctor, ce, vrei să plătesc eu?

Bătrînul, atunci, după îndelungă nemişcare, făcu semn cu mîna spre Felix, care se apropiase de pat, ridică cheile şi cu mare dificultate alese una pe care o arătă acestuia şi, cum Felix voia să ia tot ghemul de chei, se împotrivi, de unde tînărul înţelese că trebuie să scoată cheia de pe inel. Bătrînul încercă să-i explice:

— Şi-şifonier... în sa-salon... e o cutie!

În vreme ce Felix se îndreptă înspre salon, Stănică se mişcă să-l urmeze şi chiar făcu semn acestuia că vine şi el. Olimpia îi strică socoteala, fiindcă, fără nici un rost şi fără să intuiască situaţia, îl invită să stea lîngă ea, fapt care trezi atenţia bolnavului. Stănică îşi întîrzie dispariţia, ochind mereu uşa. Felix luă pe rînd fiecare sertar al scrinului. Unul era plin cu cutii de chibrituri de formă cilindrică. Scuturînd una din ele, constată că sînt pline şi că nu era cu putinţă ca bătrînul să fi ţinut bani în ele. Alt sertar era umplut cu ţinte, printre care înotau cîteva piroane. În sertarul de sus, Felix descoperi într-adevăr o cutie de tinichea din acelea pentru tutun, în care se afla un morman de monede

de toate mărimile. Se gîndi cîţi bani să ia, apoi se hotărî să ia cutia cu totul. Atunci zări sub cutie un pachet de coale scrise, cusute printr-o sfoară roşie, în chip de caiet, şi cu un titlu care-l izbi, cu toată graba lui, întrucît găsise acolo numele său. Scoase caietul şi citi pe copertă aceste rînduri:

Cont de cheltuieli
ce-am făcut pentru minorul Felix Sima.

Învins de curiozitate, Felix depuse cutia cu bani pe scrin şi întoarse paginile, oprindu-se la cea din urmă, şi văzu această socoteală. Pagina era împărţită în două printr-o linie cu creion roşu, ca filele de registru, şi, printr-o contabilitate empirică, în stînga erau însemnate primirile, iar în dreapta cheltuielile.

Primit la 3 ianuarie a.c., lei 2.000 de la Banca « Naţionala » dobîndă de 4% asupra capitalului depus de lei 50.000.	*Ianuarie.*	Chirie pentru cameră, încălzit.. 80 Spălat..... 10 Dat în mînă pentru teatru.... 20 Dat în mînă pentru buzunar.. 100 Cumpărat instrument chirurg.. 10 Adus doctor, fiind băiatu bolnav.. 30 Haine, rufărie .. 120 Masa zilnic a 10 lei 310 680
Primit în cursul lunii aprilie, după contracte, pentru prăvălia mare 1.000 lei pe şase luni, pentru celelalte două prăvălii cîte 800 lei pe şase luni.		
Primit chiria de la etaj unu 350 lei pe trei luni.		
Primit chiria de la etaj doi 300 lei pe trei luni.	*Februarie.*	Chirie pentru cameră încălzit.. 80 Masa zilnică a 10 lei ..... 280 Spălat..... 10 Dat în mînă pentru buzunar .. 120

	Împrumutat	200
	Mănuşi	20
	Reparaţiuni în odaie	60
		770
Martie.	Chirie pentru cameră încălzit..	80
	Masă a 10 lei pe zi	310
	Supliment seara	100
	Dat bani nevoi tinereşti	200
	Doctorii.....	20
	Voiaj Iaşi pt. vederea casei....	100
	Batiste	30
	Pardesiu.....	40
		880
Aprilie.	Chirie pentru cameră încălzit..	80
	Materiale pentru construcţii....2142	

Felix rămase cu gura căscată, uimit, pe de o parte, de venitul cel mare pe care-l avea, vreo opt sute de lei lunar, sumă considerabilă pentru acea vreme, şi scandalizat, pe de alta, de socoteala încărcată. Avea un venit de ministru, şi moş Costache îşi pusese în cap să-l facă să irosească pentru mizerabila întreţinere tot acest venit. Nu credea să se cheltuiască în casă, pentru coşniţă, mai mult de doi lei pe zi, poate cu mult mai puţin. O pîine costa douăzeci şi cinci de bani şi o para, carnea vreo optzeci de bani. Nu i se dăduse niciodată bani de teatru, sau bani de buzunar, nu i se cumpărase nici un pardesiu. Hainele le luase cu banii împrumutaţi, însă pe poliţă. Instrumentul chirurgical fusese inventat. De asemenea boala, doctoriile, doctorul, călătoria la Iaşi, batistele.

 Rîse de cuvîntul « încălzit » pe aprilie, fiindcă

nu se mai făcea foc din martie, cu tot frigul. Dar scandalul nemaiauzit erau cei 2142 pentru materiale de construcţii. Care construcţie? Prin urmare cuiele, ţintele, cărămizile vechi, grinzile, toate erau în contul lui. Bătrînul făcea o casă pe spinarea lui şi nu se ştia dacă pentru el. Ameţit de descoperire, Felix uitase pentru ce venise aici şi că bătrînul e bolnav şi se gîndea să facă scandal. Contul scris cu felurite cerneluri nu era terminat. Alături, Felix dădu de un pachetel de hîrtii soioase, pe care erau însemnate cu creion chimic felurite cifre cu o dată şi o justificare. De pildă: 10 mai, masă cu prăjituri 12 lei; 11 mai, bani de cinematograf 10 lei; 12 mai, cuie mari 20 lei. Erau note ce urmau să fie trecute mai tîrziu în cont. Era, dar, foarte adevărat ce spunea Stănică: bătrînul era un pezevenghi. Trînti contul la loc şi împinse cutia, cînd glasul autentic al lui Stănică se auzi în spatele lui:

— Ai găsit ceva, şmechere? Are parale moşul? Lasă-mă să mă uit şi eu.

După o scurtă meditaţie, Felix întoarse cheia în broască şi zise hotărît:

— N-are nimic decît cutia asta cu bani mărunţi. Încolo, tot cutii de chibrituri.

— De la tutungerie, desigur — observă Stănică, aparent convins — îţi spun eu că are tutungerie, pe numele altuia.

Felix, devenit matur prin experienţă, găsise că era şi ruşinos şi primejdios ca altcineva să ştie cît venit are el şi cum îl fura bătrînul. În curînd avea să fie major şi avea să scape de toate mizeriile astea. Cu astfel de venit putea să trăiască în străinătate, oriunde, consacrîndu-se ştiinţei numai pentru glorie. Cînd revăzu pe moş Costache întins pe spate, respirînd greu, uită toată duşmănia. Otilia avea un aer

atît de rătăcit, părea atît de străină în acea casă, încît fu cuprins de milă. Nu. Providența avusese grijă de el și-i dăduse un tată bun și mijloace de existență pe care nu le meritase. Bătrînul îi risipise venitul, dar nu se atinsese de capitalul lui. Trebuia prin urmare să fie calm, chibzuit, acum în aceste împrejurări grele, spre a putea să dea tot sprijinul Otiliei. Fata era mîndră, și cu un cuvînt greșit putea s-o jignească.

Bătrînul luă cutia cu mîna stîngă. Dreapta nu putea s-o ridice decît cu greutate, și atunci cei din odaie observară că o ușoară paralizie îi ținea acest braț. Chiar și un colț al gurii avea mușchiulatura puțin ruptă, căzută în jos, trăgînd puțin și o pleoapă. Cu mîna tremurătoare, moș Costache căută orbește în cutie, găsi o monedă de cinci lei, o lăsă repede din mînă și scoase o băncuță pe care o întinse.

— Ce vrei să fac cu băncuța ta? se răsti Aglae. Trebuie parale pentru doctorii, pentru domnul doctor.

Stănică se repezi lîngă bolnav.

— Lasă, moș Costache, că iau cît trebuie. Uite atît, ajunge pentru gheață și pungă (și scoase cîteva piese de cinci lei). Uite, Vasiliad, îți dau zece lei, că doar ești doctor de casă, nu vrei să jupoi lumea (Stănică mai scoase încă patru piese, dînd numai două doctorului).

Bolnavul, văzînd că cutia se ușurează, gemu și începu s-o tragă, izbutind s-o vîre sub plapumă. Stănică scoase zece bani și-i întinse Marinei, căreia îi spusese mai încet:

— Du-te la farmacistul din Rahova, îl știi dumneata, și spune-i că l-a rugat domnul Rațiu să-i *împrumute*, ai auzit? să-i împrumute o pungă pentru gheață. Și uite zece bani să iei gheață.

Încetul cu încetul toţi se aşezară pe ce găsiră, ca nişte musafiri, uitînd aproape de tot de moş Costache. Stănică zise lui Vasiliad, care făcuse gestul să plece:

— Stai, mă, unde pleci, parcă te-aşteaptă droaia de clienţi. Stai aici, ca medic al casei, să vezi cum îi merge bolnavului, doar nu sîntem oricine. Te plătim (şi mai încet), nu fi prost, Vasiliade, te punem la cont.

Marina aduse gheaţa şi o pungă, şi în curînd chelia bătrînului primi o scufie răsucită, căpătînd o demnitate ridicolă.

— Ţi-e bine aşa? întrebă Aglae.

— Bi-bine! mormăi Costache.

— Acum ce să mai facem? întrebă Aglae.

— Nimic, răspunse doctorul. Linişte şi altceva nimic. Natura lucrează singură.

Stănică pufni în rîs.

— Aveţi şi voi doctorii formule. Natura lucrează (în şoaptă) pentru moştenitori.

Otilia se simţea aşa de rău de oboseală şi zbucium, încît Felix o trase lîngă fereastră şi o strînse afectuos de braţ.

— Fii tare, Otilia, sînt prietenul, sînt fratele tău!

Stănică, văzîndu-l, făcu cu ochiul celorlalţi, cu adînci înţelesuri.

— În definitiv, mamă — zise Aurica — noi ce mai stăm aici? Trebuie să fie ceasul trei, nimeni n-a mîncat. Moş Costache stă şi singur, doar e aici Otilia, e Marina, domnul Felix.

Aglae luă o figură solemnă.

— Aici e casa fratelui meu, şi eu sînt unica lui soră. Nimic nu se mişcă aici în casă şi nimeni nu s-atinge de nimic. Trebuie să stăm aici să păzim, n-o să lăsăm în casă un bolnav fără simţire, care nu vede, n-aude, cu străini în casă.

— Aud! zise bătrînul aşa de stins, încît nu-l înţeleseră toţi.

— Zice c-aude, mamă! interpretă Olimpia.

— E pezevenghi! explică Stănică doctorului.

— Mamă-soacră, toate bune, dar mie mi-e foame! Vrei să fac de veghe nemîncat? Adu ceva aici, la botul calului. Voi n-aveţi nimic aici, nu gătiţi? se adresă Stănică Otiliei, care îl privi speriată, umilă.

Nemaiaşteptînd răspunsul, Stănică începu să caute prin dulap, trîntind uşile. Găsi, împinse în fund, sticle cu vin înfundat, prăfuite, o sticlă de lichior şi un salam bine uscat, neînceput. Erau, probabil, daruri de-ale lui Pascalopol. Toţi, afară de Felix şi Otilia, se aşezară foarte bine dispuşi în jurul mesei, iar Olimpia se apucă să taie tacticos salamul.

— Taie mai gros — protestă Stănică — să simţi ce muşti.

Olimpia tăie o felie groasă, pe care Stănică o şi înhăţă, mîncînd-o fără pîine.

— Ăsta e salam de Sibiu veritabil, salam fin, de unde naiba l-aveţi, Otilio?

Fata dădu din umeri, iar Olimpia făcu observaţie lui Stănică:

— Nu fi lacom, ce Dumnezeu, îl înghiţi cu pieliţă cu tot.

— Un tirbuşon, comandă Stănică, ca un client de restaurant.

Marina, veselă, ca la o schimbare de stăpîn, se repezi la bufet şi scoase un tirbuşon cu vîrful puţin rupt.

— Bine, moş Costache — mustră Stănică de la masă pe bolnav — ai dumneata aşa vinuri în casă şi nu ţi-ai luat un tirbuşon ca lumea?

Bolnavul trona pe spate stupid, sub căciula de cauciuc, care, fiind puțin spartă, lăsa să se scurgă pe fruntea, ochiul și un obraz al lui un fir de apă care se prelingea apoi, făcînd la rădăcina perilor stufoși de pe piept un smîrc. Dopul pocni și vinul începu să gîlgîie roșu, ca un sînge închegat, în paharul lui Stănică.

— Ce umblați cu scîrbe de-astea mici — strigă acesta — dați pahare de-ale mari de cristal, să simt gustul vinului! Iiih, ce aromă, ăsta e Bordeaux veritabil, Bordeaux din cel mai fin. De unde-l aveți, Otilio?

Fără să mai aștepte răspunsul, Stănică turnă în pahare la toți. Convivii ridicară întîi paharul în sus, cu gîndul de a ciocni, apoi o oarecare rușine îi reținu, și băură în tăcere. Olimpia făcuse un morman de felii de salam, și comesenii luau acum pe tăcute și mîncau. Vasiliad înghițea ca un lup, aplecat asupra farfuriei.

Aglae, zărind pe Otilia și pe Felix, deveni caritabilă.

— Tu, Otilio, nu mănînci? și dumneata, domnule Felix? doar n-o să stați nemîncați?! Ce-o fi o fi, acum, să fim tari.

Stănică se sculă, galant, de pe scaun și merse să dea brațul fetei.

— Otilio, scumpo, fă-mi plăcerea, tu nu vezi ce e pe noi? ce, tu crezi că noi nu știm ce e durerea? parcă pe noi nu ne doare că moș Costache a mu... vreau să zic e bolnav? Da' lasă, bun e Dumnezeu, s-o alege într-un fel. Vino la masă, întremează-te!

Otilia făcu cu mîna un gest de apărare atît de sălbatic, încît avocatul renunță la rolul de conducător al fetei și îndemnă pe Felix, nu fără ironie:

— Spune-i dumneata, domnule, fă-o să-nțeleagă, știu că v-aveți bine!

Otilia plecă sus în odaia ei, iar Felix mai rămase, nefiind încă hotărît asupra atitudinii pe care trebuia s-o ia, fiindcă era încredințat că se cădea să apere pe moș Costache, cît trăiește, cu toate păcatele lui, și asta în vederea Otiliei. Stănică îi întinse, galeș, un pahar de vin și-i zise, cu aerul unei ființe irezistibile:

— Domnule Felix, te rog eu, pentru mine!

Felix luă paharul, gustă puțin din vin și, văzîndu-i culoarea de sînge, fu străbătut deodată de un gînd: în cazuri de acestea de congestie se lasă sînge. Își spuse părerea către Vasiliad, și acesta, puțin încurcat, recunoscu:

— Da, într-adevăr, am fi putut să-i lăsăm puțin sînge, dar n-am lanțetă pentru flebotomie. Dacă vreți, trimitem servitoarea s-aducă.

— Fugi, domnule, de-acolo — se dezgustă Stănică — cu sîngele. Tocmai acum la masă! Fleacuri! Asta poți s-o faci mai tîrziu, încolo, nu i-au pus gheață la cap? El n-are sînge, și vrei să-i mai iei! Aia-i dureros, domnule, lăsați omul în pace. Auzi, moș Costache, vrei să-ți lase sînge, să te doară?

— Daa! răspunse limpede și văietător bătrînul.

— Ei, asta-i — rezistă Stănică — lasă că știm noi mai bine ce-ți trebuie. Mai tîrziu, încolo.

Apoi Stănică deveni nemulțumit de mîncare:

— Frate, la așa vin, n-ajunge uscătura asta. Aș mînca ceva picant, ceva extraordinar, ce zici, mamă-soacră, mirosea a varză la dumneata azi.

— Păi am făcut niște sarmale cu varză nouă, acrită!

— Bravo, ura, să vie! strigă nebunește Stănică; aducîndu-și însă aminte de bolnav, coborî glasul: Oare credeți că-l supără gălăgia?

Doctorul dădu din umeri. Aurica scoase farfurii şi tacîmuri din bufet şi aşeză masa, liniştită, ca pentru un festin. Aglae dădu instrucţiuni Marinei să ceară mîncările de dincolo. Felix, scîrbit, plecă şi el sus, în căutarea Otiliei. La jumătatea scării se răzgîndi, ieşi în stradă şi plecă înspre Sfinţii Apostoli, unde ştia că este o cofetărie. Voia să cumpere ciocolată pentru Otilia. Comesenii începură să mănînce cu poftă, clipocind furculiţele. Odaia se umpluse de miros de varză acră şi de bîzîitul conversaţiei mărunte, care se părea că tulbură pe bolnav, deoarece mişca înspre perete.

— Oare lui moşu — întrebă Aurica, cu gura plină — nu-i dăm nimic de mîncare?

— Nimic deocamdată, dimpotrivă, ar trebui... (doctorul lăsă fraza în gol).

— Mîncarea prea multă strică — demonstră Stănică — bineînţeles, de la o anumită vîrstă. Eu îmi mai dau zece ani de viaţă normală, şi pe urmă, adio mîncare, adio femei! Abstinenţă totală. Călugării cum trăiesc?

— Domnule doctor — întrebă Aglae — am făcut injecţii cu iod toată vara, ce zici, merge să fac şi iarna?

— Nu sînt de părere, iarna iodul dă accidente, iodisme!

Satisfăcută, Aglae se întoarse cu gura spre farfuria ei. Bolnavul, iritat de zgomot şi de mirosul de mîncări, gemu. Aglae întoarse capul şi, cu gura plină, zise:

— Ce ai, Costache? Te doare ceva? Aurico, du-te tu şi-i îndreaptă punga de gheaţă.

Aurica se duse lîngă bătrîn, care o privi fix, cu ochi duşmănoşi şi aproape limpeziţi, fără să spună totuşi nimic. Cu mîna liberă cercetă pe sub pernă

şi-şi trase cheile mai aproape. După ce se asigură de prezenţa lor, întrebă încet:

— Fe-felix uunde-i? Fe-felix!

— Nu ştiu, moş Costache, a plecat!

— Lasă-l pe Felix acum — interveni Aglae — ce-ai cu el? Tu stai liniştit, acolo, ca un bolnav, să nu-ţi cadă gheaţa de la cap.

În timpul acesta, Felix venea aproape gonind cu pachetul de ciocolată, meditînd pe drum ce trebuia să facă. Starea bătrînului i se părea gravă şi situaţia în casă foarte tulbure. Întrucît îl privea, mai avea cîteva săptămîni pînă la majorat şi ar fi răbdat pînă atunci. Dar Otilia era duşmănită de Aglae şi putea, în cazul morţii bătrînului, să fie oricînd izgonită. Îi lăsase bătrînul ceva prin testament sau nu făcuse nici un testament? Şi dacă făcuse testamentul, Stănică şi cu toată liota ar fi putut să-l caute şi să-l fure. Avea ceva bani în buzunar, s-ar fi prezentat la tribunal într-un caz fatal, luînd informaţii asupra consiliului de familie care-l tutela şi pe care nu-l aflase niciodată şi apoi s-ar fi pus la dispoziţia Otiliei. Care era însă modul de a face pe Otilia să primească asemenea ocrotire, fără să se supere? Găsi pe Otilia ghemuită pe sofaua ei, muşcînd nervos din vîrful unei batiste de dantelă. Felix desfăcu pachetul de ciocolată, rupse o bucată şi-o întinse fetei, care o luă în tăcere şi-ncepu s-o ronţăie. Mici lacrimi i se rostogoleau pe obraz. Neştiind cum să înceapă vorba, Felix întrebă:

— Otilia, ce gîndeşti tu acum, de ce plîngi şi nu spui nimic?

— Papa moare!

— Poate că nu, cred că e în afară de vreun pericol imediat.

— Toţi cei care s-au strîns în jurul lui n-au nici un interes să-l scape, nu-i dau nici un ajutor.

— Şi eu am impresia asta, îţi mărturisesc. Din păcate sînt prea novice în medicină, ca să am curajul să iau o iniţiativă. Cunoştinţele mele sînt teoretice. Am putea să chemăm un doctor mare.

— N-au să-l lase să vină.

— E posibil. M-aş duce să chem pe Weissmann. E mai mult un autodidact şi un empirist decît un student, fiindcă abia e în anul întîi, dar are o practică de adevărat intern. El ar vedea, fără să-l bănuiască Stănică, şi pe urmă am consulta amîndoi un doctor.

Otilia aprobă din cap, cu puţină încredere.

— Otilia — zise Felix — tu nu pui nici un temei în mine. Ai spus că mă iubeşti şi că ai fi gata să te căsătoreşti cu mine, cînd ai fi sigură că nu-mi strici viitorul. Poate n-ar fi momentul să-ţi spun acum asta, dar în ce chip să-ţi arăt devotamentul meu fără să te jignesc? Vreau să-ţi fiu un logodnic, iar dacă nu vrei, numai un frate. Am văzut întîmplător că am un venit de zece mii de lei pe an. Aproape n-aş mai avea nevoie să muncesc, dacă n-aş fi ambiţios. Viitorul nu mi-l strici în nici un caz, fiindcă alături de tine aş munci şi mai viguros. Vreau să ai încredere în mine, să nu te mai simţi aşa de singură.

— Am încredere în tine — zise Otilia — dar mi-e milă de papa. Cu el am trăit de mică în această casă, şi mă-ngrozeşte ideea că toate astea au să se sfărîme.

— Nici eu, Otilia, nu am pe nimeni, cum vezi; de aceea aş fi vrut să fim amîndoi alături.

— Felix — zise Otilia, reluîndu-şi vechea ei ţinută hotărîtă — ţin la tine şi aş dori ca toate dorinţele tale să se realizeze. Acum nu am putere să-ţi

spun nimic în privința asta. Ești bun la suflet și vrei să mă aperi, însă tu însuți ai nevoie de un ocrotitor. Afacerile tale pot fi încurcate, bietul papa e un om cam întortocheat și tăcut. Vrei să te trezești cu cine știe ce greutăți?

— Îți mărturisesc — zise Felix — că am zărit la moș Costache niște socoteli, din care urmează că cheltuiesc cam o mie de lei pe lună și construiesc o casă cu cărămizile din curte.

— Dragă Felix, sînt sincer rușinată de chestiunea asta. Te-am prevenit că papa e un om ciudat, cu unele cusururi. Și eu am suferit multe și sînt, din cauza asta, cum mă vezi, plină de capricii, dar pe papa îl iubeam. Mă iubea în felul lui, cum te iubea și pe tine. Papa a furat averea mamei și ciupește din a ta, și ne iubește cum știe el. Tanti Aglae nu mi-a luat nimic, dar mă urăște. Și tu ai nevoie de un ocrotitor. Stănică e șiret, se vîră în toate, și aici e nevoie, pentru tine, numai pentru tine, de un om cu prestigiu, cu legături. Nu te supăra, îți jur că e în interesul tău, nu face nici o interpretare, du-te pe furiș la Pascalopol și spune-i să vină aici ca din întîmplare; te rog.

— Mă duc! zise decis Felix.

Otilia îl sărută. Felix își luă pălăria, se dădu încetișor pe scară și ieși în stradă prin curtea casei Aglaei, care era pustie. Pe drum trebui să recunoască cum că Otilia avea dreptate. Numai prin Pascalopol putea da lui moș Costache o mînă de ajutor. Pretențiile lui de a ocroti pe fată erau copilăroase, dar și tiranice, fiindcă încercau să înlănțuie prin obligație. Pe Pascalopol îl întîlni pe scară, tocmai cînd acesta pleca. Moșierul rămase consternat de știre și invită pe Felix înăuntru.

— E rău? Își păstrează cunoștința? Vorbește?

— E conştient şi spune puţine cuvinte. Mi s-a părut mai mult că se fereşte de ceilalţi.

— Bietul Costache ! zise Pascalopol plimbîndu-se încoace şi-ncolo. Trebuie să chemăm un doctor, dar să facem aşa, să nu bage de seamă Aglae că ne amestecăm intenţionat în treburile ei. Domnule Felix, eşti un tînăr inteligent, în pragul majoratului, ştiu că ţii la Otilia, în privinţa căreia ţi-am arătat sincer atitudinea mea, te rog să-mi ajuţi să te ajut. Dumneata însuţi, în cazul cînd s-ar prăpădi bietul Costache prea curînd, ai nevoie de asistenţă. Voi pune avocatul meu, fiindcă de altfel îţi cunosc situaţia. Probabil că Costache a făcut puţin abuz cu veniturile dumitale, totuşi în ce priveşte administrarea lor te asigur că ţi-a apărat bine interesele. Costache era puţin cam avar, în fond, om de treabă. De Otilia mi-e teamă. Dumneata o cunoşti: e o fată mîndră, independentă. Ea primea oarecare daruri ca de la un prieten vechi al casei, dar mi-ar fi greu s-o umilesc, impunîndu-i-le acum. Pot eu, om în vîrstă, să-i insinuez că aş lua-o în căsătorie? Acum, cînd Otilia ar fi singură, ar fi o dureroasă, o penibilă constrîngere. Dumneata ca tînăr ai fi faţă de ea în altă situaţie, fireşte...

— Însă şi eu — spuse Felix, cu capul în jos — împărtăşesc părerea dumitale, că acum orice atenţie ar fi o abuzare de situaţia ei.

— Atunci? Bineînţeles, sper că bietul Costache să scape. Poate că chiar s-a gîndit să-i aranjeze viitorul. Să ne gîndim întîi la un doctor. Stai să văd.

Moşierul merse la telefon, ceru pe doctorul Stratulat, care răspunse, îi expuse cazul (se vedea din convorbire că era un prieten intim al lui Pascalopol) şi-l întrebă dacă putea să vie să-l ia cu trăsura pe la orele şase.

— Aşa? Perfect. Atunci viu! încheie moşierul, agăţînd la loc receptorul.

— Iubite domnule Felix, dumneata te duci înainte şi te prefaci că nu te-ai întîlnit cu mine, afirmînd însă că tocmai eram azi aşteptat de Costache. Eu mă fac că vin cu doctorul Stratulat întîmplător, şi, dacă vedem că e posibil, îl ducem pe Costache la un sanatoriu, ca să fim siguri că e bine îngrijit şi să scăpăm pe biata Otilia de atîta zbucium.

Felix plecă, cu gîndul de a se îndrepta repede spre casă, spre a nu lăsa pe Otilia singură. Îşi aduse aminte de Weissmann şi simţi că spiritul lui săritor i-ar face bine. Ştia că se mutase şi şade acum prin jurul străzii Labirint. Găsind adresa însemnată, se urcă într-o trăsură şi în curînd se găsi în stradela cu pricina, în care nu se aflau decît maghernițe cu aspect de prăvălii, nemaifolosite, şi o singură curte mare ca de han vechi cu o casă în chip de potcoavă, cu etaj. Părea un hotel sau o casă de raport şi era de o murdărie înspăimîntătoare. În mijlocul curţii şedeau îngrămădite mormane de gunoaie. Cîini şi copii alergau printre ele. Cîte un geamlîc cu ochiuri sparte înconjurau fiecare rînd, susţinut pe stîlpi putrezi şi unsuroşi. După oarecare dibuire, Felix urcă nişte scări de lemn murdare şi se trezi în geamlîcul de sus în care se juca, alergînd cu mult zgomot, o droaie de copii jerpeliţi. Podişca răsuna grozav la paşi şi coridorul mirosea pătrunzător a excremente. Felix ar fi voit să plece, spre a nu fi prins de Weissmann, atît de umilitoare i se părea situaţia, însă cîteva capete ieşiră la o uşă. O femeie tînără despletită înainta de-a binelea, arătîndu-şi picioarele goale. Un evreu bărbos, mai mult bătrîn, îi strigă:

— Intră înapoi, Fany, de ce ieşi dacă tu n-ai
160 pantofi? Ce să-ţi fac eu, dacă n-ai pantofi? Ce să

caute domnul? întrebă apoi bătrînul pe Felix, în vreme ce numeroase capete apărură de jur împrejur la uşile şi ferestrele din geamlîc.

— Căutam un domn student Weissmann...

— Ha, ha, Weissmann, este, este Weissmann, stă acolo în capăt, cu mătuşă, pot s-o chem, că el acum e dus. Dar are să vină, sigur că are să vină.

Vesel că nu-l găsi, Felix protestă:

— Nu e nevoie!

— Nici cum vă cheamă nu vreţi să spuneţi? Cînd are să vină, eu am să-l anunţ, sigur că am să-l anunţ! Nu pot eu să fac aşa un serviciu la un vecin?

— Spuneţi-i că a venit colegul Felix şi-l cheamă urgent acasă.

— S-a făcut, zise bătrînul, conducîndu-l pe tînăr jos. Poate aveţi nevoie să cumpăraţi ceva, poate mobilă, poate haine, ciorapi buni, plăci de gramofon? Ştiu eu nişte ocazii. Orice putem să vă procurăm.

Felix făcu un semn de negaţie cu capul. Bătrînul, întristat, coborî glasul:

— Ştiu eu ce cauţi dumneata! Avem nişte domnişoare minunate, nişte prinţese, le-au murit părinţii, săracele.

Tînărul iuţi paşii. Bătrînul, pierzînd orice speranţă, îi strigă din mijlocul curţii:

— Ştii cîţi stăm noi aci? Aici sînt două sute de chiriaşi, aşa să am eu bine, şi numai un singur closet.

Înfricoşat, Felix se urcă în trăsura care-l aştepta şi făcu semn cu mîna birjarului să mîne. Se dădu jos în strada Rahovei şi o luă apoi pedestru şi iute spre casă. În curtea care i se păru a avea un aer cimitiros, dezolat, răsuna ecoul convorbirii din sufrageria cu ferestrele deschise. Felix îi găsi pe

toți în jurul mesei, jucînd cărți și vorbind ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, învăluiți în perdele mari de fum. Moș Costache, pe canapea, începuse să tușească, dar părea limpezit la față, normal. Așezată pe un scaun, alături, Otilia îi îndrepta aci punga cu gheață, aci plapuma, întrebîndu-l în șoaptă dacă se simte mai bine.

— Na, afurisită carte — exclamă Stănică, trîntind o figură oarecare — e tot ce am. Așa mi se-ntîmplă cînd joc cu Olimpia. Nevasta e piază-rea.

Vasiliad, foarte atent, mușcînd cu dinții dintr-un țigaret de os, ședea înfundat în evantaiul lui de cărți și arunca hoțește numai privirile la ceilalți.

— Lucrezi mutește, hoțomanule — îl mustră Stănică, amical — ești vulpe bătrînă, las' că te știu eu. Cîștigi mereu, de un ceas. Ai luat banii lui moș Costache degeaba, și acum ne cureți și pe noi.

— Stănică, nu vorbi atît, și joacă, dacă joci. Aruncă colo cartea, vorbi Aglae.

— Uite-o, dă-o la naiba, partida asta am pierdut-o. Barim de aș trage vreun folos de unde știu eu. Acum toți sîntem la ordinele mamei-soacre, ea e cloșca cu pui. Nici nu mai joc.

Aurica se văietă:

— Vai, dar de ce nu mai jucăm, ce vrei să facem? Ne plictisim să tot păzim atîta.

Stănică schiță cu buzele mai mult decît pronunță:

— Îți păzești zestrea ta, fetițo. Mama-soacră ne umple de bani, dacă... mă-nțelegi.

Aglae îi făcu semn cu mîna să fie prudent, în vreme ce Stănică strîmba din nas, cu înțelesul « nu contează ».

Olimpia, tăcută, gravă, mestecă cărțile, apoi le puse în fața doctorului Vasiliad, spre tăiere. Jocul reîncepu și convorbirea continuă. Felix, distrat, n-o

putea urmări, dar auzea, rînd pe rînd, fragmente din frazele fiecăruia, distingîndu-le după timbru, căci jucătorii erau ascunşi, ca zeii, în norii de fum.

Aglae: Am început să am junghiuri reumatice, ceea ce n-aveam mai înainte. Eu cred că toate astea sînt din supărare, nimic nu îmbătrîneşte mai mult ca supărarea. Iau iod şi nu văd nici un folos, cu toată reclama. Îmi spunea o damă să mă duc la băi, la Pucioasa. Odată şi odată, cînd oi scăpa de necazurile astea, tot am să mă duc.

Stănică: Parc-aş mînca ceva bun, ceva rar. Îmi vine un miros cunoscut în nări, de la bufetul ăsta, şi nu ştiu ce.

Aurica: Dacă n-ai noroc, e degeaba. Poţi să fii frumoasă, poţi să ai zestre, poţi să ieşi în lume, şi bărbaţii nu se uită la tine. Pentru asta trebuie să te naşti. Mai sper şi eu cîtăva vreme, şi, pe urmă, adio. Nu mai sînt nici bărbaţi cavaleri, ca înainte, azi te invită, ies cu tine în lume şi apoi se fac că nu ştiu.

Stănică: Am păzit odată un unchi trei zile şi trei nopţi în şir, pînă am picat toţi jos de oboseală, şi bolnavul nu mai murea. Cînd ne-am sculat, a patra zi, l-am găsit rece.

Titi: Am să-l copiez în format mai mic şi să-l tratez numai în creion numărul 1.

Vasiliad: Am clienţi care mă scoală noaptea din somn degeaba, ca să mă duc că constat decesul. « Nu puteai să aştepţi pînă dimineaţa? » zic eu. — « Faceţi-i o injecţie, domnule doctor, poate se deşteaptă din leşin! » — « E mort, cocoană, n-auzi? » Uite aşa păţesc.

Olimpia: Bărbaţii nu pot să stea două zile fără femei şi fără băutură. Sînt blînzi numai o lună înainte şi o lună după nuntă, şi pe urmă cad iar în

patimile lor. Şi dacă ar fi ceva de capul femeilor după care umblă! Dar le aleg pe cele mai decăzute, pe cele mai strîmbe. Georgeta, de exemplu, ce-ai văzut tu la ea, Stănică, de-o ridici în slava cerului?

Aglae: Copilul să asculte de mama lui, fiindcă nimeni mai mult decît mama lui nu-i doreşte binele. Dragoste! Fleacuri! Pe vremea noastră nu mai era asta. După nuntă vine şi dragostea.

Stănică: Socru-meu a fost blînd, pot să zic inofensiv, sînt unii care fac urît de tot. Am cunoscut un magistrat, pe care l-a apucat într-o noapte. Domnule, făcea ca la menajerie, cînta ca păsările, dădea din aripi să zboare şi ciugulea de pe jos. Îi intrase în cap că e privighetoare.

Vasiliad: Azi doctorul trebuie să se dea şi el după client, dacă vrea să trăiască. Clientul a auzit de cutare doctorie, a auzit de tratament cu injecţii şi alte comèdii şi, dacă nu-i dai, zice că nu te pricepi. Reclama produselor farmaceutice ne omoară.

Stănică: Dacă familia mea nu s-ar fi prăsit atîta, vă spun pe onoarea mea, azi aş fi milionar şi Olimpia ar sta numai la Nisa. Am unchi şi mătuşi foarte bogate, cît păr în cap. Însă toţi au copii şi nepoţi, încît, pînă să-mi vie rîndul, mai bine mă lipsesc. Să ai noroc în viaţă, vorba Aurichii, asta e tot. Unul se zbate de mic, învaţă, îşi umple plămînul de oftică, şi altuia îi pică moştenirea de-a gata.

Aglae: În familia noastră, toţi au fost strîngători şi au ţinut la neamuri. Numai Costache nu ştiu cui a semănat că a fost tăcut, secret cu rudele, de nu ştie nimeni cum stau lucrurile lui.

Aurica: Frumuseţea nu e totul, sînt femei urîte care plac bărbaţilor, e şi luxul, însă pentru asta trebuie să ai bani.

Titi: Nu mai joc, m-am plictisit, mă duc mai bine să mă legăn.

Aglae: Olimpia, şi tu Aurica, să fiţi cu ochii în patru, să nu ia cineva vreo hîrtie, vreun lucru, nici un cap de aţă, aici eu răspund, ca unica rudă mai de aproape.

Vasiliad: Toate îngrijirile, în cazuri de astea, de apoplexii, de tromboze, le găsesc inutile. Mai devreme sau mai tîrziu, bolnavul tot moare. E numai o supărare pentru familie, afară de cazul cînd bolnavul mai poate fi utilizat pentru testare.

Olimpia: Eu cred, mamă, c-ar trebui să-l întrebi dacă a făcut vreun testament şi unde l-a pus, nu să-l căutăm, ca nişte nebuni, în urmă.

Toată această hîrîială fragmentată, Felix o auzi fără atenţie voită, privind la Otilia şi la bolnav. Ultimele vorbe ale Olimpiei îl izbiră prin brutalitatea lor, mai ales că fizionomia lui moş Costache părea a trăda înţelegerea convorbirii. Auzi răspunsul Aglaei:

— Taci şi tu din gură, frate, că te aude. Astea o să le vedem noi mai tîrziu.

Se înserase de-a binelea cînd se auziră tropote de cai şi rostogolirea roţilor unei trăsuri.

— Parcă vine cineva — observă Stănică — cu trăsura nu poate fi decît Pascalopol!

Otilia tresări, iar Felix, spre a înlătura bănuielile, minţi, conform învoielii:

— Probabil, fiindcă azi îmi spusese mie că are să vie. Nici nu ştie că moş Costache e bolnav.

Pascalopol, care lăsase în trăsură, intenţionat, pe doctorul Stratulat, se arătă în chenarul uşii, de unde, văzînd pe Aglae şi lume, zise, înclinîndu-se:

— Bună seara, sărut mîinile, cocoană Aglae, Costache e aici? Era vorba să meargă cu mine în oraş.

Aglae deschise gura să vorbească, cînd, deodată, bătrînul strigă plîngăreţ: « Aaaici! » şi făcu gestul de a se da jos din pat. Cînd însă puse piciorul pe duşumea, simţi greutate şi se lăsă iarăşi pe spate, cu o strîmbătură.

— Ce este? Ce s-a întîmplat? se prefăcu Pascalopol, cu o vizibilă silă de a se vedea nevoit să joace comedie.

— I-a venit rău — informă Stănică — bătrîneţe, ce vrei, congestie!

Pascalopol sărută mîna Otiliei, care-l privea cu o mare încredere şi, liniştind-o pe aceasta din ochi, zise:

— Tocmai mă plimbam cu doctorul Stratulat, pe care-l cunoaşte Costache, era vorba să ne întîlnim pentru nişte chestiuni! Ce întîmplare! Îngăduiţi oare să-l aduc înăuntru?

— L-a văzut domnul doctor Vasiliad! observă, moale şi ostil, Olimpia.

— În nici un caz nu strică un consult mai larg. Stratulat e profesor universitar. Sper că nu vă jeneză, se înclină moşierul, cu excesivă politeţe, spre doctor.

Pascalopol se duse să aducă pe Stratulat, în vreme ce Aglae făcea semn la ceilalţi să strîngă cărţile de joc. Figura severă, dominatoare a doctorului intimidă pe foştii jucători, aşa încît toţi rămaseră în picioare, fără a mai face nici o aluzie răutăcioasă. Doctorul aruncă o ocheadă bolnavului şi una spre odaie şi zise:

— Este aici o atmosferă imposibilă pentru un bolnav. Aci doarme de obicei?

— Nu, are dormitor. A vrut el să fie adus în sufragerie.

— Ei bine, să fie dus în odaia lui. Am să-l consult acolo.

Bătrînul, care auzise vorbele doctorului, făcu iar sforţări să se dea jos din pat, provocînd un zornăit. Felix şi cu Stănică, apucîndu-l de spate şi de picioare, ca pe un copil mic, îl luară pe sus, şi atunci se văzu că bătrînul, cu nădragi de stambă şi cu pătura pe umeri ca o mantie regală, ţinea strîns la subsuoară cutia de tinichea cu bani, iar în mîini, ca un clopoţel, inelul cu chei. Stratulat rîse, fără să vrea, pe sub mustăţi. Doctorul şi Pascalopol merseră, după cîteva minute, înspre odaia bolnavului, urmaţi de toţi ceilalţi, însă Stratulat, foarte grav, le aduse la cunoştinţă că pentru o consultaţie aşa de serioasă are nevoie de linişte desăvîrşită. Stănică însuşi, care, fiind înăuntru, se prefăcu că n-aude, fu izgonit, iar Pascalopol rămase şi el afară, pentru a nu da loc la bănuieli. Stratulat îl chemă însă peste puţin timp înăuntru, ca spre a-i cere informaţii.

Situaţia era aceasta. Bătrînul avusese un atac de congestie cerebrală, foarte uşor, şi puţina jenă a braţului şi piciorului, care indica ruperea unui mic vas de sînge, avea să dispară de la sine, dacă bolnavul ar fi avut linişte. Firește, un alt atac nu era exclus, cum totuşi bătrînul era aşa de solid, cu toată aparenţa lui de slăbiciune, el putea fi evitat, deocamdată. Doctorul ştia că Costache se bîlbîie, deci nu dăduse nici o importanţă acestui fapt, numai nu înţelegea ce voia să spună bătrînul cu atîta iritaţie.

— Vezi dumneata ce vrea! invitase el pe Pascalopol.

— Ce e, Costache, spune-mi mie, fără să faci sforţări, îl întrebă acesta cu compătimire.

Bătrînul, cu o tremurătură de furie a întregii feţe, aproape comică, zise plîngător:

— Pu-pungaşi... mă-mă-mă pîndesc să mă fure... să mă moştenească pîn-pîn-n-am murit... să-i dai afa-fară pe toţi, pe toţi, să nu văd de-decît pe fe-fe-tiţa mea şi pe Felix, vreau să-i dau fe-fetiţei mele ce-i al ei, am să-ţi dau du-dumitale... Du-dumneata eşti pri-prietenul meu cre-credincios... Nu vreau să ştiu de soră şi de nepoţi, afa-fară din ca-casa mea!

— Costache, pentru Dumnezeu, nu te agita aşa. Ai încredere în mine. Avem să facem totul cum e mai nimerit, acum să stai liniştit, să te faci bine. Vorbim mîine.

Stratulat fu de părere că aici Costache nu avea condiţiile unei bune îngrijiri şi-l sfătui să meargă la un sanatoriu. Bătrînul privi speriat la Pascalopol şi protestă că n-are bani pentru sanatoriu, că nu poate părăsi casa. Ironia blîndă a moşierului îl făcu să tacă şi probabil că, după anume socoteli, ar fi consimţit. Doctorul se izbi însă, cînd ieşi afară, de opunerea dîrză a Aglaei, care pretindea că fratele ei trebuia să stea acolo, sub privegherea ei, iar nu printre străini. Stănică, dimpotrivă, în gîndul lui blestema îndîrjirea soacră-sei, fiindcă îşi făcuse repede planul ca în lipsa de acasă a bătrînului să scotocească cu de-amănuntul toate odăile. În sfîrşit, Stratulat ridică din umeri, recomandă linişte în camera bolnavului şi unele revulsive, şi plecă spre trăsură. Pascalopol îşi luă ziua bună de la bătrîn şi de la Otilia, căreia îi strînse mîna cu afecţiune, profund, fără a scoate, din prudenţă, vreun cuvînt. Era tocmai să plece, cînd auzi glasul lui Costache. Se apropie de patul lui, şi bătrînul, după ce se încredinţă că nu-l auzeau ceilalţi, şopti în urechea moşierului:

— Să-să vii mîine, să-i goneşti pe toţi, vreau să-să-ţi dau zestrea fe-fetiţei!

— Ce zici? întrebă Pascalopol pe Stratulat, cînd fură în trăsură.

— Accident banal, bine suportat. Am impresia că a făcut o sforţare oarecare, a stat în soare. Deocamdată, îl cred în afară de pericol, dar dacă are de aranjat ceva, să aranjeze acum. La un al doilea atac, poate muri subit.

Aglae şi cu ceata ei rămaseră, faţă de sentinţa lui Stratulat, cu un dispreţ de loc acoperit, alimentat de altfel şi de doctorul Vasiliad, care se simţise jignit de neîncrederea cu care fusese primită de Pascalopol ştiinţa sa. Făcu teoria că, dimpotrivă, un bolnav bătrîn, cu tabieturi, nu trebuie scos din casa lui, care îi întreţine sentimentul vieţii. Spitalul demoralizează şi ucide, dovadă că cei mai mulţi preferă să moară în patul lor. Stănică fu numai-decît cucerit de teorie, cu toată ciuda lui dintîi.

— Bravo, Vasiliade, nu te ştiam filozof! Ai cea mai perfectă dreptate. Tot un doctor de-ai noştri, cu experienţă, se pricepe, săracul! Parcă profesorii universitari ştiu mai mult decît e în carte! Medicina e practică, nu teorie.

În fond, Stănică se gîndise că tot mai bine ar fi putut scotoci casa cu bătrînul acolo, fiindcă ar fi avut un pretext să vină mereu. De aceea, cînd Olimpia, de obicei somnoroasă, molatică, începu să caşte şi zise: « În definitiv, acum e mai bine, să ne ducem şi noi la casa noastră, că mi-e somn », Stănică protestă vehement:

— Ce? Să lăsăm bolnavul fără nici un ajutor, pe spinarea a doi copii? Cap ai tu, Olimpio? Asta e boală dificilă, oricînd poate să-i vie rău. Dacă se dă jos noaptea din pat şi-şi sparge capul cumva?

Datoria noastră e să-l păzim, să-l ocrotim, fiindcă e unchiul nostru, iar pe Vasiliad îl invit să stea şi el. E doctorul curant, aţi priceput, şi-l plătim.

— Stau, stau! consimţi Vasiliad.

Aglae nu făcu nici o obiecţie. Dimpotrivă, luă comanda casei, ajutîndu-se de Marina şi de propria ei servitoare. Din nou masa fu aşezată în sufragerie, masă la care Felix şi Otilia fură invitaţi, dar fără multă insistenţă cînd aceştia refuzară. Transformînd canapelele în pat şi distribuind prin odăi cîteva saltele, toate camerele fură prefăcute în dormitoare. Stănică vru neapărat să doarmă în salonul cu scrinul, Aglae în sufragerie. Servitoarea Aglaei fu consemnată să se culce la intrare, pe prag. Astfel, după terminarea mesei, care dură foarte mult, toată casa fu ocupată milităreşte de cele şapte persoane (Stănică, Olimpia, Aglae, Aurica, Titi, doctorul, servitoarea), încît nici o mişcare nu era cu putinţă fără trecerea prin odaia cuiva. Lămpile rămaseră aprinse micşorat, peste tot. Aproape toţi adormiră însă curînd aşa de adînc, că toată casa se umplu de sforăituri. Numai Stănică umblă cîtăva vreme prin curte, inspectînd totul, trecu în revizie toate odăile, apoi se închise în salon, încuind uşa cu cheia. Acolo merse de-a buşilea, să privească pe sub mobile, suspectă orice fotoliu şi canapeaua, apăsîndu-le cu mîna să vadă dacă fîşîie, întoarse tablourile pe dos, ciocăni scîndurile, deschise chiar uşiţele de la sobă şi, negăsind nimic, începu să meşterească broaştele sertarelor scrinului cu o sîrmă îndoită, pe care şi-o pregătise din vreme. Însă limbile broaştelor erau lungi şi bine strînse în arcuri, şi toată meştereala lui Stănică fu zadarnică. Atunci Stănică, supărat, îşi scoase ghetele din picioare şi se întinse pe salteaua pusă jos, adormind aproape numaidecît.

Felix izbuti să încredinţeze pe Otilia că e mai bine să se culce, deoarece era necesar să fie odihnită a doua zi, pentru a da lui moş Costache toată asistenţa posibilă. O făcu chiar să mănînce, în odaie la ea, ceva mai mult decît batoane de ciocolată. El însuşi făgăduia să doarmă îmbrăcat, spre a fi gata la orice eventualitate. Ieşind în curte, pe la orele unsprezece noaptea, Felix se izbi, piept în piept, cu Weissmann. Acesta venise tîrziu acasă, aflase de invitaţia lui Felix şi alergase fără să întrebe asupra motivului. Lumina slabă de prin toate odăile îl mirase şi se întreba dacă trebuie să intre şi pe unde să intre. Felix îi povesti repede întîmplarea, îi comunică diagnosticul şi recomandaţiile lui Stratulat şi-i mărturisi ciuda lui că ceilalţi îşi vedeau de treabă şi nu executaseră nici o prescriere. Weissmann ceru doi lei, dispăru, se întoarse peste zece minute şi propuse lui Felix să meargă sus. Trecură prin sufrageria în care Aglae sforăia ţiuit, iar Olimpia grohăit, şi se-ndreptară spre dormitorul lui Costache. Atunci văzură că bătrînul izbutise să se dea jos din pat şi căuta să iasă din odaie, în vreme ce Marina, pusă să păzească, adormise, ca o vită, pe un scaun.

— Unde vrei să mergi? întrebă Weissmann. Asta nu e bine!

— Vvreau să stau de vo-vorbă — zise supărat bătrînul — vreau să stau în sufragerie; ce-i aicea, dormitor pu-public?

— Lasă, că stai de vorbă cu noi, domnule — făcu Weissmann, vesel — eu de ce-am venit? şi-l împinse blînd pe moş Costache înspre pat, unde acesta căzu cu zornăit, căci ţinea mereu la subsuoară şi în mînă cutia cu banii şi cheile.

— Pune deoparte cutia asta, te rog eu! insistă studentul.

Moş Costache privi întrebător la Felix, apoi, ascultînd, aşează cutia adînc sub pernă, iar cheile le legă la brîu.

— Aşa-mi place, cînd m-asculţi! zise Weissmann; eu am venit să-ţi fac bine, să execut ordinele doctorului. Mîine, dacă eşti cuminte, poţi să mergi să faci chef!

— He, he! rîse moş Costache, amuzat, desfăcînd ştirbenia gurii.

Cei doi studenţi încununară din nou pe bătrîn cu o pungă de gheaţă, şi Weissmann, după ce-i trase ciorapii groşi din picioare, îi puse sinapisme pe tălpi, ceea ce produse bolnavului gîdilituri şi bună dispoziţie. În genere, Felix fu izbit de exuberanţa neaşteptată a bătrînului, de pornirea lui de a vorbi.

— În cazurile astea — explică Weissmann, încredinţat că bătrînul nu înţelege — avem puţină euforie!

— Injecţie nu-mi faci? întrebă deodată moş Costache pe Weissmann.

— De ce să-ţi fac injecţie, dacă n-ai nevoie? Nici n-am seringă!

— Dacă-ţi trebuie seringă — zise bătrînul, închizînd ochii — îţi vînd eu una ieftin.

Şi Weissmann şi Felix rîseră, şi acesta din urmă fu în fundul sufletului mulţumit de manifestările de avariţie ale bătrînului, fiindcă asta dovedea integritatea facultăţilor mintale şi era un semn că bătrînul se va restabili, spre bucuria Otiliei. Orice încercare de a convinge pe bătrîn să se culce fu zadarnică, şi moş Costache, aşa de închis de obicei, avu gust de povestit şi făcu celor doi tineri, aşezaţi pe scaune de o parte şi de alta a patului cu mari suluri de lemn, destăinuiri din tinereţea lui. Limba era parcă mai dezlegată decît de obicei.

— Şi tata şi moşu-meu — zicea el — au trăit mult. Moşu-meu a avut peste nouăzeci de ani cînd a murit şi nici n-a murit de moarte bună. A mers într-o toamnă, cam pe vremea asta, dar ceva mai tîrziu, la vînătoare spre Piteşti, în sus, călare şi cu puşca la umăr. Călărea bine şi se ţinea drept, cu toate că era bătrîn. Calul a simţit ceva lîngă o pădure şi s-a speriat, şi cum moşul se rezemase cu mîna de un copac, înţelegi, calul a rupt-o la goană şi moşu-meu a alunecat jos, lovindu-se. Tata îl ia, îl răsuceşte, bătrînul nu mişca de loc. A stat aşa vreo jumătate de ceas, stropindu-l cu apă, şi, văzînd că nu suflă, a crezut că e mort şi a alergat călare spre sat să cheme oameni cu o căruţă să-l ia. Cînd au venit cu căruţa să-l ia l-au găsit sănătos, stînd pe un pietroi şi uitîndu-se cu ochiul în ţeava puştii, cine ştie ce i s-o fi părut. Tropotul calului l-a speriat, a făcut o mişcare greşită se vede cu mîna şi glontele, pac. Aşa că a murit împuşcat. Tata, Dumnezeu să-l ierte, mai trăia mult, deşi avea şaptezeci şi opt de ani, dacă nu se lăcomea. Dar îi plăcea şoriciul de porc, crud, numai puţin ras de peri. A tăiat odată un unchi dinspre mamă un porc, şi tata a tot mîncat din şorici pînă i s-a pus nod în gît. Ai noştri au venit de peste Dunăre, aşa spunea moşu-meu, ca să scape de prigoana turcilor. Au fost macedoneni bogaţi. Cînd au plecat şi-au vîndut toate oile şi au făcut parale şi şi-au cumpărat mai mulţi fraţi moşie mare pe lîngă Giurgiu. D-aia le-a zis Giurgiuveanu. Însă moşu-meu trăia mai mult la oraş, şi tata s-a desfăcut de moşie şi şi-a cumpărat case. Hei, am avut multe case noi, cînd eram copil am văzut un dulap întreg cu chei mari, ca de biserică, toate însemnate cu slovă chirilică, fiecare de pe unde era. Un frate al lui moşu-meu, aşa spuneau bătrînii, se făcuse haiduc

şi a cutreierat munţii, prădînd tot de la călugări, pe care nu putea să-i sufere, apoi a trecut în Transilvania şi i s-a pierdut urma. Bine făcea, nu? Călugărul! Ce face călugărul? Stă şi mănîncă degeaba. Să-i dau eu banul muncit în sudori de mine? Dumnezeu mă vede el şi aşa, ştie că n-am furat de la nimeni, şi ce am este cu cinste. Să-să-să munceşti, să strîngi. A-a-a-asta-i toată filozofia. Casa noastră, eram mic cînd a făcut-o tata. A lucrat-o tot cu meşteri italieni şi a împărţit un morman de straie, cînd a ajuns la căpriori. Hei, hei, şi asta-i casă trainică, bătrînească, cu var bun şi cărămidă uscată, asta nu mai are moarte, nu ca scoicile astea de-acum, pe care le numiţi case. De ce-am cumpărat eu cărămidă veche? A-aia e mai bună de zece ori decît asta nouă, am luat tot de la o casă, pe care am văzut-o eu cînd o clădea, pe cînd eram copil. Acum cincizeci de ani, şedeam pe aici ca-n pădure. Noaptea se clătinau pomii cu şuier, ca la ţară. Casele erau rare şi ieşeam pe aici, ceata de copii, trecînd prin dosul căzărmilor, pe unde e acum 13 Septembrie, o tăiam pe sub deal, ocolind Cotrocenii, peste şoseaua Bolintini şi ieşeam peste Dîmboviţa la Ciurel, unde ne scăldam, şi pe urmă o luam prin Crîngaşi şi ne întorceam, pe partea cealaltă a Dîmboviţei, pe la Malmaison, tocmai pe seară. Ne jucam tot în sus, pe Rahovei, prin Jarcaleţi şi prin Tutunari, sau şi mai jos, spre Veselie, unde erau tot vii, şi furam toamna struguri. În fundul curţii am avut grajd pentru cai, că tata avea trăsură, dar noi luam caii şi mergeam călare, ocolind Bucureştii prin vii, pînă la Tei. Acuma, tinerii stau degeaba, nu ştiu să petreacă. Să vă spun ce-am făcut odată. Ne-am dus cîţiva, călări, pe Podul Calicilor, strada Rahovei de acum, şi
 ne-am ţinut, pînă au ostenit caii, pe drumul Giur-

giului, după o grecoaică, o fată care mergea cu tat-su, negustor grec, în căruţă cu coviltir. Grecul s-a plîns la întoarcere tatii, şi de atunci nu mi-a mai dat cal. Mergeam apoi la biserici cu ceata, cînd se dădeau artose, la Antim, la Sfinţii Apostoli, la Mihai-vodă, şi chiar mai departe şi, punîndu-ne în rînd, goleam în cîteva clipe tava şi treceam la altă biserică, încît ne luaseră popii la ochi şi puneau cîte un dascăl să ne pîndească. Mai păcăleam şi pe babe. Erau unele care împărţeau lumînări şi noi ne îndesam, ghiontind pe alţii, ca şi cînd am fi fost străini unul de altul, iar după ce luam lumînările femeii ne aşezam pe două rînduri, cu ele în mînă aprinse, şi mergeam cîntînd popeşte pe nas. Tot aşa mîncam colivele, însă trebuia să schimbăm mereu bisericile şi să punem din vreme cîte unul din noi să aflăm cine face pomeni. Hii, şi mi-a venit un gust de pastramă! Pe atunci nu prea mîncam decît carne de vacă, ori pasăre, ori capră în grăsimea lor. Mai mult seu decît untură, iar slănina de porc o mîncam afumată. În post făceam pilaf cu tahîn şi chiftele de icre. Primăvara mergeam pe iarbă, la Bordei sau la Lacul Teilor. Ei, dar să vă spun despre nunta mea cu răposata nevastămea, cu cea dintîi, nu cu mama Otiliei. Cînd m-am însurat întîia oară, aveam numai douăzeci de ani, şi Cuza-vodă nu fusese încă detronat. Puţin după aceea a venit Carol. Eu fata n-am văzut-o de loc, fiindcă pe atunci aşa era obiceiul, ca părinţii să hotărască tot, fata, zestrea. Erau pregătite toate, masa, lumînări aprinse (uitai să spui că tata făcea şi comerţ de ceară), popa aştepta la altar, cînd ne-am trezit în poartă cu o cupea, şi, după ea, o căruţă acoperită, din care au început slugile să descarce boccele, foteluri şi alt calabalîc. Asta era zestrea.

Fata a adus-o soacră-mea de mînă, şi era numai de treisprezece ani, şi de mică ce era, nici nu ştia bine ce înseamnă măritişul. Noaptea întîi a început să plîngă că nu vrea să doarmă singură, fără mă-sa, şi a trebuit să rămînă soacră-mea. Pe urmă, am luat-o cu binişorul şi s-a deprins, dar sărea într-un picior şi voia să se joace, nebănuind, he, he, ce urmăresc eu. Cînd era însărcinată, că am avut cu ea un copil, care n-a trăit, se juca cu păpuşile. Nici n-a trăit mult săraca, la douăzeci şi unu de ani a murit, numai după opt ani de căsnicie, şi pe urmă am stat văduv aproape douăzeci de ani, pînă am luat-o pe mama Otiliei, care era şi ea tot tînără, de vreo douăzeci de ani, şi Otilia de un an, fiindcă am luat-o văduvă, îi murise bărbatul după un an de vieţuit împreună. Nu ştiu cum s-a făcut că n-am avut noroc nici cu a doua nevastă, cu care am trăit, să zic, cinci ani. Cînd unui om i-e dat să trăiască, trăieşte în ciuda doctorilor, ce-mi umblaţi mie cu do-doctorii. Otilia seamănă cu mamă-sa. Tot aşa era, mîndră, ţinea la casă, dar să nu te fi amestecat în treburile ei. Şi cînta bine la pian, clavirul de la ea a rămas. Şi cum îţi spun, aşa se făceau nunţile pe atunci. Dar doctorii, şi atunci ca şi acum, nu ştiau nimic. Numai doi au fost oameni şi jumătate, doctorul Obedenaru şi Drash. Obedenaru venea ori în cupea, ori călare şi era înmănuşat şi cu ţilindru pe cap. Drash însă făcea minuni, de-l pomenesc toţi. Să vezi cum a vindecat pe unul care credea că-i intrase un sticlete în cap şi-i cînta mereu în ureche. I-a spus azi, i-a spus mîine că n-are nimic în cap, omul nu, zicea că are şi doctorul nu ştie, pînă ce Drash, făcîndu-se că-l ascultă mai bine, i-a zis: « Mi se pare mie că ai dreptate, parcă-l aud şi eu ! Să vii mîine, să ţi-l scot ». A doua zi, neamţul a făcut rost de un

sticlete de la prinzătorii cu clei, şi, ţinîndu-l ascuns în mînă, l-a vîrît pe închipuit într-o odaie goală, i-a dat un pumn zdravăn în ureche şi a lăsat să scape, pe furiş, sticletele din mînă. « Ai văzut cum a zburat? Acum eşti sănătos. » Şi închipuitul a crezut. He, he, he, he! Mîine-poimîine, cînd m-oi scula din pat, m-apuc eu să zidesc casă, cum nu s-a mai văzut în Bucureşti, cu cărămidă sănătoasă şi grinzi uscate, numai să găsesc salahori ieftini.

Bătrînul pălăvrăgi aşa pînă tîrziu după miezul nopţii, cînd cîntau cocoşii de revărsatul zorilor, apoi obosi şi adormi în sfîrşit cu punga cu gheaţă aplecată ca un fes peste un ochi. Weissmann plecă, iar Felix stătu treaz pînă la ziuă ca să cruţe pe Otilia. A doua zi moş Costache păru absolut normal, dar simţea oboseală şi amorţeală într-un picior cînd călca. Stănică îl găsi stînd foarte grav pe un vas de noapte, cu cutia de tinichea sub un braţ şi cu cheile într-altă mînă. Atmosfera era infectă, patul tot era presărat cu glomotoace de muştar ud. În sufragerie se ţinu un mic consiliu de război, în care Olimpia şi Aurica fură de părere că, de vreme ce bătrînul este mult mai bine, măcar pentru puţină vreme să se ducă fiecare acasă. Aglae se împotrivi, admiţînd doar o scurtă retragere din partea fiecăruia. Ea însăşi se duse acasă să se schimbe şi fu înapoi după o jumătate de ceas, cînd trimise pe rînd pe Titi, pe Aurica şi pe Olimpia. Casa era ocupată milităreşte. Situaţia era din ce în ce mai supărătoare, şi Felix întrevăzu cu spaimă viitorul Otiliei, dacă lucrurile ar fi continuat tot astfel. Cerîndu-se bătrînului bani pentru cheltuiala casei, acesta refuză sub cuvînt că el nu mănîncă şi se mulţumeşte cu puţin lapte « dacă rămîne de la alţii ». Felix dădu el bani Marinei, îndemnînd-o să nu spună nimic

despre asta Otiliei, fiindcă era sigur că atunci fata nu s-ar mai fi atins de nimic. Aglae, pe de o parte, cerceta cu de-amănuntul fiecare odaie, intrînd pînă şi-n camera Otiliei şi a lui Felix, Stănică, pe de alta, scotocea peste tot şi ciocănea, în căutare de trape misterioase, păzindu-se chiar de Olimpia, fiindcă, atunci cînd aceasta intră după el în salon, se răsti:

— Ce te ţii, frate, după mine, am şi eu nevoie de linişte, după atîta zbucium, să-mi adun ideile.

Cum aceasta închidea uşa la loc, o chemă în şoaptă, se uită puţin prin odaie şi scoase din perete o miniatură cu ramă de fildeş, pe care o ochise de mult, şi o vîrî în sînul Olimpiei:

— Ascunde-o bine, să nu te vadă soacră-mea, ăsta e un lucru de artă, trebuie păstrat în familie!

Pascalopol veni la prînz şi-i găsi pe toţi inamicii strînşi la masă în sufragerie, chiar şi pe Vasiliad, care plecase şi apoi se întoarse, ca orice bun medic curant. Întrebînd pe bătrîn ce voia să-i spună sau să-i dea, acesta îi comunică, fără şoptire de data asta, că nu poate să facă nimic acum, că i-au pus stăpînire pe casă, că are să se scoale el să facă rînduială. Peste cîteva zile însă avea să-i « spună » ceva foarte important pentru fe-fetiţa lui. A treia zi, cînd ocupanţii casei se sculară, găsiră pe moş Costache îmbrăcat, plimbîndu-se prin curte, cu mîinile la spate şi inspectîndu-şi cărămizile. Privea atît de urît la toţi şi avea înfăţişarea atît de normală, încît toţi îşi dădură seama că e caraghios să-l mai ţină sub regimul arestării. Titi, Aurica, Olimpia plecară, Aglae mai aruncă o întrebare:

— Cum te simţi tu, Costache, să stau aici să-ţi ajut? Trebuie să te îngrijeşti, Marina asta nu se pricepe la nimic.

 Moş Costache răspunse posac:

— N-am nevoie de nimic, las', că are cine să vadă de casă!

Stănică, dezamăgit, simulă entuziasmul:

— Bravo, moş Costache, ura, să îngropi toţi doctorii, care nu ştiu nimic. Doctorii mi-au omorît pe îngeraşul meu! Dumneata şi bolnav! A fost acolo o oboseală, un pic de insolaţie. Aş da tot să am eu sănătatea dumitale!

În ziua următoare, moş Costache goni pe toţi din casă, rugînd chiar pe Felix şi pe Otilia să plece pînă seara. Otilia se duse veselă, cu sentimentul că bătrînul se făcuse bine, însoţi pînă la un loc pe Felix, apoi se despărţi, şi Felix avu încredinţarea că fata merge la Pascalopol. Bătrînul închise uşile şi ferestrele, trase perdelele şi, întocmai ca în rîndul trecut, se auziră bocănituri de ciocan în sufragerie. Stănică nu mai pîndea la geam, fiindcă era chiar în casă. Intrase în odaia lui Felix, puţin după plecarea acestuia şi, înainte de a se închide uşile, se coborîse în ciorapi pe scară şi privise în sufragerie pe gaura cheii, unde nu văzuse mare lucru, dar putuse să facă unele deducţiuni după natura zgomotelor. Apoi, găsind uşa de din dos închisă, fiindcă bătrînul uitase s-o descuie, se urcă din nou în odaia lui Felix şi se culcă de-a binelea în patul lui. Tînărului îi spusese că venise de vreun ceas, să-l mai întrebe de una, de alta, şi adormise. Felix nu aminti de asta bătrînului, nevăzînd nimic suspect şi, chiar dacă bătrînul ar fi aflat, crezînd că a deschis uşa înainte, n-ar fi bănuit nimic. Stănică fu discret de data asta, şi Olimpiei, care acum îşi luase cartier în casa părintească, pînă la noi dispoziţii, nu-i pomeni absolut nimic de întîmplare. Moş Costache şedea acum numai în sufragerie, a cărei canapea o decretase pat, îmbrăcat şi învelit cu o pătură, cu cheseaua de tutun

lîngă el, cu cheile şi cu tinicheaua de bani. Încuiase uşile de la toate odăile şi, cînd avea nevoie de ceva, trimitea numai pe Otilia şi pe Felix, în care avea încredere. Cu Aglae se împăcase, dar o privea piezîş cînd aceasta, de cîteva ori pe zi, pretextînd solicitudinea, venea în casă şi dădea ordine. Ceilalţi veneau şi ei, din cînd în cînd, trimişi de Aglae. Stănică, însoţit adesea de Vasiliad, era nelipsit şi se afla prin preajmă chiar cînd s-ar fi părut că nu este. Otilia îl găsi într-o zi în bucătărie, bînd cafea. zicea că numai Marina e în stare să respecte aroma cafelei; a soacră-sei era infectă. Pascalopol, din tact, venea mai rar şi convenise cu moş Costache să-l cheme atunci cînd ar avea nevoie de serviciile lui. Nu voia să deştepte bănuieli în Aglae că ar urmări ceva, şi de aceea, afecta oarecare răceală ceremonioasă faţă de Otilia, a cărei linişte mai tristă, ce e drept, dar încrezătoare, îi dovedea lui Felix că se-ntîlnea cu Pascalopol. În cele din urmă, Otilia însăşi, văzîndu-l pe Felix adumbrit, mărturisi:

— Felix, am observat că mă suspectezi! Nu eşti cuminte de loc. Eu sînt tristă de papa şi foarte greu m-aş obişnui cu ideea de a-l pierde. Oricît de independentă aş fi, ca fată, simt nevoia unei ocrotiri. Nu mă pricep în nimic, papa nu mi-a dat nici o experienţă. Tu, tu eşti altceva. De devotamentul tău nu mă îndoiesc o clipă. Dar tu însuţi eşti fără experienţă, amîndoi avem nevoie de un prieten mai în vîrstă, cum e Pascalopol. El n-are nici un folos din toate astea, ba îşi face şi vorbe, însă are autoritate, şi chiar tantei Aglae îi e ruşine de el. Tu nu ştii cum sînt ăştia (Otilia făcu un semn spre casa Aglaei), şi de ce m-am speriat eu. Pentru mine este indiferent, mă duc să dau lecţii de pian, poate mă iei tu (Felix făcu un gest de consimţire exaltată,

în vreme ce Otilia continua grav, fără a da importanţă propoziţiei), dar mi-e milă de papa. Dacă papa ar fi bolnav, să nu se mai poată mişca din pat, ştii de ce sînt în stare? Să-i ia toate lucrurile din casă şi să-l lase pe scîndura goală. Tu singur, cu ochii tăi, ai văzut cum s-au aşezat la masă, fără să le pese de noi. Le era ruşine deocamdată, fiindcă nu ştiau cum au să iasă lucrurile, dar ne dădeau afară şi pe mine şi pe tine. Tu trebuie să ai răbdare, să ţi se dea conturile. Cu mama lor aşa au făcut. A fost bolnavă multă vreme, paralitică, şi, văzînd că nu mai moare, i-au scos toate mobilele din casă şi au lăsat-o singură. Papa a mai avut o soră, mai mică, care a rămas văduvă şi s-a îmbolnăvit de hemiplegie, se vede că asta e în familie. Neavînd nici o avere, a fost internată în spital, unde a murit aproape de foame. Doctorii au aflat că avea frate şi soră bogaţi şi au silit-o să le ceară ajutor. Ba i-au plătit trăsura şi au venit pînă la Aglae, în curtea căreia a fost dată jos. Aglae, cînd a văzut, a ţipat la toţi să se ascundă în casă şi n-a ieşit, cu toate vaietele bolnavei. Birjarul, înduioşat, i-a blestemat pe toţi şi a dus-o înapoi la spital. Ca să nu se mai întîmple să le vină pe cap, au ticluit o scrisoare, ca din partea unor cunoscuţi care au aflat de escapada bolnavei de la vecini, comunicînd că nu mai trăieşte nici o rudă de aproape şi că ei, ca să-şi facă pomană, au să-i trimită, din cînd în cînd, cîte un pachet de alimente. Şi ştii ce făceau? Duceau pachetul la nu ştiu cine, la Chitila, acela îl da unui cheferist, cheferistul îl dădea unui birjar care avea pe cineva la spital, aşa că niciodată n-au putut să afle la spital cine trimitea pachetul şi de unde. Aşa sînt ăştia, scumpul meu. Încît, dacă apelez la un prieten în vîrstă, cu experienţă, o fac în interesul

lui papa şi al tău, mai mult decît în al meu. Uite, acum te rog chiar să te duci la Pascalopol şi să-l rogi să vină după amiază, că l-a chemat papa, cum a fost vorba.

Pascalopol veni, şi bătrînul puse pe Otilia şi pe Felix să pîndească întîi prin toată curtea şi apoi să se ducă sus. Apoi, sugînd un muc de ţigară, moş Costache vorbi văietăreţ:

— Am strîns nişte bani şi nu ştie nimeni, pentru Otilica, dacă eram sănătos îi făceam o căsuţă colea, poate tot i-o fac. Ce-i al ei e pus deoparte.

— Aşa? bravo, ştiam eu că eşti om de ispravă! Dar cum îi laşi? Ştii, tu ai să trăieşti încă multă vreme, doar mi-a spus Stratulat că n-ai nimic, însă vezi, de la o vîrstă oarecare, omul îşi pune lucrurile în ordine. Iată, eu am făcut de mult testamentul.

— Nu vreau testament — se indignă bătrînul — n-am murit, să-mi fac testament, ce trebuie să ştie şi alţii ce-i dau eu fe-fetiţii? Am pus trei sute de mii de lei la o parte din vînzarea caselor. Aglae o să aibă casa asta şi ce-o mai fi, să nu spună că n-am grijă de nepoţi. O s-o aibă tîrziu, încolo, cînd oi muri şi eu, dar Otilichii vreau să-i dau acum, să nu ştie nimeni, decît eu şi dumneata. Ţi-i dau dumitale să-i pui la bancă, pe numele ei, în secret.

— Bine, Costache, şi aşa e bine, chiar mai bine, fiindcă nu se mai face discuţie!

— Aşa că — bătrînul trase un fum din ţigară — fe-fetiţa are zestrea ei.

— Foarte frumos! şi cînd ai de gînd să-i dai la bancă?

Bătrînul făcu un semn speriat lui Pascalopol să tacă, îl trimise cu gestul la fereastră, să privească în curte, ceea ce acela făcu însă cu obişnuita lui demnitate.

— Vino-ncoace, şopti bătrînul.

Pascalopol se apropie de canapeaua pe care fusese aruncată o saltea. Bătrînul apucă un colţ al saltelei dinspre perete şi-l rugă din ochi pe moşier să tragă şi el. Moşierul trase, răsturnînd puţin pe moş Costache, care nu voia să se dea jos de pe canapea cu îndărătnicia unei cloşti, şi descoperi un pachet de jurnal legat cu sfori. Îl trase afară şi-l dădu bătrînului. Acesta îl desfăcu mulţumit, umplîndu-şi plapuma cu sfori de cîrpe şi cu jurnale şi scoase trei pachete de bancnote, legate şi ele cu sfori:

— Ăştia sînt! murmură bătrînul, examinînd atent cotoarele, cu teama de a nu se fi rupt ceva.

— Foarte bine, Costache! Mă duc la banca mea, cu care lucrez, bancă solidă, pun să deschidă un cont discret şi-ţi aduc mîine scrisoarea băncii, adresată Otiliei, ca să nu fie nici o încurcătură.

— Nu-nu-nu! nu a-acum! protestă Costache, spre surprinderea moşierului. Mai am să primesc nişte bani şi vreau să-i ducem odată, poate c-o să merg şi eu. Nu e nici o grabă. Banii ăştia îi ţin aici cu mine, să nu mă fure pungaşii ăştia, tu singur ştii unde sînt. Cînd oi vedea eu că nu mi-e bine îţi fac semn, şi tu îi iei şi faci ce ţi-am spus eu.

— Să fie cum zici tu, Costache — spuse Pascalopol, deziluzionat — însă cum îţi închipui tu că pot eu, oricît am fi de prieteni vechi, să vin să-ţi iau banii de sub saltea, dacă, Doamne fereşte, ai fi bolnav? Cînd ţi-a fost rău, a fost aici pază militară în regulă. Poate cumva să-mi dai o scrisoare că ai în depozit de la mine atîţia bani, ca să-i pot sustrage de la... de la succesiune... Şi apoi şi asta e suspect. Aşa, eu nu intru de loc în combinaţie. Doar mă fac purtătorul sumei la bancă. E mai sigur,

Costache dragă, e şi mai onorabil, mai potrivit pentru delicateţea fetei. Cum o s-o conving eu să primească de la mine o sumă de bani, cînd cu nimic nu pot s-o conving că sînt într-adevăr ai ei? Doar să-i spui şi ei!

— Nu-nu-nu! fe-fetiţa să nu ştie, să afle şi ceilalţi şi să-i spună vorbe grele!

— Atunci?

Moş Costache medită cîtăva vreme, sugînd din ţigară, apoi păru convins:

— Am să ţi-i dau, mai tîrziu, să-i mai număr o dată, să-mi fac bine socotelile, dar ţi-i dau mîine, poimîine, cînd mai treci pe aici. Îi ştii unde sînt, aici sub saltea. Acum mă simt bine, sînt sănătos, poate găsesc salahori, să fac şi casă cum ştiu eu.

Bătrînul îşi legă din nou hîrtiile în jurnale şi sfori şi depuse pachetele sub saltea, cu ajutorul lui Pascalopol, care, după puţină vreme, nemaiavînd nici un rost, dădu să plece. Cînd deschise uşa se izbi, piept în piept, cu Stănică. Moş Costache izbucni:

— Ce tot pîndeşti dumneata pe la uşi, n-am nevoie de spioni în casă la mine, fiecare să stea la casa lui, ce, poate crezi că am bani în casă?

Stănică făcu un gest jignit, privind cu înţeles spre Pascalopol:

— Vezi cum eşti dumneata, iubite unchiule, fiindcă pot să-ţi spun, îmi eşti ca un adevărat unchi, am slăbiciunea asta. Adineauri picai, tocmai adineauri, să văd ce mai faci, că oameni sîntem, nu sălbatici. Însă vezi, eu nu mă supăr, dimpotrivă. Vioiciunea dumitale e semn de sănătate. Jos doctorii idioţi! Dă-te jos din pat mai bine, să mergem la plimbare, să-ţi pui oasele-n mişcare, să bei un pahar de vin bun. Dar poate nu te înlesneşti, n-ai

bani în casă, se-ntîmplă, te-mprumut eu, cu toată sărăcia mea, îţi fac eu rost, dumneata eşti cel mai solvabil om de pe lume.

La aceste cuvinte, aprehensiunea zugrăvită pe faţa bătrînului se şterse în bună parte.

— Cînd mi-o trebui, o să-ţi cer — se văietă el — că n-am bani în casă decît ce-a fost în cutie, o să-ţi cer eu, dacă n-oi putea să merg în oraş.

În loc să răspundă, Stănică se-ntoarse spre Pascalopol şi zise:

— Domnule, ce toamnă superbă, altădată pe vremea asta ningea. Totul se schimbă, pînă şi clima!

Dar moşierul făcu un semn de adio, cu bastonul, şi ieşi pe uşă.

În trăsură, Pascalopol medită îndelung, cu bărbia rezemată pe mînerul de argint al bastonului, care înfăţişa capul unui ogar. Purtarea bătrînului era ca întotdeauna generoasă, sentimentală, însă plină de întortochieri avariţioase, în latura materială. Se putea foarte bine întîmpla ca Costache să moară înainte de a se fi decis să facă o situaţie fetei. El, Pascalopol, ţinea la Otilia pînă la sacrificiu şi se bucura de afecţiunea neanalizată, dar sigură, a ei. Ar fi vrut-o soţie, ar fi vrut-o fiică, sau ceva între aceste două ipostaze, care să-i asigure dreptul de a o păstra. Prin capul lui Pascalopol trecea chiar şi extravaganta idee a unei căsătorii numai de formă, protectoare, cu toate libertăţile pentru Otilia. Ar fi putut cel puţin ieşi la braţ o dată pe săptămînă cu o fată aşa de graţioasă. Însă cum ar fi fost cu putinţă acum, în împrejurarea că bătrînul ar fi murit, să se ocupe de Otilia, fără jenă din partea acesteia şi fără bîrfeală din partea altora? Dacă

moş Costache nu-i lasă nimic fetei, el, Pascalopol, nu putea s-o ocrotească şi s-o întreţină ca pe fiica lui, nu putea să-i facă nici măcar acele capricii pe care i le satisfăcuse în calitate de vechi prieten al casei, fiindcă Otilia ar fi simţit caritatea şi ar fi voit să trăiască prin propriile mijloace. S-o ceară în căsătorie, ar fi fost un mijloc nedelicat. Poate că Otilia, exasperată, iubitoare de lux, ar fi primit, în cele din urmă, dar mereu cu sentimentul constrîngerii. El, Pascalopol, nu şi-ar fi putut da seama atunci dacă Otilia îl iubea cu adevărat, sau numai accepta asistenţa lui acoperită. Numai liberă, avînd o zestre a ei, prietenia sau iubirea fetei era mîngîietoare. Atunci o putea chema oricînd în casa lui, ca şi în vizită, deoarece ea n-ar mai fi avut bănuiala constrîngerii prin caritate. Costache vrea cu tot dinadinsul să-i dea bani Otiliei: trei sute de mii e o sumă considerabilă. Chiar şi o sută de mii de lei ar fi de ajuns pentru ea, fiindcă doar avea să se mărite. O sută de mii de lei cu cinci la sută dobîndă face un venit anual de cinci mii de franci, suficient pentru o fată ca Otilia, care poate da şi lecţii de pian. Dar dacă bărînul amînă mereu şi moare într-o noapte, şi vine Aglae şi-i găseşte banii? « Ce om, ce om este Costache ăsta ! » Pascalopol se duse de-a dreptul acasă, îşi puse halatul chinezesc, ceru o sticlă de Vichy, pe care-l îndulci cu puţin sirop, se plimbă prin casă, cîntă puţin din flaut, cu întreruperi, menuetul din *D dur-Divertimento* de Mozart, apoi trecu la registrele lui, le consultă bine, iar se plimbă, cu mîinile la spate, lovind palmele una într-alta, în prada celor mai adînci preocupări, umplu din nou un pahar de Vichy şi trecu hotărît la birou, în faţa maşinii de scris, la care începu să bată următoarea scrisoare:

« Bucureşti, 9 octombrie 1910

Onor. Banca „*Agrară*"

Loco

Vă rog, în chip *absolut confidenţial*, să deschideţi un cont la Banca dv. pentru domnişoara Otilia Mărculescu, virînd în creditul acestui cont, prin debitul contului meu, lei 100.000, depozit căruia îi veţi acorda, sper, acelaşi procent de 5%, ca şi depozitului meu. Îmi rezerv dreptul de a vă comunica data cînd veţi putea plăti dobînzi sau acorda retrageri de capital posesoarei fondului, pe care nu o veţi aviza pînă atunci. Originea creditului rămîne strict secretă. Voi avea onoare de a vă da unele lămuriri personal.

Cu deosebită stimă,
Leonida Pascalopol»

Leonida trase hîrtia din maşină şi o iscăli cu mîna, o puse în plic, scrise adresa, apoi puse plicul deoparte. Luă apoi o altă foaie de hîrtie, o vîrî în maşină şi scrise:

« Bucureşti, 9 octombrie 1910

Onor. Banca „*Agrară*"

Loco

Vă autorizez prin aceasta, la data cînd dispoziţiunea vă va fi comunicată de mine personal sau de legatarul meu, să avizaţi pe d-ra Otilia Mărculescu de existenţa la Banca dv. a creditului de 100.000 lei şi să-i plătiţi procente sau chiar să-i înapoiaţi depozitul care îi aparţine în deplină proprietate, ca fiind făcut din sume numai încredinţate mie, care însă îi aparţin de drept.

Cu deosebită stimă,
Leonida Pascalopol»

Pascalopol făcu alt plic, sună feciorul, îi dădu întîia scrisoare s-o ducă la bancă şi-i ordonă să cheme pentru a doua zi pe avocat. Apoi îşi luă flautul, se aşeză turceşte pe sofa, sub candelă, şi cîntă cu mai multă rîvnă *Menuetul* lui Mozart.

O zi, două după aceasta, moşierul trecea din nou pe la bătrîn şi-l ruga s-o lase pe Otilia să se plimbe cu el la Şosea, ca s-o distreze puţin, după atîta îngrijorare. Mai mult în glumă, Pascalopol întrebă pe moş Costache:

— Hei, cînd mă chemi să-mi dai zestrea Otiliei?

— Te chem, te chem, zise Costache, cu ochii în jos, răsucind ţigări.

— Măi Costache — glumi Pascalopol — ţie ţi-e frică să scoţi banii din mînă. Tu n-ai auzit că oamenii care-şi fac coşciugul din viaţă sau mormînt de veci nu mor curînd? Scapă-te de o grijă, trăieşte şi tu ca un tînăr!

— Dau, dau — bombăni bătrînul — ce-i al ei e pus deoparte!

— Asta aşa e, zise Pascalopol, gîndindu-se la contul de la bancă.

Costache zîmbi satisfăcut, crezînd că e vorba de pachetul de sub saltea.

În trăsură, moşierul luă o mînă a Otiliei între mîinile sale şi-i vorbi aşa, semiglumeţ, semiserios:

— Am să-ţi fac o comunicare cu totul confidenţială, cu condiţiunea să-mi făgăduieşti că nu vei spune nimic nimănui. Costache e un om de ispravă, cum m-aşteptam, şi a făgăduit să-ţi pună la o bancă, prin intermediul meu, o sumă de bani mai mult decît bunicică. De case n-ai nevoie, de surpături de celea. În chipul acesta nu te certi cu cocoana Aglae şi nimeni nu face nici o opoziţie, neştiind de existenţa banilor. Mi-a făgăduit, îţi zic, dar ştii cît

e de greoi Costache, deşi are inimă bună. Totuşi am smuls un acont bun, încă o dată te rog să nu-i spui nimic lui, nici nimănui, altfel strici totul, am căpătat de la el o sută de mii de lei, cu însărcinarea de a-i pune la o bancă pe numele dumitale. Nu te vei folosi de ei, deocamdată, fiindcă dacă vede lumea că ai bani, intră numaidecît la bănuieli şi-i bate capul lui Costache să nu-ţi mai dea nimic. Dar îi vei folosi exact în momentul cînd îţi va lipsi sprijinul altora. Eşti deci o fată independentă, cu zestre de loc neglijabilă. Ce nu poţi cumpăra cu o sută de mii de lei? O moşie straşnică. Acum pot să-ţi fac curte ca orice pretendent, adăugă Pascalopol, galant, sărutîndu-i mîna şi pe o parte şi pe alta. Acum eşti o partidă bună. Dacă nu mă vrei ca pretendent, rămîn bunul prieten al dumitale de totdeauna cu care nu te sfieşti să faci escapade. Poţi fi pupila mea, putem să ne aventurăm în lume, cum am mai făcut. Nu mi-ai datora nimic, fiindcă ai avea atîţia bani cîţi trebuiesc pentru întreţinerea graţioasei dumitale persoane. Eşti mulţumită?

— Bietul papa — zise Otilia, înduioşată — ştiam eu că el e un om bun! Nu-mi trebuie nici un ban, dar îmi pare bine că se gîndeşte la mine. Diseară am să-i cînt la pian!

Acasă, Felix şedea cu capul în palme, la masă, în faţa caietului, în care scrisese, preocupat ca şi Pascalopol de problema Otiliei, următoarele rînduri:

« Am jignit-o pe Otilia, vorbindu-i mereu de protecţie şi de bani. Nu trebuie să fiu aşa de orgolios de averea mea, pe care n-am meritat-o, şi să scot ochii lumii cu ea. Trebuie să mă port modest, discret, spre a nu scoate în evidenţă situaţia critică a Otiliei. Trebuie să-i spun adevărul, că am nevoie de prezenţa ei. »

XIX

— Nu ştiu ce-am să mă fac cu Costache ăsta — zicea Aglae la masă, unde erau adunaţi toţi ai ei, inclusiv Stănică — niciodată n-am fost supărată ca acum. Moare, Doamne fereşte, mîine-poimîine, căci la altceva nu te poţi aştepta cînd un om a căzut o dată lovit de dambla, şi eu nu ştiu de loc cum stau lucrurile lui. El a vîndut localul lui Iorgu, ce-a făcut cu banii? unde-i ţine? Dacă i-a pus la vreo bancă, cine-o ştie? Ori îi ţine în casă şi-i fură cineva, în zăpăceală. Pe Marina nu pun eu temei, e în stare să şi fure, am mai prins-o eu. Te făceai tare şi mare, domnule — zise Aglae către Stănică — că afli toate, şi văd că n-ai făcut nici o ispravă.

— Recunosc — spuse Stănică, modest ca niciodată — n-am putut să aflu nimic.

— Pe urmă, aş vrea să ştiu şi eu, a făcut vreun testament, n-a făcut? ! De unde să-l iau eu testamentul, dacă el nu spune nimic? Dacă nu-l găsesc sau i-l fură cineva?

— Atunci dumneata, mamă-soacră — zise Stănică — fiind unică moştenitoare de drept, iei tot, vreau să zic tot ce se vede.

— Lasă-mă în pace — se răsti Aglae, ca şi cînd Stănică era vinovat de lipsa testamentului — iau casa, că nu-mi închipui c-o să aibă neobrăzarea s-o lase pe mîini străine, dar banii, bănişorii pe care i-a cules el vînzînd bunătate de acareturi, cine-i ia?

— Îi ia Otilica! decretă Stănică, imperturbabil şi cu diminutiv intenţionat.

— Ba te rog să laşi gluma, e în joc viitorul, viitorul copiilor şi al Olimpiei dumitale. Dacă ai fi mai conştient, n-ai face haz.

— Eu nu sînt conştient? observă cu umor Stănică. Îmi pare rău! Eu păzesc zi şi noapte, dar nu pot să fac imposibilul. În definitiv, am şi eu puţină jenă, sînt uman, ce vrei, nu pot să mă duc să-i vorbesc bătrînului de testament şi de moştenire. E ca şi cum l-aş întreba cum vrea să-i fie coşciugul.

Aglae nu se lăsă de loc impresionată de parada umanitară a lui Stănică şi dădu noi ordine:

— Să nu slăbiţi din ochi nici o clipă casa de dincolo. Unul să stea tot prin curte pe lîngă gard, că doar e cald ca şi vara, şi altul să se ducă din cînd în cînd pe dincolo, să întrebe pe Costache cum îi mai este, dacă vrea ceva. Să băgaţi de seamă să nu ia nimeni nimic din casă, să nu iasă nici c-un pacheţel. Să mă chemaţi pe mine numaidecît. Bine ar fi să-l trageţi de limbă pe Costache, dar fin, dacă a făcut sau nu testament.

Titi, incapabil de subtilităţi, se mulţumi să se plimbe prin curtea vecină, făcîndu-se că ia schiţe, sau să privească pe pereţii din odăi ca să copieze în acuarelă un tablou ori o fotografie. Bătrînul nu-i dădu însă voie să stea decît lîngă el în sufragerie, trimiţîndu-l cu Felix să aleagă şi să se înapoieze. Într-o zi, plictisit, îl puse să-i povestească ce-a văzut la cinematograf, unde el nu fusese niciodată. Titi, narator din plăcere, începu:

— Întîi arată un puţ cu roată, pe urmă vine o fată cu o găleată mare, apoi apar doi bătrîni, un moş şi o babă care vorbesc între ei, pe urmă arată cum trage fata găleata după ea, baba se răsteşte la ea şi moşul o loveşte cu un bici, apoi arată pe fată închisă într-o odaie goală, mîncînd un codru de pîine, apoi e noapte şi fata deschide geamul.

— Ce-i asta, ce înseamnă asta? întrebă iritat moş Costache. Aşa e la cinematograf?

— Aşa e! răspunse naiv Titi.

— Dacă e aşa, e urît! constată bătrînul şi nu vru să mai asculte.

Bătrînul nu bănuia că Titi nu înţelegea afabulaţia filmelor şi le confunda cu o succesiune de imagini, a căror sinteză nu era în stare s-o facă, fiindcă nu pricepea nici inscripţiile în franţuzeşte. Cînd filmul îi plăcea mai mult, atunci Titi îşi procura un program cu desene sau fotografii de actori din colecţia Pathé-Frères şi le copia în pastel sau în acuarelă.

Olimpia nu ştiu să vorbească bătrînului decît de Aglae, Aurica şi ceilalţi care «ţin foarte mult, unchiule, la dumneata», ceea ce nu provocă din partea lui moş Costache decît nişte mormăituri incredule. Aurica îi vorbi de tragedia fetelor fără noroc şi-i povesti întîmplarea unei fete «nici frumoasă, nici deşteaptă», căreia un unchi bogat i-a făcut zestre, înlesnindu-i măritişul. Moş Costache tuşi violent şi supse ţigara, dar nu-şi dădu nici o opinie asupra datoriei unchilor. Aglae înţelese că marea chestiune trebuia dezbătută direct între ea şi bătrîn, şi într-o zi se aşeză gravă ca un judecător în faţa lui şi-i făcu această predică:

— Costache, trebuie să-ţi vorbesc ca soră, fiindcă văd că tu nu eşti prevăzător. De acum încolo sîntem în vîrstă, şi mult nu mai avem de aşteptat. Este şi viaţă şi moarte. Ce speranţă să mai am eu: ca mîine sapa şi lopata (bătrînul se făcu palid). Omul cu cap îşi pune lucrurile în regulă, se mai îngrijeşte şi de suflet. Doamne fereşte, vine o moarte, ai văzut cum ai căzut jos...

— La-la-lasă-mă-n pace, lasă-mă-n pace! strigă sugrumat bătrînul către imposibila Aglae.

— Ce să te las în pace, spun ce-i adevărat!
 Dacă mori, nu ştie omul unde să caute banii să-ţi

facă cele creştineşti. Oamenii bătrîni mai merg pe la biserică, se mai spovedesc, îşi pun bani de înmormîntare deoparte, haine curate...

— La-la-lasă-mă-n pace, că n-am murit! Pleacă de-aici, că n-am murit! strigă, din nou livid, Costache.

— Degeaba te superi, ca soră sînt datoare să-ţi spun ce-i bine. Tu ai avere, ai case, ai bani. Eu sînt soră şi nu ştiu de loc de rosturile tale. Unde-s actele tale de proprietate, unde ai pus banii luaţi din vînzare, ce avere ai, ce datorii, toate astea nu le ştiu. Poate şi un străin să-ţi ia tot, şi eu ca soră nu pot să zic nici pis, fiindcă n-am cunoştinţă de nimic. Gîndeşte-te că ai nepoţi, e Titi care trebuie întreţinut pînă-şi face un rost, iar Aurica nemăritată, Olimpia şi ea stă ca vai de lume. Eu de unde să le dau, că ştii ce am. Pensia lui cela, pe care nu vreau să-l numesc? Fleac. Datoria ta e să laşi tot familiei tale, să-i dai numai acolo două-trei mii de lei şi fetei ăleia, să aibă şi ea un ban pînă şi-o găsi un rost, că doar e fată mare. Nu eşti dator tu să ai grijă de o fată care nu e a ta. Nici nu-mi trece prin gînd că ai să faci altfel. Însă pentru asta trebuie să faci o regulă, să-mi spui toate socotelile tale, să ştiu de unde să le iau, la un caz de nevoie. Nu trebuie să te sperie asta, fiindcă nu moare nimeni dacă pune ordine în afacerile lui. Dimpotrivă, am văzut oameni care s-au împărtăşit, şi-au făcut testamentul, şi pe urmă au trăit ani de zile. Ascultă, Costache, spune-mi mie, ai făcut vreun testament, ceva, ori te-ai gîndit să-l faci?

— Treaba mea dacă l-am făcut sau nu, zise supărat moş Costache.

Încercările de felul acesta rămînînd infructuoase, Aglae se mulţumi, din prudenţă, să amintească

lui Costache că e foarte bine pentru un bătrîn « să-şi vadă de suflet din cînd în cînd ».

— Vax, suflet! zise Stănică, faţă de toţi ai familiei, strînşi în jurul canapelei lui moş Costache în ziua de Sfîntul Dumitru. Prostii, prejudecăţi, ca să se îndoape popa cu băncuţe. Fugiţi de-aici. Azi sîntem în secolul progresului, al luminii, rîde de astea şi copilul din albie.

Aglae se închină, în semn de protest, iar Olimpia se arătă vădit scandalizată, fără să fie în stare să spună vreun argument. Moş Costache, morfolind ţigara în dinţi, era atent şi încruntat.

— Ce e aia suflet — întrebă Stănică cu ironie victorioasă — spuneţi-mi ce e aia suflet? Sufletul e suflu, adică suflarea, respiraţia, *anima*, cum zic latinii; sufli? ai suflet! nu mai sufli? te-am dus la gunoi. Cum adică, puiul de găină pe care-l mîncaşi să n-aibă şi el suflet, iar dumneata, mamă-soacră, să te duci în rai? Ori supravieţuim toţi, de la rîmă pînă la om, ori nu e nimic. Dar vă spun eu, pe onoarea mea, că Dumnezeu are alte treburi decît să păzească sufletul dumitale. Să-ţi spună amicul (Stănică arătă pe Felix) ce e omul. Pe mine, cînd eram student, m-a dus un prieten medicinist la morga unui spital. Ce să vezi dumneata? Într-un fel de magherniţă cu geamuri mari erau vreo cîteva mese de brad cu scîndura subţire, puţin îndoită şi cu o gaură la partea din mijloc, iar dedesubt o găleată. Un om cosea repede cu o undrea pieptul şi pîntecele unui mort. Maţele erau violete ca nişte găitane bine împăturite, iar coastele erau date frumuşel de o parte şi de alta şi aveau seu pe dedesubt. Pe urmă am văzut cu ochii mei cum îi aruncau în camion. Unul îi ţinea de cap, altul de
 picioare, îi legănau puţin pentru ca să le dea vînt

şi îi aruncau deasupra, ca la abator. Asta e omul. Sufletul? Unde e sufletul? În cap? în piept? în picior? în ce e sufletul?

— Mai las-o, Stănică, cu prostiile tale! îl mustră Olimpia, făcînd un semn cu ochiul că asta face rău bătrînului.

Încăpăţînat, Stănică izbucni cu flacără mai mare, ca un foc stropit cu gaz.

— Să-ţi spun eu unde te duci după moarte, c-am fost cînd dezgropa un mort să-l pună în loc de veci. Ia, nişte oase acolo pline de pămînt şi părul, că părul rezistă.

Moş Costache, înspăimîntat, îşi trecu mîna peste cap, dar, neîntîlnind nici un fir de păr, respiră uşurat, ca şi cînd ar fi fost scăpat de moarte.

Stănică nu stătu mult pe poziţia de *ésprit fort* şi trecu la extrema opusă, cînd fu singur cu bătrînul. Era limpede că, inconştient, trădîndu-şi preocupări lăuntrice, ori intenţionat, căuta să-i vorbească bătrînului numai de moarte.

— Iubite moşule, are şi religia rostul ei, că doar n-ar fi luptat pentru ea atîţia oameni superiori. Deunăzi am vorbit şi eu aşa, ca să-i fac sînge rău soacră-mei, dar, în fond, să-ţi spun drept: cred. Am văzut oameni de ştiinţă, savanţi, care merg la biserică. Aşa să ştii: religia şi ştiinţa merg mînă în mînă, şi amîndouă descoperă cu mijloacele lor credinţa şi raţiunea, puterea lui Dumnezeu. De cînd a murit Relişor, am meditat adînc, mi-am scrutat sufletul şi am zis: naţia noastră s-a apărat cu credinţa de turci, de tătari şi de toţi duşmanii. Romînul e creştin ortodox. Eu sînt romîn, deci mă rog lui Dumnezeu. Şi apoi ştii ceva? Există forţe misterioase, domnule, pe care nu le poate pătrunde nici cel mai mare savant! Parcă ce sîntem noi faţă

de atotputernicia lui Dumnezeu? Vax! Am văzut oameni cu piciorul în groapă, pe care-i condamnau toţi doctorii mari, şi au scăpat cu slujbă bisericească. Mă bat cu pumnul în piept că n-am făcut maslu pentru îngeraşul meu. Ce vrei, domnule, cel mai mare intelectual, şi e înfrînt de misterul universului şi se-ntoarce la înţelepciunea poporului. În adîncul sufletului meu am fost totdeauna creştin ortodox, dar de-aici încolo devin practicant: am să postesc, să ţin tradiţia, să dau exemplu eu ca intelectual, ca om luminat ce sînt, noilor generaţii. Asculţi, unchiule? Îţi comunic ceva confidenţial. Mi-a spus un preot bătrîn, om învăţat, om sfînt, că nimic nu întăreşte sufletul mai mult decît confesiunea. Mister mare, dar aşa e, şi eu pot să-ţi dau şi raţiunea ştiinţifică. He, hei, Stănică e profund, degeaba încercaţi dumneavoastră să-l luaţi peste picior. Vrei să-ţi spun raţiunea ştiinţifică? Orice om are conştiinţă morală, căci asta ne deosebeşte de animale, care ne apasă, oricît am căuta să facem noi pe pezevenghii. Bunăoară, am avere şi am lăsat pe altul să sufere, atunci conştiinţa mă munceşte fără voia mea şi-mi intoxică sîngele. Dacă însă spun duhovnicului: preasfinte, am făcut pe cutare să sufere, sînt un păcătos, se descarcă conştiinţa, se purifică sîngele, pe legea mea! D-aia trăiesc babele atîta. Apoi mi-a mai spus părintele şi altele, şi în adevăr că are dreptate: omul strînge pînă la o vreme, dar apoi nu mai are nici un sens să adune. Ce-o să mai trăieşti? să zic cincisprezece-douăzeci de ani (« ca mîine te-ngrop », gîndi Stănică în sine). Copii n-ai, purcel n-ai, căţel n-ai! Aruncă, domnule, banii în dreapta şi-n stînga, petrece, fă-ţi poftele, căci şi asta e creştinesc, fiindcă trăieşte un negustor romîn după dumneata şi te binecuvîn-

tează. De altfel e şi o lege economică: bogăţia înseamnă circulaţie. Intră în circulaţie, domnule. Adică ce urmăreşti dumneata, hai? Ca după o viaţă de economii, ca după o existenţă călugărească să vie soacră-mea să-ţi ia tot şi să petreacă cu averea dumitale? Evident, e sora dumitale, dar ea a avut partea ei şi dumneata ai avut-o pe a dumitale. Fiecare a avut talantul lui, cum zice la Sfînta Scriptură. Dumneata ai fost om muncitor, de ispravă, ai sporit talantul, deci e meritul dumitale. O să vie Titi să se răstoarne picior peste picior în fotoliurile dumitale şi-o să mănînce cu femeile ce-ai strîns o viaţă întreagă prin muncă cinstită. Aşa e viaţa.

Bătrînul înţelegea foarte bine manevrele, şi ale Aglaei, şi ale lui Stănică şi nu se lăsa intimidat sub raportul pecuniar. Veşnica amintire a morţii însă începuse să-l înfricoşeze. O dată cu limpezimea creierului, dispăruse euforia şi se încuibase spaima. Nu se gîndise niciodată la moarte, nu mersese la biserică, n-avusese nici o convingere nici într-un fel, nici într-altul, deoarece sufletul tot îi fusese absorbit în realitatea existenţei. Moş Costache credea în adevărul cărămizilor din curte, al tutunului, al banilor din pachet şi nu-şi putea închipui nici raiul fără aceste elemente. Frica lui era obscură, instinctivă şi era însoţită mai ales de ipoteza halucinantă că s-ar putea să vină o clipă în care toţi să-l jupoaie, să-i ia totul, să-l scoată din casă, în vreme ce el vede şi nu se poate mişca. Astfel se înfăţişa moartea lui moş Costache: ca un furt total agravat cu paralizie integrală şi eternă. O mai mare pedeapsă decît să vezi asta şi să nu poţi face nimic nu i se părea că poate fi. Noaptea visa că vrea să fugă, dar e ţinut în loc de noroaie

vîscoase sau de o stranie înţepenire a membrelor inferioare, ori visa că se ceartă cu Aglae şi cu copiii ei. Visa că hoţi îi legau picioarele cu frînghie, că pica de sus cu capul în jos. Mai des visa gîndaci mulţi, mari şi negri. Cînd se culca după amiază vedea mereu un dric cu mulţi cai trecînd peste el.

Deşi la începutul lui noiembrie vremea se strică şi ploi mărunte, fumegoase întristară oraşul, moş Costache, devenit tare din frică, îşi puse în gînd să iasă din casă. Pentru asta avea nevoie de precauţii mari, ca nimeni să nu-i fure banii. Găsi într-un dulap un fel de pînză tare, cam ca aceea din care se face foaia de cort şi o dădu Otiliei să-i facă un săculeţ bine cusut cu un cordon la gură. Tot Otiliei îi dădu însărcinarea de a-i croi în spatele pantalonilor un buzunar interior închis cu trei nasturi. Lucrul Otiliei era foarte satisfăcător, însă spre mai multă siguranţă bătrînul mai trase o cusătură cu sibiaş, străbătînd chiar stofa. În pungă răsturnă mărunţişul de argint pe care-l ţinea de obicei în casă, în cutia de tinichea, pentru nevoile zilnice, iar în buzunar îndesă pachetele cu hîrtii. Ca nu cumva să se desfacă nasturii, prinse deschizătura de sus a buzunarului şi cu două ace de siguranţă, iar peste mijloc se legă cu o curea lată (nu purta niciodată bretele). Aşa ieşi în oraş de mai multe ori moş Costache. Seara, însă, îşi punea săculeţul sub pernă şi pantalonii sub saltea. Văzînd că bătrînul pleacă de acasă, Stănică se hotărî să-l pîndească, mai mult din curiozitate decît din vreun interes, şi avu norocul să prindă momentul cînd bătrînul ieşea din casă. Deşi erau orele cinci, afară era întuneric, şi ceaţa udă împiedica vederea la distanţe mari. Învelit într-un palton gros şi verzui de vechime, păşind mărunt, bătrînul mergea cu

capul în jos, privind cînd la dreapta, cînd la stînga. O luă spre Sfinții Apostoli, apoi ieși la pod, stătu puțin la îndoială. (« Te pomenești, ghiujul — își zise urmăritorul — că merge după aventuri erotice ! ») O luă pe Calea Victoriei înspre Poștă. (« Se duce la o bancă, l-am prins », gîndi Stănică.) Apoi urcă pe bulevard în sus, trecu la statuia lui Brătianu și se opri în fața unei case cu etaj, peste drum de Ministerul de Domenii și Agricultură, privind ceva pe zid. (« Ce dracu caută ăsta? — se miră Stănică — te pomenești că are vreun avocat ! ») După oarecare ezitare, bătrînul dispăru înăuntru. Stănică se apropie iute de casă și văzu că pe zid se află firma unui doctor. (« Ei, comedie ! ») Fără a mai sta la îndoială, se urcă hoțește pe scări și ajunse la vreme, spre a vedea că bătrînul intrase chiar în apartamentul doctorului și nu în altă parte. (« Îmi pun capul că are o boală ascunsă, din tinerețe, și se tratează ! ») Încîntat de descoperire, Stănică nu mai așteptă ieșirea bătrînului și se-ntoarse repede cu tramvaiul acasă, adică la Aglae.

— Nu știți unde se duce moș Costache? întrebă el, aținător.

— Unde?

— La doctor ! Să știți că are o racilă secretă !

— N-are nimic — îl asigură Aglae — îl cunosc eu bine. Toată viața a fost sănătos. A devenit grijuliu !

Bănuiala Aglaei era cea adevărată. Începînd să iubească viața, bătrînul voia să știe bine ce boală are, și fiindcă avea impresia că doctorii aduși în casă îl mințeau, își puse în gînd să consulte el un neprevenit. În același scop întrebase pe Felix ce doctor e mai bun și mai ieftin. Doctorul la care

intră plăcu bătrînului. Avea mina serioasă, uşor încruntată, a unui om de cincizeci de ani, vorbea puţin şi grav, dar cu multă politeţe şi chiar bunătate.

— De ce suferi dumneata? întrebă el pe moş Costache.

— Nu-nu sufăr de nimic. V-r-r-reau să ştiu, fiind în vîrstă, dacă sînt sănătos şi ce trebuie să fac ca să nu mă îmbolnăvesc.

— Foarte frumos. Eşti prudent. Fii bun, te rog, şi te dezbracă.

Doctorul examină atent pe moş Costache, fără amănunţimi exagerate. Făcu o auscultaţie sumară, palpă şi percută ficatul, ascultă inima şi zise:

— N-aveţi nimic la examenul somatic, şi după toate aparenţele sînteţi un om sănătos. Doar un tonus mai accentuat al inimii.

— Va să zică, n-am nimic? vru să se asigure mai bine bătrînul.

— Ai vîrsta — rîse doctorul — care e şi ea o boală! Dar dă-mi voie — adăugă el, privind în ochi pe bătrîn — n-ai avut nici un accident, aşa, vreo pierdere de cunoştinţă, dureri mari în ţeastă?

Prins în uşa întrebării, bătrînul mărturisi:

— Ba-ba a-am căzut jos de aprindere la cap.

— Ei, vezi? Să nu se mai întîmple! Trebuie să ţii dietă, să nu fumezi, să nu bei alcooluri, să duci un regim descongestionant. Am să-ţi dau o reţetă, să ştii însă că totul depinde în primul rînd de regim. De altfel, de acum încolo evită supărările, distrează-te calm, fără iritaţii. Ai vreo avere?

— A-a-am ceva... puţin... cît îmi trebuie am! se bîlbîi moş Costache, punînd instinctiv mîna pe buzunarul pantalonilor.

— Cu atît mai bine!

— Şi... şi n-am nimic? mai întrebă moş Costache.

— Nimic, domnul meu — zise blînd doctorul, — decît un organism care trebuie menajat. Eu însumi, dacă aş comite o imprudenţă, aş fi primejduit să fac o congestie. Deci măsură, ca să te foloseşti şi mai departe de fizicul dumitale rezistent.

— Şi... să fumez n-am voie?

— Nu!

Bătrînul îşi strînse bine haina la piept şi merse spre uşă, urmărit de ochii calmi ai medicului. Acolo îşi aduse aminte că trebuie să plătească. Felix îi spusese că doctorul ia douăzeci de lei. După mari căutări prin buzunare, moş Costache scoase două piese de cinci lei, depuse una pe biroul doctorului, reţinînd pe cealaltă în podul palmei şi aşteptînd un gest de aprobare. Dar medicul era impenetrabil. Atunci lăsă şi piesa cealaltă şi porni mărunt pe uşă afară, fără să privească înapoi.

Doctorul dăduse bătrînului o reţetă, şi acum acesta, după oarecare îndoieli, se hotărî s-o facă. Se lăsă în jos pe bulevard şi se opri la o farmacie, peste drum de cinematograful « Minerva ».

« Aici trebuie să fie scump! » gîndi moş Costache, după ce dădu cîteva tîrcoale prin faţa uşii, impresionat de dulapurile baroce şi bocalele de porţelan. Merse mai jos, unde întîlni o drogherie. Socotind că drogheria vinde mai ieftin, intră înăuntru. Droghistul regretă. I-ar fi făcut una mai simplă, cu prafuri, dar aci era un lichid de băut, pentru care n-avea toate elementele. Moş Costache o luă pe Calea Victoriei, înspre Poştă. În Lipscani ştia o farmacie. Intră, dădu reţeta şi fu invitat să aştepte. Farmacistul puse tocmai mîna pe flacon cînd bătrînul, înspăimîntat, întrebă:

— Vreau să ştiu întîi cît costă.

Farmacistul îl privi puțin cam mirat, căută într-un repertoriu, făcu o mică socoteală și declară că doctoria asta costă doi lei și cincizeci de bani.

— E-e-e prea scump! Mai ieftin nu se poate?

— Nu se poate, ce vorbă e asta? dumneata nu știi că aici prețurile sînt fixe?

— Așa? Atunci — se răzgîndi moș Costache — n-o mai fac.

Farmacistul îi aruncă rețeta și se îndreptă spre alt client. Bătrînul merse încet pînă în strada Sfinții Apostoli, unde era o altă farmacie. Acolo întrebă pur și simplu:

— Cît ar costa să-mi faci rețeta asta?

— Doi franci și optzeci! răspunse farmacista, după oarecare contemplare a foiței.

Moș Costache luă rețeta, ieși în stradă, stătu pe gînduri, apoi, încet-încet, se întoarse din nou în Lipscani, la întîiul farmacist și comandă doctoria. Economisise treizeci de bani. La întoarcere, observă lumină în mica bisericuță de lîngă Societatea de tir și, obosit, găsi cu cale să intre înăuntru. Cîteva babe dădeau acatiste și se închinau lung pe la icoane, sărutîndu-le zgomotos. Un dascăl moțăia într-o strană, scoțînd pe nas litanii fără sfîrșit. Moș Costache, fascinat de sclipirea altarului și de îngînatul cîntărețului, se simți pătruns de evlavii și începu să se închine larg, cu mîna dreaptă, în vreme ce cu stînga își pipăia locul banilor. Se gîndi că Dumnezeu nu se putea să nu-l vază pe el, care se gîndea la viitorul Otiliei și-i făgăduise atîția bani, și mai ales n-avea să-ngăduie ca el să moară înainte ca Otilia să aibă un rost, fiindcă mai bună decît banii e tot ocrotirea părintească.

 De pildă, un om cu experiență, ca el, ar fi depus

suma la o bancă şi ar fi pregătit Otiliei, cu vremea, din dobîndă, un adevărat nou capital, fără să se atingă de fond. Nu s-ar fi supărat nici unul, nici Aglae, căreia i-ar fi rămas capitalul, nici Otilia, care s-ar fi folosit de el. Moş Costache ieşi uşurat din biserică, după ce se închină cu evlavie, mergînd de-a-ndaratelea, şi se simţi cu duioşie bun. O babă îmbrobodită pînă peste gură întinse mîna, văietîndu-se:

— Fă-ţi milă şi pomană, să-ţi ajute sfînta Vinere de azi şi Maica Domnului!

Bătrînul vîrî mîna în buzunar, scoţînd cîteva monede, însă văzînd că n-are decît piese de zece şi douăzeci de bani şi de loc de cinci bani, afară de o para, ruşinîndu-se să dea paraua, zise:

— Crede, babo, n-am mărunte!

— Eh — zise baba agresiv — n-ai, dumneata, boierule, să n-ai! Dacă n-aveţi dumneavoastră, boierii, cine să aibă, eu? D-aia nu v-ascultă Dumnezeu.

Înspăimîntat, mai mult de ideea că cerşetoarea ar fi putut să ştie că are parale la el, îi dădu zece bani, pe care baba îi luă nemulţumită şi bodogănind un «bogdaproste» mai mult dispreţuitor.

Moş Costache predă în taină doctoria Otiliei, rugînd-o să i-o dea regulat, după cum scrie în reţetă. Pretinse că era trebuitor să ţină dietă şi consultă pe Felix, punînd mereu întrebări explicative, ce se înţelegea prin dietă. Se făcu chiar ceva mai înţelegător în privinţa cheltuielilor şi oferi pentru masă o sumă mai rezonabilă. Îşi făcu o voluptate de a întreba în toate chestiunile privind sănătatea pe Felix şi pe Otilia, aştepta ca fata să-i întindă linguriţa la gură şi rîdea de plăcere cînd

aceasta îl îmbrăţişa. Totuşi, bătrînul punea pe recomandaţiile medicului un preţ abuziv. După fiecare doză de doctorie aştepta optimist, închipuindu-şi că ea avea să-şi facă un efect brusc, să-i dea o tărie nemaiavută. Lacom din fire, înţelegea regimul ca un medicament. Mînca legume, dar multe, pînă la îndopare, crezînd că ele au o putere curativă. Felix încercă să-i explice că dieta îi era recomandată spre a odihni organismul şi că, la vîrsta lui, nu mai avea nevoie de atîtea alimente. Bătrînul se încăpăţînă. Auzise bine pe doctor cînd îi spusese că sînt « bune » pentru el legumele, zarzavaturile. Dacă erau bune, trebuia să mănînce cît mai mult, « ca să-şi facă efectul ». Efectul fu că moş Costache începu să se îngraşe. Stănică îl aprobă în totul în această interpretare:

— Mănîncă, unchiule, dacă ţi-a spus doctorul, ştie el ce ştie. Poftă de mîncare să ai, asta e totul. Uite, eu n-am!

— De-de ce n-ai? întrebă moş Costache, interesat de toate chestiunile de sănătate.

— De ce n-am? izbucni Stănică. N-am poftă de mîncare, fiindcă n-am poftă de viaţă! La ce să trăiesc, pentru cine să trăiesc? Rostul omului e să aibă o familie, să aibă copii în care să retrăieşti, care să-ţi ducă mai departe numele. Dumnezeu mă pedepseşte, mă osîndeşte la sterilitate sau poate îmi deschide ochii şi-mi zice: « Stănică, fii brav, nu te lăsa răpus de sentimentalisme, gîndeşte matur ». O să mă gîndesc pînă am s-o fac într-un fel.

Stănică întreţinea pe bătrîn într-o continuă teroare, împărtăşindu-i decesuri:

— Moş Costache, nu ştii una? Colonelul, colonelul Constantinescu, cel din sus de lîngă Arionoaei, de la care ai cerut burghiul.

— Ei?

— Ei, a murit azi-noapte!

— De ce-a murit? întrebă îngrozit bătrînul, sperînd într-un accident imposibil de repetat.

— De ce moare orice om cu constituţia lui. L-a lovit damblaua. Trăsnit, nu altceva. A stat la masă pînă la unsprezece noaptea cu nişte invitaţi şi, cînd s-a sculat, pac. Mîine îl îngroapă. Las', că mă duc eu să mai aflu cîte ceva.

Stănică se ducea într-adevăr şi venea cu alte ştiri:

— Anul ăsta a fost nefast! zicea el scîrbit. Îi cară cu zecile, cu sutele. Tot copilaşi şi bătrîni. Toamna face rău grozav la plămîni, la cap. A murit şi băcanul din colţ, de la care am luat untdelemn. Nici nu l-am văzut bolnav vreodată. Aşa, din senin. Nu vrei să vii să-l vezi? Nu ştiu ce Dumnezeu o fi avînd că s-a făcut ca un tăciune la faţă, e de nerecunoscut. Spune nevastă-sa că s-a luptat trei zile cu moartea.

Moş Costache făcea sforţări să scape de evocările lui Stănică, acesta le dădea drumul cu o viteză satanică.

Bătrînul începu să fie superstiţios şi ipohondru, să se vaiete de dureri adevărate sau închipuite. I se părea că-i pocnesc urechile, că nu mai are stomac bun, că inima i se opreşte deodată, fiindcă el n-o mai aude. Luă purgativele cele mai respingătoare, stînd ore întregi cu gravitate pe recipientul destinat uşurării lui, în chiar mijlocul casei. Găsea pe cale deductivă cauzele tulburărilor şi mijloacele de îndreptare şi-şi alcătuise un menu fantezist. Sfîrşindu-i-se doctoria, nu voi s-o mai repete, sub cuvînt că doctorul nu i-a spus, dar se decise să vadă iar medicul, cînd, într-o noapte, visă că toate

cărămizile din curte se vărsau peste el în sunetul muzicii militare.

— Ce să mai fac, domnule doctor? întrebă el pe medic.

— Cum, ce să faci? Nimic! să duci viaţă aşezată.

Bătrînul povesti toate suferinţele lui. Doctorul zîmbi şi bătîndu-l pe umeri îl încurajă:

— Nu e nimic. Mizerii de-ale vîrstei noastre. Ca să nu le mai bagi în seamă, plimbă-te, distrează-te, întovărăşeşte-te cu oameni tineri, stai ziua, cînd e frumos, în aer liber, în Cişmigiu, la Şosea, cu condiţia să nu răceşti.

Moş Costache ascultă recomandaţiile cu religiozitate, puţin nemulţumit că nu i se dăduse şi doctorii. Otilia, pusă la curent, se hotărî să distreze pe bătrîn, şi aşa se întîmplă că, prin amabilitatea nedezminţită a lui Pascalopol, moş Costache şi Otilia se plimbau aproape zilnic cu trăsura, întîlnindu-se foarte adesea şi cu moşierul. Felix se adumbri iarăşi, mai cu seamă că Pascalopol, în scopul distrării bătrînului, făgăduise să vină din nou să joace cărţi. Cu spiritul ei feminin, în care lipsa de orice prejudecăţi se alia cu superstiţia, Otilia intui că bătrînului îi trebuia o atmosferă de încredere într-un factor stabil. Intră în fosta odaie a mamei sale, unde lîngă cîteva icoane şedea o candelă de argint, mereu nefolosită, o curăţă, o mută în sufragerie, unde moş Costache îşi stabilise domiciliul ca să facă şi economie de combustibil, o umplu cu untdelemn şi o aprinse. Bătrînul se uită surprins la ea, nu aprobă nimic cu vorba, dar nu protestă şi într-o zi veni singur la fată şi-i spuse îngrijorat:

— S-a stins candela, trebuie s-aprinzi candela!

Cînd, prin consumarea untdelemnului, flacăra atingea stratul de apă şi începea să sfîrîie, Costache se înspăimînta ca de un limbaj cu înţelesuri sinistre. Toate aceste mici mizerii psihice nu făceau din bătrîn un abătut. Nu. În fundul sufletului era încredinţat că sentinţa doctorului trebuie interpretată în modul cel mai favorabil şi că un om nu poate să moară, cînd un medic spune că e sănătos. De altfel, n-avea nici o cunoştinţă de medicină, nici o noţiune, măcar empirică, despre boale, şi în ceea ce i se întîmplase nu vedea decît « o sfîrşeală », un efect al căldurii sau al oboselii. Îşi aducea aminte că, copil fiind, se îmbolnăvise de o boală cu călduri (nu ştia anume ce), şi se făcuse sănătos, şi-şi închipuia că acum, că a luat doctoria, este iarăşi în putere. Noţiunea mai complexă a uzurii organismului n-o înţelegea. Planurile pe care le rumega în tăcere erau din ce în ce mai vaste şi se întindeau pe zone mari de timp.

Felix îşi căpătase în sfîrşit majoratul (atunci văzuse că Aglae făcea parte din tutelă), şi acum îşi putea ridica singur veniturile capitalizate la o bancă şi realizate de un avocat care ciupea cam mult ca onorariu, fiind cel puţin onest în linii generale şi de o solicitudine încercată. Fusese trist, ca de-o izgonire, dar bătrînul se grăbise să-i arate convingerea că va sta mai departe la el « tot cu atît ». Otilia nu se amestecase, numai de ruşine, şi Felix îşi chinuise mintea ca să se convingă că nu poate fi şi alt motiv la mijloc, pînă ce, leal, fata îi mărturisise:

— Papa te speculează puţin. E o mică slăbiciune foarte urîtă a lui, de care nu pot să-l vindec, acum la bătrîneţe. Fiindcă ai rămas, acum îţi spun că-mi pare bine.

Felix îndrăznise s-o sărute pe obraz.

Fiindcă tutelatul de pînă ieri nu făcuse nici o obiecţie asupra gestiunilor trecute, care arătau toate o completă utilizare a creditelor, moş Costache se socoti proprietarul de drept şi de fapt al cuielor, grinzilor şi cărămizilor şi începu din nou să le mişte de la locul lor. Descoperi doi lucrători cam zdrenţăroşi, cu priviri cam încurcate, cu care se ascunse în odăile din faţă şi intră în lungi conferinţe arhitectonice, cu tot gerul ce se lăsase la începutul lui decembrie. Ce voia să facă? Se văzu cînd oamenii se puseră să care mobilele din salonul din faţă şi altă odaie alăturată şi să le grămădească într-o încăpere din aripa laterală. Moş Costache dăduse naştere unui plan economic, care consta în împărţirea prin pereţi de jumătăţi de cărămidă a două odăi din faţă, spre a le preface în patru, şi divizarea sălii de intrare printr-un paravan de lemn, pentru ca apartamentul din faţă să aibă o intrare separată. Îşi făcuse socoteala că ar fi putut închiria camerele ca mobilate cu măcar patruzeci lei pe lună, luînd pe an aproape două mii de lei chirie. Două mii lei înmulţit cu zece (adică cu zece ani) dădeau douăzeci de mii de lei. Pentru Otilica, gîndea el, era o sumă bună, adăugîndu-se mai tîrziu şi venitul de la banii pe care i-ar fi depus la bancă. Oamenii începură lucrările, murdărind toată casa, făcură zidurile despărţitoare, dar, fie din cauza frigului, fie din aceea a materialului, pereţii rămaseră uzi, pătaţi de un fel de bube roşcate. Casa era trainică, într-adevăr, însă duşumeaua era aşezată pe grinzi de lemn, care, oricît de tari, erau slăbite de vechime. Greutatea neaşteptată aşezată în mijlocul odăii îndoi grinzile sau le făcu să roadă pragurile de moloz pe care şedeau, încît după cîteva zile duşu-

meaua devenise concavă şi elastică, asemeni unei şele, şi aderenţa zidului cu tavanul se stricase, lăsînd un interstiţiu curbat. Moş Costache se înfurie, declară pe meşteri « pu-pungaşi ». Se iviră şi conflicte băneşti, bătrînul descoperind cu indignare că i se cere mai mult decît crezuse el că prevedea învoiala. Lucrătorii plecară nemulţumiţi, înjurînd, iar moş Costache decisese ca în primăvară, cînd o fi vreme bună, să găsească alţi meşteri mai cumsecade şi să colaboreze cu mîinile lui. Supărat de pierderea pe care socotea că o suferă prin îndepărtarea momentului comercial, bătrînul îşi munci capul să găsească aiurea o compensaţie. Otilia îl surprinse la vreme făcînd lui Felix, care asculta încurcat, nişte propuneri:

— E-e bine să fa-facem un contract pentru un an, doi, în folosul dumitale, ca să fii sigur că nu pierzi odaia. Dacă vine altul să ţi-o ia, dînd mai mult? Po-pot să-ţi dau încă o odaie, alături sau în faţă, ca să stai mai bine, mai plăteşti patruzeci de lei.

Adevărul este că Felix plătea o pensiune scandaloasă şi ar fi putut cu cîteva zeci de lei să trăiască foarte bine oriunde, dacă nu l-ar fi reţinut slăbiciunea pentru Otilia.

— Papa, papa — zise aceasta bătrînului, ruşinată, dar cu glas de blînd reproş, din milă pentru starea lui — de ce faci lucruri de astea, papa? Îi iei atîţia bani lui Felix şi îi mai pretinzi şi contract? În loc să stea aci ca oaspetele nostru? Mi-e ruşine să vin la masă, cînd mă gîndesc că plăteşte numai el.

Bătrînul se arătă deocamdată plin de căinţă, curînd însă se porni iar pe chibzuiri. Aflase de undeva că sînt bănci care fac asigurări pe viaţă, în

favoarea moştenitorilor. Plăteşti nişte anuităţi şi, cu începere de la un anume termen, moştenitorul indicat poate ridica, în caz de deces al asiguratului, o sumă de bani. I se păru o afacere admirabilă şi se învîrti prin casă de satisfacţie, la ideea combinaţiei. S-ar fi asigurat pentru o sumă oarecare, în beneficiul Otiliei, pentru viitorul căreia era sincer preocupat, şi în chipul acesta nu mai avea nevoie să-i dea nici un ban direct. Banii i-ar fi folosit să înalţe case de speculă, cu apartamente mici şi ieftine, care aduc mai mult decît apartamentele mari. La bancă însă îi rîse în nas fără nici o jenă:

— La vîrsta asta, asigurare?

Bătrînul plecă mirat, neînţelegînd de ce un om la vîrsta lui nu se poate asigura. Atunci îi intră în cap că avea prea multe lucruri în casă şi că trebuiau vîndute. Cîteva izbuti să le dea pe la cumpărătorii de vechituri. Dar cînd un samsar evreu veni chiar în casă, insistînd să cumpere în total, apăru deodată Aglae, c-o falcă-n cer şi una pe pămînt:

— Da' ce faci aici, Costache?

— Cum, ce fac?

— Asta te-ntreb şi eu! Te-ai apucat să vinzi lucrurile din casă?

— Şi ce dacă vînd? Am să dau socoteală cuiva?

— Am dat un preţ aşa de bun! zise onctuos samsarul.

— Ieşi afară de aici! zbieră Aglae la evreu, ce-i aici, hală de vechituri?

Samsarul fugi, iar Costache se înfurie aşa de tare, încît i se vedeau vinele strînse pe frunte, ca nervurile pe o mare foaie de varză. Ţipă cu glas ascuţit, întrerupt de răguşeli, ridicol de groase:

— N-am eu voie, în casa mea, să fac ce vreau?

 Ce pofteşti dumneata?

— Poftesc că nu vreau să arunci mobile vechi, de la părinţi, la un nespălat de samsar, care ţi le ia pe nimic!

— Şi ce te priveşte pe dumneata dacă le ia pe nimic?!

— Mă priveşte!

— Nu te priveşte!

— Ba mă priveşte, că sînt soră!

— Şi dacă eşti soră, ai vreun drept să mă epi... să mă epitropiseşti?

— Am dreptul să te împiedic, dacă nu mai eşti în toate minţile şi faci prostii, învăţat cine ştie de cine.

Moş Costache simţi că se sugrumă.

— Eu prost? Eu nu sînt în toate minţile? N-am eu voie să fac ce vreau în casa mea, cu lucruşoarele mele, nu pot eu să vînd ce vreau şi cui vreau? Tot am să vînd, şi casă, şi lucruri, tot am să vînd şi n-am să las nimic la nimeni. Mai bine le dau la un spital.

Aglae, cam speriată de ameninţare, se îmblînzi.

— Nu ţi-am spus că n-ai voie să vinzi, am zis că laşi să te tragă pe sfoară mizerabilii ăştia de samsari. Dacă vrei să vinzi, vinde, că eu nu te-mpiedic, dar barim să găsim nişte familii, prin vorbă, care să cumpere cu preţ mai ca lumea. Eu vreau să-ţi fac binele!

— N-am nevoie de binele dumitale! se împotrivi moş Costache, pe jumătate convins totuşi.

Din aceste conflicte răsări în capul bătrînului o idee neaşteptată. Otiliei îi aşezase viitorul (aşa îşi închipuia, luînd intenţia drept fapt), era încă în putere şi sănătos (cum zisese doctorul). Să rămînă « toată viaţa » singur, însemna să se expună dezolării, bolii, amestecului Aglaei. Bătrînul se crezu

în putere de a-şi lua ceea ce numea el o « menajeră ». Avea o veche cunoştinţă, pe care-o frecventa de pe cînd era văduv şi care îl mulţumea prin aerul de modestie materială. Se gîndi că ar putea s-o ia în casă « ca pe o nevastă », ca să-i închirieze odăile, să-i vadă de gospodărie. La căsătorie nu cugeta de loc, nu numai fiindcă îi era frică de cheltuieli, ci fiindcă îşi zicea că o femeie care trăieşte în casă e prin chiar aceasta o adevărată soţie. Ideea legalităţii era cu totul străină de mentalitatea bătrînului şi acesta era motivul pentru care nu adoptase pe Otilia, ţinînd-o totuşi în familie cu fidelitate. Într-o bună zi, Otilia şi Felix se treziră în casă cu o femeie, după înfăţişare mai degrabă simplă, curat îmbrăcată, cu părul strîns bine într-un conci solidificat cu un mic pieptene şi cu ace. Părea să aibă vreo patruzeci-cincizeci de ani, era subţirică şi rotunjită puţin prin bunăstare, şi faţa avea o antipatică nuanţă pergamentoasă. Femeia fu numaidecît odioasă celor doi, din cauza blîndeţei mieroase şi interesate. Se amesteca în toate, suferind cu ipocrizie orice aluzie, arăta o solicitudine ridicolă pentru bătrîn, care însă era aşa de mulţumit, încît rîdea cu toată întinderea gurii. Cînd bătrînul se aşează la masă, « menajera », căreia îi zicea Paulina, îl legă la gît cu un şervet înnodat la ceafă, ca pe copii.

— Vezi, aşa — observă ea cu o blîndeţe cerească, în care intra şi puţin reproş la adresa altora — aşa nu mai cade şervetul jos.

Otilia pufni de rîs, în indiferenţa studiată a Paulinei, care alergă la bucătărie şi se-ntoarse cu Marina, căreia îi dădea numeroase instrucţiuni, primite cu ochi dispreţuitori. Paulina adusese lui
 moş Costache ouă fierte, şi acesta, lacom, întindea

mîna să le ia, dar quasinevasta nu-l lăsa. Ceru o farfurie mică Marinei (« Repede, repede, madam Marina, domnul nu trebuie să aştepte ! »), o puse înaintea bătrînului, şi cu o linguriţă începu să răstoarne conţinutul găoacei. Nerăbdător, bătrînul se repezi să vîre pîinea în gălbenuş, dar Paulina îl opri cu un gest blînd, de infirmieră, ca să-i pună puţină sare, cernută printre degete.

— Vreau şi piper, ceru moş Costache.

— Piper nu e bine, suflete — zise Paulina — îţi face rău !

Marina, oprită în uşă, privea ca la panoramă, dar bătrînul era încîntat. Paulina nu se aşeză la masă decît după ce moş Costache isprăvi de mîncat, apoi ciuguli şi ea pe apucate, aruncînd ochi atenţi asupra protejatului ei. Cu maniere blînde, adulatoare, femeia încerca în chip evident să-şi cîştige un fel de autoritate în casă. Otilia însăşi fu îndepărtată, cu multe semne de prefăcută delicateţe, de a vedea pe moş Costache, într-o dimineaţă, sub cuvînt că « dînsul » pierduse o parte din somn şi trebuia să se mai odihnească. Otilia simţi că în curînd nu se va mai putea reţine şi va da un brînci nesuferitei intruse, însă domnia Paulinei fu scurtă. După ce se crezu instalată în simpatia bătrînului, Paulina începu să-l întreţină treptat cu nevoile ei :

— Lumea e rea, bîrfeşte, trebuie să ne ferim. Sînt văduvă, am şi eu nevoile mele. Să am şi eu o mulţumire, să ştiu că n-am îngrijit degeaba un om. S-au mai văzut bărbaţi care au înşelat femeile după ani de zile de răbdare.

— Şi ce vrei ? o întrebă moş Costache, intrigat, după cîteva insinuări de soiul acesta.

— Vreau şi eu o mulţumire cît de cît, acolo, cum să zic, dacă nu altceva, să mă treci la testament.

Bătrînul recăpătă nervurile de foaie de varză pe frunte şi răguşi complet:

— Ce testament? Eu nu fac nici un testament! N-am nimic de lăsat! Ce testament? N-am murit încă!

— Nu trebuie să te superi, am zis şi eu aşa, ştiu eu că dumneata eşti un om bun.

Moş Costache, îngrijorat şi aşa de prea marea consumaţie de alimente, se înfricoşase şi nu ştia cum să scape de Paulina. Laşitatea lui înnăscută îi răpea orice iniţiativă. Privi deci cu mulţumire pe geam numai mimica unei scene pe care n-o putea auzi, şi în care se vedea cum Marina, fioroasă, dă brînci Paulinei afară din bucătărie şi o ameninţă cu făcăleţul. Menajera stătu în casă doar atît cît să-şi întărească la loc conciul, şi apoi dispăru pentru totdeauna. Felix şi Otilia rîseră, moş Costache îi privea cu mina comică a unui vinovat care îşi dă seama de neghiobia lui, în schimb Stănică înflori dincolo incidentul, din toată seva imaginaţiei lui.

— Îţi dau cuvîntul meu de onoare că moş Costache are un copil cu ea, am văzut eu copilul, să nu vă miraţi dacă o să-i lase ceva avere, de hatîrul progeniturii. De ce crezi c-a gonit-o Marina? A fost pusă la cale de Otilia şi de Felix, care n-au nici un interes să fie concuraţi. A bătut-o măr, am auzit chiar că s-a internat în spital.

Otilia, aşezată pe genunchii bătrînului, îi mîngîia chelia de porţelan.

— Papa, zău, tu eşti bătrîn şi n-ai nici o minte. Ce nevoie aveai s-o aduci în casă pe individa aia? Nu te îngrijim noi, nu-ţi facem toate gusturile?

Bătrînul şedea cu o buză lăsată-n jos, în cea mai perfectă poză de căinţă.

— Las' că am eu grijă de fe-fetiţa mea — zise el, cu gîndul la speculaţiile lui fanteziste — am eu grijă.

— Papa, nu te mai îngriji de mine, ţi-am spus, eu n-am nevoie de nimic!

Spunînd acestea, Otilia era cu desăvîrşire sinceră, fiindcă uitase de banii de care vorbise Pascalopol că s-ar fi depus pe numele ei.

Marina vîrî în cap lui moş Costache că e bine să facă sfeştanie în casă pentru gonirea duhurilor rele, fiindcă de aceea se abăteau atîtea necazuri de la o vreme. Nu mai călcase popa de nu ţinea minte, ca la păgîni. În cele din urmă, ideea fu primită şi părintele veni într-o dimineaţă, însoţit de un dascăl şi de popa Ţuică. Acest popă Ţuică fusese preot mai înainte la biserica părintelui, şi acum bătrînul rămăsese supranumerar. Avea şaptezeci de ani, o barbă ascuţită şi vînătă, ca o bidinea, şi bea multă ţuică, de unde şi porecla. Ocăra, pronunţînd foarte des numele necuratului, se văieta chiar în biserică, la lume, de bătrîneţe şi dureri prin încheieturi şi spovedea copiii, care-i rîdeau sub patrafir, întrebîndu-i dacă au mîncat fasole şi varză acră. Cînta mormăind, sughiţînd, trecînd repede de la cele mai grave registre la un schelălăit înfricoşat, spre hazul credincioşilor tineri. Babele îl mustrau de la obraz, dar îl venerau, şi de altfel şi el le certa, împroşcîndu-le cu numiri nemaiauzite de sfinţi. Părintele titular îl ocrotea dintr-o omenie pe care o declara tuturor plin de emfază şi de prefăcută îngrijorare pentru prestigiul bisericii. Sfinţia-sa era un bărbat înalt, rotund, roşu la faţă, cu barbă mare, albă, răsfirată pe tot pieptul. Rîdea din tot pîntecele, rezista la cele mai grozave insinuaţii păgîne, parînd cu glume prudente loviturile, ferindu-se de a se compromite.

Părintele, asistat de dascăl, făcu sfeştanie, umplînd casa de fum de tămîie şi stropind pereţii cu agheasmă. Popa Ţuică scotea din cînd în cînd cîte un ison izolat, privind cu coada ochiului, să vadă dacă nu se pregăteşte ceva băutură. Cînd sfinţia-sa stropi pe cei de faţă cu agheasmă (moş Costache se îndoi din şale, plin de evlavie), dădu ochi cu Stănică, pe care-l cunoştea prea bine, şi rîse cu înţeles către el.

— De unde mai ieşişi, satană? îl întrebă părintele cu umoare, cînd sfîrşi slujba, în vreme ce-şi trăgea epitrafilul pe deasupra cozii.

— Păi ce, sfinţitule — obiectă Stănică bisericos — eu n-am voie să iau parte la sfînta slujbă a sfeştaniei, să mă-ngrijesc de suflet?

— Ba ai, cum să n-ai, porc de cîine, chiar te laud că te-ai dat şi tu pe brazdă şi păşeşti către cele bune. Te-aştept la spovedanie şi la sfînta împărtăşanie.

Părintele tutuia pe toţi, socotindu-i « fii duhovniceşti », iar cu cei mai intimi îşi îngăduia porecla « porc de cîine ». Moş Ţuică întrebă, plictisit de aşteptare, pe Otilia:

— Ascultă, găinuşa taichii, n-ai cumva nişte ţuiculiţă, că nu-ş' ce mă ţine-n gît, de azi de dimineaţă?

Şi, ca să confirme suferinţa, bătrînul emise o tuse pe două note, făcînd unison.

— Moş Costache — zise Stănică — trebuie să dai şi dumneata un aperitiv, acolo, nişte vin, nişte mezeluri, aşa e obiceiul!

— Mai bine ţuică! mărturisi inocent popa Ţuică.

Costache se uită foarte încruntat spre Otilia, iar Stănică forţă lucrurile:

— Scoate, unchiule, un pol, să cinstim feţele bisericeşti.

Părintele titular auzi instrucțiunile date de Stănică Marinei și interveni cu preciziuni:

— Ascultă, bre, porc de cîine, spune-i să ceară de la Cristache din vinul cela de care-mi dă mie și să ia și nițeluș caşcaval. E bun cu vinaț.

— Să ia și niște țuică, moțata taichii, s-o beau fiartă! se ruga popa cel bătrîn.

Otilia, amuzată, îi făcu hatîrul. În așteptare, sfinții părinți se așezară pe scaune, după ce trimiseră pe dascăl acasă cu obiectele bisericești.

— E bine, din cînd în cînd, cîte o sfeștanie, zise părintele titular, ca să se afle în vorbă. Să ne mai gîndim și la Cel-de-sus, care ține toate în slăvita lui mînă.

— Și să bem și oleacă de vin! adăugă Stănică.

— Și vinul e bun, porc de cîine — pară părintele lovitura — că e hărăzit de Domnul, spre binefacerea și bunăstarea făpturilor sale. Însă cu măsură.

— Ninge al dracului — observă părintele anexă — mi-a intrat zăpadă și-n gură. N-a mai nins așa de-acum cincisprezece ani, din 1895, cînd a viscolit în noiembrie. Se vede că și-a vîrît dracu coada, să mă răguşească pe mine!

— Bre, cuvioase — îl mustră, cu prefăcută indignare, părintele titular — ți-am spus să nu mai pomeneşti pe ucigă-l-crucea. Ce păcatele, ești preot bătrîn! Doar atîta iertare să ai pe lîngă Domnul milostiv.

Stănică deveni provocator:

— Așa sînteți dumneavoastră. Pe alții îi sfătuiți să nu bea, să nu ocărască, dar sfințiile-voastre faceți tot ce poftiți. Cum să mai creadă lumea?

— Darul! zise popa Țuică, apucîndu-și cu mîna toată mica lui barbă. Creștinul respectă în mine darul dumnezeiesc, nu pe mine, care sînt păcătos.

— Măi, porc de cîine — protestă părintele titular — se vede că eşti în mîinile satanei azi! M-ai auzit pe mine vreodată hulind, luînd numele Domnului în deşert? Cuvioşia-sa e bătrîn, săracul, îşi mai dă în petic, căci plini de păcate sîntem toţi. Zici că beau, satano? Gust şi eu un păhărel de vin, cît e îngăduit şi de scripturi, căci zice Solomon în *Pildele* lui: « De vei şedea la masa celui puternic, înţelepţeşte mănîncă din cele ce ţi se pun înainte ».

Popa Ţuică cîntă pe nas: « Mănîncă miere, fiule, că este bun fagurul, ca să se îndulcească gîtlejul tău ». Apoi întrebă, îngrijorat:

— Oare, tăiculiţă, mai stă mult cu ţuica aia? Că mult nu mai am de trăit!

— Hei, cuvioase, nu ne e dat nouă, păcătoşilor, să ştim cît vom trăi şi nu se cade să mîniem pe Dumnezeu cu trufia noastră. Domnul vede.

— Asta-i acum — observă Stănică în liber-cugetător — crezi că Dumnezeu stă cu răbojul să ne ţie socoteala vieţii?

Părintele făcu un gest de oroare şi ameninţă pe Stănică cu pumnul:

— « Pus-am gurii mele pază, cînd a stătut păcătosul împotriva mea ».

Marina şi Otilia veniră cu proviziile şi le întinseră pe masă. Părintele aruncă ochii asupra aperitivelor, se închină, făcu semnul binecuvîntării şi zise:

— « Caută, Doamne Isuse Cristoase, preste mîncările cărnurilor şi le sfinţeşte pre ele, precum ai sfinţit mielul, carele ţi-a adus ţie Avel, spre jertfă, aşijderea şi viţelul cel gras... că tu eşti hrana cea adevărată şi dătătorul bunătăţilor, şi ţie mărire înălţăm, împreună cu părintele tău cel fără de început, şi cu prea sfîntul duh, acum şi pururea
 şi în vecii vecilor, amin! » Apoi se închină din

nou, plescăi din buze şi puse mîna pe o bucată groasă de salam.

Popa Ţuică, indiferent la mîncare, strînse paharul în mîini şi în aşteptarea ţuicii cîntă:

— « Nu fi beţiv, nici te întinde la sfaturi şi la cumpărături de cărnuri ».

— Bată-te să te bată, porc de cîine, aşa-i, zău — zise părintele, trăgînd pielita altei felii de salam — « că de vei da ochii tăi spre urcioare şi spre pahare, la urmă vei umbla mai gol decît pilugu ».

— He, he, he! rîse popa Ţuică, văzînd că Otilia făcea haz de glumele lor. Rîzi, porumbiţa taichii! Îţi mai aduci aminte cînd te-am vîrît în cristelniţă? Phii! era şi atunci un ger al dracului. A fiert ţuica aia? Că tare mă dor încheieturile! « Precum oţetul la rană şi fumul la ochi nu foloseşte, aşa boala, căzînd în trup, mîhneşte inima ».

— Da' dumneata, fiule, nu mănînci? întrebă părintele pe moş Costache. Bea colea din vinul ăsta. Are porc de cîinele cela de Cristache un vin dumnezeiesc, de pus în grijanie.

— Tata a fost cam bolnav — explică Otilia — nu are voie să abuzeze.

— Aşa?! se miră părintele, dînd vinul din pahar pe gît, n-am ştiut. Însă a uza nu e a abuza. Vinul bun se dă şi la boală, aşa ştiu din bătrîni. Decît că eu, ca duhovnic, nu mă pricep în cele trupeşti. Să dea Dumnezeu sănătate şi minte la cei păcătoşi. Amin!

— Ascultă, fiico, mai e blestemăţie de ceea cu scorţişoară? întrebă popa Ţuică pe Otilia, că de-abia-i simţii gustul. Toarnă colea, să am păcate mai multe, ca să mă smeresc Domnului cînd mă va chema. « Mărturisi-mă-voi ţie întru alăută, Dumnezeule, Dumnezeul meu! »

— Apropo de alăută — zise Stănică — ăsta e vin de chef cu lăutari, nu cu aperitiv. Păcat că sfinţiile-voastre nu puteţi juca!

— Da' de ce, porc de cîine, să nu putem juca? « Saltă şi te bucură, Sioane », zice Scriptura. La sfînta taină a căsătoriei nu dănţuim? Orice petrecere cinstită, cu suflet curat, este îngăduită omului. Mi se pare mie, Stănică, de nu mă-nşel, că eşti de ăştia noi, care strică legea, îmbolnăviţi de spurcăciunea ateismului. « Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu. »

Părintele muşcă dintr-o bucată de caşcaval, iar popa Ţuică, partener obişnuit în astfel de nevinovate dialoguri sfinte, privi cu tristeţe la ceaşca goală de ţuică pe fundul căreia se vedea un bob de piper şi aruncă ochii dezgustat la mezelurile de pe masă, cîntînd: « Pîine îngerească a mîncat omul, bucate le-au trimis lor din destul ».

— Asta aşa e, cuvioase, mare este mila Domnului! confirmă părintele, închinîndu-se larg.

Popa Ţuică, dăruit de Otilia cu o altă ceaşcă de ţuică, întrebă pe fată dacă mai are « ţambalul » cu care o auzise cîntînd o dată. « Ţambalul » era, după el, pianul. Moş Costache, care altă dată ar fi fost foarte mîhnit de consumaţia prea mare de vin şi de alimente, în casa lui, acum părea preocupat de alte gînduri. În cele din urmă izbuti să întrebe, în şoaptă aproape, pe părinte:

— O-o-oare crezi că este lumea cealaltă?

— Nici vorbă, cuvintele Mîntuitorului ne-nvaţă; căci zice el: « Fericiţi cei săraci, căci a voastră este împărăţia lui Dumnezeu, fericiţi cei care aici flămînziţi, căci vă veţi sătura şi celelalte, căci multă este răsplata voastră în ceruri! »

— Atunci slabă speranţă să intrăm noi în rai, părinte, fiindcă sîntem sătui, observă Stănică.

— Taci, măi porc de cîine, că nu e vorba numai de săturarea pîntecului, ci de îndestularea cu toate fericirile, şi ce muritor, satano, se poate lăuda că e fericit şi fără lipsă, căci ce-i omul? « Omul, ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului ». Şi apoi, tu nu pui în cîntar mare mila Domnului, care şi de şapte ori şapte de vom greşi ne va învrednici cu milostivirea lui?

Răpus de marele efort oratoric, părintele dădu pe gît un alt pahar de vin, şi apoi zise cu glas profund:

— « Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila ta, şi după mulţimea îndurărilor tale şterge fărădelegea mea ».

Popa Ţuică îi dădu replica dăscăleşte:

— « Doamne, buzele mele vei deschide, şi gura mea va vesti lauda ta! »

Şi numaidecît bău ţuica. Părintele, scuturîndu-şi fărămiturile de pîine de pe antereu şi privind la ceas, găsi că e vremea să plece:

— Să ne sculăm, cuvioase, să mergem, că s-a făcut amiază. Domnul să binecuvînteze această casă.

Moş Costache, foarte serios, întrebă:

— Şi sufletul vede şi aude ca şi în viaţă?

— Of, Doamne — zise părintele, silindu-se să scape de preciziuni compromiţătoare — acestea sînt taine înfricoşetoare, de care nu se cade să ne apropiem, dată fiind puţinătatea minţii noastre. De bună seamă că Domnul, în mare mila sa, a îngrijit de toate.

Popa Ţuică chicoti ca un copil, înecîndu-se în tuse:

— Oale şi ulcele, hi, hi, hi, ulceluţe ne facem.

Stănică, limbut, nu slăbi pe preot:

— Stai, preasfinte, nu fugi aşa. Moş Costache ţi-a pus o întrebare foarte serioasă, pe care ţi-o repet şi eu. Pe mama mea îţi spun că ţin la credinţa strămoşească şi vreau să mă pregătesc sufleteşte, ca să devin creştin adevărat, nu aşa, numai de formă.

— Să-ţi ajute Dumnezeu! aprobă părintele, găsind că nu e de demnitatea lui să ironizeze convertirile.

— Ei, dar eu sînt om, am problemele mele capitale la care vreau să răspund, altfel cad în braţele filozofilor atei.

— Mîntuitorul nostru a răspuns la toate! declară părintele, puţin îngrijorat de discuţie.

— Întîi să-mi spui de ce nu e dreptate pe lume? De ce păcătosul se lăfăie nepedepsit şi dreptul cade la fund?

Părintele ameninţă amical, volubil pe Stănică, vrînd să-l facă prin glumă să bată în retragere:

— Cum se cunoaşte, porc de cîine, că nu calci în casa Domnului! Păi, tu, fiu nevrednic, aici vrei să te catechisesc, între paharele cu vin? Venit-ai tu la biserică, s-asculţi cuvîntul dumnezeiesc, venit-ai tu la mine să te spovedeşti? Atunci vedeai că la toate e răspuns. Să nu scoţi, măi, spurcăciuni din gură, că Dumnezeu are răsplată şi pedeapsă în ceruri pentru toate faptele bune şi pentru toate fărdelegile. « Mare este Domnul nostru şi mare este tăria lui, şi priceperii lui nu este număr. »

— Şi este lumea cealaltă? insistă, în chip curios, Costache.

— Dacă ar fi — zise Stănică, reeditînd vechea discuţie cu bătrînul — ar fi venit pînă acum unul să ne vestească.

— Iartă-l, Doamne, că nu ştie ce spune, se rugă părintele, teatral, ridicînd mîinile spre tavan.

— Ascultă, preasfinte, e adevărat că Dumnezeu e bun?

— Tu zici, fiule! confirmă părintele, evitînd orice participare la dispută.

— Apoi, dacă e aşa, cum îţi explici, sfinţia-ta, că ne zbatem de mii de ani în îndoială şi nu ni se dă nici o dovadă de nemurirea sufletului, cînd ar fi aşa de simplu să vină bunăoară unul care a murit, să ne spună, uite, este aşa şi pe dincolo? De ce tace Dumnezeu în privinţa asta?

Părintele luă aere îngrozite:

— Bine a zis psalmistul: « Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioşilor şi în calea păcătoşilor n-a stătut, şi pre scaunul pierzătorilor n-a şezut ». Păi bine, bre, porc de cîine, ce fel de creştin eşti tu care nu cunoşti elementele credinţii noastre strămoşeşti? Păi ce dovadă mai vrei tu după ce Mîntuitorul nostru s-a jertfit pentru noi şi a înviat din morţi?

— Ei, şi cum e acolo? întrebă provocator Stănică, în vreme ce moş Costache asculta cu mare interes.

— Lasă c-ai să vezi tu, împielitatule, cum e. « Şi iată — zice la Apocalipsa — voi veni în curînd; şi răsplata mea cu mine este ca să plătesc fiecăruia după fapta sa. Eu sînt alfa şi omega, începutul şi sfîrşitul, întîiul şi cel din urmă », şi celelalte. Haide, cuvioase, să plecăm, că e tîrziu.

Şi părintele porni pe uşă, urmat de popa Ţuică, spărgînd o dispută care nu-i plăcea.

— Am vorbit şi eu aşa — declară Stănică părintelui în poartă — ca să stimulez pe bătrîn, să-l fac să se gîndească la cele sfinte, cît despre mine,

te asigur că sînt cel mai bun creştin, de Paşti am să vin să mă grijesc.

— Taci, porc de cîine — glumi părintele — că ştiu eu cît îţi face pielea. Aşa sînteţi voi ăştia, oamenii noi. Cu sănătate.

Aglae se miră cînd află de sfeştanie şi se-ntrebă dacă e un semn bun sau un semn rău, dat fiind indiferentismul obişnuit al bătrînului. În orice caz, fu pentru ea un prilej de a călca din nou în casa lui moş Costache, sub pretext de a-l lăuda pentru ideea cea bună. Făcură o adevărată reuniune post-meridiană, la care luară parte Stănică şi Olimpia, Aurica, Titi. Mîndria cea mare a Aglaei era că Titi se-ndeletnicea din ce în ce mai asiduu cu o vioară, cu care umplea de lamente oribile toată casa. Mînuia vioara cu pasiune, cu încăpăţînare, dar fără nici o metodă, în vreme ce Aglaei îi intrase în cap că va putea dovedi Otiliei că Titi al ei cîntă mai bine decît « zdrăngăneşte » ea. Titi era înconjurat de atîta simpatie geloasă din partea mame-sei şi surorilor, încît, dacă progresul lui ar fi fost în dependenţă numai de asta, ar fi ajuns în curînd un Paganini. Din nefericire, nu avea nici o îndemînare şi nici deşteptăciunea de a învăţa corect. Cineva îi recomandase un caiet de Klenck şi nişte exerciţii de Sitt, dar Titi se plictisi iute de monotonia studiilor (care de altfel dezamăgiseră şi pe Aglae) şi căzu iar la ariile după ureche sau chiar după note, însă din motivele cunoscute şi banale. Cu pasiunea lui pentru munca manuală, se consacră tot mai obstinat unei adevărate industrii. Ceru note de pe la prieteni, cu muzică populară, romanţe, chansonete pentru pian, vioară sau voce, indiferent, îşi confecţionă hîrtie de note cu ajutorul cunoscutului său pieptene cu cinci dinţi, pe care-l apăsa pe un număr de foi

de hîrtie sub care aşezase hîrtia de carbon, copiind apoi, cum îl tăia capul, partea primă. Titi putu cînta, după mari şi sfîşietoare munci, spre satisfacţia Aglaei, *Vals* din *Vînzătorul de păsări*, *De ce nu vii*, *Colea-n grădiniţă*, *Coroana femeiască*, *Cît te-am iubit*, *Mimi d'amour*, *Malgré toi*, *Reviens*, *Valsul vînătorilor*, *Si tu veux Marguerite*, *Serenada* lui Braga, *Sous les ponts de Paris*, *Tu ne sauras jamais*, *Ochii căprii*, *Serment de femme*, *Călugărul*, *Nu pot crede*, *Marsilieza* şi altele. Prin urmare, Aglae, care venise cu ceva de lucru în mînă, pretinse că era bine ca Titi să-l distreze pe moş Costache, cîntîndu-i cu vioara. Titi nu se lăsă mult rugat şi începu să cînte jalnic şi fals o romanţă de Em. Drossino, *Te duci*. Moş Costache nu se arătă de loc încîntat de producţie, deşi nu avea pricepere în muzică, în schimb femeile ascultară pe Titi cu religiozitate. Aurica începu s-o fredoneze în tovărăşia viorii, apoi intră în corul improvizat şi Olimpia, şi, în sfîrşit, ca un fel de încurajare a activităţii muzicale a lui Titi, Aglae însăşi care îşi revelă glasul piţigăiat, tremolat, în contrast cu agresivitatea ei baritonă de toate zilele. În cele din urmă, Aurica izbucni într-un plîns zgomotos.

— De ce plîngi şi tu aşa? zise Olimpia. Bea puţină apă!

Întristată, bău un pahar plin de apă, oftă şi declară:

— Aşa-mi vine cîteodată, cînd aud muzică! Şi cînd văd pe alţii fericiţi, şi eu...

— Lasă — o mîngîie Aglae — că mai e timp şi pentru tine. S-o îndura Dumnezeu.

Ca să vindece tristeţea Aurichii, Titi o dădu în *Issa-Issa*, pe care-l execută cu mare gravitate, îngînat de glasul satisfăcut al Aglaei:

— Dulce instrument e vioara! decise Aglae, pianul nu l-am putut suferi niciodată.

În aceste împrejurări, Weissmann pică în casă în căutarea lui Felix, care nu era acolo. Îndatoritor ca întotdeauna şi sociabil, studentul se interesă de sănătatea bătrînului, îi luă pulsul, se prefăcu a-l consulta şi a rămîne foarte mulţumit. Moş Costache îl privea cu mare stimă, ascultîndu-l ca pe un oracol:

— Ţi-ţiu dietă strictă — zise el — nici de fumat nu mai fumez.

Aurica se grăbi să ofere un ceai lui Weissmann, care îl primi fără mofturi.

— Sînteţi cam palidă — observă studentul — ar trebui să faceţi o serie de injecţii cu cacodilat sau cu stricnină. Vă surmenaţi, sau aveţi nemulţumiri de origine sentimentală?

Aurica lăsă capul în jos, cu exces de modestie.

— Ia să vă vedem pulsul, domnişoară! Hm! slab, abia perceptibil! Anemie mare. Ştiu eu ce-ar trebui să faceţi!

— Ce? întrebă avidă Aurica, cu mîna rămasă încă în mîna lui Weissmann.

— Amor! zise Weissmann, cu cinismul lui profesional, amor practicat intensiv, ca o gimnastică sanitară, ca o disciplină a nervilor. Aţi avut legături amoroase pînă acum, aveţi cumva un prieten viguros?

— Vai! ce vorbe spuneţi! se pierdu de ruşine Aurica, încîntată totuşi de ineditul convorbirii.

— Dar ce-ţi închipui dumneata, domnule — zise Aglae — că fetele mele se poartă ca studentele dumneavoastră, pe acolo pe la medicină?

— Şi cu toate astea — insistă Weissmann neînţelegînd sau făcîndu-se că nu înţelege — e absolut necesar. Virginitatea, de la o anume vîrstă, e o

cauză de autointoxicare, ce poate duce la demenţă, la isterie. Ce vîrstă aveţi, domnişoară?

— Ca un cavaler ce eşti, îmi pui o întrebare la care nu se răspunde. Dumneata cît îmi dai?

— Ştiu eu? Douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase! minţi Weissmann.

Aurica fu încîntată de evaluare:

— Cam atît — consimţi ea — văd că te pricepi la vîrstă.

În realitate, faţa Aurichii era a unei femei slabe de patruzeci de ani, deşi nu împlinise această vîrstă, scorojită sub stratul lucios de unsori amestecate cu pudră şi încreţită în jurul ochilor. Părul rărit îi era îngreuiat de prea multe chignoane. Umbre violete îi înconjurau ochii, dîndu-i înfăţişarea tipică a apaşelor, iar dinţii desfăcuţi în rîs trădau nervozitatea dorinţelor.

— Ca să vă păstraţi mereu vîrsta asta, aveţi nevoie, pe de o parte, de exerciţiul funcţiunilor dumneavoastră specifice, sînt clar, nu? pe de altă parte, de îngrijiri particulare. Bun! Ia să vedem obrazul! Cu ce daţi dumneavoastră pe obraz?

— Cu... lanolin!

— Banal, primejdios. Recomand seara curăţirea obrazului cu apă de trandafir, amestecată cu alcool camforat, părţi egale, apoi faceţi masaj facial ca să activaţi circulaţia sîngelui.

— Cum, domnule Weissmann? întrebă avidă Aurica.

— Uite aşa, stimată domnişoară!

Weissmann netezi de zece ori gîtul Aurichii cu partea laterală a arătătoarelor, apoi îi frecă de cîteva ori bărbia cu dosul palmei, îi ciupi de cîteva ori guşa, îi masă obrajii de la nas spre gură, de la nas spre tîmple, sub ureche, şi apoi îi frecă cu degetele porţiunea dintre sprîncene.

— Apoi, iubită domnişoară, procedaţi la gresarea obrazului cu cremă. Eu v-aş recomanda însă un lichid gras, compus din ulei de parafină, ulei de ricin, ulei de migdale dulci, untdelemn şi ulei de muşeţel. De dat uşor cu un tampon de vată.

— Vai, cîte ştiţi, domnule Weissmann, vă rog să-mi scrieţi reţeta, ca să n-o uit.

Aurica rămase nu numai încîntată de caracterul îndatoritor al lui Weissmann, dar, ca de obicei, se aprinse pînă la marginea de a-şi închipui că poate să intereseze pe student. Îl lăudă la toată lumea că e « cavaler » şi-i încredinţă pe toţi că un astfel de tînăr, oricît de sărac, avea să facă paşi mari în viaţă. Fu de părere chiar că trebuia ajutat. În familia Aglaei nu exista nici o noţiune de antisemitism. « Cu ovreiul îţi faci treaba mai bine decît cu al tău », era un dicton general. Căsătorii de evreice cu romîni, îndeosebi cu ofiţeri, fiindcă era la mijloc dota, se făceau destul de des. Nu însă şi contrariul. Ca un evreu să se căsătorească cu o creştină, asta părea un lucru curios, şi ce este curios e şi reprobat. Aurica începu să invite pe Weissmann, să se intereseze de familia lui, şi într-o bună zi, sub un pretext oarecare, merse chiar acasă la el, unde stătu de vorbă cu mătuşa studentului şi cu surorile lui. Mizeria nu o înspăimîntă. Găsi argumente în favoarea lui Weissmann, zicînd că cu atît mai mare e meritul lui cu cît are de luptat cu sărăcia. În sfîrşit, începu să profeseze pe faţă o toleranţă masivă faţă de evrei. Aglae o ironiză întîi, pe urmă o întrebă mirată:

— Vrei să te măriţi cu un ovrei? Nu eşti sănătoasă la cap! Mai întîi că el nici nu se uită la tine, şi e un băieţaş. Dar să zic că s-ar uita. N-am nimic cu el, fiecare însă cu neamul lui. Aşa ceva nu s-a văzut niciodată în familiile noastre.

După aceea, Aglae îşi văzu de treabă şi, solidară cu orice se făcea în familia ei, pe cît de ostilă faţă de ce se petrecea la alţii, începu să îngîne teoriile Aurichii. Aceasta găsi de cuviinţă să ceară lămuriri la preot şi, cum îi era ruşine de părintele oficiant, apelă la popa Ţuică, pe care-l convocă la biserică pentru mărturisire. Era frig, afară ningea şi biserica era rece. Popa Ţuică îşi tîrîia paşii pe lespezi, stîrnind ecouri haotice şi tuşea cu un abandon agresiv rîcîiturii din gît.

— M-a omorît iarna asta, tăiculiţă, bat-o Maica Precista, mă-njunghie prin oase toţi diavolii. Doar cu nişte ţuiculiţă fiartă îi mai sperii puţin. Şi zici că vrei să te mărturiseşti, găinuşa tatii, ai ceva păcate pe suflet?

— Orice om are păcate, se tîngui evlavioasă Aurica.

— Are, tăiculiţă, are, că lucrează blestematul ăl împielităt, dar-ar gerurile-n el, cum mă junghie el prin genunchi!

Popa Ţuică merse aşa tuşind, chiţcăind şi bodogănind pînă-n altar, de unde veni cu epitrafilul pe el, ale cărui poale, aşezîndu-se lîngă o strană, le aruncă în capul Aurichii, îngenuncheată lîngă el.

— Păi, ce să te-ntreb, taică — zise bătrînul, punîndu-şi pe nas nişte ochelari legaţi cu sfoară — ce să te-ntreb, că sînt bătrîn şi nu mai am ţinere de minte!

Popa Ţuică deschise un agheasmatar şi, scuipînd sonor în degete, răsfoi filele, ajungînd la *Rînduiala mărturisirii*, apoi începu să facă cruci înspre icoana Mîntuitorului şi să cînte nazal:

— « Binecuvîntat este Dumnezeul nostru... Miluieşte-ne pre noi, Doamne, miluieşte-ne pre noi », şi alte de acestea, pe care Aurica nu le distingea, fiindcă descoperise, sub epitrafil, că popa Ţuică

purta în picioare niște șoșoni umpluți cu hîrtie și legați cu sfoară, fără ghete. « Dumnezeule, mîntuitorul nostru — cînta bătrînul, subțire — carele prin prorocul tău Nathan ai dăruit lui David, cel ce s-a pocăit, iertare pentru păcatele lui, și ai primit rugăciunea lui Manasi pentru pocăințele lui, însuți și pre robul tău... »

— Cum te cheamă, găinușo? întrebă popa Țuică, plecîndu-și ochii pe sub epitrafil:

— Aurelia!

— « ... și pe roaba ta Aurelia, care se căiește de păcatele ce a făcut, primește-o cu obișnuită iubirea ta de oameni... »

Părintele bolborosi mai departe vorbe ininteligibile, apoi tuși îngrozitor, blestemă toți dracii din infern și întrebă pe Aurica:

— Știi tablele legii, porumbița taichii? că așa zice la carte, ca să te-ntreb.

— Știu, părinte, că le-am învățat la școală.

— Ei, atunci e bine, e bine de tot! Dar *Crezul* îl știi, porumbițo?

— Îl știu, părinte!

— Și asta e bine. Tot osul mă doare, nu mai merge decît să mă frec cu gaz și să beau niște rachiu de drojdie. Stai să văd ce scrie aici, că mi-au căzut ochelarii de pe nas. Spune-mi, puică, n-ai mărturisit strîmb? n-ai călcat vreo făgăduință care te-ai făgăduit lui Dumnezeu...? aș, de unde să faci tu de astea, găinușo, că ești crudă! Spune-mi, nu ți-ai stricat fecioria ta cu... hm... vorbă tare, asta e pentru bărbați, bogheana taichii, stai să vedem ce mai vine, mda! n-ai căzut cu cineva din rudenii, sau cu vreo oarecare față, sau cu cumătra ta? n-ai umblat cu femeile de altă lege, n-ai făcut strîmbătate vreunei fete-fecioare, bată-te norocul să te

bată, asta e tot pentru bărbaţi... ia stai, uite colea, spune-mi, fiică, n-ai băut buruieni ca să nu faci copii? sau nu ţi-ai otrăvit pîntecele ca să lepezi copiii, sau, grea fiind, ai umblat fără rînduială?

— Sînt domnişoară, părinte, declară Aurica.

— Eşti fată-fecioară, bată-te norocul, zi aşa, nu cumva ai... ai... urîtă vorbă... ai greşit de fată-mare sau cînd ai fost logodită... Ei, şi dacă ai greşit — găsi chiar popa Ţuică justificare — ce-i? Dumnezeu iartă, că bărbatu-i porc; nu te împodobeşti sau te sulimeneşti, sau cu alte feluri de mirosuri te ungi, puind în gîndul tău să înşeli pre mulţi tineri spre rîvna păcatului?

— Dau cu pudră, ca toate femeile, mărturisi Aurica cu sentimentul unui mare act spiritual.

— Dă-i, tăiculiţă, să trăiască şi negustorul şi să se bucure dracii, he, he, he! Ei, păi ce să te mai întreb? Fasole mănînci, acriturâ în zilele de post? Anul ăsta nu mi-a ieşit varza, s-a făcut toată neagră şi băloasă ca melcul strivit.

Popa Ţuică puse repede mîna în capul Aurichii şi începu să cînte din adîncul plămînilor lui:

— Domnul şi Dumnezeul nostru Isus Cristos: cu darul şi cu îndurările iubirii sale de oameni, să te ierte pre tine, Aurelio, şi să-ţi lase toate păcatele. Şi eu, nevrednicul preot şi duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert şi te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui, şi al Fiului, şi al Sfîntului Duh, amin. E un frig de te pătrunde la oase. Gata, taică, şi cînd ai avea nişte ţuiculeană bună, să mă dezlegi şi pe mine de tusea asta. Şi să faci şi nişte mătănii, că nu-i rău, se mai îmblînzeşte necuratul.

— Părinte — zise după oarecare codire Aurica bătrînului, care se grăbea să plece şi sufla în degete de frig — eu aş vrea să mai mărturisesc ceva.

— Zi, tăicuță, repede.

— Iubesc!

— Iubește, porumbițo, că acum ți-e vremea, și să vii să-ți ții cununiile.

— Vezi, că iubesc un om care nu știu dacă se cade...

— Doar n-o fi însurat? Se-ntîmplă și de astea, căci coada lui satan nu se odihnește o clipă.

— Nu e însurat, dar nu e de-o lege cu mine.

— Aha, o fi catolnic ori protestanți de ăștia care n-au nici cruce la biserică, bătu-i-ar junghiurile. Da' vezi că sînt și ei un fel de creștini și se mai îngăduie.

— Nu e creștin, părinte!

— Da' ce dracu e, Doamne iartă-mă? Turc?

— Este israelit!

— Vai de mine — se sperie popa Țuică — prost te-ncearcă necuratul! Doar n-oi fi păcătuit cu păgînul?

Aurica tăgădui din cap.

— Ce să-ți spun, porumbițo, așa caz n-am prea întîlnit, ar fi bine să faci rugăciuni, să te lumineze Cel-de-sus. Eu însă zic că, dacă îl aduci pe păgîn la legea creștinească, se cheamă că ai cîștigat un suflet pentru rai. Dar altfel, greu lucru.

— Am să-ncerc, părinte, să știi c-am să-ncerc! promise veselă Aurica.

De aci încolo, Aurica făcu tot mai dese aluzii lui Weissmann, pe care-l invita de cîte ori găsea cîte un prilej.

— Eu — zicea ea — n-am nici un fel de prejudecăți. Dacă aș iubi un israelit l-aș lua de bărbat, orice-ar zice lumea. Bineînțeles, sper că ar trece la religia noastră, sau măcar să nu mai țină la a lui.

— Și ce-are de-a face religia în toată chestia asta? întrebă Weissmann.

— Are! Dacă tînărul e cavaler, îmi închipui că e bucuros să se lepede de tot ce poate fi o piedică.

Văzînd că studentul nu se arată de loc încîntat de ideea convertirii la creştinism, Aurica crezu că e mai bine să înlăture problema religioasă.

— În definitiv — declară ea — fiecare om cu credinţa lui. N-aş avea nimic de zis, dacă n-ar fi o piedică la căsătorie. S-ar putea face numai cununia civilă. Poate că nu e tocmai bine, aşa se zice, sînt superstiţii, ce vrei, în care noi femeile credem, dar amorul calcă în picioare orice.

— Eu — zise Weissmann, începînd să înţeleagă unde bate Aurica — nu profesez decît amorul liber. Orice altă formă de amor mi se pare o rămăşiţă din timpurile barbare.

Aurica plînse singură în odaia ei, interpretînd spusele studentului ca o dorinţă de a răspunde amorului ei, însă fără obligaţii. Petrecu o noapte agitată, erotică, apoi căzu într-o stare sublimă, ca aceea pe care o încearcă oamenii pregătiţi pentru sacrificii mari. Avea să primească, în ciuda omenirii, amorul lui Weissmann, fără cununie, măcar cu jurămîntul unei fidelităţi statornice.

— M-am gîndit bine la ce mi-ai spus — zise ea studentului — am petrecut o noapte de chinuri, fiindcă, oricum, mă costă să fac paşi greşiţi, însă m-am decis...

Weissmann, înspăimîntat, zise repede:

— Nu pot să stau, venisem să-l caut pe amicul Felix, am să vin în altă zi, nu e nimic.

Şi ieşi grabnic pe uşă afară.

— Să nu te superi — zise el lui Felix — dar domnişoara Aurica este o fată aşa periculoasă. Trece printr-o criză sexuală. Trebuie neapărat să profeseze amorul liber.

Cîtăva vreme Aurica fu prada unei nebunii mute, calme. Apoi căpătă o fizionomie desperată, patetică, își despleti părul în fața oglinzii și începu să cînte lugubru *Te duci* de Drossino. Pe urmă se potoli, se vopsi și mai violent pe față și-și începu turneele pe Calea Victoriei.

Felix văzuse și la ea, ca și la ceilalți mai bătrîni, unele fenomene care-l impresionase. Evoluția organismului se putea citi pe obrazul fiecăruia la date fixe. Otilia, care era tînără, avea schimbări ce încîntau. Dacă slăbea, căpăta o siluetă fină, de ogar alb, dacă se îngrășa, fața se lustruia, ochii se făceau mai pătrunzători, creșterea îi dădea mișcări feminine, lăsîndu-i mereu aerul copilăresc. Dimpotrivă, Aurica se schimba în chip sinistru și fiecare prefacere o arunca înspre bătrînețe, cu toate fardurile ei. Părul i se făcea moale, mort, ca de perucă, grăsimea îi reconstituia prematur masca senilă a Aglaei, slăbirea îi scotea în evidență oasele capului. Mușchiulatura nu mai avea tărie, cădea făcînd unghiuri și umbre, și obrajii se umpleau de vinișoare. Moș Costache, deși bătrîn, mai îmbătrînea. Fusese, pînă înainte de boală, un tip de chel, fără vîrstă. Acum, îngrășîndu-se, căpătase sub bărbie fălci de buldog și toată acea greutate a senilității inerte.

Pascalopol, ținîndu-se de cuvînt, veni într-o după-amiază să joace cărți. Vechea reuniune, minus Simion, se reîntocmi de astă dată în sufragerie, de unde bătrînul nu voia să se miște în ruptul capului. Veni și Stănică cu Olimpia, dar erau cam supărați, și Stănică luă pe moșier ca arbitru.

— Domnule — zise el — te rog să-mi răspunzi sincer, ce crezi dumneata, care este rostul familiei, este sau nu să perpetueze rasa, să producă copii?

— În genere, da.

— Ce-nțelegi dumneata prin « în genere »?

— Înțeleg că așa se petrece cu lumea obișnuită. Sînt însă oameni care muncesc cu creierul, care creează, și pe care îi putem scuti de greutățile familiei.

— Este și nu este cazul, noi vorbim de familia normală, pe care se bizuie patria.

— Atunci — consimți Pascalopol — sînt de acord.

— Văzuși, doamnă? se întoarse Stănică spre Olimpia. Trage consecințele!

— Dar ce conflict aveți între dumneavoastră așa grav? întrebă zîmbitor moșierul.

— Un conflict fundamental, care sapă temelia însăși a matrimoniului. Olimpia nu mai vrea să procreeze!

— Se poate, doamnă? vorbi Pascalopol Olimpiei, cu reproș glumeț.

— Boicot în regulă! Sabotarea operei de înmulțire a nației. Înțeleg, foarte bine, l-a făcut pe Relu, am zis bravo, m-am bucurat. Dacă a murit, a murit, nu pot să-l mai înviez. Să facă altul, să facă doi, să facă zece, să facă, domnule, în fiecare an unul, că asta e datoria femeii. Eu datoria mea mi-o fac.

— Ia mai taci din gură, Stănică, cu prostiile astea — îl mustră Aglae — că sînt și fete tinere aici, ce te-a mai apucat și cu copiii acum?! Se vede că ai prea multe parale.

Stănică se înfurie:

— M-a apucat, fiindcă eu sînt un sentimental, un individ cu patima familiei, cum am apucat de la părinți. Vreau eu să am casa plină, să aud gălăgia copiilor, să-mi asigur nemurirea prin urmași, să-mi poarte și mie cineva numele Rațiu mai departe.

— Ei, şi ce vrei tu să facă Olimpia? Ce, este vina ei? Doar a făcut o dată un copil. Ţi-aş spune ceva, dar mă sfiesc de tinerii ăştia.

— Astea sînt insinuaţii care nu se prind la mine, protestă Stănică. Familia noastră e cea mai prolifică. Nu e altceva decît rea-voinţă la mijloc.

Olimpia căscă, agasată, fără să privească la bărbatu-său, pe ale cărui vorbe nu punea nici un temei niciodată. Spuse doar:

— Nu mai ţipa aşa tare, că mă doare capul!

În sfîrşit, Stănică se potoli şi începură să joace. Aurica, cu o ţigară în gură, îşi privea emancipat cărţile din mînă. Bătrînul nu voia să scoată bani, făgăduind că îi va depune oricînd va fi nevoie. Căutîndu-se prin buzunar, Pascalopol trase batista afară. Atunci se auzi pe jos rostogolirea unei monede, Moş Costache sări cel dintîi, ca ars, şi începu s-o caute pe sub masă. O găsi însă Aurica (era o monedă de doi lei) şi făcu gestul de a o înapoia lui Pascalopol, de la care îşi închipuia că picase. Moş Costache făcu însă nişte ochi speriaţi şi întinse mîinile.

— E-e-e a mea — a căzut de la mine. Dă-o-ncoace!

Aurica stătu nedumerită, şi toţi urmăriră scena, curioşi. În sfîrşit, Pascalopol zise liniştit:

— Nu e a mea, n-am avut în buzunar nici o monedă. Eu le ţin în portmoneu. Probabil că a căzut de la Costache.

Rîzînd din toţi muşchii feţei, bătrînul întinse mîna şi apucă moneda pe care o ascunse în buzunar, nevrînd s-o pună măcar ca miză.

Vorbiră în timpul jocului de toate, ca de obicei. Aglae, văzîndu-l pe Titi că stă deoparte, nemişcat, îl întrebă cu intenţie:

— De ce nu te mai duci şi tu să cînţi la vioară, stai aşa ca o statuie?

Titi îi mărturisi că se simte bine aşa, altfel s-ar plictisi. Şedea în picioare lîngă dulap şi, la observaţia de imobilitate, începu să se legene.

— Nu ştiu cui o semăna copilul ăsta, zise Aglae. Dumnezeu i-a dat talent, pictează, cîntă, dar e molatic, n-are curaj, barem să am ceva mai multă avere, nu mi-ar părea rău. Aurica, la fel!

Veni vorba de muzică, fiindcă Pascalopol întrebase pe Titi ce cîntă. Aglae tună şi fulgeră împotriva muzicii clasice, din care nu înţelegea nimic, şi le împărtăşi că-i place ca omul să cînte «cu inimă, naţional». Ghicind punctul sensibil, moşierul schimbă vorba, fără să scape, căci Aurica îl întrebă de ce nu se-nsurase nici pînă acum.

— De aceea stau bietele femei nemăritate — zise ea cu necaz — din cauza egoismului dumneavoastră, care preferaţi să petreceţi cu femei de teapa Georgetei, ca să nu aveţi nici o grijă pe cap. Am să mă fac şi eu ca Georgeta.

— E greu — observă ironic Stănică — ca Georgeta n-ai să fii niciodată.

— Şi de ce, mă rog? întrebă atinsă Aurica.

Stănică rectifică observaţia, făcînd cu ochiul lui Pascalopol:

— Pentru că trebuie să fii şi pentru asta născută, să ai natural. Tu eşti din familie onestă, cinstea e zugrăvită pe faţa ta. Tu nu poţi să fii decît o bună soţie.

— Aşa e! recunoscu Aurica, aruncînd o carte şi începînd în acelaşi timp să plîngă, tremurînd din toţi muşchii feţei.

— Pentru numele lui Dumnezeu — o sfătui Pascalopol — nu-ţi mai face sînge rău. Ascultă un

sfat de la mine, care sînt destul de în vîrstă față de dumneata ca să-mi pot permite să-ți dau un consiliu. În genere, omul preocupat prea mult de problema succesului nu izbutește. Bărbaților le plac femeile care nu umblă după ei, nepăsătoare. Cînd o mamă face prea mare vîlvă cu intenția de a mărita o fată, ratează chestia, fiindcă pretendenții se sperie. Mi s-a întîmplat foarte adesea să văd bărbați, invitați într-o casă pentru una din fete care voia cu orice chip să se mărite, cerînd pe alta și luînd-o numai fiindcă li se părea mai inocentă. Îmi vorbiți de Georgeta, o cunosc, cum să nu, e o fată foarte inteligentă, pe care foarte mulți vor s-o ia de nevastă.

— Exact! zise Stănică, uitînd cu cine se află și gîndindu-se că Georgeta ar fi bună pentru el.

— Ce vrei să spui — îl întrebă mirată Olimpia — nu cumva vrei s-o iei tu, ca să-ți facă copii?

Stănică îi făcu semn să tacă, spre a nu întrerupe pe Pascalopol.

— Foarte mulți vor s-o ia de nevastă — continuă moșierul — fiindcă nu cere nimănui nimic și e mîndră.

În momentul acesta, Titi, care se legănase lîngă dulapul lui, din ce în ce mai nervos, deschise ușa și plecă din odaie, vădit îmbufnat.

— Ce are junele? se miră Pascalopol. Nu l-a supărat nimeni cu nimic!

Stănică se bătu pe frunte:

— Nu știi că era mai-mai să ia de nevastă pe Georgeta!

În același timp, Felix se cobora de sus și intra în sufragerie. Fu foarte uimit cînd auzi numele Georgetei.

— Georgeta voia să se mărite cu Titi? Vezi, asta n-am știut! exclamă Pascalopol.

Felix se înroşi, crezînd că fusese vorba şi de dînsul şi, prefăcîndu-se că are treabă, plecă de asemeni.

— Îl vezi? zise Stănică, cu aere confidenţiale, şi Felix a avut o combinaţie cu Georgeta, fată faină, mie-mi spui?!

Pascalopol bătu palmele a mirare, rîse, apoi se prefăcu adîncit în examinarea cărţilor de joc, ca să nu mai stîrnească o discuţie, pe care o ghici primejdioasă.

După un răstimp de tăcere, Aurica, luîndu-şi fizionomia seducătoare, vorbi lui Pascalopol:

— Domnule Pascalopol, dumneata de ce nu te-nsori?

— Nu mi-a venit ceasul! glumi moşierul, ca să scape de interogatoriu.

— Dumneata, un bărbat aşa elegant! N-ai avut niciodată o pasiune mare, nu te-a iubit nici o femeie? Dumneata trebuie să fii idolul sexului frumos.

Pascalopol zîmbi, oftă către tavan, în chip de comentar la opiniile Aurichii, apoi aruncă o carte.

— Sex frumos, minciuni convenţionale — zise Stănică — numai bărbatul e frumos, cu figură nobilă. De ce mă doare pe mine inima c-am pierdut pe îngeraşul? Cînd se naşte un băiat e bucurie, cînd se naşte o fată e pacoste. Asta în credinţa poporului e sfînt.

— Tu eşti frumos! îi zise ironic Olimpia.

— Chiar şi sînt, afirmă îndrăzneţ Stănică.

— Nu mi-ai răspuns la întrebare, domnule Pascalopol! se tîngui Aurica moşierului, care profitase de intervenţia lui Stănică pentru a se preface c-a uitat de chestiune.

— Ce să-ţi răspund, domnişoară, la vîrsta mea nu mai am astfel de preocupări.

— Aşa spui dumneata, dar eu ştiu bine că vii aici mai ales pentru cineva, ştii dumneata pentru cine, doar pentru mine nu.

Pascalopol se afundă şi mai tare în evantaiul de cărţi.

— Dacă iubeşti pe Otilia — continuă implacabilă Aurica — de ce să n-o iei de nevastă? Ar fi o ingrată să nu primească, după cîte ai făcut pentru ea.

Moşierul se încruntă, apoi zise serios:

— De ce nu eşti dumneata cuminte, domnişoară Aurica, şi nu laşi în pace pe Otilia? Ştii bine că nu sînt decît un prieten bătrîn, care n-are o familie, şi vine din cînd în cînd să vă vadă pe toţi, cu egală dragoste. Uite, nici n-ai pus cartea jos. Nu e aşa, cocoană Aglae?

— Vorbeşte şi Aurica din capul ei, observă Aglae.

— Ei, mamă, vorbesc şi eu ce văd, spuse Aurica, plină de parapon, dar simulînd gingăşia. Pe mine nu m-ai luat nici la moşie, nici la Paris. N-am nici o pretenţie, eu nu mai cer nimic de la viaţă, atîta zic, că numai din prietenie nu face un bărbat atîtea sacrificii. Din partea dumitale e frumos!

Pascalopol apucă de braţ pe Aurica şi-o mustră încet, părinteşte:

— Taci din gură, nu spune comèdii. Pe Otilia n-am luat-o eu la Paris, am întîlnit-o întîmplător acolo, unde a avut o bursă.

— Ei, bursă, la naiba, ia taci, Pascalopol — sări Aglae — că mă faci să rîd.

Moşierul juca comedia spaimei de a fi încolţit de toţi, de fapt foarte iritat. Stănică, pricepînd situaţia, făcu pe generosul şi aruncă în convorbire altă idee, care era şi ea o indiscreţie:

— Nu știi că moș Costache al nostru a fost la doctor, pe furiș, pe onoarea mea. Ține dietă, se îndoapă cu doctorii, e lucru mare. Și a căzut și la eresuri. Au fost aci doi preoți, de-au făcut slujbă.

— Arată mult mai bine la față, constată Pascalopol.

— Și nici nu mai fumează! completă Stănică.

Moș Costache părea foarte mulțumit de aprecieri și rîdea ca la fotograf, simțindu-se mai sănătos cînd i se spunea că e sănătos.

— Hei — zise Stănică — nu-l plîng eu pe moș Costache, mă plîng pe mine și pe cei tineri. Dumnealui e de rasă bună, om vechi, călit, cine a trăit pînă la vîrsta asta înseamnă că a învins toate bolile, s-a ales dintre ceilalți. Dumnealui o să trăiască o sută de ani, o să ne-ngroape pe toți. Nu vedeți dumneavoastră ce om e dumnealui? Uite, colo, față ca de prunc (Stănică apucă de bărbie pe bătrînul, care se lăsă docil la demonstrație), uite, colo, fălci (Stănică arătă fălcile), uitați-vă, colea, dinți (Costache deschise gura), să spargi pietre-n ele, nu altceva (propriu-zis, bătrînul era cam știrb), ia priviți, mușchi (Stănică îl apucă de bicepșii slăbănogi), poftim, piept sănătos (îl lovi cu palma în piept), picioare puternice, care n-au știut ce e trăsura, tramvaiul (moș Costache exulta de plăcere), dar mai ales ascultați ce aparat digestiv are (Stănică îl lovi peste pîntece).

Atunci se auzi un zornăit grozav de monede, rostogolite pe dușumea. Moș Costache îngălbeni, se ridică repede de pe scaun și se pipăi, în culmea agitației, în jurul curelei. I se rupsese fundul săculețului, în care ținea banii de metal.

— Banii! Ba-ba-banii! se bîlbîi el și se repezi sub masă. Stănică, Aglae, Aurica se aplecară și ei, cu capul în jos, începînd să caute cu febrilitate.

Numai Pascalopol rămase nemişcat la locul lui şi-şi aprinse o ţigară, fericit c-a scăpat de interogator.

XX

Lili fusese aşa de tulburată de întîlnirea cu Felix, încît întreba mereu de el. Dintr-o familie în care instinctul matrimonial lucra prin crize, fără amestecul culturii sentimentale, ea nu-şi putea acoperi de loc dorinţa şi întreba des pe tată-său de rosturile tînărului. Tatăl întrebă pe Stănică. Acesta, foarte mîndru de calitatea lui de mijlocitor, din care nădăjduia să tragă un profit, născoci un truc romanţios. Luă pe Otilia la o parte şi-i ţinu această cuvîntare:

— Am să-ţi comunic ceva foarte important, în interesul lui Felix, la care nu mă-ndoiesc că ţii, cum ţinem cu toţii. Contez pe discreţia ta, fiindcă dacă află cineva sînt un om descalificat. Iată despre ce e vorba. Felix s-a întîlnit cu Lili, nepoată-mea, şi a făcut asupra ei o impresie extraordinară. Din partea mea, cred că şi lui Felix fata i-a plăcut, dar nu îndrăzneşte să-ţi mărturisească lucrul din respect. Ştii, el ţine la tine. Însă, ce vrei, dragostea e ceva iraţional, un ce care pică aşa, din senin, fără nici o logică. Fata, cel puţin, este moartă, bolnavă, la propriu, nu la figurat. A cheltuit ta'su o grămadă de parale pe doctori. Leacul ei nu poate să-l dea doctorul, ci Felix. Dacă nu-l ia pe Felix, se prăpădeşte Lili. Să zic că Lili ar fi o fată urîtă, săracă, aş spune: să moară sănătoasă. Dar e delicioasă, în felul ei, bine-înţeles, cum tu eşti în felul tău. Şi e o alianţă minunată pentru un viitor doctor. Tată-său le dă tot ce
242 le trebuie, casă, întreţinere, avere şi aşteaptă pe

ginere să-şi facă în linişte cariera. Pentru Felix e minunat. Ce crezi, că numai mîncare trebuie unui viitor doctor? Trebuie relaţii, dragă, trăsură la scară, ca să epateze clienţii. Viitorul lui Felix e în mîinile tale, fiindcă numai tu ai autoritate asupra lui. Dacă îl îndemni tu şi-l dezlegi de orice obligaţii, s-a făcut treaba.

— Felix n-are nici o obligaţie faţă de mine — spuse rece Otilia — astea sînt invenţii de-ale voastre. Am să-i vorbesc.

— Ura! strigă Stănică, tu eşti geniul bun al familiei.

Otilia chemă, într-adevăr, pe Felix la ea, îl puse să stea pe sofa şi, ghemuită după obiceiul ei, îl întrebă:

— Îţi place Lili, nepoata lui Stănică? Ce zici de ea?

Felix răspunse cu o indiferenţă naturală:

— Abia am văzut-o o dată, cum ştii, şi mi s-a părut drăguţă.

— Stănică pretinde că fata s-a îmbolnăvit, fiindcă te iubeşte şi i-ai dat a înţelege că te-ai căsători cu ea.

— Stănică minte totdeauna. Habar n-am.

— E adevărat că Stănică bate cîmpii, asta e convingerea mea nestrămutată, însă nu-i cu neputinţă ca fata, naivă, să-şi fi făcut unele iluzii. Ar fi nedrept s-o faci să sufere.

Felix prinse o mînă a Otiliei:

— Otilia, de ce-mi spui toate astea? Vrei să mă-nsori cu Lili? Mi-e indiferentă, am văzut-o cîteva clipe şi nu sînt vinovat cu nimic.

— Nu vreau să te-nsor cu Lili, ţi-am spus numai ce pretinde Stănică. Are aerul să spună că eu sînt piedica între tine şi eventuala Lili. Totuşi, judecînd rece, fata e foarte drăguţă şi n-ar fi pentru tine o

partidă rea. Peţitoare eu nu sînt, aşa că socotesc închisă chestiunea.

— Otilia — zise Felix, strîngîndu-i amîndouă mîinile — tu mă crezi cînd îţi spun că te iubesc?

— Te cred.

— Te întreb foarte serios, profund: mă iubeşti?

— Da!

— Atunci pentru ce te porţi în chipul acesta ciudat, de ce ai mereu aerul că vrei să te scapi de mine? Ţi-aş fi mult mai recunoscător dacă mi-ai spune sincer că nu mă iubeşti.

— Nu pot să-ţi spun, fiindcă, într-adevăr, te iubesc.

— Atunci... atunci, vrei să ne căsătorim?

— Mai tîrziu... da.

Felix luă pe Otilia în braţe şi o năpădi cu sărutări, o învîrti prin odaie, o puse la loc, o bombardă din nou cu sărutări, în vreme ce fata îşi apăra obrajii cu amîndouă palmele.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Felix, îmi strici tenul. Trebuie să stabilim o înţelegere în privinţa asta.

După ce Felix se mai linişti, Otilia zise, gînditoare:

— Singurul lucru de care mă tem este că eu nu sînt la înălţimea ta, din punct de vedere sentimental. Da, te iubesc, dar tu eşti aşa de furtunos, aşa de înspăimîntător de grav. Sînt uşuratică, mi-e frică, ai să-mi spui mereu că n-am afecţiune.

Singură, Otilia medită mult la Felix şi-şi repetă pentru ea argumentul. Îl iubea, într-adevăr, pe tînăr. Totuşi, simţea că Felix nu era pentru ea. Îl admira, îi purta grijă de soră, dar ţinuta îndîrjită a acestuia în viaţă o înfricoşa. Deşi tînăr, Felix avea priviri prea bărbăteşti. Otilia era o rîzgîiată, conştientă de vîţiul

ei, care se simţea bine cînd o protejau oameni delicaţi ca Pascalopol, care îi dădeau imposibilul, fără să-i ceară nimic. Misiunea de tovarăşă eroică, egală nu era pentru Otilia, care voia să fie socotită copil şi să nu întîmpine nici o rezistenţă. Otiliei îi plăcea să îngrijească pe moş Costache şi pe Felix ca pe nişte copii şi era credincioasă, atîta vreme cît nimeni n-o constrîngea. Ideea, însă, că atunci cînd s-ar fi pictisit n-ar fi fost liberă să facă ce voia, o înspăimînta. Era sigură că Felix va fi totdeauna un om delicat, gata să-i facă orice capriciu, mai ştia, văzîndu-i temperamentul aprins, că el ar fi suferit dacă ea nu i-ar fi arătat încordare afectivă statornică.

În altă zi, Otilia, primind capul lui Felix în poalele sale şi răsfirîndu-i încet părul, întrebă:

— Felix, la ce ţii tu mai mult în viaţă, în afară de dragoste? de asta nu mai vorbim! Spune-mi cum vezi existenţa.

Felix se mărturisi:

— M-am analizat şi eu adesea şi pot să-ţi spun că n-aş putea suferi să fiu al doilea, într-o categorie de oameni. Nu trebuie să crezi că sînt ambiţios sau mîndru. Poate că asta vine mai degrabă din cauză că am copilărit singur, dat la o parte de alţii. Nu pot suferi ideea de a nu însemna nimic în viaţă, de a nu contribui cu nimica la ea, de a nu-mi lega numele de ceva.

— Dacă ţii atît la renume, de ce n-ai încercat să faci altceva, să scrii, de pildă! Sau, în sfîrşit, să te pregăteşti pentru politică?

— Din acelaşi sentiment de nesuportare a înfrîngerii. În artă, voinţa e un element secundar, totul depinde de talent. Cel mai leneş dintre poeţi poate face poezie mare, aproape fără să vrea şi să ştie. În politică, joacă mare rol norocul. Dacă aş şti că

va fi război peste douăzeci de ani, aş îmbrăţişa cariera armelor, fiindcă aş avea prilejul să mă ilustrez pe cîmpul de luptă. Dar cine ştie asta? Cîţi Napoleoni nu putrezesc în provincie, din lipsă de prilej, şi cîţi oameni necunoscuţi nu s-ar dovedi abili, ca Richelieu, dacă întîmplarea i-ar pune în fruntea unei ţări? De duşmănia sorţii mi-e frică. Mi-e frică să rămîn egal cu Titi, cu Stănică, cu ceilalţi, să mă confund cu ei, să fiu, prin forţa împrejurărilor, silit să mă aplec în faţa lor. Trebuie să mă deosebesc, neapărat, prin ceva. Singura carieră în care, pentru un om normal, cum mă socotesc, pot ajunge în frunte, numai prin voinţă, este aceea ştiinţifică. Dacă aş voi să fiu poet, poate n-aş putea, însă mare medic ştiu sigur că pot deveni, vreau neapărat să devin.

Felix strînse pumnul, zicînd aceasta, şi privi fix înaintea lui.

— Atunci tu, Felix, ţii mai mult la cariera ta decît la dragoste. Ce rol ar juca femeia în existenţa ta?

— Femeia o înţeleg ca tovarăşă a aspiraţiilor mele, ca un scop în acelaşi timp al tuturor sforţărilor. Unei femei i-aş închina totul.

— Idealul tău, Felix, e foarte frumos — zise Otilia, netezindu-i părul, după ce i-l încurcase — e un ideal de tînăr care va răzbi în viaţă. Pot să zic că-l înţeleg. Însă, dacă femeia nu e la înălţimea ta?

— Nu pricep, nu-i cer nimic.

— Felix, nu cunoşti bine sufletul feminin. O fată admiră un tînăr cu gînduri serioase, dar se oboseşte şi adesea preferă oamenii mediocri. Are şi ea idealul ei, acela de a plăcea cît e tînără, de a strînge pe bărbaţi în jurul ei. Un ambiţios e puţin egoist, orice ai zice, şi vrea să facă din femeie o icoană pentru uzul său personal.

— Aşadar, tu găseşti că eu sînt un ambiţios, care... te-aş face nefericită?

— N-am vrut să spun asta, Felix. Constat, vai, că sînt mediocră, neînsemnată pe lîngă tine. Voinţa ta îmi inspiră respect. Pînă acum rîdeam de oamenii prea serioşi, îmi plăceau bărbaţii *chic*. Nici nu ştiu cine e prim-ministru, atît de puţin mă interesează lumea izbutită. Noi fetele, Felix, sîntem mediocre, iremediabil mediocre, şi singurul meu merit este acela că-mi dau seama de asta.

Felix se ridică în picioare amărît:

— Otilia, tu-mi scapi totdeauna printre degete, nu mă iubeşti. Vrei să mă schimb, să devin *chic*? Voi încerca!

— Ba nu încerca, fiindcă mediocritatea nu-ţi stă bine. Te asigur că te iubesc prea mult. Nu-ţi interzic să-ţi faci din mine un scop în viaţă, fă aşa ca şi cînd aş merita acest lucru. Spun că eu nu-l merit, ăsta e adevărul.

— Te încredinţez că-l meriţi.

— Nu-l merit, Felix, ai să vezi. Cînd tu vorbeai de ideal, eu mă gîndeam că n-am şters praful de pe pian. Ce vrei? Sînt o proastă. Ce-ai zice dacă aş concerta puţin?

Otilia nu mai aşteptă răspunsul, duse pe Felix de mînă pînă în odaia cu pianul, deschise capacul, suflă o dată în claviatură, apoi începu să cînte *Chant sans paroles* de Ceaikovski, fluierîndu-l totodată. După aceea sări la fereastră şi privi în curte. Ningea cu smocuri mari de lînă, a căror cădere dădea o senzaţie de încetineală şi de pierire a oricărui son. Pomii erau grei de zăpadă, şi materialele lui moş Costache, căptuşite cu blănuri albe, aveau aerul unor arhitecturi polare. Marina trecu prin curte, cu fizionomie de

eschimos, vătuită cu zăpadă pînă în gît. Se auziră zurgălăii unei sănii.

— Ştii ce? zise repede Otilia. Am gust să mă plimb cu sania. Vrei să mă iei?

Felix consimţi bucuros, se îmbrăcă şi în curînd se aflau într-o sanie îngustă, în spatele unui birjar mătăhălos, care ocupa cu dosul lui tot vehiculul. Un copil îndrăzneţ alergă strigînd după ei, agăţîndu-se din cînd în cînd de platforma dindărăt. Muscalul îl plesni cu biciul pe de lături, înjurîndu-l cu sete. Înveseliţi de clopoţei, îmbrăcaţi într-o reţea albă şi satisfăcuţi de uşurătatea saniei, caii vineţi alergau, jucînd din picioare şi luînd poziţiile academice ale cailor în spume din compoziţiile lui Géricault. Un cîine mare, mops alerga înaintea lor, lătrînd îndărătnic şi apucînd cu necaz, cînd putea, un ciucure al valtrapului. Înfăşuraţi pînă aproape de gît în pături, Felix şi Otilia primiseră pe cap şi pe umeri glugi de zăpadă. Fulgii cădeau atît de deşi şi de mari, încît Otilia scoase limba afară, ca să culeagă cîţiva şi să-i guste.

— Îţi place? întrebă ea pe Felix.

— Da! răspunse tînărul.

Buna lui dispoziţie era evidentă şi se ghicea că mulţumirea lui vine, mai cu seamă, din faptul că se află alături de Otilia. În schimb, fata se bucura de zăpadă, de frig, de plimbare în sine şi făcea semne amicale şi conspirative unor copii care urmăreau să-şi atîrne săniuţa lor de coada saniei. Ajunseseră la Şosea. Zăpada era atît de mare, încît curăţitorii abia izbutiseră s-o îngrămădească în diguri mari, naftalinoase, de o parte şi de alta a drumului, în jurul teilor, Otilia făcu semn, cu degetul împuns în spatele dur de cojoace al birjarului, să oprească, se dădu jos şi se aruncă pe spate, cu voluptate, într-un

morman de zăpadă. Pielița feței îi era roșie și moale, ca a mărului crețesc, și pe gură îi ieșeau colaci mari de aburi, din cauza gerului. Distrată de acest fenomen, îl chemă pe Felix și umflîndu-și obrajii îi făcu o demonstrație de producție de aburi. Felix îi simți mirosul delicat, amestecat cu acela astringent al zăpezii. Otilia merse apoi, tîrșindu-și șoșonii prin nămeți, strigă uhu unei bande care trecea într-un tren de săniuțe, trase de doi cai înhămați unul după altul, și se răsturnă în leșinuri simulate, cînd pe un troian, cînd pe altul. Era plină de zăpadă din cap pînă-n picioare, prin păr, în urechi, în ochi. Cîțiva copii se strînseră în jurul ei, apoi fugiră, și unul furios o bombardă cu un bulgăre. Otilia se aplecă și ea și aruncă o bilă de zăpadă, strigînd:

— Pungașule!

— Nu așa — corectă Felix — ci pu-pungașule!

Rîseră amîndoi. Cînd fură din nou în sanie, Otilia zise:

— Acum trebuie să fie admirabil la moșia lui Pascalopol, pe cîmpul plin de zăpadă. Să alergi la nebunie, ca un *allegro* de piano, trasă de cai de curse.

Felix nu răspunse nimic, ci numai zîmbi într-un fel care i se păru Otiliei silit. Pe Calea Victoriei, în apropierea casei moșierului, Otilia, după o tăcere lungă, vîrîndu-și mîna sub brațul lui Felix, propuse cu timiditate:

— Ce-ai zice dacă am merge să-i facem o vizită lui Pascalopol? I-ar face foarte multă plăcere, fiindcă sînt sigură că se plictisește.

Felix nu-și putu masca suficient contrarietatea:

— Du-te tu singură și eu te-aștept. Dacă i-ar face plăcere prezența ta, nu sînt sigur în ce mă privește pe mine.

Otilia făcu o mică strîmbătură şi nu mai spuse nimic şi, cu toate rugăminţile lui Felix, nu mai consimţi să se oprească. Se întoarseră, deci, acasă. Deşi se întunecase, nu se vedea nici o lampă aprinsă. Otilia, cam mirată, intră înăuntru. Deodată se auzi un ţipăt, şi fata ieşi palidă şi îmbrăţişă tremurînd pe Felix.

— Ce s-a întîmplat?

— Papa! plînse Otilia.

Felix se repezi înăuntru şi i se păru că vede ceva negru întins lîngă masă. Căută chibriturile, aprinse lampa şi descoperi pe moş Costache, căzut jos pe duşumea, gemînd încet. Îl ridică cu greutate şi-l puse pe sofa, privit de Otilia, care şedea lîngă uşă înspăimîntată.

— Trebuie s-o trimit pe Marina după doctor.

Otilia alergă afară şi o găsi pe bătrînă dormind îmbrăcată, în odaia ei. Cînd auzi că i-a venit rău lui moş Costache, Marina, fără să mai spună nimic, somnoroasă, fugi repede în curtea Aglaei, în loc să cheme doctorul, şi astfel, într-o clipă, toată banda venea în marş spre locul întîmplării. Bătrînul nu era mort şi nici măcar inconştient. Cu o singură mînă, greoi, îşi pipăi mijlocul, şi apoi şopti:

— Pascalopol!

Felix abia avu timp să-i explice Otiliei că bătrînul voia să aibă alături pe moşier, că odaia se şi umplu de Aglae, Stănică, Olimpia, Aurica, Titi şi Marina.

Marina notifică, cam cu bătaie de joc:

— Otilia a zis să mă duc să chem doctorul!

— Fugi de-acolo, cu doctorul — ţipă Aglae — ce-i mai trebuie doctor, acum?

— Să fii sănătos — completă Stănică — după al doilea atac e bun de îngropat. Nu vedeţi c-a murit? Dumnezeu să-l ierte!

Şi se închină, foarte evlavios.

— Aduceţi o lumînare, frate, să fie creştineşte.

Moş Costache dezminţi, prin gemete, decesul, spre vădita dezamăgire a celor de faţă. Stănică, mai în şoaptă, se simţi îndatorat să dea speranţe:

— Orice-ar fi, nu scapă, mi-a spus mie doctorul.

— Mai bine să-l ia Dumnezeu — fu Aglae de părere — decît să-l chinuiască şi pe el cu vreo paralizie şi să ne chinuiască şi pe noi.

În vremea aceasta, Otilia alergase pe poartă afară şi avusese norocul să găsească încă sania cu care venise, fiindcă birjarul se dăduse jos să cureţe reţeaua de zăpadă cu o măturică.

— Aleargă repede, strigă Otilia.

Birjarul dădu un plesnet biciului şi sania alunecă nebuneşte, umplînd toată strada de veselia zurgălăilor. Otilia, prin contrast, era nemişcată, cu ochii pierduţi în gol.

Felix aduse puţină zăpadă şi o puse pe capul bătrînului, deşi ştia că e inutil. Mai degrabă ar fi trebuit să-l dezbrace, dar ştia că bătrînul avea bani cu el şi nu voia să-l trădeze. Stănică propuse totuşi dezbrăcarea:

— Trebuia să-i scoatem hainele, să răsufle, oricît, sîntem datori să facem ce putem.

Şi se repezi singur la moş Costache să-i tragă haina. Acesta scoase un mormăit grozav, semănînd a răcnet, care îi înspăimîntă pe toţi, şi strînse mîinile şi mai solid peste abdomen.

— Parcă l-ar durea pîntecele! observă Stănică, privind cu atenţie. (« E ceva la mijloc! » îşi zise el.)

— Să fiţi cu ochii în patru — comandă Aglae — să nu piară un ac din casă. Noaptea asta stăm aici, că n-o fi foc.

Foarte repede sosi Pascalopol cu doctorul şi cu Otilia.

— Ce mai caută şi ăsta?! şopti Aglae, către fetele ei, înciudată.

Doctorul se apropie de pacient, puse capul provizoriu pe pieptul lui, apoi se dezbrăcă, ceru lighean şi ordonă dezbrăcarea bolnavului. Bătrînul protestă cu gemete violente şi făcu semn că voia întîi să iasă afară toţi ceilalţi. Pascalopol explică franţuzeşte dorinţa lui moş Costache, ascultat foarte atent de Stănică, şi doctorul rugă asistenţa, în interesul reuşitei operaţiei, să iasă puţin afară. Stănică fu cel mai împăciuitor.

— Ieşim, domnule profesor, cum nu, e în interesul pacientului.

Aglae se retrase, aruncînd o aluzie îndeajuns de bine pronunţată, ca să se audă:

— Ce mai e şi asta? N-are voie « familia » să stea în odaia bolnavului?

Doctorul lăsă sînge bolnavului, chiar în regiunea capului, legîndu-l apoi cu un bandaj. În urma acestei operaţii, bătrînul se învioră simţitor şi se văzu că acum aceeaşi mînă şi acelaşi picior erau prinse mai tare de hemiplegie şi că vorba era mai încurcată. Totuşi, moş Costache se putea exprima satisfăcător şi se mişca.

— E tare — remarcă doctorul — scapă şi acum.

Bătrînul cercetă cu ochii odaia şi cînd se încredinţă că nu mai erau alte persoane, afară de cei doi, zise:

— Pa-pascalopol, vreau să-ţi dau banii pentru fe-fetiţă.

— Dacă crezi — zise acesta, cu oarecare indiferenţă, ca să nu-l sperie — dă-mi-i.

— A-ajută-mi!

Bătrînul încercă să-şi tragă cureaua cu mîna şi, neputînd, rugă din ochi pe moşier. Acesta, ajutat de doctor, îl dezbrăcă cu băgare de seamă, pîndit cu încordare de bolnav, şi găsi sacul şi buzunarul, din care scoase pachetul de hîrtii înfăşurat cu sfori. La cererea bătrînului, desfăcu pachetul şi obţinu alte trei mai mici. Bătrînul i le smulse din mînă.

— Domnule doctor, mai mă fac bine? întrebă el.

— Cu îngrijire, te faci.

Bătrînul, atunci, nu fără mari codiri, luă numai un pachetel de o sută de mii din cele trei şi-l dădu lui Pascalopol pentru fe-fetiţă. Celelalte îşi rezervă să i le dea mai tîrziu. Fiindcă nu se putea scula uşor din pat, rugă pe moşier să-i vîre săculeţul cu monede şi cele două pachete de hîrtii sub salteaua care era aruncată, pentru uzul lui, peste canapea. Cînd Pascalopol isprăvi treaba, bătrînul, care pîndea îngrijorat, şopti cu spaimă:

— Ochii, ochii!

Şi arătă cu mîna spre geam. Cei doi bărbaţi priviră şi nu văzură nimic, dar li se păru a auzi paşi scîrţiind pe zăpadă.

— Nu e nimeni — linişti Pascalopol pe moş Costache — umblă lumea prin curte.

În sfîrşit, li se dădu voie celorlalţi să intre şi năvăliră în odaie ca o clasă de copii după recreaţie. Felix şi Otilia rămaseră în pragul uşii. Apoi, moşierul şi doctorul luară pe Otilia la o parte, închizîndu-se cîteva minute în camera ei, şi vorbiră acolo ceva ce Felix nu putu şi nici nu cuteză să afle. La plecare, doctorul dădu iar pe la bolnav şi recomandă celor de faţă atenţie pentru pacient.

— Cum este, domnule doctor? spuneţi-ne sincer!

— Este iarăşi în afară de pericol şi, cu linişte, poate să-şi revină, deşi cu mai multă greutate, fiindcă are membrele prinse puţin.

Stănică simulă entuziasmul, neurmat de loc de ceilalţi:

— Domnule doctor, sînteţi providenţa noastră. Încă o dată aţi săvîrşit o minune, redîndu-ne pe bunul nostru unchi. Vă vom fi în veci recunoscători. (« Mama ta de pezevenghi — gîndi Stănică, în sinea lui — te-a adus grecoteiul să strici viitorul meu! »)

— Bătrînul — explică Pascalopol doctorului, în trăsură — are o familie lacomă, care-l pîndeşte pas cu pas, ca nu cumva să lase averea domnişoarei pe care ai văzut-o şi care e fata lui vitregă, din a doua căsătorie.

— Delicioasă fată — caracteriză doctorul pe Otilia — păcat!

— Mă silesc — zise Pascalopol, ca pentru el — să-i fac binele, fără s-o jignesc.

Ceata veghetorilor nu mai avu veselia de data trecută şi păziră pe bătrîn în tăcere şi fără să doarmă. A doua zi dimineaţa, văzînd că bătrînul trăieşte destul de liniştit, în patul lui, Aglae găsi că era obositor să străjuiască toată casa. Lăsînd pe Aurica în odaie, luă pe Titi, pe Olimpia şi pe Stănică şi cercetă cu de-amănuntul toate odăile.

— Decît să vină cineva să fure, mai bine să le ducem dincolo lucrurile mai de preţ.

Şi începu scotocirea. Cărară scaunele, tablourile, oglinzile — prin faţă, ca să nu simtă bătrînul! Olimpia şi Stănică luau lucruri mărunte şi le ascundeau pe cont propriu, înghiontindu-se unul pe altul. Otilia văzu cum Marina, Stănică, Titi, Olimpia, Aglae treceau în şir, prin zăpadă, spre fundul curţii,
 de dimineaţă, şi sufletul i se umplu de revoltă.

Avu impulsiunea de a deschide o fereastră a geamlîcului şi de a ţipa, apoi se îngrozi că bătrînul a murit şi alergă în cămaşă şi-n picioarele goale pînă în sufragerie, unde bătrînul dormea liniştit, sforăind. Atunci se întoarse în odaia ei, se îmbrăcă şi sculă după aceea şi pe Felix, pe care-l duse la geam.

— Vezi ce se întîmplă aici? Ce zici?

Felix se umplu de indignare, la rîndul lui, însă Otilia îl sfătui să tacă.

— Este inutil, dacă nu e papa, n-au decît să-şi ia toate fleacurile. Nu trebuie să simtă bietul papa, fiindcă, dacă află, se supără şi moare pe loc.

Observaţia i se păru lui Felix foarte cuminte. Banda operă deci în linişte, pînă ce obosi, amînînd pe altă dată noul transport. Aurica poftise şi la pianul Otiliei, dar mai mult din gelozie. Olimpia declarase că nu se cade, că este o margine în toate. Pianul era al Otiliei, de la mamă-sa.

— Unde stă scris asta? Are act? se răţoi Aurica.

Stănică interveni, tactic:

— Lasă, frate, mai tîrziu o să discutaţi asta. Pianul e alături de sufragerie şi se aude cînd îl scoateţi. (« Perversă familie! » o califică în gînd el.)

Bătrînul şedea pe spate, nemişcat, dar trăgea cu urechea. I se păru că aude zgomote suspecte, şoapte, şi cînd Otilia fu lîngă el, întrebă:

— Cine vorbeşte aşa? Ce tot scîrţîie acolo, prin odăi?

— E vîntul, papa.

— Nu intră vîntul în casa mea. Mă duc să văd.

Şi făcu sforţarea de a se da jos din pat. Otilia îl opri cu blîndeţe şi se jură că nu e nimic. Deschise uşa de la odaia cu pianul, deschise pe aceea de la salon, acum aproape gol, şi afirmă că nu vedea nici

o schimbare. Bătrînul se declară mulţumit, provizoriu. După cîtăva vreme, bănuiala îi reveni şi întrebă:

— Pia-pianul este în odaie?

— Papa, ştii că pianul nu zboară!

— Sînt pungaşi, las' că ştiu eu!

— Nu, papa, pianul e în odaie, cum l-ai lăsat.

— Du-te şi cîntă ceva.

Otilia se duse şi cîntă aceeaşi bucată de Ceaikovski, care i se păru, de data asta, lugubră. Bătrînul fu încredinţat definitiv.

— Ei, papa, ai văzut că este pianul? Unde credeai că o să plece?

— Dar ochii? întrebă moş Costache.

— Care ochi?

— Ochii care mă priveau aseară, pe fereastră!

Otilia crezu că bătrînul a avut un mic delir şi nu răspunse nimic. După o zi întreagă de neschimbare, după ce Vasiliad însuşi văzu pe moş Costache, trebuiră toţi să recunoască viabilitatea bolnavului. A-l mai păzi era plictisitor. Bătrînul se mişca pe canapeaua lui, pe care nu voia s-o părăsească decît pentru unele trebuinţe, cînd se lăsa ajutat de Marina, şi părea foarte mulţumit. Starea de euforie îi revenise. Aglae ţinu un scurt consiliu de familie şi hotărî, susţinută cu aprindere de Stănică, să supravegheze toţi pe bătrîn cu rîndul. Stănică fu de părere să nu mai intre nimeni în odaie la bolnav, ca să nu-l facă să bănuiască ceva şi apoi să se supere şi să facă testament, urmînd ca Marina să dea ştiri despre el şi să vestească atunci cînd ar fi de trebuinţă. Asta nu-l împiedică pe Stănică să vină mereu la bătrîn, să-l întrebe de sănătate, să-i povestească întîmplări de bolnavi sculaţi de pe patul de moarte şi alte baliverne de astea. Îl supăra însă prezenţa Otiliei, care îngrijea de moş Costache cu o lipsă de repulsie care stîrni

admirația lui Felix. Otilia era socotită uşuratică şi se dovedea devotată. Moş Costache privea pe Stănică cu multă duşmănie şi se înţepenea şi mai bine în pat, cînd îl vedea, urmărindu-l strîns cu privirile.

Pascalopol mai făcu în curînd o vizită bătrînului, îl asigură, cînd putură fi singuri o clipă, fiindcă Stănică nu-l slăbea, că depusese banii la bancă pe numele Otiliei. Arătă bătrînului scrisoarea. Pascalopol spera că moş Costache îi va vorbi şi de ceilalţi bani, că va consimţi să-i dea. Totuşi, din delicateţe, nu pomeni nimic bătrînului şi găsi chiar de cuviinţă să plece mai curînd, ca să nu dea de bănuit Aglaei. Stănică întrebă afară pe Pascalopol:

— Ce-ţi spunea bătrînul? Face testament? Are vreun gînd?

— Nici n-am vorbit de asemenea lucruri, îl asigură moşierul. Se poate? Ce amestec am eu?

« E şiret grecoteiul. Cu ăsta, cu Otilia şi cu Felix şi poate cu Georgeta, am cuceri lumea. »

— Ce ţi-a spus Pascalopol? îl întrebă Stănică pe moş Costache.

— Ce să-mi spună? zise acesta supărat că Stănică se apropie prea mult de pat şi împingîndu-l cu mîna. Ce să-mi spună?

— Păi eu ştiu? Dar el e şiret. Te învaţă cine ştie ce prostii, aşa, ca să te inducă în eroare. Nu-mi inspiră încredere. Pentru orice ar trebui să mă consulţi pe mine, că sînt avocat, ce Dumnezeu! şi-ţi fac toate gratis.

— N-am nevoie de avocat, i-o tăie bătrînul.

Stănică spiona pe Felix şi pe Otilia asupra plecării lor în oraş.

— Azi ai cursuri, nu? îi zicea el lui Felix.

— Am! răspundea Felix, fără să bănuiască nimic.

Otilia, dimpotrivă, nu pleca de acasă, preocupată numai de bătrîn. Stănică o îndemna mereu:

— Ai să te surmenezi, să te îmbolnăveşti, şi asta nu e bine chiar în interesul bătrînului. Mai du-te şi te plimbă, că văd eu de moş Costache.

Într-o zi Stănică, din bucătăria Marinei, unde se ascunsese venind din fund, văzu pe Felix plecînd în oraş. Prin urmare nu mai era acasă decît Otilia. Trecu din bucătărie tiptil prin faţă, intră prin uşa gotică şi trecu prin toate odăile pînă ajunse în dreptul sufrageriei. Privi pe gaura cheii şi constată că nu era nimeni afară de bătrînul întins pe canapea. Ieşi din nou afară şi intră pe din dos în odaia cu pianul. Otilia era acolo rezemată cu coatele pe capac, gînditoare.

— Cum îi mai este lui moş Costache? întrebă Stănică.

— Tot aşa! zise sumbră Otilia.

— Ştii că azi vine Pascalopol, după masă, parcă aşa mi-a spus, minţi Stănică.

— Da? se sperie Otilia. Apoi, după o scurtă deliberaţie: N-ai vrea să te duci în oraş să-mi cumperi o cutie de pudră?

— Dragă — se apără Stănică — am toată bunăvoinţa, dar nu mă pricep în lucruri femeieşti. Şi apoi ştii cum e Olimpia, cînd o afla că m-am dus pentru tine, îmi aprind paie-n cap. Du-te tu, repede, că eu păzesc. Nu-l crezi pe Stănică capabil de devotament? Îmi pare rău.

După oarecare gîndire, Otilia se hotărî.

— Mă reped pentru o jumătate de ceas, te rog să stai aici sau să rogi pe Aurica să vină.

Stănică puse mîinile la piept, turceşte, în semn că merită credinţă nestrămutată.

— Du-te fără nici o grijă.

Otilia îşi luă mantila pe ea şi plecă, urmărită din ochi de Stănică. Acesta privi, crăpînd puţin uşa, în curte, se încredinţă că nu mişcă nimeni, şi apoi intră în odaia lui moş Costache. Bătrînul îl supraveghea duşmăneşte cu privirea. Stănică merse la uşa dinspre salon, o crăpă puţin şi o închise la loc. Mai merse la geam, privi în curte, se-ntoarse spre masă, luă un scaun şi-l aşeză lîngă canapeaua bătrînului şi stătu pe el. Bătrînul îl contempla îngrijorat.

— Ce mai faci, moşule — întrebă Stănică — mai bine, hai?

Moş Costache întrebă şi el:

— Şi ce pofteşti?

— Vai de mine — se apără Stănică — păi eu mă interesez de sănătatea dumitale şi îmi spui că ce poftesc? Se poate?

Stănică trase scaunul şi mai aproape de pat.

— Ce cauţi aici? se agită bătrînul.

Făcîndu-se că nu înţelege vorbele bolnavului, Stănică puse mîna pe marginea cearşafului, ridicîndu-l în sus, ca spre a controla salteaua.

— E bun patul ăsta — se informă el — e destul de moale? De ce nu stai în dormitor?

— La-lasă-mă-n pace! Ce vrei?

Stănică, netulburat, pipăi mai de aproape salteaua, apoi vîrî brusc mîna sub ea şi trase pachetul cu bani. Bătrînul holbă ochii, căscă gura mare spre a spune ceva, se dădu jos printr-o sforţare supraomenească, pe marginea patului şi urlă gutural, plîngător:

— Banii, ba-banii, pu-pungaşule!

Apoi deodată se prăbuşi la pămînt. Stănică vîrî bine pachetul sub cămaşă, spre pîntece, privi pe fereastră şi ieşi prin salon şi prin uşa gotică. În curte

nu era nimeni şi nici pe stradă. Intră calm în curtea vecină şi, găsind pe Aglae şi pe Aurica, le zise:

— M-am întîlnit cu Otilia, care roagă pe Aurica să se ducă puţin pe la bătrîn, să vadă ce face.

— Du-te, Aurico, consilie Aglae.

— Hai, că merg şi eu — se oferi Stănică — să văd cum îi mai merge.

Găsind pe bătrîn mort, Aurica ţipă, Stănică se miră, alergă să vestească pe Aglae, care veni cu toată banda, tocmai pe cînd sosea şi Otilia, care se opri, galbenă, în prag. Stănică sări la ea s-o îmbrăţişeze şi s-o mîngîie:

— Otilia, Otilia, verişoara mea scumpă, fii tare, fii la înălţime, era doar de aşteptat un astfel de deznodămînt.

Apoi explică tuturor întîmplarea:

— Otilia tocmai mi-a spus: stai aici şi păzeşte şi cheam-o pe Aurica! Eu m-am dus s-o chem pe cumnată-mea şi am venit cu ea. Cînd colo bătrînul era pe jos, ici. Se vede că a avut nevoie de ceva şi s-a ridicat să ia, şi pe urmă i-a venit rău.

— Da, mamă — confirmă Aurica — eu am intrat întîi în odaie, şi cînd am văzut, m-am speriat şi am ţipat, am ţipat! Vai, cum m-am speriat!

— Dar eu — se lăudă Stănică — crezi că prin puţine emoţii am trecut? Sînt zguduit. Chiar să-mi daţi voie să mă duc puţin acasă să-mi vin în fire. Am şi de luat nişte acte, că am mîine un proces. Să-mi dai cheia de la casă, Olimpio.

Şi astfel Stănică plecă, spre mulţumirea Aglaei, căreia i se părea că prea scotoceşte multe pe cont propriu. Otilia se ascunse în odaia ei, ghemuindu-se pe sofa, cu pupilele pironite, cu o uşoară umiditate în ochii care nu puteau plînge, şi Felix n-o putea scoate din muţenia ei. Aglae ocupă casa, milităreşte.

În loc să îngrijească de mort, ordonă tuturor să nu spuie încă nimănui de cele întîmplate şi puse pe Marina să păzească la poartă ca să nu vină nimeni.

— Să vedem unde îi sînt banii, actele, dacă a lăsat vreun testament — zise Aglae — trebuie parale pentru înmormîntare.

În vreme ce cadavrul stătea inert peste plapumă şi începuse să ia tonuri ceroase, Aglae, Olimpia, Aurica şi Titi scotoceau în toate părţile, trăgeau sertarele, desfăceau garderobul, căutau prin sobă. Nu găsiră decît acte, contracte de închiriere, socoteli felurite, din care se putea deduce averea lui moş Costache, şi pe care Aglae le făcu pachet şi le luă. Nici un ban, afară de o băncuţă, rămasă uitată pe sub hîrtii. Într-o cutie, Olimpia descoperi un inel cu multe pietre. Îl trase repede pe deget, dar, fiindcă Aglae o văzuse, justifică gestul:

— Mamă, inelul ăsta îl iau eu, ştii că n-am nici o bijuterie ca lumea şi mi-ai promis.

— Asta-i — protestă Aurica — tot tu toate şi eu nimic. Tu ce nevoie ai, că eşti măritată!

Olimpia suportă observaţia şi păstră inelul.

— Unde sînt banii — întrebă agitată Aglae — unde sînt banii lui? Doar n-a stat fără un ban în casă! Avea o pungă cu el, aia care i-a căzut jos deunăzi. Neapărat trebuie să fi avut bani.

Furioasă, Aglae trînti uşile dulapurilor, trase covoarele, fără să le mai aşeze la loc, desfăcu cutiile mari de la masa de joc şi de la cea din sufragerie. Peste tot cutii de chibrituri neîncepute, pachete de tutun, creioane meticulos strînse, nimicuri.

— El ţinea banii cu el — îşi aduse aminte deodată Aglae — cum nu m-am gîndit?

Şi se repezi în sufragerie. Cum bătrînul era în cămaşă, era vădit că nu avea cu el nimic. Pantalonii

îndoiți pe un scaun, alături, aveau în buzunare ținte, capete de creioane, chibrituri și un degetar.

— Uite, degetarul pe care îl căutam de-am înnebunit. Se vede că mi-a căzut pe aici.

Aglae îl luă și-l puse într-un mic buzunăraș, pe care-l avea la bluză. Negăsind nimic în haine, trase perna de sub capul lui moș Costache, privi pe sub cearșaf, apoi ridică cu putere salteaua, răsturnînd cadavrul spre perete.

— Iacă săculețul — strigă ea triumfătoare și dădu drumul saltelei. Moș Costache se clătină puțin, apoi își reluă poziția nemișcată. În săculeț erau monede de argint, cîțiva napoleoni și chiar cîteva hîrtii mototolite, vreo cîteva mii de lei în total.

— El avea bani mai mulți, zise cu necaz Aglae.

După cercetări infructuoase, încredințîndu-se că în casă nu se mai află nici un ban, Aglae suspendă percheziția.

— Dacă o fi luat Otilia banii! Sînt sigură că i-a luat ea.

Aurica, nemulțumită de concurența Olimpiei, luă apărarea fetei:

— Nu, mamă, nu face păcat, Otilia nici n-a fost acasă cînd a murit bătrînul.

— Asta așa e — recunoscu Aglae — doar să-i fi dat chiar bătrînul banii, că de luat cu sila nu era chip. S-o bată Dumnezeu, dacă i-a luat.

Aglae declară că a obosit și se hotărî să se ducă cu toții acasă spre a medita asupra evenimentului. Bătrînul fu părăsit pe canapeaua lui, cu cearșaful ghemuit, cu plapuma căzută pe jumătate jos. Felix, observînd asta și știind că morților le trebuiesc date unele îngrijiri pentru a putea fi puși în coșciug, spuse, cu toată gingășia de care fu în stare, Otiliei, cum stă cazul. Aceasta se ridică de pe sofaua ei,

decisă, calmă, chemă pe Marina şi, cu ajutorul ei, gătiră pe moş Costache şi-l aşezară cu solemnitate pe pat.

Aglae se trînti întîi pe canapea şi rugă lumea să facă linişte, fiindcă vrea să închidă puţin ochii. Dormi un ceas, sforăind bine, apoi se sculă şi se plînse că-i e foame:

— M-am zăpăcit de tot cu boala asta a lui Costache, nici masă regulată n-am avut.

Cînd se aşezau la masă, pică şi Stănică, în redingotă, cu un guler ţipător de înalt, cu mustăţile foarte unse.

— Bine c-ai venit — zise Aglae — că e încurcată rău. N-am găsit nici un ban, numai mărunţiş.

— Ce vorbeşti?! se prefăcu Stănică uimit. Ţi-am spus eu că lucra el ceva.

— Alţii să tragă foloasele şi eu să cheltuiesc? Cine-l înmormîntează, mă rog?

— Dumneata, fireşte!

— Eu?! se scandalizâ Aglae. Cu ce? Cu cîteva mii de franci, cît mi-a lăsat el? Să-l îngroape Otilia, tot spunea că e papa al ei.

— Să fim calmi, mamă-soacră, recomandă Stănică. E obligată moralmente şi e chiar interesată să facă onorurile înmormîntării ruda cea mai apropiată care moşteneşte, în speţă, dumneata.

— De ce eu? zise nedumerită Aglae.

— Fiindcă dumneata iei tot, casa de alături, casa din Ştirbey-vodă, pe care n-a vîndut-o, şi tot ce n-a mai vîndut. Asta puţin lucru este? Bani, dacă au fost, i-o fi împărţit el din viaţă, nu poţi să faci nimic, ţi-a rămas fondul.

Aglae se îmblînzi:

— Dacă a lăsat vreun testament pentru Otilia? bănui ea.

— Aici e aici, dar nu cred. În casă ai găsit ceva? Nu. Moş Costache nu era un om să meargă pe la tribunale, avocaţi şi altele de-astea. Dacă ar fi făcut testament, ar şti ori Otilia, ori Pascalopol.

— Du-te şi întreab-o tu, recomandă Aglae.

Stănică merse imediat şi o găsi pe Otilia organizîndu-şi propria îmbrăcăminte de circumstanţă.

— Otilio — zise solemn Stănică, încercînd s-o sărute pe amîndoi obrajii — iau parte la nenorocirea care te-a lovit şi te rog să vezi în mine un tată, un frate scump, un prieten, ce vrei. Interesele tale sînt şi ale mele. Ştiu că tu eşti prea adîncită în durerea ta ca să te gîndeşti şi la lucruri mai pozitive, lasă-mă pe mine, ca avocat, să te pilotez. Te tulbur numai cu o întrebare: Ţi-a lăsat moş Costache vreun act, vreun, ca să zic aşa, testament?

— Nu mi-a lăsat nimic — zise plictisită Otilia — dă-mi pace acuma. Nu mi-a lăsat, şi nici nu ştiu c-ar fi făcut vreun testament. Mie nu-mi trebuie absolut nimic.

— Pianul e al tău, în orice caz — îşi dădu în petic Stănică — trebuie să-l revendici.

— Lasă-mă, te rog.

— Te las, te las, respect marile dureri!

Întors, Stănică găsi pe Aglae distribuind banii din săculeţ în grupuri.

— Mamă-soacră, te conjur, sînt lefter, avansează-mi şi mie cîţiva sutari, sînt lefter! şi puse mîna pe un morman de piese.

— Ai răbdare, Stănică, ce Dumnezeu săriţi toţi aşa? Toţi banii ăştia se duc pe înmormîntare. Doar n-o să-l îngrop ca pe un cerşetor. Ne rîde lumea.

— Te-aprob, mamă — o lăudă Stănică, fără să mai înapoieze banii. Îţi organizez eu ceva feeric.

— Ce-a spus Otilia? se informă Aglae.

— N-are nici un testament, şi eu o cred, fiindcă bătrînului îi era frică să lase banul din mînă. Eu mă mir că nu s-au găsit bani în casă.

— Şi mie mi se pare curios!

— Foarte curios! se prefăcu Stănică a medita. Aici e un mister mare. Odată şi odată am să-i dau eu de rost. Să vedeţi că Stănică e şi detectiv.

— Mai bine ai vedea ce e cu testamentul, dacă e sau nu. Dacă a lăsat averea la alţii, ăia să-l îngroape.

— Numai Pascalopol ştie precis. Mă duc după masă numaidecît să-l întreb.

Stănică se duse într-adevăr la Pascalopol, care află cu surprindere moartea lui moş Costache şi nu îndrăzni să întrebe dacă s-au găsit ori nu bani sub saltea, ca să nu se divulge. Confirmă inexistenţa testamentului:

— Costache n-a lăsat nici un testament, e lucru sigur. A tot amînat de azi pe mîine, aşa că, din nefericire, Otilia rămîne fără nimic.

— Păcat — regretă Stănică — fata asta merita mai mult. L-a iubit pe moş Costache cum nu se mai poate mai mult. Dar o să avem noi grijă de ea, ce Dumnezeu, o iau sub protecţia mea.

— Nu cred c-are să aibă nevoie, observă ironic Pascalopol.

« Cred şi eu că n-are nevoie — îşi zise Stănică, coborînd scările — acum e liberă să-şi facă de cap. Trăieşte cu Felix. »

Cînd Pascalopol veni să vadă pe Otilia şi pe ceilalţi, Aglae se plînse că nu e înlesnită şi n-are bani suficienţi pentru înmormîntare. Moşierul scoase numaidecît o hîrtie pe care Aglae o luă fără nici o jenă, dar întrebă:

— N-ai găsit nimic în casă?

— Nimic, afară de nişte mărunţiş.

Pascalopol, după o scurtă meditaţie, explică faptul:

— Probabil că n-avea bani în casă.

Făcuse aşa dinadins, fiindcă se temea că, sporind bănuielile, ar fi putut să le îndrepte toate asupra lui Felix sau a Otiliei. În sinea lui era foarte nedumerit de dispariţia pachetului de hîrtii. Otilia povesti faţă de toţi că bătrînul îi vorbise de nişte ochi. Pascalopol şi-aduse aminte şi el de acelaşi lucru, dar tăcu.

— V-am spus eu că e mister mare — repetă Stănică — nu mă las pînă nu-l descopăr.

Aglae voia să cheltuiască puţin, satisfăcînd totuşi onoarea familiei, care şedea toată în numărul de preoţi şi de trăsuri. Se mulţumiră, în materie de cler, cu părintele stavrofor şi cu popa Ţuică. În privinţa trăsurilor, închiriară zece şi obţinură zece împrumut prin Stănică, de la numeroasa familie a acestuia. Pascalopol însuşi trimise pe a lui şi veni şi el cu alta. Cele peste douăzeci de vehicule, printre care şi cupeuri, înşirate pe strada de obicei cam pustie, fură de un admirabil efect. Două scuturi negre aşezate în poartă purtau iniţialele lui moş Costache.

— Ce e aici, maică? întrebă o bătrînă pe Marina.

— Ia, mort! crezu Marina că explică.

— Tînăr sau bătrîn?

— D-apoi cine mai ştie? Peste şaizeci de ani.

Bătrîna dădu din cap:

— Tînăr, vai de mine, ce-a avut?

— Boala morţii, răspunse plictisită Marina şi se duse după preoţii care tocmai veneau.

Popa Ţuică era mai supărat ca oricînd de unelti-rile necuratului, asupra căruia ţuica nu avusese un efect mulţumitor.

— Toţi sîntem muritori, tăiculiţă, fu consolaţia lui. Văzînd-o pe Aurica şi uitînd unde se află, îi strigă tare:

— Ce-ai făcut, găinuşo, cu ovreiul, îl botezăm?

Aurica se făcu roşie:

— Nu ştiu ce ovrei, părinte, poate greşeşti.

— Se poate, porumbiţa taichii, răspunse din fericire popa Ţuică, că sînt bătrîn şi mă omoară junghiurile. Ca mîine o să mă duceţi şi pe mine.

Cum Aglae comandă şi muzica militară, plecarea definitivă de la domiciliul său a lui moş Costache fu impunătoare. Vecinii arătară gelozie:

— Frumoasă înmormîntare. Ştiu c-a avut trăsuri şi vreme frumoasă. Bogaţii şi cînd mor au noroc.

Aglae fu încîntată de lumea numeroasă care asistă, fiindcă toate rubedeniile lui Stănică, chiar cele mai bogate, care nici nu-l cunoşteau pe bătrîn, veniră măcar pentru cîteva minute, din disciplină familială. Asta îi dădu consolaţiune şi sentimentul intim că şi-a făcut datoria. Dete şi o masă comemorativă, la care fu rugat să rămînă şi Pascalopol. Părintele făcu elogiul bătrînului, declarînd că e liniştit în privinţa destinului său duhovnicesc, de vreme ce l-a văzut aşa de bine dispus, înainte de a muri, spre cele bisericeşti. Cît despre moarte, ea e în voinţa nepătrunsă a Celui-de-sus şi nu se cade să-l supărăm, arătînd o durere afară din cale, dovedind nepătrunderea rosturilor lumii. Căci Dumnezeu a dat ca trupul să se risipească întru cele dintru care s-a alcătuit, iar sufletul să se mute acolo de unde va fi luat la învierea cea de obşte. Cel mai pătruns de evlavie se arătă Stănică. Atunci cînd părintele, înainte de a se atinge de paharul de vin, se închină, îşi făcu şi el cruce. Mîncară

ca şi altă dată, cu aceeaşi lăcomie, dar cu demnitate. Numai popa Ţuică îşi dădu în petic:

— Trupul îl ia pământul şi sufletul îl ia tartorul!

— Cuvioase! îi reproşă părintele.

— Domnul! închină paharul popa Ţuică, neînţelegînd.

După oarecare codire, popa Ţuică întrebă pe Pascalopol, pe care-l contemplase îndelung:

— Tăiculiţă, dumneata eşti doftor?

— Nu, părinte. De ce?

— Credeam că eşti doftor, fiule, să te-ntreb ce să fac eu cu reumatismele astea care nu mă mai lasă.

— Salicilat — fu de părere moşierul — şi băi de pucioasă.

— Oare? se miră bătrînul.

— Dă cu gaz, opină Aglae.

— D-apăi c-am dat, arză-l-ar focul şi de gaz, şi tot mă-mpunge încornoratul!

— Am auzit că e bun camforul cu alcool, zise Olimpia.

— Ce e aia, bogheano? întrebă popa Ţuică, ale cărui cunoştinţe farmaceutice erau foarte reduse.

— Îţi dă de la farmacie; e ca o bucată de zahăr, care se evaporează dacă n-o ţii într-o pungă cu boabe de piper.

— Ptiu, bată-l gheena! se cruci popa Ţuică.

Părintele arătă o supărare cu totul formală, după obicei.

— Doamne, cuvioase, nu mai pomeni de cele rele, tocmai acum la praznicul unui răposat.

Apoi părintele crezu de datoria lui să se ocupe şi de Otilia, adresîndu-se însă, din respect pentru presupusa durere, celorlalţi:

— Dar domnişoara, fiica răposatului, c-am uitat cum îi zice...

— Otilia.

— Aşa. Dar domnişoara Otilia ce-o să facă acum? O să-i fie urît fără părintele dumisale. Să fii tare cu sufletul, fiică, cum am văzut pe multe din sexul dumitale. Cel puţin dumneata rămîi cu rosturi, fiindcă ştiu că răposatul avea stare şi nu te avea decît pe dumneata.

Toţi lăsară capul în jos, din felurite motive, şi Aglae nu mai îndrăzni să afirme că Otilia nu era fata lui Costache. Preotul, luînd tăcerea drept întristare, zise:

— Tinereţea învinge toate. Nu mă îndoiesc că vei găsi la mătuşa dumitale şi la toate rudele mîngîierea de care are trebuinţă cel orfan.

La aceste vorbe impresionante nu plînse Otilia, care privea mereu în farfuria din care nu lua nimic, ci Aurica, spre surprinderea tuturor. Otilia putu crede că, înduioşată de soarta ei, pe care o socotea dureroasă, Aurica compătimea. În realitate Aurica plîngea pentru propria ei condiţie, deoarece vorbele părintelui îi trezise ideea că e ca şi orfană pe lume, «fără nici un sprijin».

Stănică îşi făcu violenţă, stăpînind o durere pe care n-o avusese o clipă.

— Ce-a fost a fost — declară el — morţii din groapă nu se mai scoală. Să-i venerăm şi să avem ochii aţintiţi spre noua generaţie care se ridică.

— Cuvinte înţelepte! Drept ai grăit! aprobă părintele.

Apoi părintele văzu pe Felix şi întrebă:

— Tînărul cine este, vreo rudă? Ce studiază?

— E student în medicină — răspunse Aglae — ne vine cam rudă. I-a fost Costache tutor cît a fost minor.

— Bravo, bravo — zise preotul — şi eu am un băiat, pe care, de nu l-oi da la şcoala militară, îl dau la medicină.

Stănică nu se putu stăpîni de a nu face mizerii morale părintelui, deşi îşi păstra aerul smerit.

— De ce, sfinţia-ta, ca preot, să-l dai la armată, la medicină, în loc să-l faci tot preot?

Părintele răspunse cu foarte mult simţ pozitiv:

— Şi pentru preoţie ca şi pentru orice meserie trebuie chemare. Iar fiu-meu nu mi se pare că e bun de preot. Atunci eu sînt dator să-l pun acolo unde poate fi folositor ţării. Cu ce trăieşte tînărul, dacă e orfan, are funcţie?

— Nu. Are ceva avere de la părinţi!

— Frumos, frumos. E foarte cuminte cînd părinţii se îngrijesc de copiii lor, ca să nu rămînă pe drumuri să cerşească pe la uşile altora. Iată, răposatul s-a îngrijit şi a lăsat domnişoarei avere frumoasă, case bune.

Toţi lăsară din nou capul în jos. Otilia se scuză că nu se simte bine şi se ridică să plece. Pascalopol îi ceru învoirea să-i spună ceva şi o urmă afară.

— Cine e domnul? întrebă iarăşi preotul, nedîndu-şi seama de repetatele lui gafe. Un unchi, desigur!

— E unchi! Unchi bun! declară Stănică cu clipiri ironice în ochi.

Pascalopol comunicase Otiliei că poate dispune de banii de la bancă şi o sfătuia să uzeze cu prudenţă şi să nu plece numaidecît din casa lui moş Costache, spre a nu trezi bănuieli.

— Asta am vrut să-ţi spun, deocamdată, încheie el. Ştii sentimentele mele faţă de dumneata. Dacă nu altceva, poate să-ţi fiu oricînd un prieten mai în vîrstă, un părinte lipsit de pedanterie. Cînd

trăia Costache, te-am invitat la mine, fără nici o jenă. Acum n-aş mai putea face asta, fără voia dumitale. Prejudecăţi eu n-am, şi nici dumneata n-ar trebui să ai, ca fată modernă. Sînt lipsit de orice ocupaţie şi aş fi vesel să-ţi ţiu de urît, să te ocrotesc. Eşti liberă, ai bani, nu-mi datorezi nimic. Vei face deci cum vei găsi de cuviinţă. Dar să ştii că vechiul dumitale prieten ţine la dumneata ca întotdeauna şi te va primi cu braţele deschise oricînd şi în orice condiţii. Fericirea va fi numai a mea.

Pascalopol sărută mîna Otiliei şi-i făcu un mic salut prietenesc cu mîna.

— E simpatică nepoata dumitale — zise părintele lui Pascalopol! — de treabă fată. Îmi pare foarte rău de întîmplare.

— Ce nepoată? întrebă moşierul, neînţelegînd.

— Domnişoara Otilia!

— Da, da! se-ncurcă Pascalopol.

— Numai, vezi — urmă părintele — nu-nţeleg ce fel de unchi eşti. Fratele dumneaei parcă nu eşti, atunci din ce parte?

— Dinspre mamă, spuse repede Aglae, şi, ca să schimbe vorba, propuse preotului curios să vină într-o zi să facă sfeştanie şi în casa ei, deoarece pretindea că de la o vreme nu prea-i merge bine. Bănuia că sînt de vină gurile rele.

— Nu, tăiculiţă — fu de părere popa Ţuică — toate relele omului vin numai de la diavol. El e pricina a toată neputinţa şi vrăjmăşia. Să mă chemi pe mine să-ţi citesc blestemele Marelui Vasile, să vezi cum foloseşte. Maică, maică, fuge dracul sfîrîind şi lăsînd fum şi miros de pucioasă îndărăt, cum zici că e doftoria aia. De apă sfinţită plesneşte împielitatul. Iau colea busuiocul şi-l vîr în agheasmă şi-l ard cu ea de-i iese sufletul, maica ploii lui.

— Cuvioase — se rugă iar părintele — priveghează la cele ce spui.

— Lasă, taică, să învăţ pe aceste fiice cum se izgoneşte răul de la casă; şi zic aşa: « Blestemu-te pre tine, începătorul răutăţilor şi al hulei, începătorul împotrivirii şi izvoditorul vicleniei; blestemu-te pre tine, cel lepădat din puterea luminii cei de sus şi surpat jos întru întunericul adîncului pentru înălţare; blestemu-te pre tine şi pre toată puterea cea căzută următoare voii tale; blestemu-te pre tine, duh necurat, cu Dumnezeu Savaot şi cu toată oastea îngerilor lui Dumnezeu, cu Adonai, cu Eloi, Dumnezeu cel atotputernic; ieşi şi te depărtează de la robul lui Dumnezeu, carele prin cuvînt toate le-a zidit ».

Văzînd că bătrînul e cam ameţit, părintele se ridică de pe scaun:

— Hai să mergem, cuvioase, că e tîrziu şi lumea e mîhnită, ca după întîmplări de acestea.

Popa Ţuică bău restul de vin din pahar şi se porni cu regret spre uşă. Acolo se opri şi spuse din nou Aurichii:

— Cînd vei aduce la dreapta cale a credinţei pe ovrei, vino, fiică, cu el să te sfinţesc cu sfînta taină a cununiei.

— Ce tot spune? întrebă Aglae, intrigată de misterioasele lui vorbe.

— Nimic, mamă, aşa vorbeşte el, nu ştii că e bătrîn şi glumeşte?

Cîteva zile, Aglae nu mai călcă prin casa lui moş Costache, iar Felix şi Otilia îşi continuară existenţa ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Apoi Aglae puse o femeie să curăţe casa, spălă pe jos, dădu afară toate lucrurile. O parte le luă cu ea, altele le vîrî înapoi, îngrămădindu-le într-o odaie.

— Cu pianul ăsta ce faci? întrebă ea pe Otilia.

Otilia ridică din umeri. Aglae se purta deferent, dar rece, ca faţă de un chiriaş care e pe cale să se mute. Într-o zi întrebă iarăşi pe Otilia:

— Tu ce faci? ca să ştiu! Poţi să stai acum cît vrei, dar să ştii că eu la primăvară repar puţin şi închiriez casa. Nici nu e de tine odaia de sus. Mă mir de ce nu-ţi iei în oraş o odaie mobilată!

Din toate cuvintele Aglaei rezulta că Otilia era socotită ca o străină tolerată. Otilia nu se aştepta la alte purtări din partea Aglaei şi ştia că nu trebuie să fie îngrijorată de viitor. Ar fi putut pleca oricînd, însă ascultase sfatul lui Pascalopol şi un instinct de inerţie. Îi era greu să-l părăsească pe Felix, cu el împreună avea sentimentul că nimic nu s-a schimbat. Felix, de asemeni, nu se hotăra să plece, de teamă să nu se despartă de Otilia, şi nu îndrăznea nici s-o mai întrebe asupra intenţiilor ei. Aştepta miracolul ca ea să deschidă gura.

Lui Felix, Aglae îi făcu, ispititoare, o propunere:

— Dumneata, cum eşti singur, ai nevoie de-o familie, altfel e greu. Ce plăteai lui Costache poţi să-mi dai şi mie şi stai la noi sau, dacă vrei, rămîi acolo, unde nu te supără nimeni şi poţi să faci ce pofteşti.

— Am să mă gîndesc — zise Felix prudent — e posibil să fac serviciul militar.

Otilia se hotărî să ducă provizoriu pianul la o prietenă, nu din simţ de proprietate, ci fiindcă fusese al mamei sale. O rugă pe Marina să-i găsească un camion. Marina, care era un fel de post telegrafic de interceptare, comunică intenţia în casa Aglaei. Aglae nu protestă:

— Să şi-l ia, e al ei!

Aurica începu să plîngă. Declară că pe ea a neglijat-o toată viața, că n-a avut o fericire în viață, că o fată fără pian, în ziua de azi, nu se poate mărita. Mai curios era că nici nu știa să cînte.

— Dragă — zise agasată Aglae — pianul nu pot s-o împiedic să și-l ia. E prea de tot. Trebuie să-și cîștige și ea o pîine cu el.

Marina destăinui Otiliei cele petrecute dincolo, și Otilia renunță să mai mute pianul.

— Uite — arătă ea instrumentul Aurichii — ți-l dau ție, dacă vrei.

Aurica holbă ochii de surpriză, o sărută zgomotos pe Otilia pe amîndoi obrajii și-i mărturisi patetic:

— Totdeauna te-am iubit pe tine, că ai fost sinceră, și n-am aprobat-o pe mama. Sper că n-ai să ne părăsești, cel puțin așa curînd. Te fericesc, în fond, că ești liberă și poți să faci ce vrei. Dacă n-aveam eu familia pe cap, azi eram fericită.

Stănică nu spuse nimic Olimpiei de banii smulși de la bătrîn. Toate temerile lui moș Costache trecuseră asupra sa. Ținea banii sub cămașă, pe piele, nu fără primejdie, fiindcă Olimpia se uita foarte scrutător:

— Ce-ai tu acolo, Stănică, de-ți stă cămașa așa umflată?

— Nimic, ce să am, a ieșit ea așa! și Stănică își încheia strîns surtucul.

De cînd avea bani, din care nu cheltuia nimic deocamdată, Olimpia îl plictisea, iar cînd Olimpia începu să-i tot pună întrebări, care i se păreau, pe drept sau pe nedrept, indiscrete, o urî de-a binelea. Căută un pretext să se scape de ea. Începu s-o certe:

— Madam, te rog să nu mă spionezi. Eu sînt avocat, sînt mai mult ca un duhovnic. Cine-mi încredințează un secret îl înmormîntează în mine.

Pricepi? Mie mi se încredinţează acte, acte, madam, de care depinde onoarea indivizilor, averea lor. Dacă dumneata umbli prin hîrtiile mele şi arunci, Doamne fereşte, una pe foc, ai nenorocit un client şi m-ai nenorocit şi pe mine. În lucrurile mele să nu umbli absolut de loc. Îţi interzic formal. De altfel trebuie să fac imposibilul să-mi găsesc un birou, ca să lucrez în linişte.

Ca să simuleze lipsa de bani, Stănică se făcu că cere împrumut Aglaei o sută de lei, se mulţumi cu jumătate, minţi că a mai căpătat din altă parte şi-şi luă cu chirie două odăi, prin jurul Cişmigiului, mobilîndu-le, şi punînd afară o firmă aurită: *Stănică Raţiu, avocat.* Absenta tot mai des de acasă şi, foarte adesea, lipsea chiar noaptea. Felix îl zări odată la braţ cu Georgeta, foarte radios.

Într-o noapte, Stănică veni acasă tîrziu de tot şi, cam aţîţat de băutură, intră în dormitor cu o idee fixă, de mult nutrită, şi cu dorinţi conjugale. Olimpia dormea, horcăind uşor, cu plapuma pe jumătate căzută. Stănică se aşează pe marginea patului şi o bătu posesiv cu palma pe umărul gras. Olimpia sări în sus.

— Ce-nseamnă asta, de mă sperii în toiul nopţii?

— Femeie scumpă! declamă Stănică.

Olimpia se întoarse pe partea cealaltă şi căută să adoarmă din nou.

— În definitiv — zise Stănică, încercînd s-o ia în braţe — tu eşti tovarăşa mea, tu eşti prima mea dragoste.

— Ce-ai, mă rog, în noaptea asta? Ai chef de vorbă?

— Sînt un soţ iubitor, sentimental, îndulci Stănică glasul, încercînd să sărute pe Olimpia.

— Fugi de-aici, eşti nebun? Lasă-mă să dorm!

Stănică se-nfurie.

— Ascultă, madam, scopul căsătoriei este procreaţia, şi cînd o femeie nu procreează, decade din drepturile ei. De vreme ce nu-mi dai o familie, nu mă faci util patriei, mă laşi să mă pierd în negura uitării, fără urmaşi, care să-mi poarte numele, nu mai eşti, de fapt, soţia mea. Eu sînt un sentimental, un om bun; mi-am zis că poate eşti în neputinţa fiziologică de a-mi da un fiu, şi cum ai făcut tot ce-ai fost în stare, născînd un copil neviabil, am fost învins de caritate, de amorul spiritual pentru tine, de amorul steril. Dar văd că nu e aşa. Dumneata eşti încă capabilă de a da fii şi te sustragi îndatoririlor morale faţă de societate. Sînt sigur că ai recurs şi la droguri, ca să distrugi sforţările mele pentru crearea unei familii. Din momentul acesta, mi s-a luat de pe ochi o perdea, văd limpede şi înfrîng sentimentalismul. Nemaifiind soţia mea *de facto*, voi face ca, în curînd, să nu mai fii nici *de jure*.

Zicînd acestea, Stănică ieşi pe uşă, trîntind-o. Olimpia, încă somnoroasă şi neînţelegînd bine ce urmăreşte Stănică, îşi închipui că bate cîmpii, ca de obicei, căscă leneşă şi adormi adînc. A doua zi nu-l văzu pe Stănică şi se miră. Acesta nu veni nici la masa de prînz, nici seara, nici noaptea, nici două zile consecutive. Olimpia, îngrijorată, alergă la Aglae şi se întrebă dacă nu i s-a întîmplat ceva lui Stănică, plecînd cu chef de acasă. Dar Aurica, în turneul ei zilnic, îl văzuse chiar cu o oră mai înainte. Niciodată Stănică nu se supărase cu atîta obstinaţie. Olimpia îşi zise însă că o să-i treacă şi aşteptă iarăşi, cîteva zile, fără ca Stănică să apară. Atunci, îngrijorată de atîta nebunie, cum o socotea ea, descoperi cealaltă locuinţă a lui Stănică şi-l prinse acolo:

— Ce este asta, Stănică? glumă e asta, să lipseşti atîta vreme de acasă?

Stănică luă un aer solemn:

— Doamnă, v-am spus că în urma încetării de fapt a convieţuirii noastre, prin însăşi voinţa dumitale, am luat măsuri să ne despărţim legal.

— Se vede că te-a ameţit cineva. Haide acasă şi nu te mai maimuţări aşa.

Stănică nu se îmblînzi, în ruptul capului, şi Olimpia se întoarse, plîngînd, la Aglae.

— E nebun? zise Aglae, supărată. N-are ce mînca şi face pe independentul? Ori a dat de bani?

De la Stănică veni un fel de scrisoare-notificare, în tonul acesta:

« Stimată doamnă,

Vă comunic şi în scris, ceea ce v-am notificat prin viu grai, că orice legături între noi au încetat, urmînd ca să recurgem la despărţirea legală. Motivul este imposibilitatea în care mă aflu de a avea copii, care să-mi păstreze numele, imposibilitatea, probabil fiziologică, întrucît un copil s-a născut neviabil, agravată şi de rea-voinţă şi dovezi jignitoare de repulsie faţă de mine. De altfel, vă aflaţi şi în culpa de neurmare a soţului în domiciliul conjugal, întrucît acest domiciliu se află de mult în strada... etc. Este în interesul dumitale să tranşăm această chestiune, fără zgomot, prin consimţămîntul ambelor părţi.

Vă salut cu mult respect,
Stănică Raţiu »

— N-am avut noroc cu copiii şi pace! se căină Aglae. Am să mă duc să-i dau una, să mă ţină minte. Supărarea are şi ea marginile ei. Să zic că

i-ai făcut ceva. Bine! Oamenii se ceartă şi se-mpacă. De ce nu l-ai luat şi tu mai cu binişorul?

— Dar, mamă — zise Olimpia, plîngînd cu multă abundenţă de secreţii nazale — nu i-am zis nici pis, pentru numele lui Dumnezeu, asta pică aşa, din senin. Nu m-am certat cu el aproape niciodată. Să ştii că are pe cineva şi caută pricină de despărţire. Sînt rudele lui care-l tot îndeamnă să facă o căsătorie mai bogată. Doar i-ai văzut! Toţi cu trăsuri, cu diamante.

Aglae se duse la Stănică:

— I-ascultă, omule! ce te-a apucat? Ne rîde lumea! N-am eu destulă supărare, de la o vreme încoace, cu Simion, cu Titi, cu Costache, mi-a mai venit şi asta pe cap? Ce-ai cu fata? spune-mi!

— Am explicat tot ce era de explicat!

— Fleacuri! Dacă Olimpia ţi-a spus ceva, ori ţi-a făcut vreo supărare, spune-mi să ştiu şi eu, să ştie şi ea. Oamenii uită, nu se duşmănesc aşa, fără sfîrşit. Ce fel de recunoştinţă e asta? Te-am ţinut aproape numai eu, atîta vreme, ţi-am dat de mîncare şi bani de buzunar, ţi-am dat casă, ţi-am dat tot ce-ai vrut, mai mult decît copilului meu, fiindcă n-ai avut nici o meserie. Acum, fiindcă ai dat poate de bani, îmi plăteşti cu mofturi?

Stănică luă o atitudine demnă:

— Doamnă, nimeni mai mult ca mine nu cultivă recunoştinţa. Ştiu tot ce-aţi făcut pentru mine şi nu tăgăduiesc nimic. În mine se dă o luptă dureroasă între sentiment şi datorie. Sentimentul îmi dă brînci către aceea care a fost soţia mea şi către dumneata care mi-ai fost ca şi o mamă, iar datoria către societate mă îndeamnă să caut fericirea paternităţii, de care sînt privat de la moartea lui Relu. Îţi voi păstra recunoştinţă eternă, iar Olimpiei

respectul ce datoresc unei femei care mi-a fost scumpă. Dar nu insista, nu căuta să te folosești de slăbiciunea mea. Dumneata însăți ar trebui să mă încurajezi să fac ce fac.

Aglae se exasperă:

— Eu să te îndemn să lași pe Olimpia, după ce te-am luat zdrențăros?!

— Doamnă! protestă cu dignitate Stănică.

— Banditule!

Aglae și Olimpia consultară un avocat. Acesta le vorbi așa:

— Fără îndoială că doamna e aceea care are dreptate și soțul caută numai pricini de divorț. Motivele invocate sînt neserioase, în speță, fiindcă nu se pot controla. Dar ce puteți obține? Cel mult ca divorțul să se pronunțe în favoarea dumneavoastră, căci altă cale nu e. Nu puteți trăi cu un om hotărît să divorțeze, care vă va căuta mereu pricini de ceartă. Așa că în loc de a vă mai expune unor confruntări penibile, e mai bine să consimțiți. Altă cale, omenește, nu văd.

Bunul-simț al avocatului era evident, și Olimpia se decise să divorțeze. Bucuria lui Stănică fu așa de mare, încît, înduioșat, ceru învoirea să-și ia o ultimă oară adio de la acelea care-i fuseseră mamă și scumpă soție. I se răspunse că va fi aruncat pe ușă afară, cu sergentul, ceea ce îi dădu sentimentul că e o victimă.

Stănică se îmbrăcă din ce în ce mai luxos și, cerînd deocamdată o trăsură de la rudele sale, trecu mîndru de cîteva ori pe strada Antim.

Felix așteptă ca Otilia să spună ceva, dar fata tăcea ca și mai înainte. I se păru nedelicat să mai deschidă vorba, acum cînd doliul era încă proaspăt. Fata ședea încuiată în odaie și părea că se plicti-

seşte. Îi era silă să iasă în oraş, îmbrăcată în negru, iar să iasă altfel o împiedica superstiţia că face un rău. Se dăduse jos numai o dată, să încerce pianul. La prima notă se înspăimîntă de ecoul gol, închise capacul şi renunţă. Acum îşi cerceta, stînd în mijlocul canapelei, toate nimicurile din odaie şi făcea mormane, pe categorii. Intră odată la Felix, cu o fotografie a ei, făcută la Paris:

— Asta ai văzut-o?

— Nu! E foarte reuşită.

— Ţi-o dau ţie!

Felix stătu o clipă nedumerit, înfricoşat să mulţumească.

— Pentru ce mi-o dai? stărui el.

— Aşa... credeam că ţii să ai fotografia mea.

— O fotografie se dă cuiva de care te desparţi, ca amintire!

Otilia lăsă mîinile subţiri peste umerii lui Felix:

— Nu, nu, nu ţi-am dat-o pentru despărţire. Mi-a venit aşa să ţi-o dau!

Felix îi sărută mîna ajunsă în dreptul gurii şi Otilia îl atinse uşor cu buzele pe obraz. Tînărul se întoarse şi apucă de mîini pe fată, într-un gest mai viu. Aceasta se apără blînd:

— Felix, e păcat acum, să fim cuminţi. Mai bine spune-mi ce făceai aici?

Felix îi arătă groasele tratate. Otilia se uită în unul, răsfoindu-l cu degetele ei subţiri, şi zise:

— Trebuie că munceşti foarte mult!

— Da, vreau cu orice chip să ies bine la examene!

— Şi ai să fii mulţi ani ocupat astfel?

— Cîţiva ani şi din ce în ce mai mult. Cu toate astea, adevărata muncă productivă, ştiinţifică nu va începe decît după ce voi termina studiile. Am de gînd să mă specializez, să devin un nume.

Felix privi cu hotărîre calmă, neorgolioasă pe Otilia. Aceasta îşi trecu degetele prin părul lui:

— E foarte frumos ceea ce faci tu, te admir. Cînd mă gîndesc că alţii la vîrsta ta, chiar şi fără să aibă viitorul asigurat, se ţin de petreceri.

— Dacă ai şti, Otilia, de ce energie sînt în stare, de ce abnegaţie, dacă aş avea cui să închin această forţă! Numai munca goală nu-mi ajunge, îmi trebuie dragostea.

— Dar dacă eu îţi spun: nu te iubesc decît pe tine şi, orice s-ar întîmpla, tu rămîi prietenul meu adevărat, ai putea să-ţi realizezi idealurile?

— Ce să se întîmple?

— Ştiu eu? Parcă putem să facem tot ce ne trece prin cap?

— Putem! afirmă dîrz Felix.

Otilia îi încurcă părul:

— Poţi tu, acolo, în studiul tău, în cariera ta bărbătească, dar sînt şi alte lucruri care nu se pot în viaţă.

— Ce anume?

Otilia schimbă vorba:

— Cîţi ani ai tu, Felix, acum? Douăzeci şi unu şi ceva! Nu?

Felix consimţi cu capul. Fata îl strînse, uşor, de gît:

— Tu ştii că eu sînt mai bătrînă decît tine? Da, ăsta este tristul adevăr!

— Şi ce are a face? Crezi că... asta e o piedică... în...

— Aş! n-am vrut să spun asta! Cît eşti de bănuitor! Am spus doar că sînt bătrînă.

— La vîrsta asta? Ai fizionomia unui copil.

Otilia trecu în faţa oglinzii şi se contemplă. Observaţia lui Felix era întemeiată. Otilia avea faţa neschimbată, de totdeauna, şi nu părea mai mult de optsprezece ani.

— Tu nu cunoşti viaţa, Felix — reluă Otilia ideea — pentru o fată, reuşita în viaţă nu e o chestiune de studiu şi de energie. Admir inteligenţa şi voinţa ta de bărbat, astea nu sînt bune şi pentru o femeie. Rostul femeii este să placă, în afară de asta nu poate fi fericire!

— Ai dreptate, aşa e — confirmă Felix — ea trebuie să placă bărbatului energic, ca să-i dea gustul de a lupta.

— Nu ştiu cui trebuie să placă, ştiu însă că o femeie ignorată de bărbat e un monstru. Priveşte la biata Aurica. Singura noastră formă de inteligenţă, mai mult de instinct, e să nu pierdem cei cîţiva ani de existenţă, vreo zece ani cel mult. Cît crezi tu că mai am de trăit, în înţelesul adevărat al cuvîntului? Cinci, şase ani! Pe urmă, am să capăt cearcăne la ochi, zbîrcituri pe obraz, o să devin agitată ca Aurica, imposibilă. Cînd ai venit tu eram o fetiţă, şi acum, după atît de scurt timp, sînt bătrînă. Tu nu te pricepi în lucrurile astea, Felix. Voi la douăzeci şi unu de ani sînteţi copii, şi la treizeci de ani abia vă înşuraţi. Cînd voi avea treizeci de ani însă, pentru mine a început declinul. Pascalopol (nu te supăra că-i pronunţ numele) e cam de vîrsta tantei Aglae, şi el este elegant şi cu suflet tînăr, şi te asigur că place la multe femei, iar Aglae e o babă. Succesul nostru în viaţă e o chestiune de viteză, iubite Felix. Ah, ce rău îmi stă negrul, mă învineţeşte la faţă.

Otilia dădu să plece. Dar mai întîi întrebă:

— Tu eşti ocupat, nu?

— Ai nevoie de mine? Sînt la dispoziţia ta!

— Nu vreau nimic! Te-am întrebat dacă tu eşti într-o epocă de studiu, cînd trebuie să citeşti mult, să lucrezi.

— Asta, da! mărturisi Felix.

— Ei bine, lucrează, e singurul mod de a-mi face plăcere! Nu uita că mi-ai făgăduit că vei face carieră!

Otilia începu să împartă în dreapta şi în stînga lucruri pe care nu le mai găsea utile (şi aproape totul nu-i mai trebuia), şi Aurica avu lotul cel mai mare din această distribuţie.

— De ce-ţi împarţi lucrurile? întrebă Felix.

— Ce mai lucruri! Rochii vechi, sticle goale de parfum, ilustrate, mănuşi, fleacuri de astea... O femeie nu are, propriu-zis, nimic, decît rochiile de pe ea. Şi astea încă trebuie să fie de ultima modă.

Din pradă luă şi Aglae. Purtînd mănuşile şi ciorapii Otiliei, mîndră de acest mic desfrîu senil, nu înceta de a ocărî pe fată, din două puncte de vedere: întîi că cumpără numai lucruri scumpe, ca şi cînd ar fi milionară, al doilea că nu e strîngătoare şi aruncă obiecte în bună stare. Plictisită de doliu, Otilia, îngenunchind într-o seară înainte de culcare în pat, se rugă în gînd astfel: « Papa, tu ştii bine că eu te iubesc, dar negrul nu-mi stă bine. Tu m-ai lăsat totdeauna să mă-mbrac cum vreau şi m-ai apărat de alţii, de ce vrei ca acum să-mi fie silă de mine? Pentru tine n-are nici o însemnătate dacă eu mă-mbrac în alb sau negru. Şi într-un fel şi-ntr-altul tot tristă sînt fără tine. »

Otilia îşi făcu cruce şi se culcă, iar a doua zi aruncă doliul şi umblă după jurnalele de modă.

— Na — zise Aglae, zărind-o pe fereastră — ţi-am spus eu că nu ţine doliul! « Papa în sus, papa în jos. » Toate numai maimuţăreli. Se vede că i-a dat Costache bani pe furiş, că altfel de unde-ar avea?

În fond Otilia se plictisea şi ar fi voit să iasă în oraş însoţită de cineva. Se temea să nu-l tulbure pe Felix şi-l întrebă într-un chip cu totul vag:

— Ce de mai citeşti! Ai să te-mbolnăveşti.

Se aştepta ca Felix să răspundă: « Dacă vrei, pot întrerupe puţin lectura ». Însă Felix confirmă:

— Într-adevăr, am mult de lucru!

— Atunci — zise Otilia — te las să-ţi vezi de treabă.

La masă, fata îl rugă să-i vorbească despre el, despre impresiile lui de la cursuri, ceea ce Felix făcea, cu oarecare prudenţă, nevoind să fie pedant. Dar era grav în pasiune şi nu putea să-şi ascundă tulburarea sub frivolităţi. Otilia îi spuse:

— Tu ai o profunditate care sperie o fată. Dacă ai şti ce proaste sîntem noi fetele!

— Te sperii pe tine?

— Nu pe mine! Sperii pe orice fată, în genere, fiindcă fetele nu văd departe şi n-au cultul măreţiei, cum scrie în cărţi.

— Mă ironizezi!

— Ah, nu! vorbesc de fetele comune, dacă ai urmări să ai satisfacţiile mărunte. Sînt şi fete sublime. De obicei fetele admiră pe oamenii ca tine şi merg după oameni ca Stănică.

— Mi-e indiferent. Nu voi iubi niciodată o fată seacă. Te iubesc pe tine, care eşti frivolă numai în aparenţă, fiind în fond inteligentă şi profundă.

— Sînt şi eu ca toate fetele!

Altă dată, Otilia chemă pe Felix lîngă ea şi-l supuse unui interogatoriu îmblînzit cu îmbrăţişări:

— Felix, stai aici, gîndeşte-te bine, şi numai după ce te-ai gîndit bine, atunci să-mi răspunzi. Să presupunem că noi doi ne-am căsători.

— De ce « să presupunem »?

— Fii serios şi ascultă. Cînd un lucru nu e încă, se presupune. Ei bine, să presupunem că

ne-am căsători, crezi tu că am putea face asta aşa de curînd?

— Pentru ce nu?

— Pentru că eşti legat de studiile tale, fiindcă nu eşti încă liber să faci ce vrei! Un tînăr ca tine are nevoie de oarecare libertate, cîtăva vreme, ca să cunoască viaţa. E firesc. Dacă ne-am căsători acum, peste cîţiva ani, cînd ţi-ai face cariera, te-ai şi plictisi de viaţa de familie.

— Niciodată nu mă voi plictisi de tine!

— N-am zis de mine, am zis de viaţa de familie. Cînd vei fi liber şi vei începe să arunci ochii în jurul tău, atunci ai să te simţi legat. O soţie, aşa îmi închipui, fiindcă n-am nici o competenţă, trebuie să fie totdeauna o ultimă alegere.

— Cauţi fel de fel de pricini, fiindcă nu mă iubeşti. În loc să-mi spui neted.

— Ba te iubesc. Nu mă-ntrerupe. Şi eu şi tu avem nevoie de puţină zburdălnicie, şi-ţi spun sincer că o căsătorie numaidecît mi se pare ceva pedant, paralizant, ceva gen Aurica. Putem să lungim logodna cîţiva ani, şi, cum nu putem sta împreună aici, să ne ia lumea la ochi, mergem la Paris, tu pentru medicina ta, eu pentru pian, stăm acolo, studenţeşte, pînă ce ni se va naşte instinctul casnic. Felix dragă, te iubesc, dar vreau să mi se mai zică domnişoară, e aşa de *chic*, să mi se dea ciocolată etc. Ia închipuie-ţi — « Doamnă! stimată doamnă! » (Otilia îngroşă vocea, imitativ) — e oribil.

— Otilia, dar n-avem nevoie să spunem la toată lumea că sîntem căsătoriţi, mai ales în străinătate, putem trăi ca nişte adevăraţi boemi, să ne facem de cap. Însă căsătoria e un legămînt tainic, care ne dă încredere la amîndoi.

— Cînd nu este încredere firească, n-o poate da căsătoria. Ai avut cazul celebrului Stănică.

— Dacă nu sîntem căsătoriţi — continuă Felix — nu putem sta nici alături unul de altul.

— De ce?

— Fiindcă... fiindcă eu te iubesc... fiindcă eu te iubesc cum trebuie să iubească orice om normal, se încurcă Felix. Şi nu voi consimţi niciodată să nu mă port leal cu viitoarea mea soţie. Tu nu eşti Georgeta!

— Nu sînt Georgeta, e sigur, dar iert pe Georgeta!

În altă zi, Otilia îmbrăţişă iarăşi pe Felix, în chipul ei copilăresc, şi-l întrebă:

— Felix, gîndeşte-te bine şi apoi răspunde-mi. Dacă o fată ţi-ar spune: am gust să cutreier lumea cu tine, să fac cele mai fantastice meserii, să ajungem dansatori în Mexic, ţi-ai lăsa, iubind-o, rosturile tale, ai renunţa la cariera ta, la studiile tale?

Tînărul o privi mirat:

— E cineva — zise el — care să-mi ceară, cu tot dinadinsul, aşa ceva?

— Nu, Felix. Am pus şi eu o întrebare nebună.

Otilia risipise într-atît lucrurile ei, încît odaia rămăsese aproape goală, şi nu se putea închipui că va mai putea sta mult în astfel de condiţii. Îşi strînsese lucrurile în două geamantane şi alerga toată ziua prin oraş. Lui Felix îi lămurea că nu mai voia să stea multă vreme acolo, sub ochii Aglaei, care avea aerul că o ţine de milă. Îl întrebă şi pe el ce are de gînd să facă.

— Asta, Otilia, depinde de tine. Dacă zici că mă iubeşti, atunci tu îmi vei spune ce să fac. Dacă nu...

— Ai dreptate! Te iubesc, nu te îndoi. Voi decide eu ce e de făcut.

Afară era primăvară timpurie şi zăpezile se topiseră, inundînd totul. Vrăbiile se lăsau în bandă să culeagă ceea ce găseau după moină. Un fior de energie trecea prin trupul lui Felix. Într-o seară de la începutul lui martie, Felix stătu pînă tîrziu, citind. Auzea alături paşi în odaie, zgomot de lucruri mişcate. Apoi totul se potoli şi i se păru chiar că ghiceşte stingerea lămpii. Tîrziu de tot, spre miezul nopţii, auzi o scîrţîitură a uşii de alături, paşi uşori de picioare goale care merseră pînă în dreptul uşii lui.

— Felix — se auzi glasul şoptit al Otiliei — tu dormi?

— Nu!

— Stinge lampa.

Cu sentimentul unui lucru neaşteptat, Felix suflă pe deasupra sticlei. Uşa se deschise şi se-nchise la loc, şi în slaba lumină aruncată de flacăra din sobă tînărul zări pe Otilia, cu picioarele goale, în cămaşa ei lungă de noapte. Părea o păpuşă mărită. Toată convorbirea se urmă mai în şoaptă.

— Dragă Felix, m-am gîndit foarte bine, bine de tot. În interesul meu şi al tău, acum nu ne putem căsători.

Dezolarea lui Felix se simţi în întuneric, în destinderea muşchilor. Otilia îl strînse tare de gît, apropiindu-se de el.

— Nu ne putem căsători acum, am zis, dar mai pe urmă, da. Ca să-ţi dau o dovadă că te iubesc, am venit la tine. Putem fi bărbat şi soţie şi fără binecuvîntarea lui popa Ţuică.

Felix o luă în braţe (era foarte uşoară), o înăbuşi în sărutări, primite fără împotrivire, apoi se aşeză cu ea în braţe pe fotoliu, cu un obraz pe pieptul ei:

— Otilia — şopti el, solemn — m-am încredinţat. Ceea ce faci tu acum, numai o fată cu suflet fin putea să facă. Iartă-mă că am pus la îndoială dragostea ta şi bunele tale intenţii. Nu, nu trebuie să mă laşi tu să fiu nedelicat. De acum încolo cred că vei fi odată soţia mea şi te voi aştepta oricînd.

Otilia îl sărută o dată, apăsat, apoi sări în picioare.

— Ştii ce? Vreau cel puţin, dacă tu eşti atît de leal, să dorm noaptea asta la tine. Să văd cum e în patul unui băiat.

Se aruncă în patul lui Felix, ghemuindu-şi picioarele subţiri în poalele cămăşii, şi tînărul o înveli bine şi apoi merse el însuşi şi se-ntinse pe o canapea mică, lîngă sobă.

— Otilia — şopti el, în chip de « noapte bună » — sînt foarte fericit. Noaptea asta e solemnă în existenţa mea.

Dimineaţa Felix se sculă sprinten şi privi spre pat. Plapuma forma un cuib gol. Tînărul îşi închipui că Otilia a trecut în camera ei, se spălă repede pe faţă, cîntînd, se pieptănă şi ieşi în geamlîc, să bată la uşa fetei.

— Otilio, Otilio!

Nu răspunse nimeni. Trase clanţa şi văzu că uşa se deschide. Înăuntru nu era nimeni, odaia aproape goală, geamantanele lipseau. Felix alergă ca un nebun pe scări, căută prin toate odăile şi o descoperi pe Marina în bucătărie:

— Unde e domnişoara Otilia?

— Păi, nu ştii? A plecat din zori, cu trăsura, cu geamantane cu tot. S-a dus unde-o fi urma ei.

Multă vreme Felix stătu într-o prostraţie totală, apoi, venindu-şi puţin în fire, simţi nevoia să alerge, colindă străzile şi Şoseaua, şi, în sfîrşit,

se hotărî să meargă la Pascalopol. Acolo află că moşierul era plecat la Paris cu « domnişoara ». Peste două săptămîni primi o carte poştală ilustrată cu aceste rînduri:

« Cine a fost în stare de atîta stăpînire, e capabil să învingă şi o dragoste nepotrivită pentru marele lui viitor.

Otilia »

De atunci Felix n-o mai văzu niciodată pe Otilia. Află numai că se căsătorise cu Pascalopol, pe care-l urî din nou. Războiul dădu lui Felix, peste cîţiva ani, prilejul de a se afirma încă de tînăr. După încheierea păcii fu aproape numaidecît profesor universitar, specialist cunoscut, autor de memorii şi comunicări ştiinţifice, colaborator la tratate de medicină cu profesori francezi. Se căsători într-un chip care se cheamă strălucit şi intră, prin soţie, într-un cerc de persoane influente. Stănică se însură cu Georgeta, cu care nu avu « fii », dar avu protectori asidui, făcu politică; declară că simte « un ritm nou », fu chiar prefect într-o scurtă guvernare, şi acum este proprietarul unui block-haus, pe bulevardul Tache Ionescu. Unele gazete de şantaj îl acuză că patronează tripouri şi cercuri de morfinomani. Felix l-a întîlnit odată, şi Stănică, bătîndu-l pe umeri familiar, l-a felicitat:

— Bravo, ştiu că te-ai ajuns. Era şi de prevăzut. Ştii că Otilia nu mai e cu Pascalopol?

Felix nu îndrăzni să întrebe ce s-a făcut, aşteptînd totul de la limbuţia lui Stănică:

— A divorţat de Pascalopol, după ce l-a tocat, şi acum e prin Spania, prin America, nu ştiu pe unde, nevasta unui conte, aşa ceva. Şi aia s-a ajuns.

Pe Pascalopol, Felix îl întîlni odată, în tren, în drum spre Constanţa. Era bătrîn de tot, uscat la faţă, dar tot elegant, şi aproape nu mai semăna cu cel de altădată. Fălcile îi tremurau cînd vorbea. Fu Pascalopol acela care recunoscu pe Felix.

— Mă mai cunoşti? Eu sînt Pascalopol!

După cîteva vorbe banale, moşierul scoase din buzunar o fotografie care înfăţişa o doamnă foarte picantă, gen actriţă întreţinută, şi un bărbat exotic, cu floare la butonieră. Fotografia era făcută la Buenos Aires.

— Nu ştii cine e? întrebă Pascalopol pe nedumeritul Felix. Otilia!

Speriat, Felix se mai uită o dată. Femeia era frumoasă, cu linii fine, dar nu era Otilia, nu era fata nebunatică. Un aer de platitudine feminină stingea totul. Avusese dreptate fata: « noi nu trăim decît cinci-şase ani! »

— Şi... şi de ce v-aţi despărţit?

— O! pentru nimic. Eram prea bătrîn, vedeam că se plictiseşte, era o chestiune de umanitate s-o las să-şi petreacă liberă anii cei mai frumoşi. S-a căsătorit bine şi-mi scrie, uneori. Pe dumneata te-a iubit foarte mult şi mi-a spus chiar că, dacă ar şti că suferi, nu s-ar da înapoi de a mă înşela cu dumneata. Mi-a spus aceasta... dar n-a făcut-o. A fost o fată delicioasă, dar ciudată. Pentru mine e o enigmă.

Felix se închise în biroul lui şi scoase vechea fotografie pe care i-o dăduse Otilia. Ce deosebire! Unde era Otilia de altădată? Nu numai Otilia era o enigmă, ci şi destinul însuşi. Dinadins, într-o duminică, o luă pe strada Antim. Prefacerile nu schimbaseră cu totul caracterul străzii. Casa lui moş Costache era leproasă, înnegrită. Poarta era

ţinută cu un lanţ, şi curtea toată năpădită de scaieţi. Nu mai părea să fie locuită. Cele patru ferestre din faţă, de o înălţime absurdă, înălţau rozetele lor gotice prăfuite, iar marea uşă gotică avea geamurile plesnite. Felix îşi aduse aminte de seara cînd venise cu valiza în mînă şi trăsese de schelălăitorul clopoţel. I se păru că ţeasta lucioasă a lui moş Costache apare la uşă şi vechile vorbe îi răsunară limpede la ureche:

« Aici nu stă *nimeni !* »

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INVENTAR CĂRȚI Nr. 32.193

Redactor responsabil: Andrei Rusu
Tehnoredactor: Ionel Gheorghiu

Dat la cules: 06.11.1964. Bun de tipar: 04.02.1965. Apărut: 1965. Tiraj: 15180 ex. 1/1 legate. Hîrtie: specială mată vărgată de 90 g/m². Format: 800×920/32. Coli ed.: 12,58. Coli tipar: 9,13. A. nr. 10521/1964. C. Z. pentru bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—O.

Întreprinderea Poligrafică „Arta Grafică", Calea Șerban Vodă 133, București — Republica Socialistă România Comanda nr. 1312